

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

**MÜZELERDE BİLGİ YÖNETİMİ:
SADBERK HANIM MÜZESİ ÖRNEĞİ**

Alev AYAOKUR

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2014

MÜZELERDE BİLGİ YÖNETİMİ:
SADBERK HANIM MÜZESİ ÖRNEĞİ

Alev AYAOKUR

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

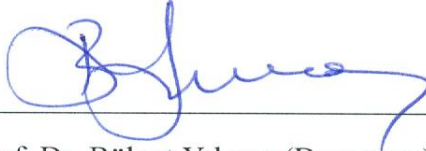
Ankara, 2014

KABUL VE ONAY

Alev Ayaokur tarafından hazırlanan “*Müzelerde Bilgi Yönetimi: Sadberk Hanım Müzesi Örneği*” başlıklı bu çalışma, 23.06.2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

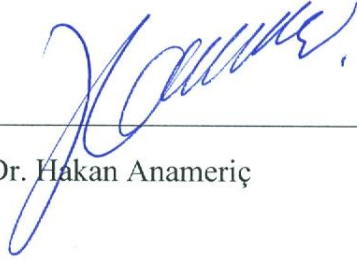
Prof. Dr. Nazan Özenç Uçak (Başkan)

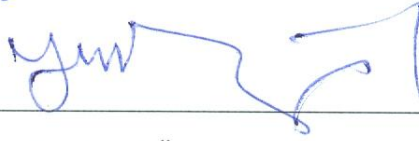
Prof. Dr. Bülent Yılmaz (Danışman)

Doç. Dr. Nermin Şaman Doğan

Doç. Dr. Hakan Anameriç

Doç. Dr. Yurdağül Ünal

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf Çelik

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

23.06.2014

Alev Ayaokur

Anneme ve Babama...

ÖZET

AYAOKUR, Alev. *Müzelerde Bilgi Yönetimi: Sadberk Hanım Müzesi Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.

Müzeler, çağlar boyunca maddi kültür nesnelerini toplayarak insanlığın ortak mirasının koruma altına alınmasını ve bu mirasın geleceğe aktarılmasını sağlayan kuruluşlar olarak varolmuşlardır. Müzelerin sahip olduğu maddi kültür nesneleri geçmişi açıklayan bilimsel ve kültürel bilginin üretilmesinde birincil bilgi kaynağı olarak kullanılmaktadır. Bu gerçeklik, müzeyi, bilginin toplanmasından, düzenlenmesinden ve hizmete sunulmasından birinci derecede sorumlu tutarak; onun, aynı zamanda bir bilgi merkezi olduğunu hatırlatmaktadır.

Bilgi çağında yaşanan gelişmeler ve paralelelinde gelişen çağdaş müzecilik anlayışı, müzeleri, nesne odaklı, korumacı yapılarından çıkararak, içinde bulunduğu toplumu bilgilendirmek, eğitmek ve geliştirmek üzere yeni politakalar, uygulamalar ve hizmetler açısından dönüştürmüştür. Bu dönüşüm sürecinin önemli bir ayağı da müzelerde bilgi yönetim işlem ve hizmetlerinde yaşanmıştır. Gelineen noktada müzelerin sahip olduğu bilgi, belirli standartlar çerçevesinde düzenlenmekte, bilgi ve iletişim teknolojilerinin olanaklarından da faydalanılarak hizmete sunulmaktadır.

Bu çalışma, örnek bir müzenin bilgi yönetim sürecinin müzenin hizmetlerini ne şekilde etkilediğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bu doğrultuda, Sadberk Hanım Müzesi bilgi yönetim sürecini incelemek üzere araştırmanın yürütüleceği kurum olarak seçilmiştir.

Araştırma kapsamında geliştirilen *Müzelerde Bilgi Yönetimi Değerlendirme Formu* çerçevesinde gözlem ve görüşme teknikleri ile veriler toplanmıştır. Araştırmada müzenin bilgi yönetim süreci açısından hizmetlerine olumsuz yönde etki eden unsurlar saptanmıştır. Araştırmada, müzenin organizasyon yapısı, koleksiyon, personel, bütçe, bina ve ziyaretçi unsurları ile ilgili problemleri, işlem ve hizmetlerdeki nesne odaklı yaklaşımı, bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılmaması, bilgi yönetim sürecinde

standart ve kılavuzların kullanılmaması, Türkiye’deki müze mevzuatına ilişkin problemlerin hizmetleri olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Hizmetlerin geliştirilmesi için müzenin, bilgi yönetim sürecinin iyileştirilmesi gerekliliğinden yola çıkılarak öncelikle nesne odaklı bakış açısı yerine hizmetlerin bilgi odaklı bakış açısı ile düzenlenmesi, organizasyon yapısının yeniden şekillendirilmesi, koleksiyonlara yönelik kayıtların belirli standartlar doğrultusunda tutulması ve müzecilik alanındaki iyi uygulama örneklerinden yararlanılmasına yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler

Müze Nesnesi, Bilgi Merkezi Olarak Müzeler, Müzelerde Bilgi Yönetimi, Müzelerde Bilgi Hizmetleri, Sadberk Hanım Müzesi

ABSTRACT

AYAOKUR, Alev. *Information Management in Museums: A Case of Sadberk Hanım Museum*, Master's Thesis, Ankara, 2014.

For centuries, museums have existed as institutions that collect cultural material objects to preserve the common heritage of the mankind and bring this heritage to the future. The cultural material objects that are held by museums are used as the primary source of information in manufacturing the scientific and cultural information that explains the past. This fact holds museums immediately responsible for collection, organization and commissioning of information, and reminds us that museums are also centers for information.

The developments of the information age and the contemporary museology that developed in parallelism has transformed museums in terms of new policies, practices and services that inform, educate, and develop the society by taking them out of their object-oriented and protective structures. An important step of this transformation has been observed in information management processes and services of museums. The information held by the museums at this point is organized within the framework of certain standards, and this information is commissioned by making use of the technological means offered by information and communication technologies.

This study is conducted to show the extent to which the information management process of a sample museum affects the services of a museum. The Museum of Sadberk Hanım was chosen as the institution of the case study in order to analyze the information management process.

The *Museum Information Management Assessment Form* was used to collect data by observation and interview techniques. The study identifies the factors that have an adverse effect on the services of the museum in terms of information management process. The conclusion that is reached in the study is that the problems related to the organizational structure, collection, staff, budget, buildings and visitors of the museum,

its object-oriented approach to the processes and services, not using the information and communication technology, not using the standards and guides in the information management process, and the problems related to the legislation of museums in Turkey have an adverse effect on the services. Setting out from the fact that the information management process of a museum should be improved in order to improve the services, certain suggestions were made to organize the services with a perspective focusing on information rather than a perspective focusing on object, to reconstruct organizational structure, to keep records of collections within certain standards, and to make use of good practices in the field of museology.

Key Words

Museum object, Museums as information center, Information management in museums, Information services in museums, Sadberk Hanım Museum

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ADAMA	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISATMALAR LİSTESİ.....	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	xvi
ÖNSÖZ.....	xvii

1.BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. KONUNUN ÖNEMİ	1
1.2. LİTERATÜR	5
1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI, PROBLEMİ VE HİPOTEZİ.....	7
1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ	7
1.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ.....	9
1.6. KAYNAKLAR	10
2.BÖLÜM: MÜZE KURUMU: KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	12
2.1. MÜZE: TARİHÇE, TANIM VE TÜRLERİ	12
2.2. MÜZELERİN TOPLUMSAL ROLÜ	18
2.3. MÜZELERİN İŞLEVLERİ	20
2.4. MÜZELERİN ORGANİZASYON YAPISI.....	23
2.5. MÜZELERİN TEMEL UNSURLARI	31
2.5.1. Koleksiyon ve Yönetimi	31
2.5.2. Personel.....	36
2.5.3. Bütçe	40
2.5.4. Bina.....	42

2.5.5. Ziyaretçi.....	44
2.6. TÜRKİYE’DE MÜZELER	47
3. BÖLÜM: MÜZELERDE BİLGİ YÖNETİMİ.....	52
3.1. MÜZE NESNESİ VE BİLGİ.....	52
3.2. MÜZELERDE BİLGİLENMEK.....	56
3.3. ZİYARETÇİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMİ.....	59
3.4. BİLGİ MERKEZİ OLARAK MÜZELER	62
3.5. MÜZELERDE BİLGİ YÖNETİMİ İŞLEM VE HİZMETLERİ	66
3.5.1. Müzelerde Bilginin Elde Edilmesi.....	66
3.5.2. Müzelerde Bilginin Düzenlenmesi	68
3.5.3. Koleksiyon Yönetim Sistemleri.....	85
3.5.4. Müzelerde Dijitalleştirme Çalışmaları.....	90
3.5.5. Müzelerin Gerçek Bilgi Hizmetleri	96
3.5.6. Müzelerin Sanal Bilgi Hizmetleri	111
4. BÖLÜM: BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	119
4.1. SADBARK HANIM MÜZESİ’NİN TEMEL UNSURLARI.....	119
4.1.1. Müzenin Tarihçesi, Amacı ve İşlevleri.....	119
4.1.2. Organizasyon Yapısı	121
4.1.3. Koleksiyon ve Yönetimi	129
4.1.4. Personel.....	143
4.1.5. Bütçe	147
4.1.6. Bina	149
4.1.7. Ziyaretçi.....	154
4.2. SADBARK HANIM MÜZESİ’NDE BİLGİ YÖNETİMİ	157
4.2.1. Bilginin Elde Edilmesi.....	157
4.2.2. Bilginin Düzenlenmesi	159
4.2.3. Koleksiyon Yönetim Sistemi	170
4.2.4. Dijitalleştirme Çalışmaları.....	181
4.2.5. Gerçek Bilgi Hizmetleri.....	184
4.2.6. Sanal Bilgi Hizmetleri	195

5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	217
5.1. SONUÇ	217
5.2. ÖNERİLER.....	225
 KAYNAKÇA	236
EK 1. Müzelerde Bilgi Yönetimi Değerlendirme Formu.....	258

KISALTMALAR LİSTESİ

AAT	Art & Architecture Thesaurus
AFRICOM	International Council of African Museums
AITF	Art Information Task Force
AMOL	Australian Museums and Galleries Online
CCO	Cataloging Cultural Object
CDWA	Categories for the Description of Works of Art
CHIN	Canadian Heritage Information Network
CIDOC	International Committee for Documentation
CIDOC CRM	International Committee for Documentation Conceptual Reference Model
CONA	Cultural Objects Name Authority
DC	Dublin Core
ICOM	International Council of Museums
ISO	International Organization for Standardization
KTB	Kültür ve Turizm Bakanlığı
KYS	Koleksiyon Yönetim Sistemleri
LIDO	Lightweight Information Describing Objects
MDA	Museum Documentation Association
METS	Metadata Kodlama ve Taşıma Standardı
MLA	Museums, Libraries and Archives Council
MML	Müzecilik Meslek Kuruluşu
MUES	<i>Müzeler</i> Ulusal Envanter Sistemi
NCSA	National Center for Supercomputing Applications

NISO	National Information Standards Organization
OCLC	Online Computer Library Center
OAI	Open Archives Initiative
OZCAM	Online Zoological Collections of Australian Museums
SHM	Sadberk Hanım Müzesi
SMIL	Senkronize Çokluortam Entegrasyon Dili
TDK	Türk Dil Kurumu
TGN	Thesaurus of Geographic Names
ULAN	Union List of Artist Names
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VKV	Vehbi Koç Vakfı

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Evet-Hayır Cevaplarına Göre Nesnelerin Sınıflama Bilgisinin Elde Edilmesi	71
Tablo 2. SHM Koleksiyonlarındaki Eserlerin Dağılımı.....	134
Tablo 3. 2003-2013 Yılları Arasında SHM’de Eser Edinme Sayısı	135
Tablo 4. SHM’nin Birimlerinde Görev Yapan Uzman Personelin Unvanları ve Eğitim Durumları	144
Tablo 5. SHM’de Yıllara Göre Ziyaretçi Sayısı Dağılımı	154
Tablo 6. CIDOC Nesne Dokümantasyonu Ana Bilgi Alanları İle SHM Kataloqlama Alanlarının Karşılaştırılması	165
Tablo 7. SHM Kataloqlama Veri Alanları İle DC Öğelerinin Karşılaştırılması	169
Tablo 8. SHM’nin Sanal Platformlarında Kullandığı Web 2.0 Araçları.....	216

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Müzenin Hizmet Alanları	24
Şekil 2. Hiyerarşik Yapıya Göre Koleksiyon Hizmet Alanının Bölümleri	24
Şekil 3. Hiyerarşik Yapıya Göre Programlar Hizmet Alanının Bölümleri	25
Şekil 4. Hiyerarşik Yapıya Göre İdari Hizmet Alanının Bölümleri	25
Şekil 5. Koleksiyon Bölümü Organizasyon Şeması	26
Şekil 6. Programlar Bölümü Organizasyon Şeması	27
Şekil 7. İdari Bölüm Organizasyon Şeması	28
Şekil 8. Matriks Organizasyon Şeması	29
Şekil 9. Müzelerin Bilgi İletişim Modeli	96
Şekil 10. SHM'nin Organizasyon Şeması	125
Şekil 11. Konservasyon Fişi	140
Şekil 12. Eser Tedavi Fişi	141
Şekil 13. Konservasyon Teslim Fişi	141
Şekil 14. Türk-İslam Koleksiyonu Ahşap Grubu Örnek Katalog Kaydı	161
Şekil 15. Türk-İslam Koleksiyonu Porselen Grubu Örnek Katalog Kaydı	162
Şekil 16. Arkeoloji Koleksiyonu Arkeoloji Grubu Örnek Katalog Kaydı	162
Şekil 17. Türk-İslam Koleksiyonu İşleme Grubu Örnek Katalog Kaydı	163
Şekil 18. Midas Yazılımı Gelişmiş Sorgulama Ekranı	172
Şekil 19. Türk-İslam Koleksiyonu İçerisinde Yer Alan Alt Gruplar Menüsü	173
Şekil 20. Arkeoloji Koleksiyonu Cam Grubu Veri Giriş Ekranı	174
Şekil 21. File Maker Pro 12 Veritabanı Programında Arkeoloji Koleksiyonundan Eserlerin Yer Aldığı Sergi Kayıtları	177
Şekil 22. SHM Kataloğu	186
Şekil 23. SHM Rehberi	186
Şekil 24. SHM Web Sayfası Site Haritası	195-197
Şekil 25. SHM Web Sayfası, Ana Sayfa	198
Şekil 26. SHM Web Sayfası Koleksiyon Menüsü Arkeolojik Eserler Sayfası	199
Şekil 27. SHM Web Sayfası Sergiler Menüsü, Güncel Sergiler Sayfası	200
Şekil 28. SHM Web Sayfası Yayınlar Menüsü	201
Şekil 29. SHM Web Sayfası Basın Odası Menüsü	202

Şekil 30. SHM Web Sayfası Ziyaret Menüsü.....	203
Şekil 31. SHM Web Sayfası Ziyaret ve İletişim Menüsünde Yer Alan Kroki.....	204
Şekil 32. SHM Web Sayfası İletişim Menüsü	205
Şekil 33. SHM Web Sayfası Müzede Eğitim Menüsü.....	206
Şekil 34. SHM Web Sayfası Müzede Dükkan Menüsü	207
Şekil 35. SHM Web Sayfası Sanal Müze Menüsü	208
Şekil 36. SHM Web Sayfası Yeni Eserler Menüsü	209
Şekil 37. SHM Web Sayfası Tarih Çizelgesi Menüsü.....	210
Şekil 38. SHM Web Sayfası Sarıyer’de Bir Gün Menüsü.....	211
Şekil 39. SHM Facebook Sayfası “Haftanın Eseri” Uygulaması	214
Şekil 40. SHM’nin Flickr Sayfasında Paylaşım Sunduğu Arkeoloji Koleksiyonundan Bir Eser	215
Şekil 41. SHM’nin Organizasyonel Yapısı İçin Geliştirilen Matriks Şema	226

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1. Sadberk Hanım Müzesi	120
Fotoğraf 2. Türk-İslam Koleksiyonuna Ait Madeni ve Seramik Eserler	129
Fotoğraf 3. SHM Türk-İslam Koleksiyonu İznik Çini ve Seramikleri Vitriini.....	130
Fotoğraf 4. Türk İslam Koleksiyonuna Ait Kıyafetlerden Örnekler.....	131
Fotoğraf 5. Arkeoloji Koleksiyonuna Ait Eserlerden Örnekler	132
Fotoğraf 6. SHM Arkeoloji Koleksiyonu Bizans Dönemi Eserlerinden Örnekler	133
Fotoğraf 7. SHM Restorasyon Laboratuvarı.....	138
Fotoğraf 8. SHM Kütüphanesi	150
Fotoğraf 9. Yayın ve Hediyeelik Eşya Satış Bölümü	185
Fotoğraf 10. SHM Bilgi Grafikleri	188
Fotoğraf 11. SHM Vitrin Etiketlerinden Bir Örnek	188
Fotoğraf 12. SHM Vitrin Camlarına Yapıştırılmış Etiketlerden Bir Örnek	189

ÖNSÖZ

Bu çalışma, müze nesnesinin bir bilgi kaynağı, müzelerin de birer bilgi merkezi olduğundan yola çıkılarak müzelerde bilgi yönetimi sürecinde gerçekleştirilen işlem ve hizmetleri değerlendirmek üzere gerçekleştirilmiştir. Çalışmada inceleme kuruluğu olarak Sadberk Hanım Müzesi seçilmiş; elde edilen bulguların, müzenin bilgi yönetimi sürecinde gerçekleştirdiği işlem ve hizmetlerin geliştirilmesinde yarar sağlaması amaçlanmıştır.

Çalışma kapsamında hazırlanan *Müzelerde Bilgi Yönetimi Değerlendirme Formu*'nun tüm müzelerde uygulanabilir olması göz önünde bulundurulmuş; diğer müzelerin de kendi bilgi yönetim süreçlerini değerlendirebilmeleri için bu çalışmadan yararlanması hedeflenmiştir.

Araştırma kapsamında, literatür taraması sonucunda oluşturulan müzelerde bilgi yönetimi kuramsal çerçevesinin de bu alanda sınırlı olan Türkçe literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Çalışmanın tüm sürecinde önemli katkıları bulunan ve birlikte çalışarak, vizyon sahibi bir danışmanın çizdiği yolda ilerlemenin ne denli başarılı bir araştırma ortaya çıkaracağını deneyimleme fırsatı bulduğum değerli hocam Prof. Dr. Bülent Yılmaz'a teşekkür ederim.

Alışık olmadığımız bir bilgi kaynağı türünü ve bilgi merkezini incelediğim bu çalışmada önerileri ve değerli fikirleriyle beni yönlendiren tez jürisinde yer alan tüm hocalarıma ayrıca teşekkür ederim.

Araştırma kapsamında Sadberk Hanım Müzesi'nde inceleme yapmak üzere gerekli kolaylığı sağlayan, değerli bilgi ve görüşlerinden faydalandığım müze müdürü Hülya Bilgi'ye; verileri toplama sürecinde her türlü yardımı sağlayan müzenin değerli uzmanlarına ve diğer çalışanlarına çok çok teşekkür ederim.

Yoğun çalışma zamanlarımda her zaman yanımda olan ve eğitimimin her alanında beni destekleyen anneme ve babama ayrıca manevi desteklerini esirgemeyen eşimin anne ve babasına teşekkür borçluyum. Bu süreçte yılmadan devam etmem konusunda beni motive eden, destekleyen ve yanımda olan eşim Serdar'a ayrıca teşekkür etmeliyim. Annesi ile geçireceği zamanların büyük bir kısmını bu çalışmaya ödünç verdiği için en büyük teşekkür Ateş'e... Eğlenerek öğreneceğimiz mekânlara müzeleri artık daha çok ekleyeceğiz.

Yazım aşamasında uyarıları ile katkıda bulunan ve her zaman desteğini hissettiğim arkadaşım Mehtap Türkyılmaz'a; literatüre ilişkin elinde bulunan bilgi kaynaklarını benimle paylaşan arkadaşım Beril Kırıcı'ya ve araştırma sürecinin çeşitli aşamalarında desteklerinden dolayı Uygur Karsan'a, Duygu Kevser Ülger'e, Ayşe Bağırıcıoğlu'na ve Ozan Gürkok'a teşekkür ederim.

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde müzelerde bilgi yönetiminin önemi vurgulanmakta, araştırmanın amacı, problemi, yöntemi, kapsamı açıklanmakta ve araştırmada kullanılan kaynaklar ile araştırmanın düzeni hakkında bilgi verilmektedir.

1.1. KONUNUN ÖNEMİ

Bilgi çağına geçiş sürecinde yaşanan gelişmeler diğer bellek kurumları gibi müzeleri de etkisi altına almış, geline nokta müzelerin varoluş nedenleri yeniden sorgulanmış, amaçları yeniden tanımlanmış ve hizmetleri bilgi toplumunun ihtiyaçları doğrultusunda yeniden şekillenmiştir.

ICOM'un (International Council of Museums), kuruluşunda ve bugün geldiği noktada yaptığı iki farklı müze tanımı yaşanan bu değişimin önemli bir göstergesidir.

ICOM (2007) müzeyi 1946 yılında; sanatsal, teknik, bilimsel, tarihi ya da arkeolojik materyalden oluşan tüm koleksiyonları içeren yerler olarak tanımlarken, 2007'de ise eğitim, araştırma ve faydalanma amacıyla insanlığın ve çevresinin somut ve somut olmayan mirasını sağlayan, koruyan, araştıran, ileten ve sergileyen; halka açık, daimi olarak toplumun ve onun gelişiminin hizmetinde olan, kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olarak tanımlar.

ICOM'un iki farklı zaman aralığında yaptığı bu tanımdan da anlaşıldığı gibi müzeler artık nesnelerin toplandığı ve saklandığı mekânlar olmaktan öteye giderek, somut ve somut olmayan kültürel mirasa dair elde ettiği bilgiyi paylaşarak toplumun gelişimine katkıda bulunmayı hedefleyen sosyal kurumlar haline dönüşmüştür.

Müzelerde yaşanan bu dönüşüm, müzeye toplumu kendi mirası ile ilgili bilgilendirme misyonunu ve toplumun gelişimine katkıda bulunma sorumluluğunu yüklemiştir (Merriman, 2000). Bu doğrultuda müzenin hizmet anlayışı da nesne odaklı anlayıştan bilgi odaklı anlayışa doğru yönelmiştir. Bu yeni yaklaşım müzeyi bilginin ortaya çıkarılmasının ve yerinin belirlenmesinin ve bilginin depolanmasının ve yayılmasının bir aracı olarak görmektedir (Levy, 2001, s. 50; Orna ve Pettitt, 1998).

Bilgi çağındaki gelişmelerin eşlik ettiği yeni müzecilik anlayışı, müzeleri nesne odaklı ve durağan kurumlar olmaktan çıkararak; ziyaretçilerin ihtiyaçlarını gözeten, toplumla etkileşim içinde olan, yaşayan kültür ve eğitim kurumları olarak yeniden biçimlendirmiştir. Bu yeni anlayışla birlikte müzelerde geliştirilen yeni uygulamalar, müzenin bilgi aktarması temeline dayanmaktadır. Bilgi toplumlarında artık müzelerin de kütüphaneler ve diğer bilgi-belge merkezleri kadar, koleksiyonlarındaki bilgiyi erişilir kılma ve topluma yayma sorumluluğu oluşmuştur (Mollaoğlu, 2007, s. 1).

Müzeler bilginin üretimi, idame ettirilmesi, düzenlenmesi ve yayılması ile birincil derecede ilişkili kurumlardır (MacDonald ve Alsford, 1991). Yücel (2012, s. 40), 20. yy. ortalarından itibaren gelişen çağdaş müzecilik anlayışını; müzelerin, bilgi üreten, koleksiyonlarındaki nesnelerin sahip olduğu bilgiyi değerlendirerek sergileyen, bilgiyi eğitim etkinlikleri ile toplumun tüm tabakalarına ulaştırmayı hedefleyen ve böylece depo görünümünden sıyrılan, yaşayan mekânlar haline gelmesi olarak özetler.

Yeni müzecilik anlayışı ile birlikte bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler de müzelerde bilgi yönetim süreçlerinde gerçekleştirilen işlemlerin ve verilen hizmetlerin gelişmesine yol açmıştır. Bu doğrultuda müzeler de yürüttükleri işlemleri ve verdikleri hizmetleri gözden geçirerek teknolojinin getirdiği olanaklarla hem yeni müzecilik anlayışı doğrultusunda toplumla bütünleşme yolunda önemli adımlar atmış hem de sahip oldukları kültürel mirası yeni kuşaklara aktarmanın daha etkili yollarını uygulamaya başlamışlardır.

Elle tutulan kayıtlar yerini işlevlere ilişkin ilişkisel bir yapı sunan koleksiyon yönetim sistemlerine bırakmıştır. Müzeler, koleksiyon yönetim sistemleri ile nesnenin müzeye girişinden itibaren yaşam döngüsündeki tüm evreleri kayıt altına alabilmektedir.

Nesnelerin tanımlanmasına ilişkin kılavuzlar, veri yapısına ve paylaşımına ilişkin standartlar müzelerin sahip oldukları koleksiyonların bilgisinin düzenlenmesi, korunması, saklanması ve toplumun gelişmesi yönünde hizmete sunulması açılarından yeni uygulamaları da beraberinde getirmiştir.

Müzeler, web teknolojileri ile geliştirdikleri pek çok hizmet sayesinde binalarının dışında da potansiyel müze ziyaretçilerine ulaşmanın yollarını keşfetmişlerdir. Online ziyaretçiler, çeşitli bütünlüklerdeki etkileşimli turları, şahsen müze ziyaret ediyormuşçasına yapabilmekte; müzedeki tarihi eserlerin resimleriyle örneklendirilmiş çeşitli konu başlıklarını sanal olarak gözden geçirebilmekte; sanatsal çalışmaların kültür varlıklarının milyonlarca belgesinden oluşan görüntü ve metinle dolu veri tabanına erişebilmektedirler. Müze web sayfaları sanal galerilerden tarihi eserlerin üç boyutlu temsillerine kadar her şeyi sunabilmektedir (Marty, 2002).

Türkiye’de de müzecilik alanındaki gelişmeler internetin kullanımıyla hız kazansa da Uralman’a (2006a) göre, sanal müze uygulamaları dışında örneklerini fazlaca verebileceğimiz pek çok uygulama, müzelerin bilgiyi dağıtmaktan çok, tanıtımlarını yapma yönünde odaklanmıştır. Müzelerin topluma ulaşmasında, teknolojinin kullanımı çeşitli olanaklar sağlamış ancak geliştirilmeye açık olan alanlara yönelik çalışmalar, uygulamada aynı hızda devam etmemiştir (Atagök ve Özcan, 2001).

Türkiye’de müzecilik uygulamalarının geliştirilmesi, iyileştirilmesine yönelik çalışmalar zaman içinde çok çeşitli platformlarda dile getirilmiştir. Müzelerde bilgi yönetim sürecinin önemli çalışmalarından koleksiyon nesnelerinin envanterine ilişkin planlamalar da yapılmıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın 2007 yılı faaliyet raporunda *Taşınır ve Taşınmaz Kültür Varlıklarının Envanterlenmesinde Standardizasyon Geliştirme Çalışması* projesi kapsamında “*taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının adlandırılması, tariflenmesi, özelliklerinin sınıflandırılması ve ortak bir dil birliği içerisinde ulaşılabilmesi için envanterleme ve tanımlama çalışmasının*” başlatıldığı duyurulmuştur. Aynı raporda bu standartlaşma ile birlikte “müzelerdeki eserlerinin envanterlenmesi, eserlere ilişkin her tür ayrıntılı bilginin anlık olarak sorgulanabilmesi, eserlerin kendi aralarında ilişkilendirilmesi ve eserlerin elde edildiği alanlarla ilgili bilgilerin ilişkilendirilmesinin sağlanacağı” Müze Ulusal Envanter

Sistemi Projesi çalışmalarının da yürütüleceği belirtilmiştir (TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, 2007). Projeler henüz sonuçlanmamış olup çalışmalara ilgili birimler tarafından halen devam edilmektedir.

Türkiye Müzeleri İçin Yönetim ve İşletim Modeli Öneri Raporu Durum Analizi Raporu (Özden ve Dörter, 2010), Türkiye’deki devlet müzeleri ve özel müzelerin yönetim, bütçe, personel, mevzuat, koleksiyon ve diğer faaliyetlerine ilişkin mevcut durumu genel olarak ortaya koyan son dönemlerde yapılmış önemli çalışmalardandır. Bu rapor doğrultusunda Müzelerin mevcut sorunlarına değinerek yeni müzecilik anlayışı ve uygulamaları doğrultusunda Türkiye’deki müzelerin yeniden yapılanmasını sağlamak amacıyla *Türkiye Müzeleri İçin Yönetim ve İşletim Modeli Öneri Raporu* (2010) hazırlanmıştır. Bu raporda da koleksiyonların bilgi değerinin toplumla paylaşılmasına yönelik temel öneriler sunulmuştur.

Bu olumlu adımlar Türkiye’de çağdaş müzecilik uygulamalarını olumsuz olarak etkileyen faktörlere dikkat çekse de müzelerde bilgi yönetim süreci bütün olarak ele alınmamıştır. Ülkemizde müzelerin, bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı imkânlardan yararlanarak, çağdaş müzecilik anlayışının bir gereği olarak bilgiyi topluma ulaştırılabilmesi için öncelikle yapısal ve işlevsel olarak sahip olduğu kültür varlıklarının bilgisini yönetmesi gerekmektedir.

Bu çalışma kapsamında, Türkiye’nin ilk özel müzesi olarak köklü bir müzecilik deneyimine sahip ve koleksiyonunda nadir kültürel miras örnekleri bulunan Sadberk Hanım Müzesi’nin temel unsurları ve bilgi yönetim süreci incelenerek mevcut durumu değerlendirilmiş ve müzelerde çağdaş müzecilik anlayışı ile gelişen bilgi yönetimi uygulamaları doğrultusunda öneriler sunulmuştur.

Çalışma kapsamında SHM’nin bilgi yönetim sürecinde karşılaşılan sorunlara yönelik geliştirilen önerilerin; Türkiye’deki diğer müzelerin kendi bilgi yönetim süreçlerinde yürüttükleri işlem ve hizmetleri iyileştirme, geliştirme çalışmalarında yol göstermesi düşünülmektedir.

1.2. LİTERATÜR

Müzelerde bilgi yönetimi ile ilgili literatür incelendiğinde bu süreci tümüyle inceleyen çalışmalardan çok belirli aşamalarını ele alan ya da belirli konulara yoğunlaşan çalışmalar bulunduğu tespit edilmiştir.

Literatüre katkısı olan önemli kaynaklardan birisi Macdonald ve Alsford'un 1991'de kaleme aldıkları *The museum as Information Utility* adlı çalışmadır. Makale, müzelerde bilgi yönetiminin neyi ifade ettiğini açıkça tanımlaması açısından önem taşımaktadır. Bu tanım, müzelerde bilgi yönetimi alanında yapılacak çalışmalara bir çerçeve çizmektedir. Diğer bir önemli kaynak Orna ve Pettitt'in 1998 yılında yayınladıkları, *Information Management in Museums* adlı eserdir. Müzelerde bilginin ne anlama geldiği, bu bilginin kimler tarafından kullanıldığı, bilginin yönetiminde bilgi teknolojilerini kullanma ve bilgiye etkili erişim konularını içeren kitap literatürdeki ilk kapsamlı yayınlar arasındadır. Kitapta aynı zamanda 19 farklı müzenin bilgi yönetimin farklı süreçlerindeki çeşitli uygulamalarından da somut örnekler içermesi açısından önemlidir.

Booth'un 1998 yılında yayınladığı, bilgi gereksinimlerine göre müze ziyaretçilerini grupladığı, *Understanding the Information Needs of Visitors to Museums* adlı çalışması müze ziyaretçisine bilgibilimin penceresinden bakan bir bakış açısı sağlaması açısından oldukça özgündür. Müze ziyaretçisinin müzede bilgi edinme sürecini açıklayan önemli bir çalışma da Latham (2012) tarafından kaleme alınmıştır. Buckland'ın bilgi bileşenleri ve süreçlerine dair ortaya koyduklarını kendi göstergebilimsel görüşüne uyarlayan Latham (2012), *Museum Object as Document: Using Buckland's Information Concepts to Understand Museum Experiences* adlı makalesinde müzede ziyaretçinin nesne ile etkileşimindeki bilgi sürecini açıklamaktadır.

Marty ve Jones'un editörlüğünü üstlendiği farklı disiplinlerden pek çok yazarın çeşitli başlıklarla katkıda bulunduğu *Museum Informatics People, Information, and Technology in Museums* ise günümüz bilgi teknolojilerinin müzelere getirdiği fırsatlar

ve bilginin yönetimi sürecinde son yöntem ve uygulamaları ortaya koyması açısından önem taşımaktadır.

Türkçe literatüre bakıldığında çağdaş müzecilik anlayışının tartışılmaya başlandığı bir dönemde 1999'da yayınlanan *Yeniden Müzeciliği Düşünmek* adlı eser, müzelerin idari yapısından hizmetlerine pek çok konuyu işleyen yazılarla bir farkındalık sağlamıştır.

Türkiye'de yapılmış lisansüstü tezler tarandığında doğrudan müzelerde bilgi yönetimi ile ilgili yapılmış bir tez bulunmamakta ancak Uralman'ın (2006), *Bilgi Toplumunda Sanat Müzelerinin Rolü ve Türkiye'de Sanat Müzeleri İçin Öneriler* adlı tezi, sahip oldukları bilgiyi topluma ulaştırmalarının gerekliliği konusunda Türkiye'deki müzelerde bir farkındalık oluşturmaya başlaması nedeniyle önemlidir.

Son dönemde yayınlanan *Müzebilimin ABC'si* (2012), müzecilik alanının hem teorik hem de uygulamalarına ilişkin güncel bilgiler içermektedir. Koleksiyon yönetiminden müze web sayfalarının tasarımına pek çok konunun işlendiği yayın, müzecilik çalışmalarını bilimsel yöntemlerle değerlendirmek adına Türkçe literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır.

Tarafımızca hazırlanan *Müzelerde Bilgi Yönetimi: Sadberk Hanım Müzesi Örneği* adlı bu tez çalışması ise Literatürde bu sürecin tamamını içeren bir kaynak bulunmaması nedeniyle, müzelerde bilgi yönetimi ile ilgili tüm işlem ve hizmetleri kapsamı açısından ulusal ve uluslararası literatür için önemli bir boşluğu doldurması öngörülmektedir. Çalışmanın, bilgi yönetimine ilişkin açıklanan *bilgi kaynağı olarak müze nesnesi, müzelerde bilgilenmek, bilgi merkezi olarak müzeler* gibi temel kavramlarla ilgili bölümleri ise; kapsamlı bir şekilde Türkçe literatürde daha önce yer almadığından; çalışma, bu konularda ilk başvuru kaynakları arasında yer alacaktır. Çalışmanın özgün unsurlarından birisi de *Müzelerde Bilgi Yönetimi Değerlendirme Formu*'dur. Literatürde müzelerde tüm bilgi yönetim sürecini değerlendiren bu tür bir veri toplama aracı bulunmamaktadır. Bu özelliğiyle literatüre katkıda bulunacak olan form, tüm müzelerin kullanabileceği bir nitelikte hazırlanmış olup; müzelerde bilgi yönetim sürecini denetleyen bir rehber olarak müzelerin kullanımına sunulmaktadır.

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI, PROBLEMİ VE HİPOTEZİ

Müzeler, antik çağlardan günümüze insanoğlunun ürettiği nesneleri toplama işlevini devam ettirerek toplumsal belleği oluşturmuşlardır. Bu toplumsal bellek, insanlığın ortak geçmişinin açıklanmasını sağlayan bilginin ana kaynağıdır. Yakınçağa kadar sahip olduğu bilgiyi paylaşmayan sadece bilginin mutlak koruyucusu olan müzeler, 20. yüzyılda yayılan çağdaş müzecilik anlayışı ile toplumla bütünleşen ve onu geçmiş hakkında bilgilendiren merkezlere dönüşmüştür. Aynı süreçte yaşanan bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler birer bilgi kurumu olarak müzeleri de etkilemiştir. Günümüzde bu yeni anlayışı benimseyen ve bilgi çağındaki gelişmeleri takip eden müzeler, sahip oldukları bilgiyi en iyi şekilde elde etmenin, düzenlemenin ve farklı uygulamalarla topluma sunmanın, başka bir ifadeyle bilgiyi yönetmenin, en etkin yöntemlerini, uygulamalarını ve standartlarını geliştirmişlerdir.

Bu yaklaşımla gerçekleştirilen **araştırmanın amacı**, Türkiye'nin ilk özel müzesi olan ve özgün kültürel miras örneklerinin yer aldığı Sadberk Hanım Müzesi'nin temel unsurları ile işlem ve hizmetlerini bilgi yönetim süreci açısından değerlendirmektir.

Araştırmanın problem cümlesi “Sadberk Hanım Müzesi’nde bilgi yönetim süreci müze hizmetlerini nasıl etkilemektedir?” olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda **araştırmanın hipotezi** şu şekilde tanımlanmıştır: “Sadberk Hanım Müzesi’nde bilgi yönetim sürecinde; işlem ve hizmetlerin nesne odaklı anlayış doğrultusunda yürütülmesi, kılavuzların, standartların, iyi uygulama örneklerinin kullanılmaması, bilgi ve iletişim teknolojilerinin olanaklarından yararlanılmaması ve müzenin temel unsurlarındaki yetersizlikler müzenin hizmetlerini olumsuz yönde etkilemektedir.”

1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Araştırma, kültürel mirasın özgün örneklerini barındıran, Türkiye'nin en köklü müzelerinden biri olan Sadberk Hanım Müzesi’nde gerçekleştirilmiştir. Müze, ender koleksiyonlarıyla önemli bir bilgi birikimine ve bu bilginin yönetimiyle ilgili deneyime sahiptir. Türkiye’deki merkezden yönetilen diğer devlet müzelerine oranla SHM

yönetimsel açıdan karar alma ve uygulama süreçlerinde özerk yapısı ile araştırma kapsamında değerlendirmeye alınmıştır. SHM'nin seçilmesinin diğer bir nedeni de araştırmacı olarak, aynı çatı altında yer alan diğer bir kuruluştaki çalışıyor olmanın araştırmanın yürütülmesinde verilerin toplanması için müze yönetiminin gereken kolaylığı sağlaması yönünde yarattığı avantajlardır.

Araştırmada, SHM'nin bilgi yönetim sürecine etki eden temel unsurları ve bu süreçte gerçekleştirilen işlem ve hizmetlere ilişkin durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede araştırmada mevcut durumu ortaya koymaya yarayan *"olayların, objelerin, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların "ne" olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışan incelemeler"* (Kaptan, 1989, s. 34) biçiminde tanımlanan betimleme yöntemi uygulanmıştır.

Betimleme yöntemi kapsamında verilerin toplanabilmesi amacıyla gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Görüşme, 1 Şubat 2014 tarihinde ve 17-20 Şubat 2014 tarihleri arasında müze müdürü Hülya Bilgi, Türk İslam Bölümü birim sorumlusu İdil Zambak, Türk İslam Tekstil Seksiyonu sorumlusu Dr. Lale Görünür, Arkeoloji Bölümü birim sorumlusu Senem Gerçek, Arkeoloji Bölümü müze uzmanı Deniz Uygur, Kütüphane sorumlusu İsmail Bakar, Konservasyon Laboratuvarı'nda görevli konservatör Berrin Caka, Yayın Satış sorumlusu Esra Demirbağ ve müzenin fotoğraf çalışmalarını gerçekleştiren Selamet Taşkın ile yapılmıştır.

Müzenin temel unsurlarını ve bilgi yönetim sürecindeki işlem ve hizmetler ile ilgili verileri sırasıyla tek tek elde etmek ve değerlendirmek amacıyla denetim listesi niteliğinde bir form geliştirilmiştir. Tarafımızca geliştirilen *Müzelerde Bilgi Yönetimi Değerlendirme Formu*, bilgi yönetim sürecinde etkili olan 12 ana konu başlığını içermektedir.

Bunlar;

1. Organizasyonel yapı
2. Koleksiyon yönetimi
3. Personel
4. Bütçe

5. Bina
6. Ziyaretçi
7. Bilginin elde edilmesi
8. Bilginin düzenlenmesi
9. Koleksiyon yönetim sistemi
10. Dijitalleştirme çalışmaları
11. Gerçek bilgi hizmetleri
12. Sanal bilgi hizmetleridir.

Form, çalışmamızın ekinde (Ek 1) yer almaktadır.

1.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Araştırmada elde edilen sonuçlar ve yapılan değerlendirmeler 5 bölümde sunulmuştur;

1. Bölüm, giriş bölümü olup konunun önemi, araştırmanın amacı, kapsamı, yöntem ve veri toplama teknikleri, düzeni ve kullanılan kaynaklar hakkında bilgileri içermektedir.
2. Bölümde, müzenin tarihsel gelişim süreci, toplumsal rolü ve işlevleri, temel unsurları açıklanmış, müzelerde koleksiyon yönetimi ile Türkiye'deki müzecilik çalışmalarına değinilmiştir.
3. Bölümde, bilgi kaynağı olarak müze nesnesi ele alınmış, bilgi merkezi olarak müze, müzede bilgilenme süreci, ziyaretçilerin bilgi gereksinimi gibi temel kavramlar açıklanmış, müzelerde bilgi yönetimine ilişkin işlemler ve hizmetler hakkında bilgiler verilmiştir.
4. Bölümde ise, Sadberk Hanım Müzesi'nin temel unsurları ile bilgi yönetimi işlem ve hizmetlerine ilişkin elde edilen bulgular sunulmuş ve değerlendirilmiştir.

5. Bölüm olan son bölümde de, yapılan araştırmanın sonuçları değerlendirilip yorumlanmış ve öneriler sunulmuştur.

Çalışmanın sonunda ise kaynakça ve ekler yer almaktadır. Tezin yazımında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün “*Tez ve Rapor Yazım Yönergesi*” kullanılmıştır. Tezde yer alan alıntılar, gönderme ve kaynakça düzeni için *Kaynak Gösterme El Kitabı*'ndan (Kurbanoğlu, 2004) yararlanılmıştır.

1.6. KAYNAKLAR

Araştırma konusuyla ilgili literatür taraması için ulusal ve uluslararası birçok kaynaktan inceleme yapılmış ve kütüphane kataloglar taranmıştır. Konuyla ilgili tezlere ulaşmak için, YÖK Tez Kataloğu ve ProQuest Dissertations and Thesis veri tabanları, diğer türde bilgi kaynaklarına ulaşmak için ise elektronik ortamda EbscoHost, Ebrary, JSTOR, LISA (Library and Information Science Abstracts), Project Muse, Proquest, SAGE, Science Direct, Taylor and Francis Online, Wiley Online Library, WoS (Web of Science), veri tabanları taranmıştır. Ayrıca Google ve Google Scholar arama motorlarında da konuyla ilgili literatüre ulaşmak için tarama yapılmıştır.

Bunların dışında konuyla ilgili mevzuat, standart, yönerge ve raporlara ulaşmak için UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), ICOM (International Council of Museums), T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, MLA (Museums, Libraries and Archives Council), MML (Müzecilik Meslek Kuruluşu) ve ilgili olabilecek diğer Web sayfaları da taranmıştır.

Bu kaynaklarda arama yapmak için kullanılan Türkçe anahtar sözcükler; *müzelerde bilgi yönetimi, müzelerde koleksiyon yönetimi, müzelerde bilgi hizmetleri, maddi kültür, müze nesnesi, koleksiyon yönetim sistemleri, müzeler ve dijitalleştirme, nesne dokümantasyonu, müze dokümantasyonu, müze enformasyonu, müze kullanıcısı, müzelerde ziyaretçi çalışmaları, sanal müzeler, müze eğitimi, müze kütüphaneleri, sergileme yöntemleri ve müze web sayfaları olarak belirlenmiştir.*

Information management in museums, collection management in museums, information services in museums, material culture, museum object, collection management systems, museums and digitilization, object documentation, museum documentation, museum informatics, museum user, visitor studies in museums, sanal museums, museum education, museum libraries,exhibition methods and museums web pages ise taramalarda kullanılan İngilizce anahtar sözcüklerdir.

2. BÖLÜM

MÜZE KURUMU: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ilk olarak, toplama ve biriktirme anlayışı doğrultusunda oluşan müzenin tarihsel süreci incelenerek, zaman içerisindeki anlamsal dönüşümü, farklı türlere ayrılması ve toplum içerisindeki rolü ele alınmaktadır. Müzenin ne olduğu ortaya konduktan sonra müzenin temel işlevleri, kurumsal organizasyon yapısı, müzeyi oluşturan koleksiyon, personel, bina, bütçe unsurları açıklanmakta ve son olarak müzelerde bilgi yönetimini tartışmadan önce genel bir çerçeve oluşturması için koleksiyon yönetimi kavramı açıklanmaktadır.

2.1. MÜZE: TARİHÇE, TANIM VE TÜRLERİ

Müze sözcüğü Latince, *Muse*, *Müz*'ler (periler) mabedi demek olan “*museum*” veya Yunanca “*mouseion*” kelimelerinden gelir (Lewis, 2013.). Antikçağ'da, İskenderiye'de, I. Ptolemaios'un *Müz*'lere adanmış üzere, içinde ünlü İskenderiye Kütüphanesi'nin de bulunduğu, Mouseion isimli bir tapınak yaptırdığı bilinmektedir. Bu tapınak aynı zamanda bilginlerin eğitim verebileceği, araştırma yapabileceği ve konaklayabileceği bir bilim merkezidir (Arseven, 1966, s.1487). Müzenin toplama ve biriktirme işlevinin şekillenmeye başladığı bu tapınaklar, bu bağlamda, insanlığın bilgisini toplayan, biriktiren ve yayan kurumlar olarak müzeciliğin de temelini oluşturmuşlardır.

Antikçağ'ın bilgiyi toplayan ve yayan anlayışının, Ortaçağ'da özellikle Avrupa'da devam etmediğini söylemek mümkündür. O dönemde kilise ve manastırlarda zengin eşya koleksiyonları oluşturulmakta, eski tapınakların hazineleri, prenslerin ve derebeylerinin kalelerinde, dışa kapalı dini grupların manastırlarında toplanıp, saklanmaktadır (Karabıyık, 2007, s. 3). Bu koleksiyonların belirli bir kısmı sadece kilise ziyaretlerinde halka açılmaktadır. Ancak bu dönemde Ortadoğu'da durum batının aksine farklıdır. Özellikle ilmi ve edebi eserlerin koleksiyonlar halinde bir araya toplandığı; bu eserlerin korunması ve eserlerden faydalanılması için medrese ve camilerde kütüphaneler yaptırıldığı bilinmektedir (Madran, 1999, s.3).

Batıda Rönesans'a kadar süren bu dışa kapalı koleksiyonculuk anlayışı dönemin düşünürlerinin, antik yapı kalıntılarına, antik objelere, elyazmalarına olan ilgilerinin artmasıyla üst sınıflarda antik malzemeleri toplama merakını uyandırmıştır. Başlangıçta küçük antik objelere duyulan merak daha sonra yerini sanat eserlerine ve mimariye bırakmıştır (Karabıyık, 2007, s. 4). Üst sınıflar arasında hobi olarak başlayan bu koleksiyonculuk merakı, müzeciliğin temellerinin atılmasını sağlamıştır.

18. yüzyıl, koleksiyonların halka açılması açısından önemli bir dönemdir. Bu dönemde, görkemli hanedanlıkların göstergesi olarak kurgulanan kraliyet koleksiyonları kamulaştırılmaya başlanmıştır (Yücel, 2012, s.5). İngiliz hükümeti'nin Hans Sloane'un koleksiyonunu satın almasıyla 1753 yılında Londra'da, British Museum kurulmuş (Murray, t.y.); İtalya'da Medici ailesinin koleksiyonu kamulaştırılmıştır. 1789 Fransız Devrimi'yle yükselen ulusal değerlerin de müzecilik alanında önemli etkileri olmuştur. 1793'te, Fransa'da Cumhuriyetçi hükümet, Paris'te, kralların özel koleksiyonlarının yer aldığı Louvre'u bir halk müzesine dönüştürmüş böylece Avrupa'nın ilk ulusal müzesi Louvre açılmıştır.

19. yüzyılda yaşanan Sanayi Devrimi ise etkisini yeni müze türlerinin ortaya çıkışıyla göstermiştir. Artan bilim ve sanayi çalışmaları önce bilim ve teknik müzelerinin sonra da endüstri müzelerinin oluşumunu sağlamış, müzenin kendisi de endüstriyel tasarımı, bilimsel ve teknik başarıyı teşvik eden bir araç olarak görülmüştür (Lewis, 2013). Londra'da açılan Victoria and Albert Museum (Victoria ve Albert Müzesi), Science Museum (Bilim Müzesi), Viyana'da Technical Museum of Industry and Trade (Endüstri ve Ticaret Teknik Müzesi), Paris'teki Palace of Discovery (Keşif Palas) ile Washington D.C.'de açılan Smithsonian Institute (Smithsonian Enstitüsü), bilim, sanayi ve teknoloji alanında uzmanlaşmak üzere kurulmuş müzelerdir.

Sanayi Devrimi'nden sonra 20. yüzyılda yaşanan sosyal ve politik dönüşümlerin etkisi, müzenin giderek toplumla bütünleşmeyi amaçlayan bir yapıya doğru yönelişi ile kendisini hissettirmiştir. Belirli bir ekonomik statü üzerinde olan yaşam biçimlerinin izlerini toplayan müzelerden çok, yok olmaya başlayan ve toplumun her kademesinin

yaşam biçimi ile ilgili eski geleneklerin, zanaatların ve eşyaların toplandığı etnografya ve folklor müzeleri ile tarih temalı müzeler kurulmuştur (Karabıyık, 2007, s. 10). 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sit alanları koruma altına alınmış ve tarihi binalar restore edilerek müze haline getirilmiştir. Ayrıca doğal, sosyal ve kültürel çevreye odaklanan ekomüzeler kavramı da yine bu dönemde ortaya çıkmaya başlamıştır.

20. yüzyıl, müzecilik sorunlarının profesyonel anlamda tartışılmaya, müzelerin işlevlerine ilişkin sorunların gündeme getirilmeye, çözümlere yönelik çeşitli görüşlerin paylaşılmaya başlandığı ve ICOM gibi mesleki örgütlerin sayısının hızla arttığı bir dönemdir. Ortaya atılan pekçok düşüncenin dayanak noktası “müze”nin ne olduğu hakkında yapılan tanımlamalardır. Bu tanımlamaların çoğunlukla benzer temel kavramlardan yola çıkılarak yapıldığı ve tanımlarda müzelerin çağdaşlaşma süreci içerisinde farklı işlevlerinin vurgulandığı görülmektedir.

ICOM (2007) kurulduğu 1946 yılında, müzeyi; *“sanatsal, teknik, bilimsel, tarihi ya da arkeolojik materyalden oluşan tüm koleksiyonları içeren yerler”* olarak tanımlarken koleksiyonu ön plana çıkarmıştır.

Allan, (1963, ss. 5-19) müzeyi; *“koleksiyonların, inceleme, araştırma ve zevk almak amacıyla yerleştirildiği bina”* olarak tanımlamış, koleksiyonları toplamanın amacını ortaya koyarken müzeyi fiziksel olarak bir bina içerisinde tasvir etmiştir. Müzeler Derneği'nin 1984 yılı Genel Kurul Toplantısı'nda kabul edilen müze tanımı ise şu şekildedir: *“Müze; toplayan, belgeleyen, muhafaza eden, sergileyen ve kamu yararına maddi deliller ortaya koyan, bunlara ilişkin bilgileri yorumlayan bir kurumdur.”* Bu tanımda vurgulanan kurum kavramı, resmî bir yönetim aracına sahip ve uzun vadeli amacı olan bir yapı anlamına gelmektedir. Bireysel olarak sahip olunan müzeler ve koleksiyonlar bu tanım dışında bırakılmıştır. Maddi sözcüğüyle somut olan şeyler (nesneler)¹ ifade edilmekte, delil sözcüğüyle de nesnenin gerçekliğine vurgu yapılmaktadır. Bu doğrultuda somut olmayan varlıklar ise bu tanım kapsamına alınmamıştır (Museums and Galleries Commission, 1995).

¹ Tez kapsamında, bilgi yönetimine konu olan bilgi kaynağı türü olarak diğer türlerden ayırt edilmesi için kuramsal literatüre uygun olarak “nesne” terimi kullanılmış, müzelerin sahip olduğu koleksiyonda bulunan nesnelere vurgu yapılırken müzelerin adlandırdığı şekilde “eser” terimi tercih edilmiştir.

Müzelerde 20. yüzyılın sonlarına doğru başlayan çağdaşlaşma süreci, yeni müzecilik anlayışını geliştirmiştir. Bu anlayışa göre müze tanımı da yeniden şekillenmiş; tanımlarda öncelikli olarak müzenin toplumsal amacı vurgulanmıştır. Atasoy (1999, s. 147), yaygın anlayışla müzenin, “*sahip olduğu koleksiyonları salonlarda ya da vitrinlerde sergileyen geleneksel bir yapıya sahip*” olduğunu; çağdaş anlayışla ise; müzenin, “*bireye, koleksiyonunda barındırdığı nesnelerin/eserlerin anlamını, yararını ve değerini kavratarak; bilgisini geliştirme yollarını öğreten bir eğitim kurumu işlevini üstlendiğini*” belirtir.

Burcaw (1997), müzenin geleneksel muhafaza rolünün yanı sıra eğitsel rolünü de belirtmektedir. Ona göre, müze; “*koleksiyonları sistematik bir şekilde muhafaza eden, kalıcı, kamusal, eğitsel bir kurum*”dur. Burcaw (1997), kullandığı bazı terimlerin açıklamalarını şu şekilde verir:

- a) *Kalıcı kurum*: Müze, teorik olarak sonsuz bir ömre ve onu diğerlerinden farklı kılan kendine özgü özelliklere sahip olan kurumdur.
- b) *Kamusal*: Müze yalnızca kamuya tabi değildir fakat kamu yararına varlığını sürdürür.
- c) *Eğitsel*: Müzenin varlığının tek nedeni yalnızca eğlence, ticari kâr, çalışanlarının veya sponsorlarının kişisel tatmini, bir grubun ya da kulübün kişisel çıkarları, yaşlı vatandaşların geçmişe duyulan özleminin ortadan kaldırılması, belli bir azınlığın kişisel ilgi alanı olması, turizmi teşvik ya da diğer herhangi bir neden değildir. Müze, bireysel gelişime olanak vermek ve diğer kamusal eğitim kurumları ile işbirliğini geliştirmek üzere varlığını sürdürür. Eğitim sadece bilginin aktarılması anlamına gelmez; aynı zamanda kültürel zenginliğin yaratılması ve medeniyetlerin en açık şekliyle ortaya çıkarılmasını da kapsamaktadır.
- d) *Koleksiyonlar*: Estetik ve/veya eğitsel uygulamalar açısından kullanışlı olan önemli nesnelerden, kalıntılardan, nadir parçalardan ve değerli eşyalardan oluşur.
- e) *Sistematik muhafaza (bakım)*: Kapsamlı bir dokümantasyonu, iyi ve kalıcı kayıt tutmayı ve kataloglamayı, uzun vadeli koruma ve güvenlik sağlamayı,

nesnelerin düzenli olarak akılcı ve erişilebilir şekilde arşivlenmesini kapsamaktadır (Burcaw, 1997, ss. 19-20).

Müzecilik alanında yaşanan gelişmeler Türkiye’de de etkisini göstermiştir. 1990 yılında yürürlüğe giren Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği’nin 4. Maddesinde müze; *“kültür varlıklarını tespit eden, ilmi metotlarla açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sürekli ve geçici olarak sergileyen, halkın kültür ve tabiat varlıkları konusundaki eğitimini, bedii zevkini yükselten, dünya görüşünü geliştirmede tesirli olan daimi kuruluş”* ifadeleriyle tanımlanır. Bu tanımdan da anlaşıldığı gibi müze, sadece kültür varlıkları ile sınırlı kalmamış, tabiat varlıklarını da kapsamıştır. Önceki dönemlerin aksine müze, kültür varlıklarını araştırıp ortaya çıkaran, bu birikimi halkın eğitimini yükseltmekte ve dünya görüşünü geliştirmesinde kullanan etkin bir kurumdur.

Museum Association (Müzeler Derneği) müzeyi, toplumun gelişimi için bir araç olarak tanımlar. Müzeler nesneleri ve sanat eserlerini toplayan, muhafaza eden, erişilebilir kılan ve toplum için koruyan kurumlardır ve insanların fikir edinmeleri, öğrenmeleri ve eğlenmeleri için koleksiyonları keşfetmelerine imkân sağlamaktadır. Bu tanımın kapsamına sanat galerileri, sanat koleksiyonları ve tarihî koleksiyonlara sahip müzeler de alınmıştır (What is a museum, t.y.).

Müzenin toplumsal rolüne vurgu yapan bir başka tanım da Thompson’a aittir. Thompson (1995), müzenin, bilginin ve simgesel içeriklerin üretilme ve topluma yayılma şekillerine yön veren kurumlardan biri olduğunu belirtir.

ICOM da 2007’de çağdaş müzecilik anlayışına paralel olarak müzeyi yeniden tanımlar. 1946 yılındaki tanımın aksine, müze, sadece koleksiyonların bulunduğu “yer” değil; eğitim, araştırma ve faydalanma amacıyla insanlığın ve çevresinin somut ve somut olmayan mirasını sağlayan, koruyan, araştıran, ileten ve sergileyen; halka açık, daimi olarak toplumun ve onun gelişiminin hizmetinde olan, kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur.

Müzeler çeşitli özelliklerine göre türlere ayrılırlar. Ambrose (1993) müzeyi, koleksiyonlarına, bağlı oldukları yönetim birimine, hizmet ettikleri bölgeye, hitap ettikleri kitleye ve koleksiyonlarını sergiledikleri mekâna göre beş farklı gruba ayırmaktadır:

Koleksiyonlarına göre müzeler, genel müzeler, arkeoloji müzeleri, sanat müzeleri, tarih müzeleri, etnografya müzeleri, doğa tarihi müzeleri, jeoloji müzeleri, bilim müzeleri, askeri müzeler, endüstri müzeleri ve bunlar dışında kalan diğer müzelerdir. Müzenin koleksiyon oluşturmak ya da geliştirmek amacıyla edindiği nesneler belirli bir türle sınırlıdır ve çoğu zaman bu koleksiyon türü “sanat müzesi”, “arkeoloji müzesi”, “oyuncak müzesi” gibi müzelerin adlarına da yansır.

Bağlı oldukları yönetim birimine göre müzeler; devlet müzeleri, yerel yönetim müzeleri, üniversite müzeleri, askeri müzeler, bağımsız ya da özel müzeler, ticari kuruluş müzeleri olarak gruplanır. Müzelerin idari olarak örgütlenmesi, bulundukları ülkenin yönetim biçimi ve idari yapısı ile doğrudan ilgilidir.

Hizmet ettikleri bölgeye göre müzeler; ulusal, bölgesel ve yerel müzeler olarak adlandırılır.

Hitap ettikleri kitleye göre müzeler; eğitici müzeler, uzmanlaşmış müzeler ve genel toplum müzeleridir.

Koleksiyonlarını sergiledikleri mekâna göre müzeler; geleneksel müzeler, açık hava müzeleri ve anıt müzeleri gibi farklılıklar gösterir.

Müze türleri birbiri ile ilişkilidir ve bir müze yukarıda sıralanan türlerden birkaçı içerisinde yer alabilir. Örneğin, bir müze aynı zamanda hem arkeoloji müzesi, hem devlet müzesi hem de açık hava müzesi olabilir. Müzeler için yapılan bu gruplamalar kimi zaman müzeleri kısıtlayabilmektedir. Bazı müzeler bulundukları ülkenin kültür politikaları, yönetim biçimleri doğrultusunda ya da koleksiyon yapıları nedeniyle farklılık gösterebilmektedir. Bu müzelerin dışında günümüzde somut olmayan kültürel

miras müzeleri, arkeoparklar, su altı müzeleri, interaktif müzeler, ekomüze, sanal müze gibi farklı müze türleri de mevcuttur.

Bu gruplamalara göre, Türkiye'deki müze türlerini belirleyerek sınırlamak oldukça güçtür. Madran (1999, ss. 16-17) kapsam ve içerik olarak değil; sadece gösterim olarak düşünüldüğünde Türkiye'deki müzelerin koleksiyonlarına göre; arkeoloji müzeleri, sanat müzeleri, tarih müzeleri, etnoğrafya müzeleri, doğa tarihi ve jeoloji müzeleri, bilim müzeleri, askeri müzeler, endüstri müzeleri olarak gruplandırılabilceğini belirtir. Bağlı bulundukları yönetim birimine göre ise müzeleri; Kültür Bakanlığı'na bağlı müzeler, Milli Parklara bağlı müzeler, Milli Saraylar Dairesi'ne bağlı müzeler, üniversitelere bağlı müzeler, Savunma Bakanlığı'na bağlı müzeler, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı müzeler, yerel yönetimlere bağlı müzeler, çeşitli devlet kurumlarına bağlı müzeler, vakıf müzeleri ve özel müzeler olarak ayırmak mümkündür.

Çoğunlukla geleneksel sergileme yönteminin uygulandığı Türkiye'de, müzeler, koleksiyonlarını sergileme yöntemlerine göre kolaylıkla gruplandırılabilir (Madran, 1999, s.17). Efes, Sagalassos gibi arkeolojik sit alanları açık hava müzeleri için, Anıtkabir, Ayasofya gibi yapılar ise anıt müzeler için birer örnektir.

2.2. MÜZELERİN TOPLUMSAL ROLÜ

18. yüzyıldan itibaren özel koleksiyonların halka açılmasıyla müzelerin kamusal alandaki etkinliği artmış ancak müzeler, 20. yüzyıla kadar toplumun belirli bir kesimine hitap eden kurumlar olduğu düşüncesinden kurtulamamıştır. Ross (2004), müzeler için, bu durumun kırılma noktasını 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren süregelen demokratikleşme çabaları ile gerçekleştiğini vurgulamaktadır. Müzeler önemli bir dönüşüm yaşayarak elitist yapısından çıkıp toplumun her kesimine hitap edecek bir yapıya sahip olmaya başlamıştır. Toplumun tüm katmanlarını kapsayıcı bu tutum, müzeyi, toplumsal sorumluluğu ile hareket ederek, koleksiyonlarını toplumun hizmetine sunma yolları arayışına itmektedir. Günümüzde müzeler, koleksiyonlarını oluşturan nesnelerin, toplumun yaşantısının bir parçası olarak toplumla farklı etkileşim yöntemleri

ile sunulduğu, toplumla bütünleşme sürecinin hayata geçirildiği, çağdaş müzecilik anlayışının hakim olduğu bir toplumsal rolü benimsemiştir.

Atagök (1999a, s. 131), müzelerin toplumsal rollerine ilişkin yaşanan bu dönüşümü; toplumun öğrenim ve eğitiminin arttırılması, güzelduyu görgüsünün yerleşmesi, bulunduğumuz anın, geçmişin ve giderek geleceğin açıklanması, yorumlanması, toplumsal değişimlerin desteklenmesi ve halkın eğlenerek zamanını değerlendirmesi ve eğitimi olarak açıklar. Geline nokta müzelerin zaman içindeki dönüşümlerinden ve yapılan tanımlardan iki temel toplumsal rolünün ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlardan birisi insanlığın ortak kültürel mirasını koruyarak gelecek kuşaklara aktarması diğeri de koleksiyonlarından elde ettiği bilgiyi insanlığın gelişimi için kullanmasıdır.

Dupont (2007, s. 13), müzelerin de kütüphaneler ve arşivler gibi dünyanın sosyal, entelektüel, sanatsal ve düşünsel kazanımlarının kanıtlarını ve sanat eserlerini; sağlama, koruma ve erişilir kılma gibi temel amaçları olan kültürel miras kurumları olduğunu vurgular. Müzeler, koruma altına aldıkları, araştırdıkları ve topluma sundukları kültürel miras öğeleriyle temsil ettikleri yerel kültürün küresel ölçekte tanıtılmasını da sağlar.

Bu yeni çağdaşlaşma süreci ile birlikte müze çalışmalarında nesne merkezli anlayıştan, toplumsal hedefleri olan ziyaretçi merkezli hizmet anlayışına doğru bir yönelim başlamıştır. Müzelerin, toplumsal hedefler doğrultusunda en çok üzerinde durulan toplumsal misyonu eğitimidir. Hooper-Greenhill'e (1999, s.24) göre müze eğitimi, toplum ile müze koleksiyonları arasında bağlantı kurmayı amaçlamaktadır. Bu eğitimin belli bir müfredatı olmadığı gibi, müzeler ile toplumun bireyleri arasındaki ilişkilerin ne şekilde kurulacağını müzenin politikaları ve koleksiyonlarının yapısı belirlemektedir.

Macdonald (1992, ss.159-162) günümüz müzeciliğinin egemen olan paradigması olarak “eğitsel rol” yerine “öğretici rol” üzerinde durmaktadır. Bu öğretici rol, bilginin alıcısı tarafından yönlendirildiği bir süreçtir ve gerçekleri bilmeyi ve öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır. Müzelerin toplumun geleceğine katkıda bulunmasındaki rolü, onun, sadece bilginin deposu olma görevinde yatmaz; bilgiyi nasıl kullandığı ya da

hitap ettiği kitlenin bilgiye ulaşması için bilgi kaynaklarından nasıl yararlandığı ile de ilgilidir. Bilgi alıcısı, nesnelerin yüzeysel görünüşünü ve ona ait bilgileri edindikçe geçmişine dair araştırma yaptıkça, zaman ve çevre kavramlarını keşfe çıkar, görseller ve fikirler arasında ayırım yapar ve böylece içbenliğini çevreleyen bu kültür kurumu, onun, entelektüel hayatının inşasında çok önemli bir araç haline gelir. Bu tür öğrenme ortamlarında, verilen bilgi ve görülen nesneler kişinin bilişsel sistemi üzerinde yapıcı etkiye sahiptir (Carr, 2006).

Eğitici ya da öğretici rolü bağlamında değerlendirildiğinde; arşiv, kütüphane ya da diğer bilgi merkezlerinden farklı işlev ya da hizmetlere sahip olsalar da müzelerin de birer bilgi merkezi olma potansiyeline sahip oldukları görülmektedir. ICOM'un müzeler için belirlediği 8 etik kodundan üçüncüsü, “müzelerin bilgi birikimini kurmak ve geliştirmek için temel kanıtları barındırdığını” belirtir (ICOM, 2012). Bu temel kanıtlar pek çok müze tanımında da belirtildiği gibi insanlığın ortak mirasının ürünleridir. Geçmiş mirasın bilgisi yine insanlığın geleceğini şekillendirmek için kullanılır. Müzelerin sahip olduğu bu bilginin, toplumun gelişimine katkıda bulunmak amacıyla kullanılması Bilgi Çağı'nda bir bilgi merkezi olarak müzenin yerine işaret eder.

Müzeler, kültürel misyonlarının yanı sıra yerel ekonomiye, içinde bulundukları toplumun kültürel ve doğal mirasının korunmasına ve muhafazasına da katkıda bulunan kuruluşlardır. Özellikle kentsel ve kırsal alanların yenilenme programlarında turizm ve kültürel kalkınma açısından önemli bir rol oynamaktadırlar (Ambrose, 1993, ss. 9-10).

2.3. MÜZELERİN İŞLEVLERİ

Özkasım (2012, s. 43), müze-toplum ilişkisini esas alan yeni müzecilik yaklaşımının müze uygulamalarının önceliklerini değiştirerek müzenin; toplama, koruma, belgeleme, depolama, sergileme, eğitim gibi temel işlevlerinin, bugün; koruma, araştırma ve iletişim olmak üzere üç ana başlık altında toplandığını belirtir. Crane de (2006, s. 99), modern müze anlayışının şartının nesneleri toplamak, koruma altına almak ve halkın beğenisine sunmak olduğunu öne sürer. Dolayısıyla Crane, araştırma işlevini, koruma altına alma işlevinin içerisine almıştır. Özkasım'ın adlandırdığı iletişim işlevi ise

nesnelerin halkın beğenisine sunulmasını da kapsamakla birlikte daha geniş bağlamda toplumla müze etkileşimini ifade etmektedir.

Dallas (1994) müzenin, toplama ve koruma temel işlevlerine yayma işlevini eklerken; Alexander (2008, s.188) ise toplama ve koruma ile birlikte sergileme, yorumlama ve hizmete sunma işlevlerinin de olduğunu belirtir. Dallas'ın (1994) burada bahsettiği yayma işlevi ve Alexander'ın (2008, s.188) temel işlevlere eklediği sergileme, yorumlama ve hizmete sunma işlevi yine müze ile toplum etkileşimini belirleyen iletişim işlevini ifade eder. Yorumlamak iletişim sürecinin bir parçası, sergilemek ise bir türüdür.

Kültürel miras kurumu olarak toplumsal amaçlarını gerçekleştiren müzeler, çağdaş müzecilik anlayışıyla birlikte hizmetlerini yeniden gözden geçirerek koleksiyonları saklama ve koruma anlayışından, bu koleksiyonları toplumun ilerlemesi için kullanma anlayışına doğru hareket etmektedirler. Toplumsal dönüşümle şekillenen yeni müzecilik anlayışı ile ortaya çıkan görüşlerin temel olarak müzenin 4 işlevi üzerine odaklandığını söylemek mümkündür. Bunlar, toplama, koruma, araştırma ve iletişimdir.

Toplama işlevi, müzelerin koleksiyon yönetim politikaları doğrultusunda şekillenir. Müzeler koleksiyonlarını, belirledikleri politika doğrultusunda oluştururlar ve müzeye edinecekleri nesneleri bu politikaya göre seçerler. Nesneler satınalma, bağış ve değişim yoluyla edinilir (Malaro, 1995, s. 14). Dallas'a (1994) göre toplama işlevi aynı zamanda nesnelerin ve nesnelerin geçmişinin bilgisini derlemek anlamına da gelir. Müzeler, çeşitli medeniyetlerden geriye kalan, onları anımsatıcı değerde olduğunu düşündükleri nesneleri toplamaktadırlar. Nesneler, ister sanatsal, ister belgesel, isterse bilimsel olsun evren, doğa ve insanlığın tarihi hakkında bilgiler içerir (Alexander, 2008, s.188).

Koruma işlevi; müzenin topladığı nesnelerin bakımının yapılması ve müzenin gelecek kuşaklara aktarma sorumluluğunu yerine getirebilmesi için uygun koşullarda muhafaza edilmesi anlamına gelir. Nesnelere uygulanan restorasyon ve konservasyon işlemleri, nesneler için uygun depolama sistemlerinin kurulması bu işlev kapsamına girer. Koruma işlevi aynı zamanda sadece fiziksel olarak nesne üzerinden gerçekleşmez;

nesnenin bilgisinin, bilgi teknolojilerinden faydalanarak gelecek kuşaklara aktarılması için yapılacak çalışmaları da içerir. İnsanlığın ortak mirasını elinde bulunduran müzeler sadece bu miras eserlerinin kendilerini değil, eserlerin bilgisini de gelecek kuşaklara aktarmakla yükümlüdürler. Dallas (1994), bunlara ek olarak koruma işlevinin; koleksiyonu anlamak, yorumlayabilmek için envanter, katalog ve diğer bilgi kaynaklarını yapılandırma sürecini de kapsadığını ifade etmektedir.

Araştırma işlevi, müzeye giren birçok nesne bulunduğu mekân ya da ortamdan koparılmış olduğundan, öncelikle nesnenin geldiği kaynağın tespitiyle başlar, sonra nesnenin kendisine odaklanır. Araştırmada nesnenin kendisi kadar, geride kalmış diğer kültürel öğelerin de araştırılması, anlaşılması gerekir (Atagök, 2012, s. 176). Nesnenin ne olduğunun bilgisi, ait olduğu dönemin tarihsel, sosyal, kültürel ve ekonomik durumunu yansıtan veriler de elde edilmesine olanak verir. Bu veriler, nesnenin toplumsal bağlamından koparılmadan sunulmasını sağlar. Araştırma süreci sonunda ele edilen bilgi müzenin koruma, belgeleme, sergileme ve eğitim gibi faaliyetlerine de kaynaklık eder. Araştırma, koleksiyon dışındaki nesnelerin, yapılmış diğer araştırmaların ve alandaki diğer kaynakların da ele alınarak değerlendirilmesiyle güçlenir. Verimli bir araştırma için sürecin belirli kriterlere dayandırılması ve koleksiyonların otomasyon, dokümantasyon olanaklarına sahip olup iyi düzenlenmiş olması da oldukça önemlidir (Fenton, 1995, s. 226). Elde edilen bilgilerin yeni araştırmalara da dayanak sağlaması ve araştırmacıların, müze uzmanlarının gereksinim duyduğu süreçlerde kullanabilmeleri için kayıt altına alınması gereklidir.

Müzenin iletişim işlevi; insanlığın ortak mirasının müze eğitimi, yayınlar, sergiler, sanal uygulamalar gibi pek çok farklı etkinlikle topluma sunulmasını kapsamaktadır. Bir başka deyişle, müzenin sahip olduğu bilginin yayılmasıdır. Pek çok müze iletişim politikaları kapsamında iletişim kanallarını belirler. Kullanılacak iletişim teknolojilerini ve iletişim biçimlerini belirleyen iletişim politikaları hedef kitlelerin eğitim durumlarına, yaşlarına ve fiziksel özelliklerine göre değişmektedir (Boyras, 2012, s.30). Örneğin, bazı müzeler sergiler üzerine yoğunlaşırken kimi müzeler ise eğitim faaliyetlerine ağırlık vermektedir. Müzelerin toplum ile ilişki kurma faaliyetlerinde

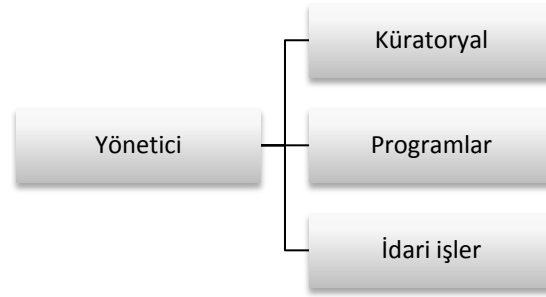
başarılı olabilmesi için doğru iletişim biçimlerini seçmesi ve bunları hedef kitlelere uygun biçimde sunması ya da kullanması gerekmektedir. (Boyras, 2012, s.30).

2.4. MÜZELERİN ORGANİZASYON YAPISI

Müzeler, işlevlerini, toplumsal amaçlarını gerçekleştirmek ve hedeflerine ulaşmak için belirli bir organizasyonel yapı içerisinde yürütmektedirler. Müzelerin organizasyonel yapısı, bulundukları ülke, bölge ve kentin idari yapısına, politikalarına, kurumsal örgütlenme modeline ve müzenin türüne göre farklılık gösterebilmektedir. Müzelerin kuruluş yönergesi ve yazılı ilkeleri de bu yapıya göre şekillenir.

Müzelerin hizmet alanları, temel fonksiyonlarına göre koleksiyonlar, programlar ve idare olmak üzere üç bölüme ayrılır (Şekil 1). Koleksiyonlar; müzenin edinme politikaları doğrultusunda sahip olduğu nesneler ile ilgili koleksiyon yönetimini, küratoryal çalışmaları, nesne dokümantasyonunu, kütüphane ve arşiv çalışmalarını, kayıt ve katalog işlemlerini ve konservasyon çalışmalarını kapsar. Programlar; sergileri, müze eğitimi çalışmalarını, yayın çalışmalarını, etkinlikleri, pazarlama çalışmalarını ve medya hizmetlerini içerir. İdare ise personel, finans, güvenlik, bakım, geliştirme, ziyaretçi hizmetleri süreçleri ile ilgilidir (Fopp, 1997, s. 133; Lord and Lord, 1998, s. 26).

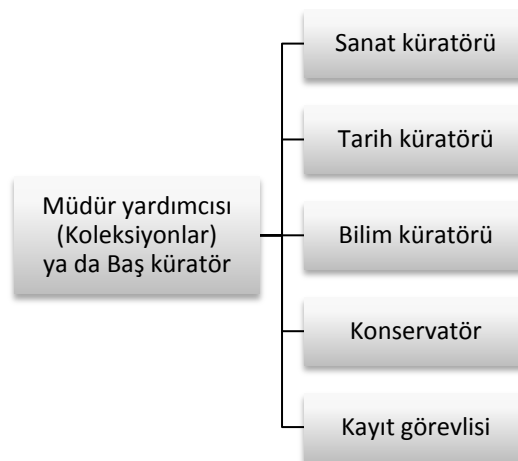
Müzelerde hizmet alanlarının bu üç bölüme ayrılmasına rağmen müze birimleri, müzenin temel işlevlerini yerine getirirken işbirliği içerisinde çalışır. Örneğin; hazırlanacak bir sergi program biriminin bir çalışmasıyken koleksiyon yönetiminden küratör, kayıt görevlisi ya da konservatör de bu hazırlık sürecine dahil olur. Birimler arasındaki koordinasyon düzeyi müzenin başarısını da etkilemektedir.

Şekil 1. Müzenin Hizmet Alanları

Müzelerde bu hizmet alanlarını esas alan organizasyonel yapı genellikle hiyerarşik piramit, matriks organizasyon ve ekip çalışması olmak üzere üç farklı organizasyon modeliyle temsil edilmektedir (Lord and Lord, 1998, s. 26). Fopp (1997), bu bölümlemeyi Weber'in bürokratik ve adhokratik organizasyon anlayışıyla yorumlar. Hiyerarşik yapı bürokratik, matriks ve ekip çalışmasına dayanan yapılar ise adhokratiktir.

Müzelerde, yaygın olarak hiyerarşik yapı hakimdir. En tepede yönetim kurulu ve müze müdürü, onun altında da müzenin fonksiyonlarına göre ayrılmış birimler faaliyet gösterir (Şekil 2, 3, 4). Her bir birimin bir yöneticisi bulunmaktadır. Daha büyük ve gelişmiş müzelerde daha karmaşık ve kapsamlı alt birimler mevcuttur (Edson, 2009, s. 3730).

Şekil 2. Hiyerarşik Yapıya Göre Koleksiyon Hizmet Alanının Bölümleri

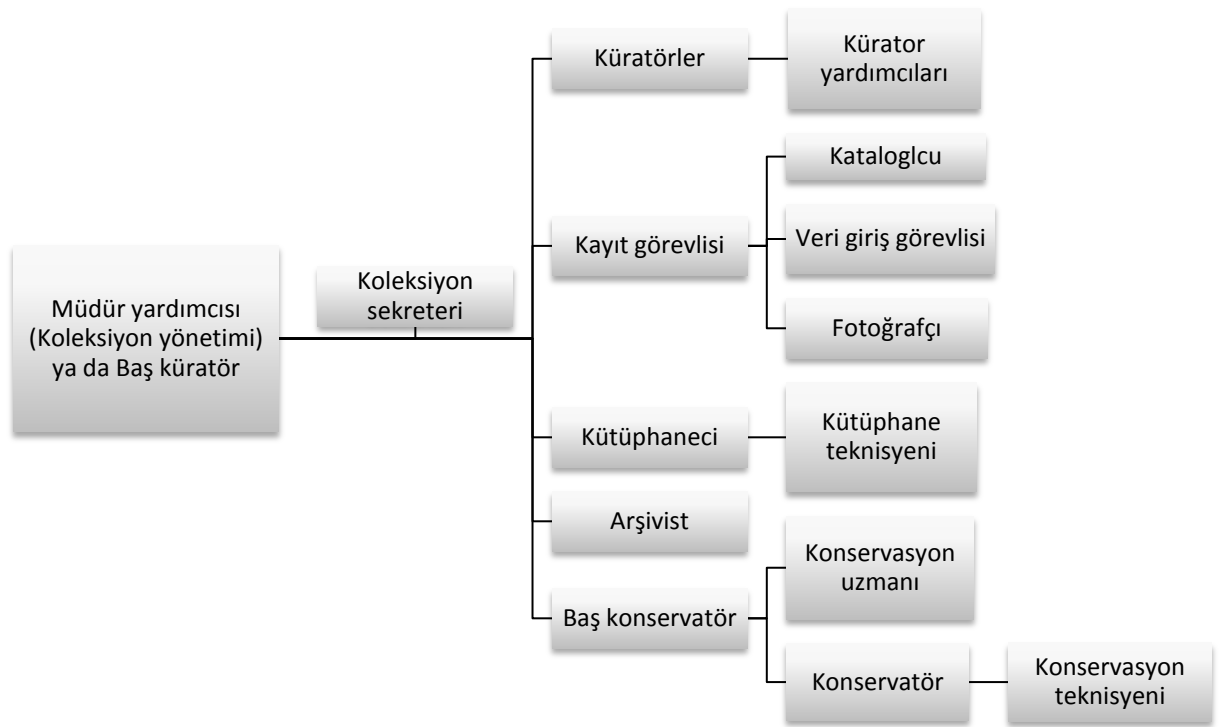
Şekil 3. Hiyerarşik Yapıya Göre Programlar Hizmet Alanının Bölümleri

Şekil 4. Hiyerarşik Yapıya Göre İdari Hizmet Alanının Bölümleri

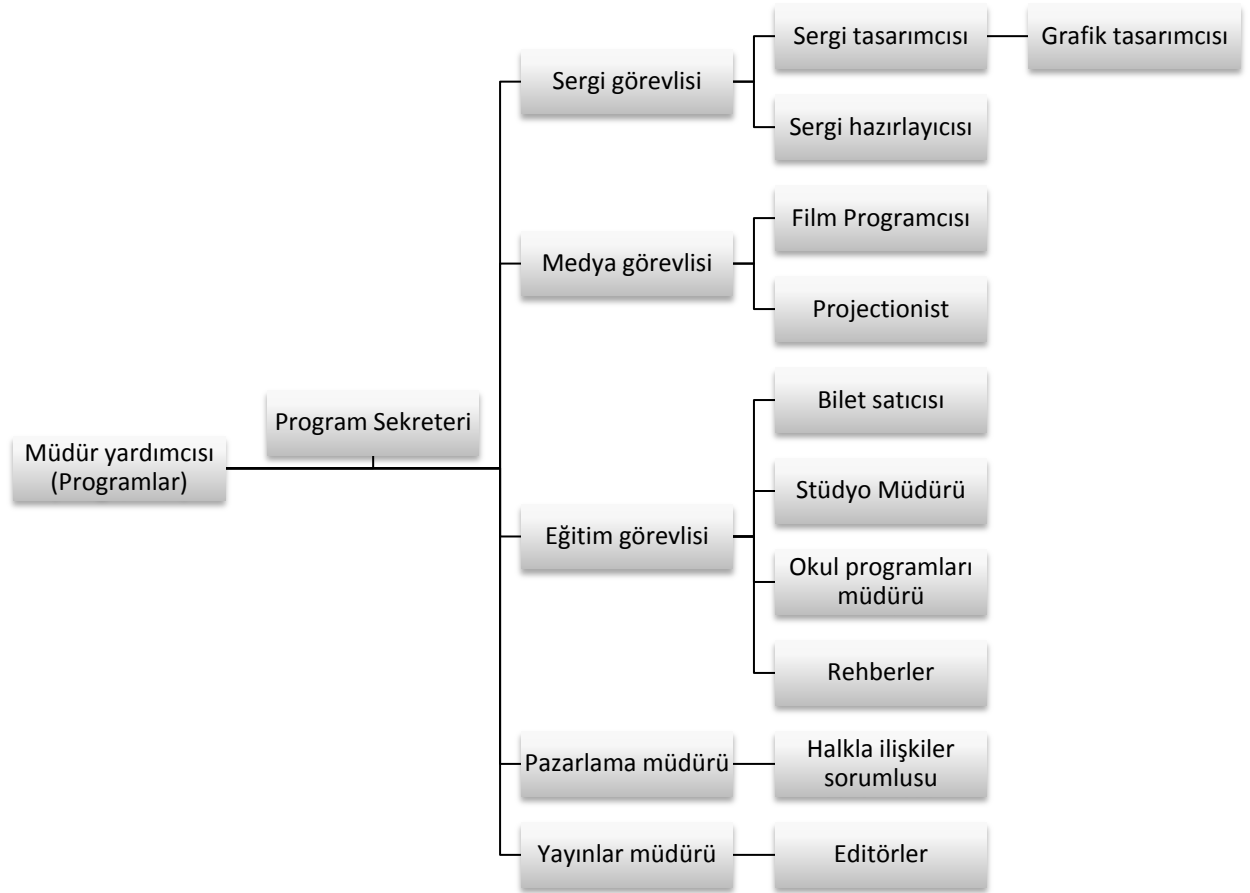
Personel sayısının yeterli olmadığı küçük müzelerde, bir çalışan birden fazla görevi yerine getirebilir ya da farklı birimlerdeki işin sorumluluğunu üstlenmiş olabilir. Büyük ve gelişmiş müzelerde her bir birimin alt bölümleri hiyerarşik yapıda bölünmeye devam eder (Şekil 5, 6, 7). Şekil 5'te görüldüğü gibi koleksiyon biriminden baş küratör ya da müdür yardımcısı sorumludur. Küratöryal çalışmalar sanat, tarih ve bilim gibi farklı

alanlara ayrılır ve bu alanlarda uzmanlığı bulunan küratörler görev alır. Koleksiyonda bulunan nesnelerin konservasyon ve restorasyon işlemlerini yürüten konservatör ve nesnelerin tüm belgeleme ve kayıt işlemlerini gerçekleştiren personel de koleksiyon birimine bağlı olarak görevini yürütür. Bu birim, müzenin, nesnelerden oluşan koleksiyonlarının yönetimi ile ilgili işlemlerin yanı sıra kütüphane ve arşiv koleksiyonları ile ilgili hizmetlerden de sorumludur. Müze kütüphanesi ve arşivinde bulunan bilgi kaynakları ile ilgili çalışmaları yürüten kütüphaneciler ve arşiv uzmanları da görev alır.

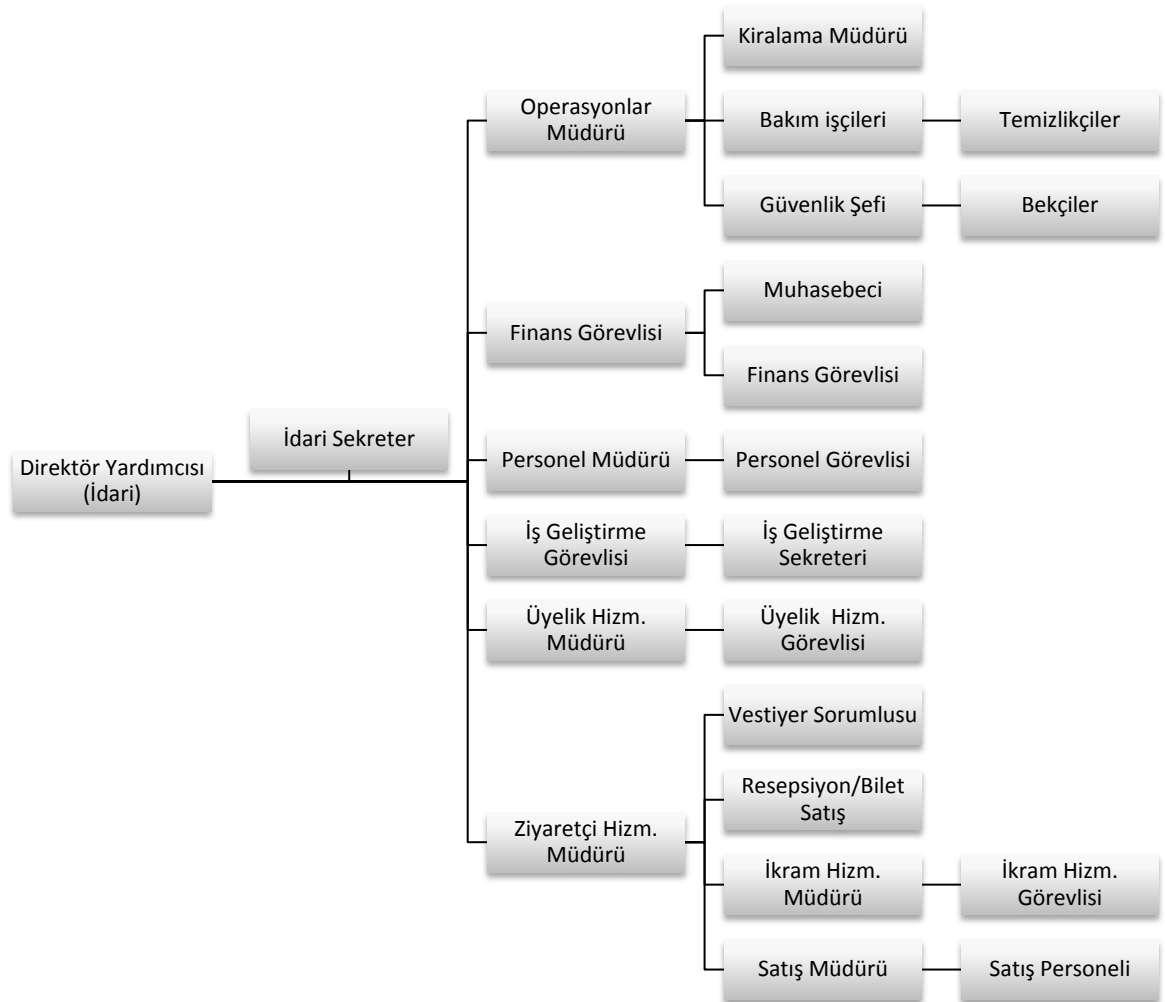
Şekil 5. Koleksiyon Bölümü Organizasyon Şeması

Programlardan sorumlu olan birim, müzede açılacak sergilerin hazırlanması, müzenin faaliyetleri için ihtiyaç duyulan medya hizmetlerini, müzenin tanıtımını, toplumla ilişkilerini düzenleyen pazarlama faaliyetlerini, sergi katalogları, rehberler, broşürler gibi yayın çalışmalarını ve müzede gerçekleştirilecek eğitim faaliyetlerini gerçekleştirmekte ve Şekil 6'da görüldüğü gibi bu birimler altında farklı uzmanlık alanlarına sahip personel görev almaktadır.

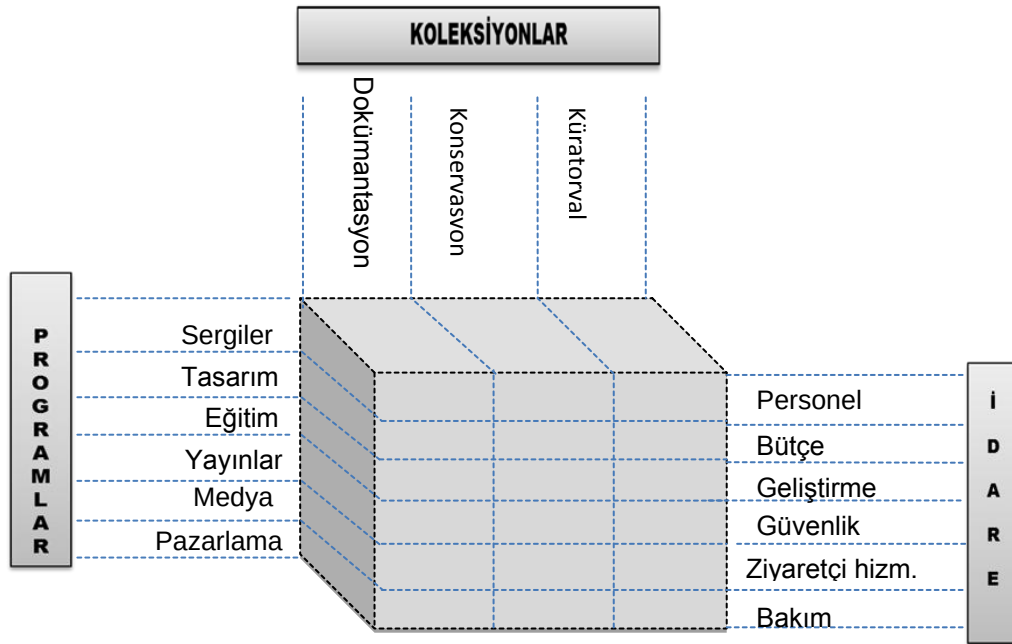
Şekil 6. Programlar Bölümü Organizasyon Şeması

Müzenin temel işlevleri gibi idari işlemleri de ayrı bir birim tarafından gerçekleştirilir. Müzenin idari görevleri arasında bakım, güvenlik, temizlik gibi operasyonel işler, personel işleri, finans yönetimi, üyelik hizmetleri, kiralama, satış, resepsiyon gibi ziyaretçi hizmetleri bulunmaktadır (Şekil 7).

Şekil 7. İdari Bölüm Organizasyon Şeması

Pekçok organizasyon tarafından da tercih edilen matriks yapı, etkileşim eksenli düzenlenmiş fonksiyonların bir formatıdır (Lord and Lord, 2003, s.32). Düzenlemeye bakılmaksızın bütün görev alanları, sonunda personel ile yönetim arasında bağlantıyı sağlayan müdürde toplanır. Yapı, çeşitlilik gösterir ancak çalışanların bir dizi karar verici rol içinde olmalarını sağlayacak şekilde tanımlanır (Edson, 2009, s. 3730).

Şekil 8. Matriks Organizasyon Şeması

Şekil 8’deki matriks organizasyon yapısında da görüldüğü gibi bölümler arasında karşılıklı ilişki (korelasyon) vardır. Koleksiyon, programlar ve idari işler şeklinde belirlenen bölümlerin, çalışma birimlerinin birbiriyle kesiştiği noktalar bulunmaktadır. Her bir birimin personeli en etkili ve en verimli iş üretebileceği konum doğrultusunda, uyum içerisinde faaliyetlerini gerçekleştirir.

Ekip çalışmasına dayalı organizasyon yapısında, müzenin belirli etkinlikleri için bölümler arası işbirliği gereklidir. Bu işbirliğini gerçekleştirmek için her birimden temsilci personel sağlanarak ve birleştirilerek bir ekip oluşturulur. Örneğin; müzenin gerçekleştireceği bir sergi çalışması için farklı birimlerden, yeteneklerine göre ilgili personel belirlenip bir proje ekibi oluşturulabilir (Lord and Lord, 2003, s.33). Ekip çalışması müzedeki bürokratik problemlere yönetsel çözümler de getirir. Karar verme süreci müze içerisinde demokratik bir yapıda gerçekleşir (Fopp, 1997, s. 143).

Müzelerde geleneksel yönetime dair yöntem ve uygulamalar artık geçerliliğini yitirmeye başlamıştır. Bu nedenle müzelerin, kurumsal büyüklükleri, finansman kaynakları, koleksiyonları ya da ziyaret edilebilirlik düzeyleri ne olursa olsun, çağdaş yönetim ilkelerini anlaması ve iyi bir yönetim sistemine sahip olması gerekmektedir.

Cheit (1990, ss.70-72), iyi yönetilen bir müzenin;

- Açıkça tanımlanmış bir misyonunun çizilmiş, uzun dönemli hedeflerinin ve değerlerinin belirlenmiş olması;
- Uzun ve kısa dönemli bütçelerini, zaman planını ve diğer operasyonel planlarını içeren stratejileri ve bunlar arasındaki bağlantıyı kurabilen bir yapıda olması;
- Programlarını hazırlarken gerekli kaynaklara erişim, tutarlı bir yönetim, uzun zamanlı kurumsal bir görüş öngören bir yönetim yapısına sahip olması;
- Çalışanlarının bilgisini artıran, idari ve mesleki donanımlarını geliştiren bir sorumluluğa sahip olması;
- Hedefleri iyi kavramış, işinin ehli, sadık, saygılı, motivasyonu yüksek; gerektiğinde inisiyatif alabilen karakteristik özelliklere sahip çalışanlarının olması;
- Hazırlanan çeşitli programlar için uygun alan sağlayabilmesi ve onarılabilir fiziksel olanaklara sahip olması;
- Her bir fonksiyonun uygulanması için koleksiyon yönetim politikasına, bilgi yönetim sistemine ve finans yönetim sistemine sahip olması;
- Uygulamalarını ve programlarını gerektiğinde yenileyebilme ve güncelleyebilme sürekliliğini sağlayarak mevcut ve potansiyel çalışanlar ile sektör arasındaki farklılıklar sorununu çözümleyebilen bir kapasiteye sahip olması;
- Varolan ve potansiyel kullanıcılarının ve sektörün ihtiyaçlarını ve isteklerini gözetken bir anlayışa; programlarını ve kararlarını bu istek ve talepleri de göz önünde bulundurarak şekillendiren bir duyarlılığa sahip olması;
- Müzenin, pozitif imajının devam ettirilmesi için kurumsal yapı içerisinde kapalı, içe dönük bir yapı yerine kurumun misyonu ve hedeflerini paylaşan, mesajını aktarabilen şeffaf bir yapıya sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır.

2.5. MÜZELERİN TEMEL UNSURLARI

2.5.1. Koleksiyon ve Yönetimi

Toplama geleneği insanoğlunun içgüdüsel ve toplumsal bir davranışı olarak tarih boyunca süregelmiştir. Toplumsal düzenin kültürel birer dinamiği olan müzeler de bu gelenek doğrultusunda koleksiyon oluşturarak varlıklarını devam ettirmektedirler.

Genel anlamıyla koleksiyon, kişi ya da kurumlar tarafından sınıflanmış, seçilmiş, korunmuş; gizli ya da halka açık olup ziyaretçilere sunulan bir grup materyal ya da somut olmayan kültürel varlıklar grubudur (Desvallées, Mairesse and Colin, 2010, s. 26). Potansiyel değerleri bakımından örnek teşkil ettiğinden, başvuru materyali olarak kullanılabilirliğinden, estetik nesneler olduklarından veya eğitsel açıdan önem taşıdıklarından dolayı edinilmiş, muhafaza altına alınmış ve bir müzede toplanmış nesnelerdir (Burcaw, 1997, s. 14). ICOM, etik kodlarında, müzenin, koleksiyonları toplumun ve onun gelişiminin yararına muhafaza ettiğini belirtir. Müze koleksiyonları uluslararası yasalarla korunan ve özel hukuki bir pozisyona sahip olan önemli bir toplum mirasıdır (ICOM, 2013, s.3).

Müzeler, koleksiyonlarını oluşturan nesneleri; amaçları, hedefleri ve koleksiyon yönetim politikaları doğrultusunda toplar. Örneğin bir tarih müzesi, belirlediği tarihsel çerçevede, tarihin kanıtı olan nesneleri; bir somut olmayan kültürel miras müzesi ise içinde bulunduğu toplumun gelenek ve göreneklerine ilişkin sözlü anlatımlar, ritüeller, oyunlar gibi somut olmayan kültürel varlıkları toplar.

Müzeler, koleksiyon oluşturma ve geliştirme sürecinde, misyonu dışında ya da koleksiyonla ilgisi olmayan nesnelerin edinilmesi, nesne edinme sürecinde yeterli kaynak aktarılamaması gibi sorunlar ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu doğrultuda müzelerin koleksiyon oluşturma süreci ile ilgili iyi planlama yapması gerekmektedir. Gardner ve Merritt'e (2004) göre yapılacak bu planlama;

1. Koleksiyonların hizmetine sunulacağı hedef kitlenin ve onun ihtiyaçlarının tanımlanması,
2. Varolan koleksiyonun zayıf ve güçlü yönlerinin gözden geçirilmesi,
3. Gerçek ve ideal koleksiyon arasında fark analizinin yapılması,
4. Edinme ile gereksinimlere ve fark analizine dayanarak yapılacak elden çıkarma işlemleri için önceliklerin belirlenmesi,
5. Koleksiyon seçimlerini etkileyebilecek diğer müze ve organizasyonlar tarafından yapılmış “bütünleyici koleksiyonların” tanımlanması gibi temel unsurları içermelidir.

Müzenin edindiği nesneler, bulunduğu yerdeki diğer nesnelerden ayrılarak müzenin ilgili koleksiyonunda farklı bir yaşam sürecine dahil olur. Nesne, müzenin izlediği prosedürler doğrultusunda koleksiyona kabul edilir; saklama/koruma teknolojilerini, kataloglama ve sunum gibi pek çok işlem takip eder (Macdonald, 2006, s. 82). Nesnenin edinilmesinden itibaren başlayan bu işlem süreçleri müzecilik çalışmalarında koleksiyon yönetimi kapsamında değerlendirilmektedir.

Koleksiyon yönetimi, “müze koleksiyonlarına ilişkin etkinlik ve sorumlulukların, mesleki, etik kurallar doğrultusunda gerçekleştirildiği bir uygulama alanı” olarak tanımlanmaktadır (Özkasım, 2012, s. 45). Koleksiyon yönetimi, koleksiyonların, bakımı, korunması, kayıt altına alınması ve kullanılması ile ilgili olduğu kadar koleksiyonların, müzenin misyonu ve amaçlarını nasıl destekleyeceği ile de ilgilidir. Koleksiyonları etkili bir şekilde yönetmek koleksiyonların, müzenin misyonunu desteklemesini sağlamak için son derece önemlidir. Koleksiyon yönetiminin günlük faaliyetlere ve karar alma süreçlerine rehberlik edebilecek, açıkça tanımlanmış politika ve prosedürlere dayandırılması gerekmektedir (Ladkin, 2004).

Koleksiyon yönetiminin amacı; müzenin, koleksiyonlarına ilişkin etkinlikleri konusunda, toplumun güvenini kazanmak, etkinlik ve sorumlulukları kamuya beyan ederek, karşılıklı bir itibar ve güven ilişkisi kurmaktır. Bu durum, koleksiyon yönetiminde izlenecek politikanın yazılı bir belge olarak oluşturulması gereğini beraberinde getirir ve koleksiyon yönetimi, yazılı bir Koleksiyon Yönetim Politikası

olmadan gerçekleşemez. Diğer bir deyişle; “koleksiyon yönetim politikası”, koleksiyon yönetiminin ayırt edici bir özelliğidir (Özkasım, 2012, s. 45).

Malaro, (1995, ss.11-12) iyi bir koleksiyon yönetim politikası için kapsamlı bir konu alanı çizer:

İyi bir koleksiyon yönetim politikası;

1. Müzenin ve koleksiyonlarının amacını,
2. Koleksiyonlarına nesne edinme/elde etme yöntemlerini,
3. Koleksiyondaki nesneleri elden çıkarma yöntemlerini,
4. Ödünç alma ve ödünç verme politikalarını,
5. Müzenin gözetiminde tutulan nesnelerin kullanımını,
6. Genel olarak koleksiyonların bakım ve kontrolünü,
7. Koleksiyon nesnelere erişimi,
8. Koleksiyon nesneleriyle ilgili sigorta süreçlerini,
9. Koleksiyon ile ilgili kayıtların nerede, ne zaman, ne şekilde tutulacağını içerir.

Koleksiyon yönetim politikası, müzenin, misyonu ve amaçları doğrultusunda koleksiyonları ile gerçekleştireceği çalışmalar için müzenin profesyonel standartlarını yazılı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu yazılı politika müzede görevlerini yerine getiren personel için önemli bir rehberdir.

Müzeler; misyonları, amaçları, koleksiyonlarının türleri, büyüklükleri, olanakları ile birbirlerinden farklı niteliklere sahiptirler. Bu nedenle, koleksiyon yönetiminde izlenen yöntem ve koleksiyon yönetim politikasının ne şekilde yapılandırıldığı her müze için değişkenlik göstermektedir.

Ladkin (2004, s.17) koleksiyon yönetiminin, genel olarak koleksiyonların kayıt altına alınması, korunması ve bakımının yapılmasını, koleksiyonlara kontrollü erişimin sağlanmasını kapsadığını ifade eder. Ladkin (2004), koleksiyon yönetiminin uygulama süreçlerini daha kapsamlı bir şekilde ele alarak edinme, elden çıkarma, kayıt altına

alma, kataloglama, ödünç verme, durum raporları, koruma ve bakım, kullanım ve taşıma, fotoğraf çekimi, sigorta, erişim, araştırma başlıkları altında sıralamaktadır.

Müzelerde edinme; bağış, değişim, miras ve satın alma yoluyla gerçekleşir (ICOM, 2013, s.3). Sağlıklı bir koleksiyon yönetimi için edinme işleminde hangi nesne ya da koleksiyonların müze tarafından kabul edileceğine yönelik kriterlerin belirlenmiş olması gerekmektedir. Ayrıca bu süreçte yönelik olarak edinme sürecinin belgelenmesi de son derece önemlidir. Edinme ile ilgili kayıtlar, nesnenin önceki sahibinin bilgilerini, sigorta bilgilerini, nesnenin durumuna ilişkin bilgileri içerir.

Elden çıkarma, bir nesnenin koleksiyondan tamamen çıkarılması anlamına gelmektedir. Elden çıkarma, nesnelerin zaman içinde çeşitli nedenlerle bozulması, koleksiyonun yeniden değerlendirilerek koleksiyona uygun olmayan nesnelerin çıkarılmasına karar verilmesi gibi nedenlerle gerçekleşebilir.

Müzenin koleksiyonlarında bulunan nesneler ödünç verilebilir ve aynı şekilde diğer müze ya da ilgili kişi ve kurumlardan ödünç alınabilir. Ödünç alma-verme işlemi kimi zaman geçici sergiler için, kimi zaman da eğitim kurumları tarafından gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerinde kullanım için yapılır. Genellikle müzeler tarafından güvenlik nedeniyle çok fazla tercih edilmemekle birlikte, nesne ya da koleksiyonların taşınması, bakımı ve muhafazası için uygun koşulların sağlanabilmesi açısından ciddi riskler taşımaktadır (Malaro, 1995, s. 16).

Koleksiyondaki nesneler taşıma sırasında olduğu gibi kullanım sırasında da risk altındadır. Bu nedenle, müzelerin olası risklere karşı alınacak önlemleri belirlemesi ve yazılı bir şekilde beyan etmesi son derece önemlidir (Ladkin, 2004, s.25). Bu yazılı beyanatta nesnenin bir yerden başka bir yere taşınırken ne şekilde taşınacağı, kullanımı sırasında eldiven, taşıyıcı kutu vb. gibi ne tür koruyucu malzemeler kullanılacağı belirtilmelidir.

Koruma ve bakım, nesnelerin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için, zarar gören nesnelerin onarımının yapılmasını; doğal afetler, yangın, haşere, düşme, kırılma gibi

zararlı her türlü etkiye karşı önlem alınmasını ve ısı, ışık, nem oranlarına göre uygun ortamlarda muhafaza edilmesini ifade etmektedir.

Koleksiyon yönetiminin önemli işlevlerinden birisi de koleksiyona ilişkin ve koleksiyon ile gerçekleştirilen işlemlerin kayıtlarının tutulmasıdır. Bu kayıtlar iki kategoriye ayrılmaktadır. Bunlardan birisi nesnenin edinme süreci, sergilenmesi, bakımı, depolanması, ödünç verilmesi, sigorta işlemleri gibi müze faaliyetlerindeki hareketini belgeler. Diğer kayıtlar ise nesnenin kültürel ya da bilimsel alandaki konumunu ve önemini ortaya koyan bilgileri içerir (Malaro, 1995, s. 17).

Koleksiyonların kataloglanması, nesnelerin tanımlayıcı bilgilerinin kayıt altına alınmasını ifade eder. Tanımlayıcı bu bilgiler, nesnenin sınıflanmasını, fiziksel özelliklerini, provenansını, nesneye verilen özgün numarayı ve genellikle nesnenin bir fotoğrafını ya da eskizini içerir.

Durum raporları, nesnenin fiziksel olarak görünüşünden hareketle, herhangi bir işlem sürecinde bozulmaya uğrayıp uğramadığını ya da zarar görüp görmediğini belgeler (Ladkin, 2004, s. 23). Durum raporları, edinme süreci ile birlikte başlayarak ödünç verme, sergileme, eğitim çalışmalarında kullanma gibi her süreçte güncellenir.

Fotoğraf çekimi, müze dokümantasyonunun bir parçasıdır. Nesnenin fotoğrafının çekilmesi, katalog kaydında bulunan görsel bir veri olmasının yanı sıra eğitim, araştırma çalışmalarına yardımcı olması ve nesne kaybolduğunda ya da çalındığında kullanılabilecek bir kanıt olması adına önem taşır.

Koleksiyonlar her türlü risk faktörüne karşı sigortalanır. Sigorta şartları her müzenin risk değerlendirmesine göre farklılık gösterir.

Erişim; halkın ya da araştırmacıların, müze koleksiyonlarının kendisine ve/veya kayıtlarına, ulaşabilmesi olarak tanımlanmaktadır (Özkasım, 2012, s. 52). Müzenin erişime açacağı koleksiyon ve nesnelerle ilgili sınırlılıkları belirlemesi, sergi ve diğer gösteri alanlarında güvenlik tedbirlerini alması önemli bir zorunluluktur. Müzede

nesneler ya da ilgili kayıtlar üzerinde araştırma yapmak isteyen ziyaretçiler için kurallar yazılı bir şekilde belirlenmiş olmalıdır.

Araştırma, müzenin temel işlevlerinden birisi olarak erişim ile de doğrudan ilgilidir. Müzeler, araştırma faaliyetleri kapsamında koleksiyonlarına dair ortaya çıkardığı bilgileri; yayınlar, sergiler, sunumlar, bilgi erişim sistemleri, vb. aracılığıyla toplumun erişimine sunmaktadırlar.

Koleksiyon yönetiminde üzerinde durulması gereken önemli noktalardan birisi de müzenin toplumsal amaçlarından biri olan toplumun gelişimine hizmet etme sorumluluğudur. Bu durum, müzelerin koleksiyonlarına ilişkin bilgilerinin yönetimini son derece önemli kılmaktadır. Koleksiyon yönetimi içerisinde araştırma, erişim ve kayıtların tutulması süreçleri, müzelerin elde ettikleri bilgiyi topluma aktarmaları açısından son derece önemlidir.

Müzelerin, koleksiyonlarını herhangi bir kısıtlama olmadan toplumun erişimine sunması topluma ulaşma ve toplumla bütünleşme sürecinde önemli bir kriter olarak kabul edilmektedir. Hizmetlerini pekçok alanda geliştirebilmiş olan müzeler, teknolojik olanaklardan da faydalanarak koleksiyonlarının ulaşılabilirliğini artırma yönünde çalışmalar yürütmektedirler.

2.5.2. Personel

Geleneksel yapıya sahip müzelerde personel dağılımı çoğunlukla iki grupta temsil edilir. Bunlardan birisi, akademik ya da küratör olarak adlandırılan ve sadece uzmanlık gerektiren koleksiyonlar ile müze araştırmalarıyla ilgilenen daha eğitilmiş grup; diğeri de güvenlik, bina bakım onarımı gibi geri hizmetleri yürüten personeldir. Bu yapı dışında, hizmetlerini geliştirmiş müzelerde ise uzmanlık alanlarının sayısı fazlaşmıştır. Bunlar, idari ve mali işlerle birlikte konservasyon ve restorasyon, alan araştırması, dokümantasyon, yorumlama, ziyaretçi hizmetleri gibi alanları kapsamaktadır (Boylan, 2004, s. 148).

Gelişmiş müzeler, organizasyon yapısı ve görev dağılımı açısından bir işletme gibi ele alınabilir. İşletmelerde olduğu gibi müzeler de farklı iş kolları işletmenin amaçlarına uygun bir şekilde ve bir koordinasyon dâhilinde, uyum içerisinde faaliyetlerini yürütürler. ICOM tarafından 2005 yılında İtalya’da gerçekleştirilen sempozyumda, müze profesyonelleri tanımı gündeme gelir. Bu sempozyumun arkasından çeşitli Avrupa ülkelerinin ICOM temsilcilikleri bir araya gelerek müze profesyonellerinin, uluslararası düzeyde müze işlevlerine göre görev tanımlarını yaparlar. Bu tanımlamalar müzenin faaliyetlerinin koleksiyon ve araştırma, idari işler, yönetim ve bina ile ziyaretçiler olmak üzere ayrıldığı üç işlevsel alana dayandırılır. Müze çalışanlarının görevleri de bu üç alanda temsil edilir (Ruge, 2008):

Koleksiyonlar ve araştırma faaliyetlerini yürüten personel ve görevleri:

1. *Küratör*; kontrolü altında bulunan müze koleksiyonlarının bakım, geliştirme, inceleme, iyileştirme ve yönetme işlerinden sorumludur.
2. *Envanter koordinatörü*, müzedeki ya da depodaki koleksiyonların doğru ve tutarlı olarak kayıt altına alınmasını ve dokümantasyonunu sağlar.
3. *Kayıt görevlisi*, müze eserlerinin yer değiştirmesine ilişkin tüm işlemlerde eserlerin denetimi ve güvenliğinden sorumludur; müze nesnelerinin ödünç verme sözleşmelerini, sigorta ve seyahat belgelerini düzenler ve iade kayıtlarını tutar.
4. *Konservatör*, küratör ile işbirliği içerisinde, müze koleksiyonlarının bakım, önleyici koruma ve restorasyonu ile ilgili tüm işlemleri yürütür.
5. *Doküman merkezi sorumlusu*; müze koleksiyonlarının sergilerinin, etkinliklerinin ve diğer faaliyetlerine ilişkin dokümantasyon materyallerinin gerek müze içinde gerek müze dışında toplanması, hazırlanması, işlenmesi ve dolaştırılmasından; kütüphane ya da medya merkezi personeli ile işbirliği içinde arşiv ve fotoğraf malzemelerinin yönetiminden sorumludur. Eserlerin incelenmesi ve sergiye hazırlanması bakımından, dokümantasyon

araştırmalarında küratörlere yardımcı olur. Bilgileri muhafaza eder, onları işler ve gerekli güncellemeleri gerçekleştirir.

6. *Sergi küratörü*, diğer küratörler ile işbirliği içerisinde ve müze yöneticisinin gözetiminde, geçici sergiler için proje geliştirir ve yürütür.
7. *Sergi tasarımcısı*, müze ekibi ve sergi küratörü ile işbirliği içerisinde sergi tasarımını planlar ve ilgili faaliyetleri gerçekleştirir.

Ziyaretçi hizmetlerini yürüten personel ve görevleri:

1. *Eğitim ve ziyaretçi hizmetleri yöneticisi*; müze eserlerinin mevcut ve potansiyel ziyaretçilere sunumuna ilişkin tüm programlar, etkinlikler, çalışmalar ve incelemelerden sorumludur.
2. *Ziyaretçi karşılama ve güvenlik yöneticisi*; müzeye gelen kimselerin karşılama işlerini yürütür, müze ziyaretçilerine müşteri ilişkileri desteği sunar ve ziyaretçilerin ve koleksiyonların emniyet ve güvenliğini sağlar.
3. *Kütüphane ve medya merkezi yöneticisi*; koleksiyonlara, sergilere ve müze geçmişine dair yayınları (tüm ortamları) toplar, düzenler ve yönetir; kütüphane kaynaklarının düzenlenmesi, muhafaza edilmesi, erişime sunulması ve bakımından sorumludur.
4. *Ağ yöneticisi* müzenin web sayfasını günceller, sanal sergiler oluşturur ve bilgi teknolojileri yöneticisi ile koordineli olarak internet sağlayıcısı ile ilişkileri yönetir.

İdari işleri ve yönetim faaliyetlerini yürüten personel ve görevleri:

1. *İdareci*, idari ve finansal yönetim, insan kaynakları, yasal prosedürler gibi faaliyetleri düzenler, geliştirir ve düzenli olarak kurumun işlerliğini denetler.

2. *Bina ve güvenlik yöneticisi*; müze binasının bakımından, müzenin teknik hizmetlerinden, sergi kurulumundan sorumludur; personel ve ziyaretçilerin yanı sıra koleksiyonların ve binanın güvenliğini sağlamak için gerekli tüm hizmetleri yerine getirir.
3. *Bilgi teknolojileri yöneticisi*; bilgisayarları, bilgisayar ağlarını, yazılımları ve dijital medya sistemlerini yapılandırır ve yönetir. Veri koruma ve erişim güvenliğini sağlar.
4. *Pazarlama*, tanıtım ve bağış sağlama yöneticisi; müzenin görünürlüğünü artırmak, güçlendirmek, ziyaretçi potansiyelini yükseltmek ve fon desteği bulabilmek üzere pazarlama ve tanıtım stratejileri geliştirmekten sorumludur.
5. *Basın ve medya görevlisi*; kurumun misyon, hedef, içerik ve faaliyetlerini tüm medya aracılığıyla bilinir hale getirmek üzere stratejiler geliştirir ve bunları yürütür.

Bu alanların tamamının üzerinde olan *müze yöneticisi*; yönetim ya da mütevelli heyeti tarafından belirlenmiş yetkiler çerçevesinde, müzeyi idare etmekle sorumlu kişidir. Müzenin tanıtımı ve görünürlüğünü artırmak için stratejik planlar ortaya koymak ve bunları geliştirmekle yükümlüdür. Profesyonel bağlamda; koleksiyonlara ve onların geliştirilmesine ilişkin faaliyetleri belirler ve gözlemler; koleksiyonların, konservasyon, inceleme, güvenlik, yorumlama ve geliştirme faaliyetlerinde fiilen görev alır ve katkı sağlar. Müzenin araştırma seçeneklerini belirler. Kültürel bağlamda; sürekli ve geçici sergilere ilişkin faaliyetlerin genel programını belirler ve müzede sunulan hizmetlerin daha fazla kitleye ulaşmasına yönelik çalışmalar yapılmasını sağlar. İdari bağlamda; müze hizmetlerini yönetir, insan, teknik ve finansal kaynakların sorumluluğunu üstlenir. Üst yönetim ile bağlantı kurmak ve tüm özel ya da resmi ortaklar ve kurumlar karşısında müzeyi temsil etmek, yöneticinin idari görevidir.

Bu iş tanımları müzelerin türü, organizasyon yapısı, amaçları ve hedef kitlesine göre farklılık göstermekle birlikte çoğu zaman bir müze personeli birden fazla görev

üstlenebilmektedir. Müzeler ekonomik ve idari olanakları dahilinde belirli sayıda personel çalıştırmak durumunda kalmaktadır.

Türkiye’deki müzelerde de şartlar bu olanaklarla sınırlıdır. Bunun yanı sıra ülkemizde 30 Nisan 1990 tarihinde yürürlüğe giren, Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne bağlı müzeleri kapsayan Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği’nde müzede çalışan personelin de görev sorumlulukları belirtilmiştir. Buna göre müzelerde müze müdürü, müze müdür yardımcısı, müze uzmanı, kütüphaneci, fotoğrafçı, iç hizmetler şefi ve şoför, güvenlik görevlisi, aşçı gibi geri hizmetleri yürüten görevliler hizmet vermektedir. Ancak yönetmelikte de belirtildiği üzere müzeler imkânları dahilinde bu personeli görevlendirir ve müze yöneticisi eğer bu görevler için kadro sıkıntısı varsa müzede çalışan diğer personelden bu görevleri de yerine getirmelerini isteyebilir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1990). Türkiye’deki özel müzeler ise kendi yönetim politikaları kapsamında ve olanakları dahilinde çalışma birimlerini belirleyerek görev dağılımını gerçekleştirmektedirler.

2.5.3. Bütçe

Müzenin finansal yönetimi, bulunduğu ülkenin mâli yasaları doğrultusunda şekillenir. Müzeler bağlı oldukları idari yapıya göre finansal hizmetlerini yürütmektedirler. Devlet müzeleri tamamen kendilerine yasa ile belirlenmiş sınırlar içerisinde hareket ederler ve bütçelerinin büyük kısmı devlet tarafından oluşturulur. Buna rağmen özel müzeler ise bulundukları ülkenin mali yasaları çerçevesinde hareket etmekle birlikte bütçe kaynakları ve harcama yöntemleri açısından farklılık gösterirler.

Müzeler ana kaynaklarının yanı sıra giriş ücretlerinden, hediyelik eşya satışından, sponsorlardan, pazarlama hizmetlerinden, turizm olanaklarından, tur şirketlerinden, yayınlardan, çeşitli işbirliği ve ortaklıklardan da gelir elde etmektedirler (Edson, 2004, s.141). Ancak bu durum, müzenin bağlı olduğu otorite yapısına göre de farklılık göstermektedir. Devlete bağlı müzeler, devlet bütçesinden belirlenen paydan hisselerine

düşen parayı alırlar. Özel müzeler, sahiplerinden ve özel kazançlardan finansal kaynak yaratırken, özerk müzeler daha karmaşık bir yapı sergiler. Özerk müzeler finansal kaynaklarını, dolaylı olarak devletten finansal kaynak sağlama yanında bağış ve bağlı bulundukları kurumun elde ettikleri kazançlardan sağlarlar (Erbay, 1999, s.31). Bazı ülkelerde özellikle devlet müzeleri bu tür kazançlar elde edemezken kimi ülkelerde de elde ettikleri kazançları bağlı oldukları idari birime aktarmakla yükümlüdürler. Türkiye’de devlet müzeleri bu tür gelirler elde etmekle birlikte büyük bir kısmını bağlı oldukları yönetim organınca belirlenen birimlere aktarmaktadırlar.

Müze harcamalarını, yönetsel iç hizmet giderleri, bakım ve onarım giderleri, koleksiyon giderleri, araştırma, tanıtım ve yayın giderleri, güvenlik giderleri, personel giderleri, eğitim giderleri, ekstra giderler olarak sıralamak mümkündür (Özkasım, 1999, s.47).

Müzeler de her kurum ve kuruluş gibi bütçe planlaması yapar. Bütçe planları doğrultusunda finansal kaynakların yönetiminden genellikle müze yöneticisi, mali işlemlerin yürütülmesinden de ilgili birim personeli sorumludur.

Müzeler farklı kaynaklar ve amaçlar için bütçe hazırlamaktadır. Bunlar:

- a) *İşletme bütçesi*: Koleksiyonun bakımı, müze faaliyetleri, müze binası için yapılacaklarla ilgili gelir ve giderleri ifade eder.
- b) *Edinme Fonu*: Koleksiyona katılacak nesneler ve edinme işlemleri için gereken harcamaların bütçesidir.
- c) *Bağış Fonu*: Genellikle bağış olan yatırım amaçlı mali kaynakları ifade eder. Bu kaynaklar ne müze faaliyetleri ne de belirli amaçlar için harcanır.
- d) *Ana Bütçe*: Plan dahilinde olan ve müzenin bina onarımı, yeni bir yapı inşası ya da sergi kurulumu ile ilgili harcamalar için ayrılan bütçedir (Lord and Lord, s.159).

Müzelerde bütçe genellikle birimler tarafından oluşturulmakla birlikte, müze yönetimi bütçeyi, müzenin amaçlarına, işlevlerine ya da faaliyetlerine göre de belirleyebilmektedir. Birimler bütçeyi belirlerken önceki yılların faaliyetlerini göz önünde bulundurarak gelecek yılın bütçesini öngörür. Bütçenin müzenin amaçlarına göre belirlenmesi, planlamanın müzenin amaçlarına uygunluğunun kontrolü açısından önemlidir. Faaliyetlere göre belirlenmiş bütçe de mali dalgalanmalardan etkilenmemek adına yararlı görülmektedir. İşlevlere göre oluşturulacak bütçede koruma, bakım dokümantasyon, sergiler ve diğer faaliyetler için ne kadar ayrılacağı bütçede yapılacak iyileştirmeleri ve hatta müzenin misyonunun ve ortak planlarının gözden geçirilmesinin gerekliliğini gün yüzüne çıkarabilir (Lord and Lord, s.159).

2.5.4. Bina

Müze binaları çoğunlukla sergileme ön planda olmak üzere çeşitli sosyal etkinliklerin gerçekleştirildiği alanları bünyesinde barındırır, kültürel ve kültürler arası etkileşimi sağlar. İlk modern müzelerin temel işlevi sanat eserlerinin sergilenmesi olduğu için bu amaçla yapılan müze binaları; dikdörtgen planlı, tepe ışıklı ve tüm duvarları sergileme amacıyla kullanılan binalardır (Şener ve Yener, 2007).

Müzelerde çağdaşlaşma süreci ile birlikte sergilemenin yanı sıra koruma, araştırma, eğitim gibi müze işlevlerinin de ön plana çıkması ve müzelerin toplumla bütünleşme noktasında hizmet kalitesini artırması, modern müze yapılarının tasarlanmasının yolunu açmıştır. Müzeler ulaşılamaz tapınak görüntüsünden çıkarılarak ziyaretçi dostu, sosyal mekânlar olma hedefiyle fiziksel düzenleme çalışmalarına başlamıştır.

Müze binalarının tasarımı halka açık alanlar ve halka kapalı alanlar olmak üzere ikiye ayrılır. Halka açık alanlarda mekân-insan-eser ilişkisi dikkate alınırken halka kapalı alanlarda eser ve koleksiyon sorumluluğu ön plana çıkar.

Müze binalarının içindeki kullanım alanlarını yedi başlık altında gruplandırmak mümkündür.

Bunlar;

1. *Tanıtım Birimi – Giriş:* Müzenin halkla ilişkilerinin yürütüldüğü bu alanda bilet gişeleri, danışma, bekleme bölümleri, rehberlik merkezi, müze satış mağazaları, kafeterya, lokanta, tuvalet gibi hizmet birimleri bulunur. Tanıtım biriminin diğer alanlara göre daha samimi, aydınlık ve ferah bir iç tasarıma sahip olması hedeflenir.
2. *Yönetim ve Programlama Bölümü:* Müzenin profesyonel kadrolarının çalışma ofislerinin, toplantı salonlarının bulunduğu alandır. Bu alan, çalışma birimlerinin birbirleri ile ilişkisi dikkate alınarak tasarlanır.
3. *Bilgi-Belge ve Koruma-Restorasyon Birimleri:* Bu birimler koleksiyonlara yakın mekânlarda konumlandırılır. Eserlerle yürütülen işlemlerin takibi açısından bu birimlerin koleksiyonla ilişkisinin sürekliliğinin sağlanacağı şekilde tasarlanmaları önemlidir.
4. *Kültür, Eğitim ve Sosyal Hizmetler Alanları:* Müzenin planladığı sosyal ve kültürel etkinliklerin gerçekleştirildiği salonlar, müze eğitim atölyelerinin bulunduğu mekânlar bu alanlarda yer alır. Bu mekânların da ana girişe yakın olması tercih edilir.
5. *Sergileme Alanları:* Bu alanların planlanması koleksiyonun içeriğine ve bölümlerine göre yapılır. Sergi salonlarında eserler dikkat çekmeli; duvar, taban, tavan, giriş, çıkış, asma ve aydınlatma elemanları, pencere, ısıtma / havalandırma sistemleri, kullanılan renkler bu dikkati bozmamalıdır.
6. *Depolar:* Eserlerin türüne göre farklı depolar mevcuttur. Kağıt, kumaş gibi organik eserler daha kolay yıprandığından farklı koşullarda korumaya alınır.
7. *Teknik Servisler:* Kalorifer dairesi, trafo, ısıtma-havalandırma, tamir ve bakım, elektrik işleri gibi teknik hizmet birimlerini kapsar (Atagök, 1999b, ss. 71-86).

Müze yapılarında güvenliği ve uygun ortamı sağlayacak önlemler alınmalıdır. Eserlerin hırsızlıktan, yangından korunması ve yıpranmaya karşı gerekli ısı, ışık, nem kontrolü sağlanmalıdır.

Modern mimari tasarımların yanı sıra tarihî yapılarda faaliyet gösteren müzelerin sayısı da azımsanamayacak orandadır. Bu yapılar müzelerin sağlaması gereken belirli koşullar açısından bazı olumsuzluklar taşısa da müzenin anlamsal kurgusunun mekânsal kurgu ile desteklendiği durumlarda vazgeçilmez olabilmektedir. Görkemli tarihi yapılarda hizmet veren kimi müzeler için bina da koleksiyonun en değerli parçalarından biridir ve ziyaretçi çekme açısından ön planda olabilmektedir.

2.5.5. Ziyaretçi

Müze, sahip olduğu koleksiyonların bilgisini toplumla paylaşma noktasında; ziyaretçi olarak adlandırılan, farklı gereksinimlerle müzeye gelen ve yine farklı edinimlerle müzeden ayrılan birey ya da gruplardan oluşan kitleye ihtiyaç duyar. Müze koleksiyon ile ziyaretçiyi buluşturan ortak noktadır ve varlığı bu iki unsura bağlıdır.

Müzeler çağdaşlaşma süreci ile birlikte ziyaretçi odaklı hizmet anlayışını benimsemişlerdir. Hizmetlerini ziyaretçilerin beklentilerine, gereksinimlerine ve çeşitli karakteristik özelliklerine göre yeniden planlamaktadırlar. Bu doğrultuda yürütülen ziyaretçi çalışmaları öncelikle ziyaretçilerin kimler olduklarını belirlemeye yönelmiştir. Ziyaretçiler birçok farklı bakış açısıyla değerlendirilerek tanımlanmaktadır.

Gereksinimlerine göre ziyaretçiler; bireyler, bağımsız yetişkin gruplar, aile grupları ve eğitim grupları olmak üzere dörde ayrılabilir. Bireyler, sergi ya da koleksiyonla ilgili oldukları bir bölümü görmek, akademik bir çalışma yapmak ya da konuya veya herhangi bir materyale olan kişisel ilgisi gibi belirli bir nedenle müzeyi ziyaret etmektedirler. Bu ziyaretçi grubu müzenin faaliyetlerine olabildiğince katılarak detaylı bilgi edinmeyi hedeflemektedirler. Bağımsız yetişkin grupları ise müzeyi bir toplanma ve sosyalleşme mekânı olarak kullanmayı tercih etmektedirler. Aile grupları, farklı yaş gruplarından bireyleri ihtiva eder ve aile bireyleri birlikte birtakım etkinliklere katılarak hoş vakit geçirme beklentisi içinde olan bir kitledir. Eğitim grupları ise belirli bir amaçla müzeye gelir ve müze turu, eğitim programı gibi belirli bir plan dahilinde hareket eder (Woollard, 2004, s. 109).

Hizmet kapsamında ziyaretçileri; sürekli hizmet verilen gerçek ziyaretçiler, gelmesi beklenen potansiyel ziyaretçiler ve sözkonusu müze bir web sayfasına sahip ise sanal ziyaretçiler olarak gruplamak mümkündür (Woollard, 2004, s. 108). Gerçek ziyaretçiler çoğunlukla müzelere sıklıkla gider ve faaliyetlerini yakından takip ederler. Potansiyel ziyaretçiler ise ilgilerinin olmayışı, sosyo-ekonomik durumlarının elvermeyişi gibi pekçok kişisel nedenlerle daha önce müzeye gitmemiş ya da bazıları farklı nedenlerle ya da zorunluluklarla da olsa ziyaret etmiş bireylerdir. Müzeler, bu kitlenin gerçek ziyaretçilere dönüşmesi için potansiyel ziyaretçileri çekebilecek planlar yapmalı ve projeler üretmelidir. Sanal ziyaretçilerin oranı da teknolojik gelişmeler doğrultusunda hızla artmaktadır. Müzeler, sanal sergilerini ziyaret eden, sanal etkinliklere katılan, müze veritabanlarından milyonlarca esere ulaşabilen ve web araçları aracılığıyla müze koleksiyonuyla ve çalışmalarıyla etkileşim içinde karşılıklı ilişki kurabilen, müze sanal marketlerinden alışveriş yapan bir kitle ile karşı karşıyadır.

Booth (1998b, s.150), bilgi gereksinimlerine göre ziyaretçileri; genel ziyaretçiler, eğitim amaçlı ziyaretçiler, uzman ziyaretçiler olmak üzere üç gruba ayırır. Genel ziyaretçiler daha çok müzenin hizmet saatleri, ücretler, sergiler gibi daha genel bilgilere ihtiyaç duyarlar. Eğitim amacıyla müzeye gelenler temel bilgilerin yanı sıra ziyaretlerini planlamak için daha detaylı bilgi almak istemektedirler. Uzman ziyaretçiler de temel bilgilerin yanı sıra uzmanlık alanları ile ilgili veritabanları, araştırma raporları gibi müzenin sunduğu bilgi kaynaklarına ulaşmayı hedeflemektedirler.

Müzenin ziyaretçilerine yönelik hizmetlerini planlarken ziyaretçilerin müzeye gelmelerinin nedenlerini ve müzeden beklentilerini ortaya koymak için öncelikle ziyaretçilerin karakteristik özellikleri ile ilgili veriler sağlamak önemli bir başlangıç noktası oluşturmaktadır (Taylor, 1990).

Thompson (1995, s. 12), müze ziyaretçilerinin hiçbirinin birbiri ile aynı olmadığını vurgulayarak, yapılan bilimsel çalışmalarda da bir kısmı araştırılan ziyaretçilerin, karakteristik özelliklerini şu başlıklar altında toplamaktadır:

Demografik karakteristikler:

- Cinsiyet
- Yaşam döngüsü evresi
- Sosyo-ekonomik statü
- Kültürel/alt kültürel faktörler

Bilişsel Özellikler:

- Bilgi birikimi
- Bilişsel yapısı ve yetileri
- Müzelere karşı ilgisi
- Duyusal becerileri

Duygusal Özellikler:

- Duygusal durumu
- İlgileri/tutumu

Fiziksel özellikler:

- Fiziksel hareket kabiliyeti
- Gücü

Müze ziyaretçisinin kimler olduğunu tespit etmek için demografik veriler yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu başlık altında verilen, ziyaretçinin yaşam döngüsünde; yaş, eğitim durumu, kariyeri gibi faktörler incelenmektedir. Ziyaretçinin sosyo-ekonomik durumu, kültürel kimliği ve cinsiyeti de müze hizmetlerinden beklentilerini, müzeyi ziyaret sıklığını ve memnuniyetini etkileyen faktörler arasındadır. Ziyaretçinin bilişsel özellikleri, özellikle müzenin toplumla etkileşim içine girdiği, sergiler, etkinlikler ve müze eğitimi gibi alanlarda verilen bilgiyi algılayabilme, kavrayabilme yetisine ne kadar sahip olduğunun bilinmesi açısından önemlidir. Ziyaretçinin ilgisi ve müzelere karşı tutumu da müze ziyaretini etkilemektedir. Örneğin, eğitim kurumu vasıtasıyla müze eğitimine katılan ancak müzelere karşı ilgisi olmayan bir öğrenci ile ilgisi olan diğer bir öğrencinin müze eğitimi sonrasında kazanımları açısından farklılıklar

olabilecektir. Ziyaretçinin fiziksel yeteneği müzenin olanakları dahilinde hem müzeyi fiziksel olarak ziyaret edebilme hem de belirli bir fiziksel güç gerektiren etkinliklere katılabilme durumu hakkında bilgi verir.

2.6. TÜRKİYE'DE MÜZELER

Türkiye’de müzecilik çalışmalarını iki evrede değerlendirmek mümkündür. İlk evre Cumhuriyet öncesi dönemdir. Bu dönemde ilk girişim İmparator Constantinus’un adının bulunduğu yazıtlı başlıkların Aya İrini Kilisesi’nde koruma altına alınmasıyla başlamıştır. Burada bulunan eserler 1876 yılında Çinili Köşk’e oradan da Osman Hamdi Bey’in girişimleriyle 1891 yılında bugünkü İstanbul Arkeoloji Müzesi binasına taşınmıştır. Osman Hamdi Bey, gerçekleştirdiği değerli çalışmalarıyla Türkiye’de müzeciliğin gelişmesi yönünde önemli adımlar atmıştır (Keleş, 2003, s.4).

Cumhuriyet döneminde ise ilk çalışmalar 1924’te Topkapı Sarayı’nın onarılarak içindeki eşyalarla birlikte ziyarete açılması kararının verilmesi ile başlamıştır. Dönemin önemli girişimlerinden birisi olarak Atatürk’ün direktifleriyle 1925 yılında Ankara’da Etnoğrafya Müzesi’nin temelleri atılmış, Selçuklulardan günümüze kadar Anadolu’nun geleneksel ürünleri, el sanatları, gündelik eşyaları ve pek çok tarihi değere sahip eser toplanarak 1928 yılında hizmete açılmıştır. Biryandan da Ahlatlıbel, Alacahöyük, Boğazköy gibi arkeolojik kazıların başlatılması bugün Anadolu Medeniyetleri Müzesi olan handa Hitit Müzesi’nin kurulmasına önayak olmuş ve müzede bu kazılardan elde edilen buluntular sergilenmiştir (Sezgin ve Karaman, 2009, s. 10-11).

Erken Cumhuriyet Dönemi’nde İstanbul ve Ankara’da açılan müzeleri Türkiye’nin pek çok bölgesinde açılan İzmir-Selçuk Efes Müzesi, Kayseri Müzesi, Afyon Müzesi, Van Müzesi, Sinop Müzesi, İstanbul-Tıp Tarihi Müzesi gibi pek çok müze takip etmiştir. 1950 yılında ICOM’un Türkiye Milli Komitesi kurulmuş ve bununla birlikte müzecilik çalışmaları da gelişme kaydetmiştir. Yeni sergileme yöntemleri denenmiş, müze türleri çeşitlenmiştir. Arkeoloji ve etnoğrafya müzeleri, sanat ve modern sanat müzeleri, güzel sanatlar müzesi, saray müzeler, uzmanlık müzeleri, doğa müzeler, fen bilimleri müzesi,

devrim müzeleri, askeri müzeler, üniversite müzeleri, özel müzeler, açık hava müzeleri, tarih müzeleri, teknoloji müzeleri, bölge müzeleri Türkiye’de yaygın olarak faaliyet gösteren müze türleridir (Atasoy, 1999a, s. 13).

Türkiye’de müzelerin idari yapılanması; çeşitli bakanlıklara bağlı olanlar, Büyük Millet Meclisi’ne bağlı Saraylar, Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne bağlı müzeler, belediye müzeleri ve bazı özel müzeler olarak değişkenlik göstermektedir. Bu idari yapılanmaya bağlı olarak müzelerin uymakla yükümlü oldukları yasal mevzuat da farklı olmaktadır.

“Korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmek” üzere yürürlüğe giren 21/7/1983 tarihli 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu bütün müze türlerini ve yapılanmalarını kapsayan en genel yasadır. Yasanın 3. maddesinde müzelerin koleksiyonlarını oluşturan kültür varlıkları “tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar” olarak tanımlanmaktadır. Yasanın 26. maddesi ise müze, özel müze ve koleksiyonculuğa ilişkin hükümleri içermektedir. Bu maddeye göre “*Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişilerle vakıflar, Kültür ve Turizm Bakanlığı’ndan izin almak şartıyla, kendi hizmet konularının veya amaçlarının gerçekleştirilmesi için her çeşit kültür varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirebilir ve müzeler kurabilirler.*” Yasada aynı zamanda kültür varlıkları ile ilgili hizmetlerin yönetmelikler ile yürütülmesi belirtilmiştir. Bu doğrultuda müzelerin faaliyetlerini düzenleyen iki yönetmelik bulunmaktadır. Bunlardan birisi Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne bağlı müzeleri kapsayan Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği’dir. Bu Yönetmeliğin amacı, bu kuruluşlara bağlı müzelerin görevlerini ve işleyişini, müzelerde çalışan personelin nitelikleri ile görevlerini belirtmektir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1990).

Diğer bir mevzuat ise Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kurulmuş ve kurulacak olan tüm müzeleri kapsayan Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeler Yönetmeliği’dir

(06.02.2007). Bu yönetmeliğin amacı da Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne bağlı müzelerin *“kuruluş ve çalışma esasları ile bu müzelerin bakım, koruma ve derlenmesinin yanı sıra müze hizmetlerinde çalışan personelin görev ve sorumlulukları ile ilgili usul ve esasları düzenlemektir”*.

Özel müzeler için de özellikle denetim açısından bağlayıcı bir mevzuat olan Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik (22.01.1984) hazırlanmıştır. Yönetmeliğin amacı, *“2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamına giren taşınır kültür ve tabiat varlıklarından meydana gelen özel müzelerin kuruluş, görev, yönetim, gözetim, denetim şekil ve şartlarını belirlemektir”*.

Türkiye'deki tüm müzeler statülerine göre belirlenmiş bu mevzuatlara uymakla yükümlüdür. Bununla birlikte bazı müzeler, hizmetlerini daha ayrıntılı bir şekilde planlamak için kendi iç yönergelerini de oluşturmuşlardır.

Türkiye'de bulunan müzelerin kurumsal yapısı mevcut yasa ve yönetmelikler doğrultusunda, bağlı oldukları kurumlara göre şekillenmektedir. Dolayısıyla, müzelerin karar merci, denetim mekanizmaları, altyapı, koleksiyon ve diğer müze aktiviteleri için ayrılan ödenekler ve yapılacak yatırımlar müzenin bağlı olduğu kurumların görev ve yetkileri arasında yer almaktadır. (Bakbaşı, 2010, s.10). Örneğin Türkiye'de hizmet veren çoğu müze Kültür Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyetlerini yürütür. Bütçe açısından müzenin giderleri Bakanlık tarafından karşılanır, gelirleri de Bakanlıkça belirlenen şekilde ilgili birime aktarılır. Müzede çalışacak personel de Bakanlıkça merkezi yerleştirme sistemi ile görevlendirilir. Koleksiyonların edinme süreci, sergilenmesi işlemleri Bakanlıkça belirlenmiş mevzuat çerçevesinde yürütülür. Aynı zamanda bu müzelerin tanıtım, iletişim, pazarlama faaliyetleri de yine Bakanlık tarafından gerçekleştirilir.

Arkeoloji ve etnoğrafya müzelerinin çoğunlukta olduğu (Bakbaşı, 2010) Türkiye'de, müzecilik alanında, pek çok sorun dile getirilmekte ve çözüm yolları tartışılmaktadır.

Türkiye Müzeleri İçin Yönetim ve İşletim Modeli Öneri Raporu (2010, s. 37) projesi kapsamında düzenlenen ortak akıl platformunda Türkiye'deki müzeler için çeşitli sorunlar saptanmıştır:

- İnsan kaynakları (Müze personeline ilişkin eksiklikler): Çalışan sayısı, uzman çeşitliliği, özlük hakları, gönüllü uzman açısından yetersizlikler.
- Stratejik yönetim yaklaşımının bulunmaması: Uzun vadeli bakışın, performans sisteminin, standizasyonun, akreditasyonun olmayışı.
- Özerklik/hiyerarşi: Merkeziyetçi yapının zorlukları ve özerkliğin olmayışı.
- Altyapı: Teknolojik ve mekânsal altyapı eksikliklerinin olması.
- Koleksiyon: Envanter kayıtlarındaki eksiklikler ve kayıtların standarttan yoksun olması, eserlerin dağılımındaki eşitsizlikler, politikanın olmayışı, araştırma faaliyetlerinin yetersizliği
- Sergileme yaklaşımlarındaki eksiklikler: Kapsam, politika, yöntem ve ortama ilişkin olumsuzlukların bulunması.
- Merkezi ya da yerel bir veritabanı sisteminin bulunmayışı.
- Bölge müzelerinin ya da laboratuvarlarının olmayışı.
- Misyon: Müzelerin birer eğitim ortamı olarak görülmemesi
- Mevzuat yetersizliği
- İlişkiler: Kurumlar arasında ya da dış paydaşlarla işbirliği eksiklikleri
- Mali: Bütçe yetersizliği

Özel müzeler devlet müzelerine oranla daha iyi olanaklara sahip olsalar da yukarıda sıralanan kimi sorunlarla karşı karşıya kalmış durumdadırlar. Bu müzeler, vakıf, üniversite, yerel yönetimler ya da bir işletme gibi genellikle ana finans kaynağı olan daha üst bir kuruluşa bağlıdır. Kendi iç hizmetlerini kendileri düzenlemekle birlikte mevzuat gereği yılda en az bir kere Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından denetlenmektedir. “Denetim koşulları yasal olarak yeterince açık değildir ve çağdaş müzecilik anlamında bir kriter yasal düzlemde gözükmemektedir” (Bakbaşı, 2010, s. 14).

Bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler çağdaş müzecilik açısından özellikle sergileme alanında yenilikler getirirse de müzelerin bilgi yönetim anlayış ve uygulamalarında önemli bir ilerleme sağlanamamıştır. Müzelerin elinde bulunan kültür varlıklarının kayıt altına alınması, güncelliğini koruyan önemli bir sorundur. Yakın zamanda Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından bu konuda bir adım

atılmıştır. Geliştirilen Müzeler Ulusal Envanter Sistemi (MUES) ile tüm müzelerde yer alan eserlerin ayrıntılı bir şekilde bilgilerinin tutulacağı ulusal bir veritabanı oluşturulması hedeflenmektedir. Pilot uygulama ile başlayan çalışmalar müzelerde koleksiyon nesnelerinin standart bir yapıda elektronik ortamda muhafazasını ve erişim kolaylığını sağlaması öngörülmektedir (Aygün ve Çayırılmaz, 2013).

Türkiye’deki müzeler bilgi yönetimi açısından değerlendirildiğinde; en temel sorunun müzecilik anlayışında yattığını görmek mümkündür. Teknolojinin de yardımıyla sergileme, mekân, tanıtım faaliyetleri gibi çağdaş iyi uygulama örnekleri olmasına rağmen Türkiye’de müzeler, toplumu bilgilendirme, toplumun eğitimine katkıda bulunma misyonunu geri plana iterek genellikle sadece sahip oldukları koleksiyonu saklama ve koruma misyonunu ön planda tutmaktadır. Toplumun, müzelerde bulunan nesnelere doğrudan erişimi sergileme mekânlarının yetersizlikleri nedeniyle kısıtlıdır. Nesnelerin bilgisine ise müzelerin yayın yaptıkları oranda erişim mümkün olabilmektedir. Resmi müzelerin çoğunun kendisine ait web sayfası bulunmamasıyla birlikte nesnelerin bilgisine erişim sağlanabilecek koleksiyon veritabanlarına da uzaktan erişim sağlanamamaktadır. Nesnelerin sınıflanması, kataloglanması ve erişime sunulması işlemleri ile ilgili standartlaşma henüz tam anlamıyla sağlanamamıştır. Çok az sayıda müzenin kütüphanesi vardır; çoğu müze kütüphanesi kurum içi kullanıma yönelik hizmet vermekte, dış kullanıcılara sınırlı bilgi hizmeti sunmaktadır. Özetle, Türkiye’deki müzeler, sahip oldukları bilgiyi saklama, koruma, paylaşma ve gelecek kuşaklara aktarma noktasında gereken önemi gösterememektedir.

3. BÖLÜM

MÜZELERDE BİLGİ YÖNETİMİ

Bu bölümde öncelikle müzelerde bilgi yönetimi işlemlerini açıklamak üzere müze nesnesinin bilgi değeri, müzede bilgilenmek, ziyaretçilerin bilgi gereksinimi ve bilgi merkezi olarak müzeler gibi kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır. Bu temel kavramlar açıklandıktan sonra bilginin elde edilme, düzenlenme süreçleri ele alınmış ve bu süreçleri destekleyen koleksiyon yönetim sistemlerinin ve dijitalleştirme çalışmalarının nasıl gerçekleştirileceğine değinilmiştir. Üçüncü bölümde son olarak, müzede verilen gerçek bilgi hizmetleri ve gelişen bilgi teknolojileri doğrultusunda müzelerde oldukça geniş bir kullanım alanı bulan sanal bilgi hizmetleri ele alınmıştır.

3.1. MÜZE NESNESİ VE BİLGİ

Nesne, en geniş tanımıyla, üç boyutlu her türlü materyale verilen genel bir addır (Burcaw, 1997, s. 13) Nesneler aynı zamanda görülebilir ve dokunulabilir materyallerdir. Türk Dil Kurumu (TDK) (2009, s. 1469), nesneyi “*belli bir ağırlığı ve hacmi, rengi, maddesi olan her türlü cansız varlık, şey, obje*” olarak tanımlar. Nesneleri yaratma esini, bilgiler öbeği ve kültürü oluşturan inanış, norm ve değerlerden kaynaklanır; bu yüzden de nesneler insanların hayatındaki olayları ve düşünceleri temsil eder. Nesnelerin tümüne “maddi kültür” adı verilir; gerçekte bunlar sadece kültürün yarattığı nesnelerdir. Diğer bir deyişle maddi kültür, insana özgü amaçlar doğrultusunda insan eylemiyle doğal durumundan farklı bir hale dönüştürülen, yakınımızdaki fiziksel çevrenin bir parçasıdır (Kyvig ve Marty, 2000, s. 91). Nesneler birey ve toplum olarak kendimizi yapılandırdığımız temel yollardan birisini oluşturur ve dil gibi doğal dünyayı manipüle eden bir yaşam alanı tanır, barındırır ve besler. “*Toplumun sosyal pratiği nesnelerden okunabilir; bu nedenle nesneler daima pasif ve aktiftir, biz üretiriz onlar bizi etkiler. İnsanoğlunun diğer göstergeleri gibi sadece grup içinde anlamlıdır, bu anlamı bir cümlelerin kelimelere olan ihtiyacı, bir odanın eşyalarının olması gibi ifade etmek mümkündür*” (Pearce, 1995, s.14). Kişisel deneyimler de nesnelerde kodlanmıştır, bu nedenle nesne, deneyimlerin duygusal ve anlamsal gücünü, belleği

temsil eder. Bu doğrultuda “*nesne, kültürel ilişki hissini ve benlik duygusunu açıklamak için kullanılabilir*” (Hooper-Greenhill, 2000, s. 109). Nesnelerde yüklü olan anlam incelenmek ve açıklanmak istendiğinde bazı sorular akla gelmektedir. Bunlar: Bu nesneyi kim yaptı? Hangi malzeme ya da malzemelerden yapıldı? Ne için yapıldı? Ne zaman ve nerede yapıldı? Hangi amaçla kullanıldı? gibi sorulardır.

Winterthur Müzesi’nden E. McClung Fleming, nesneleri analiz etmek için bir formül sunmaktadır. Bu formül nesnelerin beş temel özelliğini ve nesnelerin analizi için gereken dört işlemi kapsar. “Bir nesnenin özellikleri onun tarihi, malzemesi, yapısı, tasarımı ve işlevidir. Nesnenin *tarihi*; onun ne zaman, nerede, kimin tarafından, kimin için yapıldığı, bu nesneye sahip olanların neden ve nasıl değiştiği ve nesneyi hangi amaçlarla kullandıklarıdır. *Malzeme*, nesnenin ne kullanılarak (tahta, lif, seramik parçaları, metal, cam, vb.) yapıldığıdır. *Yapım*, kullanılan imalat teknikleri, işçilik ve nesnenin işlevini yerine getirebilmesi için parçaların nasıl birleştiğidir. *Tasarım*, nesnenin yapı, biçim, üslup, süsleme ve ikonografisidir. *İşlev*, nesnenin, içinde yer aldığı kültürde faydalılık, zevk ve iletişimi içerecek şekilde hem kullanımını (amaçlanmış işlevleri) hem de oynadığı rolleri (amaçlanmamış işlevleri) içine alır.” Fleming’in, nesnelerin analizi için önerdiği dört işlem ise “nesne hakkında belirleyici bilgiler kümesi oluşturan *tanımlama* (sınıflama, doğrulama, ve tasvir etmeyi içerecek biçimde); nesnenin kendi cinsinden diğer örneklerle karşılaştırılmasına dayanan ve nesneyle ilgili yargılar kümesi oluşturan *değerlendirme*; nesne ile ait olduğu güncel kültürün ilişkilerini inceleyen *kültürel analiz* ve kendi kültürümüzle ilişkisi açısından nesnenin anlam ve önemini değerlendiren *yorumlamadır*. Birbiri ardına gelen her işlem bir öncekine dayanır” (Dallas, 1994, s.261; Kyvig ve Marty, 2000, s. 93).

Materyaller belirli bir amaç doğrultusunda, geçmişe dair yaşam şekillerine, canlı varlıklara, olaylara ya da etkinliklere tanıklık etmesi amacıyla toplanırlar. Müzenin nesneleri toplamasının en önemli nedeni onların bir şeylere tanıklık ediyor olmalarıdır.

Burcaw (1997, s. 13), müze nesnesini “bir müzenin koleksiyonlarında yer alan ve kendi çıkarları adına toplanan nesneler” olarak tanımlar. Burcaw’ın tanımındaki çıkar olgusu müzenin nesneleri seçerek elde etmesine işaret eder. Müze nesnesi, belirli bir zaman,

mekân ve kültürün gerçek temsilcisi ya da bir olayın gerçek tanığıdır. Müze nesnesi ile ilgili başka bir özellik de elde edilen nesnenin doğal seyrinden kopararak bundan sonra varlığını, müzenin sunduğu şartlar doğrultusunda devam ettirmesidir. Nesne, dış dünyadan farklı olarak müzenin öngördüğü işlemlere tabi tutulur. Nesneler, her ne kadar boyut, renk veya taşıdıkları işaretler bakımından nesnel olarak tanımlanabilseler de, ne amaçla kullanıldıkları ve de taşıdıkları öneme dair kendilerinde çok nadir olarak bilgi barındırırlar. Bu sebeple nesnenin müze tarafından nasıl elde edildiğine dair kayıtlar, daha önce nerede bulunduğu ve benzer özellikteki nesneler içerisinde nerede yer aldığına dair uzman değerlendirmesi gibi bilgiler çoğu kez diğer kaynaklardan elde edilmektedir. Bu nedenle müzeler, nesnelerin yanı sıra nesnenin, tüm geçmişi süresince çeşitli noktalarda elde edilmiş fotoğrafları, geçmişine dair dokümanlar gibi daha pek çok kanıtsal kaynakları da toplarlar (McKeown, 2003, s.41).

Müzenin koleksiyonlarında bulunan nesneye dair sahip olduğu bilgiler, müzenin bir bilgi merkezi, müze nesnesinin de bir bilgi kaynağı olabileceği yönünde görüşlerin doğmasına da yol açmıştır. Müze nesnesinin bir bilgi kaynağı olarak kabul edilebilmesi için öncelikle “bilgi”nin açıklanması gerekmektedir.

Bilgi, eskiçağlardan bu yana farklı disiplinlerin üzerinde tartıştığı önemli bir olgudur. Bilginin ne olup ne olmadığı, neyi kapsayıp kapsamadığı toplumsal ortamda nasıl varolduğu üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Bilginin ne olduğuna yönelik farklı tanımlara rağmen genellikle bilgi olgusu açıklanırken bilgi, “bilen” ve “bilinen” öğeleri arasındaki bağ ile açıklanır. Bilgi süreci, bilen bir özne ile bilinen bir nesne arasındaki ilişkiye dayandırılır (Uçak, 2000, s.144’de aktarıldığı gibi).

Buckland da bilgi tipolojisinde benzer bir yaklaşım sergileyerek bilgi sürecini açıklarken nesne, işlem ve bilgi olmak üzere üç kavram ortaya koyar. Müze kavramları ile Buckland’ın bilgi süreci kavramları kolaylıkla eşleştirilebilir (Latham, 2012, s.66):

Müze Faktörü		Bilgi
Müze nesnesi (seçilen, tepkimeye giren)	➡	Nesne/Thing
Ziyaretçi (arka plan, düşünceler, hisler)	➡	İşlem/Process
Deneyim (anlam, işaret)	➡	Bilgi/Knowledge

Buckland'ın bilgi bileşenleri ve süreçlerine dair ortaya koyduklarını kendi göstergebilimsel görüşüne uyarlayan Latham (2012, s.60) birşeyin ne anlama geldiğini deneyimleme işleminin üç bileşenden meydana geldiğini belirtir:

- (1) Müze ziyaretçisinin gördüğü ve okuduğu şeyleri anlamasının göstergesi
- (2) Gösterge aracı (müze nesnesi)
- (3) Gösterge (anlam)

Gösterge aracı ya da nesnesel gerçeklik ki bu durumda müze nesnesi olmaktadır, aslında göreceli olarak herhangi belirgin bir anlam ifade etmemektedir. Aslında olduğu gibidir yani iki yanında birer karakter bulunan renkli bir ahşap blok da olabilir başka bir şey de. Sonuçta bu bir araçtır, yani bilginin taşınması için anlam yaratan taşıyıcıdır. Gösterge ya da grup gerçeklik ise, yukarıda bahsedilen kişi (anlam çıkarıcı kimse, bireysel gerçeklik) ile nesne (araç, materyal gerçeklik) arasındaki bilgi alışverişi bağlamında ortaya çıkan ortak sosyal bilginin etkileşimidir.

Birey ile nesne ve çevre (ya da kültür) arasında göstergeleri ya da reaksiyonları, deneyimleri ve karşılaşmaları yaratan işte tüm bu etkileşimlerdir. Bir tür bilgi taşıyan kimse, nesne ile etkileşime girer ve herhangi bir tepki ortaya koyar, zira başka türlü bir etkileşimin ortaya çıkması mümkün değildir. Burada anımsanması gereken en önemli şey, bir kimsenin bir nesne ile nasıl etkileşime girdiğini anlayabilmek için her üç bileşenin de mevcut durumda olması gerektiğidir, ancak böylece anlamın nasıl meydana geldiği anlaşılabilir. Müze nesnesi ile etkileşim bu üçlem doğrultusunda meydana gelir. Latham'a (2012, s.64) göre, müze nesnesi açıkça bir göstergeler sistemi ya da bir "doküman"dır. Bu sebeptendir ki, geniş bir perspektiften bakıldığında söz konusu doküman, göstergebilim ve müze nesnesi üçlüsünün birbirinden ayrı ya da birbirinden

farklı olarak kabul edilmesine gerek yoktur. Müze nesnesi bu sebeple aynı zamanda bir dokümandır ve bu nedenle bilgi bilimin bir konusu olarak kabul edilmelidir.

3.2. MÜZELERDE BİLGİLENMEK

Müzenin toplumsal rollerinden birisi toplumu bilgilendirmek, müzeyi gezmek için gelen ziyaretçilerin amaçlarından birisi de bilgilenmektir. Hooper-Greenhill (1992, s. 3), *Museums and the Shaping of Knowledge* adlı kitabında “*Müzedede bilgilenmek nedir?*” sorusunu sorar. Bu sorunun cevabını ararken Latham’ın (2012, s.60) Buckland’ın bilgi bileşenleri ve süreçlerine dair ortaya koyduklarını göstergebilime uyarlayarak açıkladığı müze nesnesi ile ziyaretçi etkileşimi oldukça yol göstericidir; çünkü bu etkileşim sonucu ortaya çıkan gösterge, bilgidir. Buradan yola çıkarak müzede “bilgilenme” süreci kapsamlı bir şekilde açıklanabilir.

Müze nesnesi (doküman) deneyimin yol göstericisi rolünü üstlenir; Buckland’ın deyişiyle “potansiyel bilgi kaynağı”dır. Ziyaretçi kendi zihninde anlamlar yaratma işlemini aktif hale getirerek ve geçmiş, nesneyi, ortaya çıktığı dönemdeki duyguları, o dönemdeki çevresel şartları mevcut zamana göre uyarlayarak nesne ile etkileşime girer. Tüm bu etkileşim kişinin belirli bir anlam elde etmesi ya da Buckland’ın da belirttiği üzere sahip olduğu düşünce, fikir ve bilgilerinde bir değişimin meydana gelmesi ile sonuçlanır (Latham, 2012, s. 66-67).

Maroević (1995, s. 27), müze nesnesinin ve koleksiyonların bilimsel ve kültürel olmak üzere iki türlü bilgi kaynağı olduğundan bahseder. Müze ile ilgilenen sanat tarihi, arkeoloji, antropoloji, etnoloji, doğa bilimleri ve teknik bilimler gibi ana disiplinler müze nesnesine dair bilimsel bilginin toplum açısından pekiştirilmesi ile ilgilenirken müzebilim ise nesneye dair kültürel bilgi ile ilgilidir. Bilimsel bilgi daha kesin, objektif ve gerçekleri doğrulama eğilimindedir. Kültürel bilgi ise kullanıcı kanallı bir gerçeklikten beslenir; kullanıcı nesnede değer, önem, anlam, gereklilik gibi ikincil anlamları keşfeder.

Maroević (1995, s.29), müze nesnesinin doküman olarak değerine de vurgu yapar. Müze nesnesi, taşınabilir kültürel mirasın bir parçası olarak gerçekliğin dokümanıdır.

Bu gerçeklik nesnenin dokümanter değeri ile gelecek kuşaklara aktarılır. Müze, aktarmak istediği kültürel bilgiyi, nesnelerin ve koleksiyonların doküman değerinin çeşitli ortamlara aktarılmasıyla gerçekleştirir. Bu ortamlar, müzenin açtığı sergiler, yayınlar, filmler, eğitim programları, web araçları, bilgi sistemleri ve diğer müze etkinlikleri olarak sıralanabilir. Ziyaretçi bu ortamlar aracılığıyla nesneler ya da koleksiyonlarla iletişime geçer. Müze de topluma vermek istediği mesajı bu ortamlar kanalıyla aktarır.

Müze koleksiyonlarının ve nesnelerinin öğrenmede kullanılması da müzede bilgilenme konusu ile açıklanması gereken bir olgudur. Buluntular ve doğal nesneler kendi başlarına dikkat odağı, “öğrenme nesnesi” olabilirler. Sorulacak ilk sorular nesnenin görünen yönlerine yoğunlaşacaktır: “Neye benziyor?”, “Kaç parçadan yapılmış?”, “Nereden geldi?”, “Kim yapmış?”, “Niçin?”, “Kimin için?” ve sonra, “O zamandan beri bu nesneye ne oldu?”, “Değişikliğe uğramış mı?”, “Nesnenin yapıldığı dönemdeki anlamı ne idi, şimdiki anlamı nedir?” Bu bakış yolu nesnenin kendisi, maddi özellikleri, tarihi ve geldiği yer üzerine odaklanmaktadır. Öğrenme sürecinde nesneler katalizör gibidir: Nesnelerin malzeme yönü, “gerçek olmaları”, yazılı dünyaya gösterilen dikkatten niteliksel olarak farklı olan bir ilgiyi ya da dikkat yoğunlaşmasını uyandırma olanağına sahiptir (Hooper-Greenhill, 1999, s.121).

Buckland, bilginin sağlanmasında ve kullanılmasında altı farklı işlemin altını çizmektedir. Bunlar:

1. Sorular,
2. Bilgi işlemi,
3. Algılama ve erişme bilgileri – gözlem, iletişim ve erişim,
4. Bilgilendirilme,
5. Bilgi hizmetlerine erişme talebi,
6. Bilgi hizmetlerinin sağlanması (Latham, 2012, s.52’de aktarıldığı gibi).

Bunlar içerisinde bilgiyi algılama, ona erişme bilgisi ve bilgilendirilme, müze nesnelerini ve ziyaretçilerin bu nesnelere dair deneyimlerini anlamada özel bir öneme sahiptir. Buckland, edinilen tüm bilgilerin bilinçli bir iletişim aracılığıyla elde edilmediğine işaret etmekte ve bu bağlamda bilgiye erişime dair üç yöntemin altını çizmektedir: Gözlem, iletişim ve erişim. Edinilen tüm bilgiler genelde gözlem aracılığıyla elde edilir. Öte yandan iletişim ve erişim ise gerçekleştirilen gözlemin birer "özel şekli" ya da "alt kümeleri" olarak işlev yürütürler. Gözlem, bilgiyi bir nesne olarak elde etme anlamına geldiğinden, bilgiye erişimin her yönünü kendinde barındırır. Bu erişim işlemi bilginin algılanabiliyor olmasına (görülen, duyulan, tadılan, hissedilen ya da kokusu alınan) ya da fiziksel olarak idrak edilmesine (ışınlar, titreşim, vb aracılığıyla) bağlıdır. Buckland'ın felsefesinde iletişim yalnızca bilinçli bir iletişim ya da aktif olarak mesaj iletmeye amacı taşıyan durumlar için kullanılabilir. Bu nedenle üç tür iletişimden bahseder:

- Doğrudan (mesaj alıcıya doğrudan iletilir);
- Dolaylı/kaydet ve ilet (alıcıya iletmek üzere kaydedilen ileti) ve
- Dolaylı/kaydet ve geri getir (kaydedilen ileti alıcı tarafından kendi isteğiyle geri alınabilir) (Latham, 2012, s.53'de aktarıldığı gibi).

Bilgiyi geri getirme/alma, karşılanan ve kaydedilen iletinin, alıcı tarafından gözlemlenmek üzere seçilerek geri alınabilir olduğu, iletişimin bir diğer tarafıdır. Bu ayrımlar kendi içlerinde birbirinden bağımsız değildir. Özellikle erişime dayalı hizmetler ile ilgilenen Buckland, mesajın iletilebilme ya da geri getirilebilme şansı kaybolmuş olsa da; bilgiyi hatıra geri getiren müze ve kütüphane gibi sistemlerin hangi mesajların saklanacağı ve bilginin hangi potansiyel kullanıcılar için kullanılabilir hale getirileceği kontrolüne sahip olduklarını belirtir. Bu sistemler sayesinde kullanıcılar da geri elde etmek ya da kullanmak istedikleri mesajları kendileri seçebilme kontrolüne sahip olmaktadır (Latham, 2012, s.53'de aktarıldığı gibi).

Buckland, kullanım ile bilgiyi geri getirme arasında fark olduğunu belirtir. Bilgili olmak bir şey hakkında bilgi sahibi olmak demektir; bilgilendirilmek ise bildiğimiz herhangi bir şeyin değişiklik göstermesidir. Dahası bilgilendirilmek üzere öncelikle bilişsel erişim sahibi olunması yani bizden önceki bilgileri anlamak için yeterli altyapıya sahip

olunması ve kabul edilebilirlik düzeyine erişilmesi yani müze nesnesini "gerçek" bir bilgi sağlayıcı belge olarak kabul etmeye istekli olunması gerekmektedir. Bilginin bir süreç sonucu oluşup oluşmadığının doğrulanması söz konusu bu faktörlere bağlıdır ve durumsaldır (Latham, 2012, s.53’de aktarıldığı gibi).

3.3. ZİYARETÇİLERİN BİLGİ GEREKSİNİMİ

Müzelerin bilgi yönetiminin bir fonksiyonu olarak bilgi hizmetlerini düzenleyebilmeleri için öncelikle ziyaretçilerinin kim olduğunu, müzeyi ziyaret amaçlarını bilmeleri ve bilgi gereksinimlerini belirlemeleri gerekmektedir.

Müze ziyaretçileri üzerine yapılan temel pek çok çalışma, öncelikle ziyaretçileri gruplayarak tanımlamaya ve müzeye ne için geldiklerini belirlemeye çalışmıştır. Örneğin psikografik araştırmalardan elde edilen bulgular ziyaretçi grubunu üçe ayırmaktadır. Bunlar; müzeyi sık ziyaret edenler, müzeyi seyrek olarak ziyaret edenler ve hiç müzeye gitmeyenlerdir. Sık ziyaret edenler, boş zamanlarını, birşeyler öğrenme fırsatı, yeni deneyimler elde etme şansı ve verimli geçirecekleri bir zaman dilimi olarak görürler. Seyrek ziyaret edenler için boş zaman kavramı sosyalleşme, aktif katılım ve rahatlığı ifade eder. Hiç müzeye gitmeyenler ise tipik olarak çocukluklarında da aileleriyle birlikte müze ziyaret alışkanlığı olmayan ziyaretçi grubudur (Ellenbogen, Falk ve Goldman, 2007, s. 189’da aktarıldığı gibi).

Müze ziyaretçileri üzerine yapılan çalışmaların pek çoğunda, müzeleri ziyaret etmek üzere ziyaretçileri harekete geçiren temel unsurlar genellikle yedi grup altında toplanmaktadır. Bunlar;

1. Eğlence: Müzede iyi zaman geçirme,
2. Sosyal: Bireyin çevresindeki kişilerle birlikte kaliteli zaman geçirmesi,
3. Öğrenme: Müze ziyaretinden daima birşeyler öğrenme,
4. Yaşam döngüsü: Müze ziyaretinin küçük yaşlardan itibaren bir alışkanlığa dönüşmesi,
5. Yer: Bulunduğu kenti ya da bölgeyi keşfetme,

6. Pratik: Müzeyi dinlenme, yeme-içme gibi mekânlar olarak kullanma,
7. Konu ya da içerik: Müzenin alanının ziyaretçinin ilgi alanında olması (Ellenbogen, Falk ve Goldman, 2007, s. 190'da aktarıldığı gibi).

Müze ziyaretçileri üzerine sosyo-antropolojik çalışmalar yürüten Kelly, ziyaretçilerin entelektüel gereksinim, kutsal gereksinim ve sosyal gereksinim olmak üzere üç temel gereksinimlerinin olduğunu öne sürmektedir. Entelektüel gereksinim, müzelerin de açıkça belirttiği prensip ve hedeflerinden olan bilme ve anlama gereksinimidir. Kutsal gereksinimler, kültürel beğenin geleneksel bir göstergesi olarak müze ziyaretinin sosyal statü aracı olmasına ve ziyaretçinin, önceki kuşakların geçmişiyle ilişki kurduğu yer olarak müzenin kutsal alanlar rolüne bağlanmaktadır. Sosyal gereksinimler ise müzede görünür olma ile ilgilidir. Çağdaş müzelerin sunduğu olanaklarla müzelerdeki lobiler, salonlar, alışveriş mekânları, tiyatro ve restoranlar ziyaretçiler için birer sosyalleşme mekânıdır (Macdonald, 1992, s. 166).

Ziyaretçiler üzerine yapılan çalışmalarda, ziyaretçilerin belirli özelliklerine göre türlere ayrıldıkları, çok çeşitli gereksinimlerinin bulunduğu, müzeyi ziyaret amaçları ve gereksinimlerinden birinin de bilgi edinme ihtiyacı olduğu görülmüştür.

Ziyaretçilerin bilgi gereksinimleri üzerine geniş kapsamlı çalışmalar gerçekleştiren Booth (1998b, s.150) ziyaretçileri ve bilgi gereksinimlerini üç farklı grupta tanımlamaktadır: Bunlardan birisi çalışma saatleri, ücretler, müze olanakları, müzede neler sergilendiği, önemli faaliyetler ve müze içi yönlendirme gibi konular hakkında bilgi talebinde bulunan sıradan ziyaretçilerdir. İkinci ziyaretçi grubu, müzeye yapılacak ziyaretlerin planlanması ile ilgili daha detaylı bilgi talebinde bulunan, eğitim amacını güden ziyaretçilerdir. Üçüncü ziyaretçi grubu ise; bilgi kaynaklarına yönelik ek bağlantılar, müze koleksiyonları ve uzmanlık isteyen alanlarda daha fazla bilgi talebinde bulunan uzman ziyaretçilerdir. Booth (1998b, s.150), *sıradan ziyaretçilerin* müze girişinde, içeride nelerin sergilendiği, bilet ücretleri, açılış saatleri gibi bilgilerin bulunduğu bir nevi 'ilan tahtasına' ihtiyaç duyduklarını, bunun yanı sıra müze girişinde yönlendirme noktaları, müze genelinde bilgilendirme noktaları ve ziyaretlerini daha önceden planlayabilmelerine olanak sağlayacak uzaktan erişim olanaklarının da sıradan

ziyaretçiler için önem taşıdığını belirtmektedir. *Eğitim amacıyla gelen ziyaretçiler* için, okul gruplarındaki öğrencilerin giriş kapısında yönlendirilebilmesi ve böylece ziyaretlerini daha etkin bir şekilde tamamlayabilmelerine olanak sağlanması, üzerinde çalıştıkları projeye yönelik gerekli bilgilerin verilmesi ve ziyaretlerini önceden planlayabilmeleri amacıyla uzaktan erişim olanaklarının sağlanması bilgi gereksinimlerinin karşılanması açısından önemlidir. *Uzman ziyaretçilerin* bilgi gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik olarak koleksiyonlar hakkında detaylı bilgiye erişim sağlanabilecek bir araştırma merkezi, kütüphane ya da bir başka birim tarafından bilgi hizmetlerinin gerçekleştirilmesi ve bibliyografik bilgiler ile diğer uzmanlık gerektiren bilgilere yönelik uzaktan erişim imkânı sağlanması üzerine çalışmalar gerçekleştirilmesi önerilmektedir (Booth, 1998b, s.150).

Bu ziyaretçi gruplarının yanı sıra bir de sanal ziyaretçi grubu vardır. *Sanal ziyaretçiler* müzenin www (World Wide Web) üzerinden verdiği hizmetlerden faydalanırlar. Sanal ziyaretçi grubunu kendi içerisinde sıradan, eğitim amaçlı ve uzman ziyaretçi grubu olarak bölmek mümkün olmakla birlikte sanal ziyaretçiler bu üç grupta da görülen farklı bilgi gereksinimlerine sahip olabilmektedir.

Kravchyna ve Hastings (2002), ziyaretçilerin müzelerin web siteleri üzerinden edinmek istediği bilgi türlerini ortaya koymak üzere gerçekleştirdikleri araştırmada sanal ziyaretçilerin bilgi gereksinimlerini sırasıyla;

1. En son gerçekleşen sergilere yönelik bilgi alma,
2. Müze koleksiyonları hakkında kavramsal ek açıklayıcı bilgiler edinme,
3. Özel etkinliklere yönelik bilgi alma,
4. Müze ulaşımına yönelik bilgi alma,
5. Belirli bir görseli arama,
6. Araştırmaya yönelik bilgi alma,
7. İletişim bilgisi edinme ve
8. Çevrimiçi hediyelik eşya satın almak üzere bilgi edinme olarak belirlemişlerdir.

Müzeler için gerçek ve sanal potansiyel müze ziyaretçisinin gereksinimlerinin belirlenmesi; müzelerin, sergiler, eğitim çalışmaları, bilgi hizmetleri ve diğer etkinlikler gibi toplumla etkileşim kurması gereken noktalarda planlama çalışmaları için yol göstericidir.

CIDOC (International Committee for Documentation) prensipleri de müzelerin, araştırmacılar, öğretmenler ve öğrenciler ve genel ziyaretçiler gibi farklı kategorilerdeki kullanıcılarının ihtiyaçlarını değerlendirerek hizmetlerini düzenlemeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Bu hizmetler basılı kayıt ve dosyalardan çevrimiçi tarama olanaklarına kadar her türlü erişimi göz önünde bulundurarak hazırlanmalıdır (ICOM CIDOC, 1995).

3.4. BİLGİ MERKEZİ OLARAK MÜZELER

Müzeler artık nesnelerin toplandığı ve saklandığı mekânlar olmaktan öteye giderek, somut ve somut olmayan kültürel mirasa dair elde ettikleri bilgiyi paylaşarak toplumun gelişimine katkıda bulunmayı hedefleyen kurumlar haline dönüşmüşlerdir.

Yaşanan bu dönüşüm, müzeye, toplumu kendi mirası ile ilgili bilgilendirme misyonunu ve toplumun gelişimine katkıda bulunma sorumluluğunu yüklemektedir (Merriman, 2000). Bu doğrultuda müzelerin hizmet anlayışı da nesne odaklı anlayıştan bilgi odaklı anlayışa doğru yönelmiştir. Bu yeni anlayış, müzeyi, bilginin ortaya çıkarılmasının ve yerinin belirlenmesinin ve bilginin depolanmasının ve yayılmasının bir aracı olarak görür (Levy, 2001, s.50; Orna ve Pettitt, 1998).

Geleneksel müzeler; müzelerin, toplama, koruma ve yayma işlevlerine nesne odaklı bakış açısıyla yaklaşır. Önceliği eğitim ve toplumsal misyonunu gerçekleştirme olarak belirleyen müzeler içinse toplama, nesneler hakkında bilgi sağlamayı; koruma, nesnelere ilişkin bilgileri kayıt altına almayı; yayma ise müzelerin sahip olduğu bilgiyi toplumla paylaşmak üzere gerçekleştirdiği faaliyetleri ifade eder (Dallas, 1994, s.251-252).

MacDonald ve Alsford (1991) da benzer şekilde, müzelerin; bilginin üretimi, idame ettirilmesi, düzenlenmesi ve yayılması ile birincil derecede ilişkili kurumlar olduğunu ileri sürmüş ve geleneksel müzecilik fonksiyonları içinde müzelerde;

Bilginin Üretimi: Uzmanlar tarafından yürütülen müze araştırmaları ile gerçekleşir. Bir başka deyişle, müze nesnelerinin doğal, tarihsel, kültürel bağlamlarına ilişkin yapılan araştırmalar sonucu oluşan nesneden bilgiye dönüşüm sürecini ifade eder.

Bilginin İdame Ettirilmesi: Müze koleksiyonlarının korunması işlevine karşılık gelir. Kültür nesnelerinin korunması, taşıdıkları bilginin çağlar boyu erişilir kılınmasını sağlar.

Bilginin Düzenlenmesi: Bilginin birbirinden ayrı öğeleri arasında ilişkiler kurmayı gerektirir. Bu anlamıyla bilginin düzenlenmesi eylemi, hem müze nesnelerinin bir sergi düzeni içinde bir araya getirilmesi hem de müzelerde kullanılan koleksiyon yönetim sistemleri (envanter kayıtları vb.) ile ilişkilidir.

Bilginin Yayılması: En basit haliyle bilginin erişilir kılınmasıdır. Müze ortamından üretilen bilginin müzenin bilgi kanalları yolu ile topluma aktarılmasıdır. Müzelerde bilginin yayılması ya sergiler, yayınlar ve eğitim programları yolu ile doğrudan ya da müze kütüphaneleri ve koleksiyon veri tabanlarına dayalı araştırmalar yolu ile dolaylı olarak gerçekleşir.

Bu yaklaşımlar doğrultusunda müzelerde bilgi yönetimini, nesnenin taşıdığı bilginin sağlanması, düzenlenmesi ve hizmete sunulması amacıyla gerçekleştirilen işlem ve hizmetlerin bütününe kapsayan bir kavram olarak tanımlamak mümkündür.

Uralman'ın (2006b, s. 121) da belirttiği gibi müzeler, bilgi yönetimi uygulaması ile topluma ulaşabilirliklerini planlayabilir ve değerlendirebilirler. Çağdaş müzecilik anlayışına göre bu uygulamanın toplumu geliştirmesi, bilgi yönetim sürecinin ilk aşamasında müzelerin bir bilgi kurumu olduklarının farkında olmaları ile mümkündür.

Müzelerin de birer bilgi kurumu olarak arşivler ve kütüphaneler gibi diğer bilgi merkezleri ile benzer ve farklı yanları bulunmaktadır. Müzeler gibi bütün bilgi merkezlerinin amacı sahip oldukları bilgiyi topluma ulaştırmaktır. Ancak bilgi merkezi türleri koleksiyon türleri, kullanıcı kitlesi, hizmetleri, bağlı bulunduğu idari yapı, bulunduğu ülke ya da bölgeye göre uymakla yükümlü olduğu yasa ve kurallar farklılık göstermektedir.

Koleksiyon türleri açısından ele alındığında müzelerde bilgi, koleksiyonunda bulunan eserlerin araştırılması ve yorumlanmasıyla ortaya çıkmaktadır. Buna karşın bir kütüphane, koleksiyonunda bulunan yayınları yorumlama gibi herhangi bir işlem sürecine tabi tutmadan doğrudan bilgi kaynağı olarak sunar. Ray and Choudhury'nin deyimiyle “bilgi eseri (knowledge artefact)” kendi kendine konuşabilirken “kültürel eser (cultural artefact)” yorumlama gerektirir. Bu nedenle kütüphaneler ve müzeler koleksiyonlarını tanımlarken ve düzenlerken farklı yöntem ve teknikler kullanmaktadırlar (Gibson, Morris and Cleeve, 2007, s.56’da aktarıldığı gibi). Öte yandan müzeler ve arşivler kanıt değeri taşıyan birincil bilgi kaynaklarını barındıran bilgi merkezleri olmaları sebebiyle benzerlik taşırlar. Kullanıcı yapısı da bilgi merkezlerinin türlerine göre farklılık göstermektedir. Bir kütüphane ya da arşive kullanıcı belirli bir bilgi gereksinimini gidermek üzere gelirken müzeye gelen ziyaretçi için temel amaç her zaman bilgi gereksinimini gidermek olmayabilir. Eğlenmek, iyi vakit geçirmek, müzede bir atölye çalışmasına katılmak da müze ziyaretçisinin ilk amacı olabilir. Dolayısıyla müze ziyaretçisi kütüphane ya da arşivlerdeki gibi doğrudan değil, dolaylı bir bilgilenme süreci yaşar. Müzeler, bilgiyi topluma sunma yöntemleri ile geliştirdikleri hizmetler açısından da kütüphaneler ve arşivler ile benzerlik ve farklılıklar göstermektedirler. Düzenlenen çeşitli temalarda sergiler, koleksiyona dayalı araştırmalar ile ortaya çıkan yayınlar müzelerde bilgiyi aktarmanın farklı yollarından bazılarıdır. Bunun yanı sıra, müzeler de diğer bilgi merkezleri gibi koleksiyonlarına ilişkin kayıtları bilgi erişim sistemleri ile araştırmacıların hizmetine sunmaktadırlar.

Müze, kütüphane ya da arşiv koleksiyonlarında bulunan materyal türlerine göre tanımlama ve düzenleme sistemleri farklılaşmakla birlikte, kullanılan bütün sistemler için temel hedef bilgi kaynaklarına erişim sağlamaktır.

Kültürel bellek kurumları toplumsal belleğin kapalı kapılarını açabilme sürekliliğini sağlayabilen kurumlardır. Bu kurumlar daima değişen ve gelişen kültürümüz için hafızanın bir modelini/suretini meydana getirirler (Carr, 2006, s. 31). Kültürel bellek kurumları arasında işbirliği geliştirmek, belleğin her türlü bilgi kayıt ortamında yansımaları görmek ve bu kurumları bellek kuruluşu olarak değerlendirmek adına oldukça önemlidir. İşbirliği, bu kurumların kayıtlarından faaliyetlerine farklı alanlarda gerçekleştirilebilir. Carr (2006, s. 84-85), kütüphaneler ve müzeler arasında üç temel işbirliği modeli tespit etmiştir.

1.Tematik işbirliği: Müze koleksiyonlarının ve bilgi kaynaklarının, içeriğin birlikte sunumunu ve kullanıcılar arasında bağımsız keşiflerin ihtimalini teşvik eden bir yolla bütünleşmesidir. Müzede koleksiyonla ilgili basılı materyalin müze galerisi için tanıtılması, koleksiyondan bir eserin kütüphanede sergilenmesi, dijitalleştirilen özel koleksiyonların her iki kurumdan da erişime açılması bu işbirliğine örnek olarak gösterilebilir.

2.Yapısal işbirliği: Kurumlar, sistematik ya da toplum genelindeki sorunları belirlediklerinde birleşik kayıtların ortak değerini tanımlarlar. Yeni yapılar ve ilişkiler halkın ilgisini ve üretken cevapları artırmak için tasarlanır. İşbirliği için fiziksel bir çevre vurgulanmıştır. Müze, galerilerini okuryazarlık girişi için bir alan olarak kullanır. Kütüphaneler, aile görüşmelerini tutar; müze eğitimcileri bunları sunar. Müze atölye çalışmaları kütüphane alanlarında gerçekleştirilir. Çoklu partnerlerden kaynakların kullanılması için öğretmenler davet edilir.

3.Sivil işbirliği: Geniş bir anlayış geliştirmek için toplumun kültürel değerlerini ve sivil çevredeki ilgi sorunlarını belirler. Kültürel kurumların işbirliği yeni bir farkındalık, saygı ve sorumluluk geliştirmek için iyi bir girişimdir.

Kütüphaneler arasındaki işbirliği müzeler ile müze kütüphaneleri arasında da düşünülebilir. Müzenin bilgi kaynaklarını müzede bulunan kütüphane ve arşiv kaynakları ile birlikte değerlendirerek bu bilgi kaynaklarının düzenlenmesi ve toplumla paylaşılması için bütüncül bir yaklaşım sergilemek gerekmektedir.

3.5. MÜZELERDE BİLGİ YÖNETİMİ İŞLEM VE HİZMETLERİ

3.5.1. Müzelerde Bilginin Elde Edilmesi

Birer bilgi merkezi olarak kabul edilen müzelerin temel bilgi kaynakları, koleksiyonlarını oluşturan nesnelerdir. Nesneler, müzeleri diğer bilgi merkezlerinden ayıran bazı özelliklere sahiptir. Kütüphaneler ya da arşivler gibi diğer bilgi merkezlerinde bulunan bilgi kaynaklarının aksine nesneler, doğrudan değil dolaylı olarak bilgi sunarlar. Bu nedenle nesnenin içerdiği bilginin araştırılması, ortaya çıkarılması ve bu bilgiler ışığında nesnenin tanımlanması gerekmektedir.

Nesne üzerinde yürütülen araştırmalar ve toplanan veriler ile nesnenin taşıdığı bilgi ortaya çıkarılarak nesneye, müzede bulunduğu süreç boyunca sürekli taşıyacağı bir anlam verilmiş olmaktadır (Alberti, 2005, s.562). Nesnelere ilişkin bilgi iki türlü elde edilir. Birincisi nesneyle birlikte gelen bilginin, müzenin edinme/elde etme işlevi ile derlenmesi diğeri de bilginin müzenin araştırma işlevi ile birlikte sağlanmasıdır (Reibel, 1997, s. 79).

Nesneyle birlikte gelen bilginin derlenmesi sürecinde, nesnenin elde edildiği kişi, kurum ya da yer büyük önem taşır. Nesne, bağış yoluyla elde edilecekse, söz konusu nesneyi bağışlamayı düşünen bağışçı ile yapılan görüşmelerden, nesneye dair bildiği tüm bilgilerin aktarılması sağlanır ve nesne ile ilişkilendirilebilecek herhangi bir fotoğraf, belge ya da obje de varsa nesnenin açıklanmasında yardımcı olması amacıyla elde edilir. Örneğin; nesne, arkeolojik buluntu ise nesneye dair ilk bilgiler (kazı) alan kayıtlarında, araştırma kayıt defterlerinde, kazı raporlarında ve benzer diğer dokümanlarda bulunabilmektedir. (Orna ve Pettitt, 1998, s. 36) Söz konusu bu kayıtlardan da nesneye ilişkin ilk verilerin toplanması daha ayrıntılı çalışmalar için bir başlangıç oluşturacağından önemlidir.

Nesnelerin kendinde var olan bilgiler ise detaylı incelemeler ve benzer diğer nesneler ile kıyaslamalar yapılarak elde edilir. Bu işlem, müzenin araştırma işlevinin bir parçasıdır. Araştırma işlevi ile nesnelere ilişkin ham bilgi işlenmiş bilgiye dönüştürülür.

Müzenin koleksiyonları ile gerçekleştirilen araştırma süreci, nesnenin barındırdığı maddi kültürün ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır. Maddi kültür araştırmaları bir nesnenin geçmişi, yapımındaki malzeme, nasıl meydana getirildiği, tasarımı ve işlevi gibi özelliklerinden yola çıkılarak genellikle dört aşamada gerçekleştirilmektedir (Dallas, 1994, s.261’de aktarıldığı gibi):

1. Nesnenin gerçekçi bilgiler ışığında belirlenmesi.
2. Değerlendirme, yani nesnenin diğer nesneler ile karşılaştırılmasına dayalı kararın verilmesi.
3. Kültürel analiz, yani nesnenin kültür ile olan ilişkisini belirlemeye dair bağlamsal bilgilerin kullanımı.
4. Yorumlama, yani mevcut kültürel değerlere bağlı olarak nesnenin öneminin saptanması.

Küratöryal bir süreç olan araştırma işlevi, aynı zamanda nesnelerin kendisinden yeni bilgiler elde etmek üzere detaylı morfolojik ve bilimsel incelemelerle birlikte küratörlerin, kendi uzmanlık becerilerini kullanarak bilgiye değer kazandırmalarını da ifade etmektedir. Söz konusu nesneye uygun bir modern isim vermek, nesnenin kullanım şeklini belirlemek, ne tür materyalden oluştuklarını ya da yapıldıklarını saptamak, orijinalliğine ya da aksi durumda menşesine karar vermek ve nesneleri genel olarak sınıflandırmak gibi işlemler küratörler tarafından yürütülen araştırma işlevinin birer işlemidir (Orna ve Pettitt, 1998, s. 36).

Müzedede elde edilen tüm bilgileri yönetim bilgisi, tanımlayıcı bilgi, tarihsel bilgi olmak üzere üç grup altında toplamak mümkündür (Reibel, 1997, s. 67).

Yönetim bilgisi, nesnenin elde edilme süreçlerinin kayıtlarını içerir. Nesnenin nereden, hangi tarihte elde edildiği, elde edilme yöntemi gibi veriler bu grup altında tanımlanır. Yönetim bilgisi müzenin işlevleri doğrultusunda gerçekleştirilen işlemler sırasında oluşur ve kayıt altına alınır.

Tanımlayıcı bilgi, nesneyi gözlemleyerek ya da hakkında basit bir araştırma yaparak elde edilen, nesnenin adı, ölçüleri, malzemesi gibi tanımlayıcı verileri içeren bilgilerdir. Tanımlayıcı bilgiler, müze nesnesinin elde edilmesi ve düzenlenmesi işlemleri sırasında derlenerek nesnelere ilişkin envanter kayıtlarının oluşturulmasında kullanılır.

Tarihsel bilgi, nesnenin tarihsel bağlamında kişi ve kurumlarla, yer ve olaylarla ilişkilerini ortaya koyan verileri içerir. Koleksiyon üzerine detaylı araştırmalar sonucu derlenen bu bilgiler özellikle araştırmacıların müzede öncelikli olarak gereksinim duyduğu ve talep ettiği bilgi türüdür. Tarihi eserler içeren müzelerde bulunan bu bilgi türünü, doğa ve bilim müzelerinde bilimsel bilgi, teknoloji ve sanayi müzelerinde bilimsel ve teknik bilgi olarak da adlandırmak mümkündür.

Edinme ve araştırma süreçleri kapsamında edinilen bilgiler ve nesnelere ilişkin kayıtlar, müze faaliyetlerinde ve araştırmalarda kullanılmak üzere bilimsel yöntemlere göre düzenlenir ve erişime açılır.

Müzelerde nesne koleksiyonlarını desteklemek üzere bilgi kaynağı olarak sayılabilecek kütüphane koleksiyonları da bulunmaktadır. Müzede nesnelere ilişkin elde edilen “bilginin okunması ve yorumlanabilmesi için uzmanlık bilgisine yani o konuda daha önceden üretilmiş olan bilgi ve düşünce birikimine ihtiyaç vardır. Bu birikim, yazılı bilgi taşıyıcıları olan kütüphane materyallerinde yer alır” (Mollaoğlu, 2007, s.30). Bu nedenle çoğu müze, koleksiyonlarını desteklemek ve araştırmacılarına koleksiyonları ile bağlantılı olarak geniş ölçekte bilgi kaynakları sunmak üzere kütüphane/bilgi merkezi/araştırma merkezi adı altında özel konu kütüphaneleri kurmuşlardır. Bu kütüphanelerde bulunan bilgi kaynaklarının sağlanması da müzenin misyonu ve koleksiyonlarının niteliği ile uyumlu politikalar sonucunda gerçekleştirilmektedir.

3.5.2. Müzelerde Bilginin Düzenlenmesi

Müze nesnesinin ve nesnenin sahip olduğu bilginin korunmasının, gelecek kuşaklara aktarılmasının ve bilginin, toplumun gelişimine fayda sağlamasının gereklerinden biri de müzelerde nesnelerin sahip olduğu bilginin düzenlenmesidir. Gelecekte anlaşılabilir

bir standartta ve okunabilir bir teknolojiye bilgiyi düzenlemek, günümüz için, toplumun bilgiye erişimini kolaylaştıracağı gibi, gelecek kuşaklar için de bilginin güvenli bir şekilde korunmasını sağlamaktadır.

Müzelerde bilginin düzenlenmesi, bilginin kayıt altına alınmasını ifade eder. Bu süreç nesne dokümantasyonu olarak da adlandırılır (Wentz, 2002). Nesne dokümantasyonu, nesnelerin bilgisinin kataloglanması, sınıflanması ve erişime sunulması işlemlerini kapsar.

ICOM, müzelerde nesne dokümantasyonu ve koleksiyon yönetim politikaları için prensipler geliştirerek CIDOC (International Committee for Documentation) ile bütün müzelerin kullanımına sunmuştur. Temel prensip, koleksiyonlarının dokümantasyonunu yeterli bir şekilde yapmadan müzelerin iyi bir koleksiyona sahip olamayacağı ilkesidir. CIDOC, etkili bir dokümantasyon sağlamak için müzelerin; koleksiyon politikaları, koleksiyonların bakımı ve düzenlenmesi, koleksiyonlara erişim, sunum ve kullanım ile koleksiyonları araştırma olanaklarına sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır (ICOM, 2012).

CIDOC nesnelerin dokümantasyonu için alt alanlara ayrılan 22 ana bilgi alanı belirlemiştir. Bu bilgi alanları:

- Sağlama/Edinme bilgisi,
- Durum bilgisi,
- Elden çıkarma bilgisi,
- Tanımlama bilgisi,
- İmaj bilgisi,
- Kurum bilgisi,
- Yer bilgisi,
- İşaret ve ibare bilgisi,
- Materyal bilgisi ve teknik bilgi,
- Ölçü bilgisi,
- Ortak nesneler bilgisi,
- Nesne koleksiyon bilgisi,

- Nesne giriş bilgisi,
- Nesne isim bilgisi,
- Nesne numara bilgisi,
- Nesne üretim bilgisi,
- Nesne başlık bilgisi,
- Bölüm ve öge bilgisi,
- Kaydeden bilgisi,
- Referans bilgisi,
- Çoğaltım hakları bilgisi ve
- Konu bilgisidir (ICOM CIDOC, 1995).

Müze nesnesinin dokümantasyon sürecinde önemli bir aşama da nesnenin ne olduğu bilgisi ve nesneyi diğer nesnelerden ayırt eden özelliklerin belirlenmesidir. Böylece benzer özelliklere sahip nesneler bir araya getirilerek gruplanır. Bu işlem nesnelerin sınıflanmasını ifade eder.

Sınıflama, öngörülen kullanım esasına göre koleksiyonların ana kategorilere ayrılmasıdır. Bu işlem, iyi koleksiyonculuğun ön koşuludur. Koleksiyonları genel olarak toplanma, bir araya getirme amacına göre üç grupta toplamak mümkündür. Bunlardan ilki, benzersiz ve öncelikle estetik nitelikleri bakımından toplanan sanatsal nesnelerdir. İkincisi ise geçmişi açıklamak amacıyla toplanan tarihî nesnelerdir. Son olarak doğa olayları ile bilimsel yasaları ve uygulamaları göstermek ve/veya yorumlamak amacıyla toplanan bilimsel eserlerdir (Burcaw, 1997, ss.14-15).

Topladıkları koleksiyon türüne göre sanat, bilim ve tarih gibi farklı uzmanlık alanlarına ayrılan müzeler birbirinden farklı sınıflama sistemleri kullanmaktadırlar. Örneğin, bir sanat müzesi nesnelerini sanatçılara, dönemlere, üsluba ve malzemeye göre gruplarken bilim müzeleri, jeolojik dönemlere ya da kimyasal bileşimlere göre gruplayabilmektedir. Tarih müzeleri önceleri nesneleri gümüş, seramik gibi yapıldığı malzemeye ve *artdeco*, *barok* gibi üsluba göre sınıflandırırken sonraları bu müzelerde daha sistematik bir sınıflama anlayışı gelişmiştir.

Bütün sınıflama sistemlerinin yapısı, nesnenin ne olduğunun ve ayırt edici özelliklerinin ortaya çıkarılmasına yönelik olarak temel prensip olan ve nesneye ilişkin olası soruların cevaplarına verilen evet-hayır cevaplarının eşleşmesine dayanır (Pearce, 1993, s. 123). Örneğin, evet – hayır cevaplarına göre sınıflama bilgisinin elde edilmesine yönelik olarak bir yatak için verilen cevaplar Tablo 1’de şu şekilde kodlanmıştır (Pearce, 1993, s. 123):

Tablo 1. Evet-Hayır Cevaplarına Göre Nesnelerin Sınıflama Bilgisinin Elde Edilmesi*

	Baş/ayak paneli	Karyola seyvanı	Tek kişilik
Divan	-	-	+
Çift kişilik yatak	+	-	-
Tek kişilik yatak	+	-	+
Cibinlik yatak	+	+	-

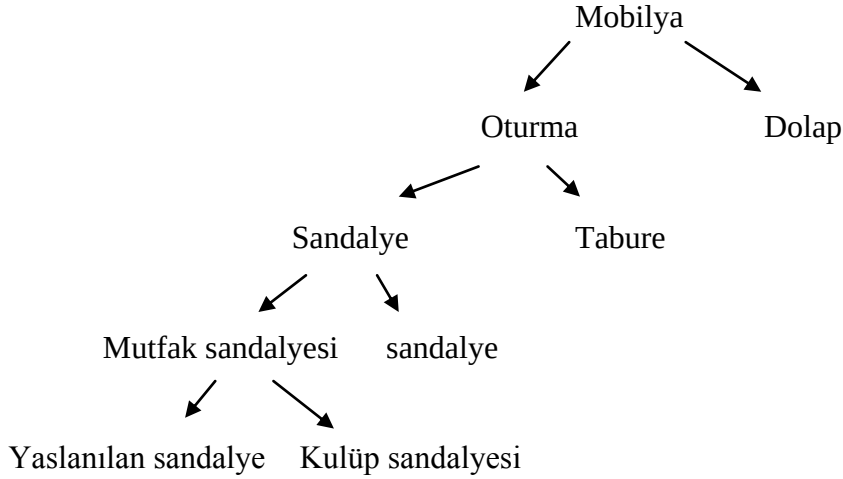
Kaynak: (Pearce, 1993, s. 123).

* Evet (+), Hayır (-) ile temsil edilmektedir.

Tablo 1’den de anlaşılacağı gibi “yatak” olarak adlandırılan bir nesneye ilişkin “Baş/ayak paneli var mıdır?”, “Karyola seyvanı var mıdır?”, “Tek kişilik midir?” gibi cevabı evet (+) ya da hayır (-) olabilecek sorular sorulmaktadır.

Sistematik sınıflama anlayışına göre yapılandırılan sınıflama yapılarından biri Robert Chenhall’in 1970’lerde “*Nomenclature*” (Terimler Dizini) olarak adlandırdığı, nesnenin kullanımına göre geliştirdiği basit adlandırma kurallarıdır. Sınıflandırılan nesne, tek bir terimle adlandırılır ve bu terimler “kullanım” a dayandırılan daha geniş bir grupta içinde düzenlenir (Reibel, 1997, s. 87-88). Örneğin yolcu uçağı ve kargo uçağı olan iki nesne, kullanımlarına göre “yolcu” ve “kargo” olarak ayrılmakta ve her ikisi de uçak olarak daha geniş bir grupta yer almaktadır.

Bunların yanı sıra Linnaeus'un organizmalar için geliştirdiği taksonomi görüşünü temel alan ve köken ilişkisine dayalı olan taksonomik sistemler de sınıflamada kullanılır. Evet-hayır cevapları ile oluşan ikili yapı bu kez hiyerarşik bir yapıda organize edilir. Bu sistem senkronik ilişkileri ve tarihsel ilişkileri ya da ardışık ilişkileri açıklayabilir. Berlin'in yapılandığı taksonomi sistemi bir ağaç yapısı sunmaktadır. Sandalye örneğinde olduğu gibi:

En genel seviye taksonomi ağacının tepesinde yer alır ve “özgün başlangıç”(unique beginner) olarak adlandırılır. Bunu “orta” (intermediate) seviye takip eder. Sonrasında “genel” (generic) seviye gelir. Genel seviye sosyal iletişimin gerçekleştiği platform olması açısından nesnenin adlandırılması adına önemlidir. Genel seviyeden sonra “özgöl” (specific) seviye gelir. Sonrasında gelen “tür” (varietal) seviyesi özgöl seviyenin içindeki belirli türleri içerir. Bu sınıflama aynı zamanda nesnenin yapısını (mobilya), biçimini (sandalye), işlevini (yaslanılan sandalye) ve yerini (mutfak sandalyesi) de ortaya koymaktadır (Pearce, 1993, s. 124).

Nesnelerin sınıflanmasına yönelik olarak belirlenen “evet-hayır” soruları günümüz kültüründen çıkarılan belirli bir durumu açıklamaya ve geçmiş tarihi ve hep aynı örnek ilişkiler içinde, uygun olan kültürel cevapları ortaya çıkarmaya yönelik olması açısından arkeoloji gibi alanlarda kimi zaman kullanımına yönelik olarak yetersiz görülebilmektedir. Arkeoloji alanında kimi zaman işlev ve biçimi karmaşık, birbiri ile iç içe girmiş bir yapıda olabilmektedir. Bu doğrultuda taksonomi içerisinde tipolojik bir yapı kullanılması tercih edilmektedir.

Bunların yanı sıra müzeler nesneleri fonksiyonlarına, sosyal içeriklerine göre gruplayabilmekte ya da hiyerarşik düzenleme gibi kendi geliştirdikleri sınıflama yöntemlerini de kullanmaktadırlar (Wentz, 1995, s.203).

Nesne dokümantasyonu kapsamında sınıflanan nesnelerin özelliklerinin belirlenmesini sağlayan kataloglama süreci de oldukça önemlidir. Kataloglama, müze nesnesinin tanımlanarak envanter kaydının oluşturulmasını ifade eder.

Nesne kataloglamasında kütüphanecilikte gerçekleştirilen sınıflama ve kataloglama işlemlerine göre bazı farklılıklar söz konusudur. Müze nesnesinde kitaplardaki gibi materyalinin iç kapağından niteleme bilgilerinin alınabileceği bir alan bulunmaz (Rajashekara, 2005). Nesnenin kataloglanması, nesneye ilişkin bir dizi sorunun sorulmasını gerektirir. Örneğin, “Bu nedir?”, “Buna ne denir?”, “Türü ve adı nedir?”, “Nerede yer almaktadır?”, “Ne tür materyallerden meydana gelmiştir?” gibi sorular nesnenin ne olduğunun bilinmesini sağlamaktadır (Baca, Harpring, Lanzi, McRae ve Whiteside, 2006, s.11-12). Nesne ve kitap kataloglamasında sorumluluk alanı, başlık, fiziksel tanımlama gibi niteleme alanlarına yönelik işlemler oldukça benzerdir. Ancak kütüphane uygulamalarına göre müze kataloglarındaki konu başlığı uygulamaları zayıf niteliktedir. “Müzelerde genellikle çeşitli düzeylerde konu başlığı atanırken, benzerleriyle bir araya gelebilecek geniş terimlere (etkinlik veya olay, kişiler, yer, zaman) önem verildiği görülmektedir. Bu tür uygulamalarda konu başlıkları yerine, geniş konu sınıflamaları veya raf düzeni şemalarının kullanımı yaygındır ve çoğunlukla bilgi erişim stratejilerinde tüm veri alanlarından veya özet bilgiler içinden anahtar kelimelerle erişim yoluna gidilir” (Köklü, 2009, s. 89-90).

Müzelerde kataloglama uygulamaları arşivlerde yürütülen kataloglama işlemleri ile de farklılık gösterir. Arşivlerde provenans anlayışı hakimdir ve arşiv materyali ait olduğu grubun bir parçası olarak önem taşır. Arşivde materyalin kanıt değeri ön plandadır; bu nedenle materyalin barındırdığı bilgi kullanıcıya olduğu gibi sunulur. Müze nesnesinin barındırdığı bilgi ise araştırılarak ortaya çıkarılmakta, tarihsel bağlamı içinde ne olduğu, açıklanarak ve yorumlanarak sunulmaktadır.

Leonhardt (2000), müzeler, kütüphaneler ve arşivler arasındaki bu farklılıkları işlevlerin ayrılmasına bağlamaktadır. Kütüphaneler, toplumsal önemi olan enformasyonun bilimsel ve kurumsal içeriklerinin korunmasına ve hazır tutulmasına; müzeler, nesnel içerikli oluşumların anlatımına/canlandırılmasına, arşivler ise hukuksal/tarihsel delil emniyetine hizmet etmektedirler.

Müze nesnelerinin kataloglanmasına yönelik müzeler ve ilgili kurumlar tarafından pek çok çalışma yapılmış, ilkeler belirlenmiş, kılavuzlar hazırlanmış ve bazı kurallar geliştirilmiştir. Nesnenin kataloglanması ile nesne bilgisinin üstveri yapısını oluşturmak ve bu verilere en etkili ve verimli şekilde erişimi sağlamak amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda üstveri şemalarının oluşturulması için çeşitli standartlar geliştirilmiştir. Bu standartları dört grup altında toplamak mümkündür.

1. Veri yapısı standartları: Bilgiyi kayıt ya da bir şema olarak şekillendiren üstveri öğeleridir. Öngörülebilir bir gelecekte yeni teknolojilere uyum sağlama ve varolabilme sorunu ile yüzleşmek durumunda kalacak olan kültürel bellek kuruluşları için kayıtların, yeni teknolojiler ile bütünleşebilen bir yapıda oluşturulması gerekmektedir. Kayıtların standart bir yapıda oluşturulmasının önemli bir faydası da koleksiyonların kuruluş dışındaki kullanıcılara da açılmasını sağlayan toplu kataloglar aracılığıyla verilerin paylaşılmasıdır (Baca, Coburn ve Hubbard, 2008, s. 108). Müzecilik çalışmalarında CDWA (Categories for the Description of Works of Art), Object ID ve Dublin Core (DC), gibi veri yapısı standartları yaygın olarak tercih edilmektedir.

Kataloglama için temel bir rehber niteliğinde olan CDWA, 1990'lı yıllarda AITF (Art Information Task Force) öncülüğünde küratörlerin, arşivcilerin, görsel kaynaklarla ilgilenen profesyonellerin, sanat kütüphanecilerinin, bilgi yöneticilerinin, teknik uzmanların katkılarıyla geliştirilmiştir. CDWA; sanat, mimari, maddi kültür, eserler ve ilgili görsellerin koleksiyonları hakkında bilgileri tanımlamak ve bu bilgilere erişim sağlamak için kavramsal bir çerçeve sunmak üzere oluşturulmuştur.

CDWA, çeşitli alt kategorilerden oluşan yaklaşık 540 tanımlama alanı içerir. Bir eseri tanımlamak için asgari düzeyde bilgi alanları belirlenerek zorunlu alanlar belirlenmiştir.

CDWA, mevcut sanat bilgi sistemlerinin eşlenebilmesi, yeni sistemler geliştirilebilmesi ya da verinin açık bir ortamda bağlantılı olabilmesi üzerine de öneriler geliştirmiştir. Farklı sistemlerde bilgiyi daha uyumlu ve erişilebilir kılacak olan sözcük kaynaklarını ve tanımlayıcı uygulamaları belirlemek üzere çalışmalar da yürütülmektedir.

CDWA'nın önemli amaçlarından birisi de sanat alanındaki bilgi sistemlerinin hangi bilgileri içerdiği ve diğer kurum ya da sistemlerle hangi bilgilerin paylaşılacağı ve değiştirileceği ile ilgili ortak bir nokta yaratmak için genel bir zemin oluşturmaktır. CDWA'nın, küratörler, kayıt görevlileri, araştırmacılar, bilgi yöneticileri, sistem satıcıları ve diğer CDWA kullanıcıları için hem mevcut olan hem de yeni veri tabanlarının içeriği hakkında verilecek kararlarda yol gösterici olması hedeflenmiştir.

CDWA nesnelerin kayıtlarının birbirine bağlı hiyerarşik ilişkiler içinde olduğu bir durumda ilişkisel veri yapısını önermektedir. CDWA, görsel çalışmalar, metinsel materyaller, yerler, genel kavramlar ve konular için ayrılmış dosyalar ve otoriteler yapılandırılmasını vurgular. Kişiler, yerler, kavramlar ve konular hakkında otorite bilgisi eserlere erişim için önemlidir, fakat bu bilgilerin, eserin kendisi hakkındaki kayıtlarda olmasından çok ayrılmış otorite kaynaklarında kayıtlı olması daha etkilidir. Bağlı bilgiyi bir kez kayıt etmek yeterlidir, bilgi böylece bütün uygun çalışmalara bağlanabilecektir (Baca ve Harpring, 2013).

Nesnelerin tanımlanmasına ilişkin geliştirilen standartların müzelerde kullanılan örneklerinden birisi de 1993 yılında "Nesne Kimliği" (Object ID) adıyla J.P. Getty Trust, UNESCO, Avrupa Konseyi (The Council of Europe), ICOM ve Birleşik Devletler Bilgi Ajansı (The United States Information Agency) işbirliği ile oluşturulan standarttır (Uralman, 2012, s. 65). Object ID; sanat, antikalar ve tarihi eserlerin tanınabilmesine yönelik olarak gerekli asgari bilginin edinilebilmesi için müzeler, polis ve gümrük daireleri, sanat piyasası, sigorta endüstrisi, sanat ve antika değerlendirme uzmanlarının ortaklaşa çalışmalarıyla oluşturulmuş uluslararası bir standarttır. Standardın kullanım amaçları;

1. Çalıntı ya da kayıp nesneleri tanımlayabilmek için gerekli bilgilerin bulunduğu bir kontrol listesi sunmak;

2. Bir nesneyi tanımlamak için gereken asgari bilgi seviyesini belirleyen belgelendirme standardı oluşturmak;
3. Dünyanın dört bir yanındaki kuruluşların, nesnelerin özelliklerini hızla paylaşabilecekleri bir bilgi ağının geliştirilmesinde kilit yapıtaşı olmak;
4. Sanat, antika ve tarihi eserlerin belgelenme yöntemlerinin öğretildiği tüm eğitim programlarının temel öğelerinden birini oluşturmak olarak belirlenmiştir.

Object ID nesnelerin tanımlanması için 9 bilgi kategorisi belirlemiştir. Bunlar; nesnenin türü, malzemeler ve teknikler, ölçüler, yazılar ve işaretler, ayırt edici özellikler, isim, konu, tarih veya dönem ve yapımcı bilgisi alanlarıdır. Object ID, birçok kuruluş ve uzmanlarca olduğu kadar uzman olmayanlarca da kullanılması amaçlandığından, özel alanlardan çok, genel kavramları tanımlamakta ve basit, yani teknik olmayan bir dil kullanmaktadır (Object ID'ye Giriş, 1999).

Dublin Core, ilk olarak OCLC (Online Computer Library Center) ve NCSA'ın (National Center for Supercomputing Applications) ev sahipliğinde Dublin'de 1995'te gerçekleştirilen bir üstveri çalıştayında fikir olarak şekillenmiş, sonrasında kütüphanecilik, müzecilik, bilişim teknolojileri gibi pek çok farklı disiplinden uzmanların katılımıyla yapılandırılmıştır. Dublin Core üstveri standardı sadece müze nesneleri için değil, her türlü bilgi kaynağının tanımlanması için alanlar önermektedir. Dublin Core standardı uygulama olarak basit ve gelişmiş olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Basit Dublin Core'da başlık, yazar ya da meydana getiren, konu, tanım, yayıncı, katkıda bulunanlar, tarih, tür, biçim, tanımlayıcı, kaynak, dil, ilişki, kapsam ve haklardan oluşan 15 veri ögesi kullanılmaktadır. Gelişmiş Dublin Core'da ise bu alanlara ek olarak kullanıcı, provenans ve hak sahibi alanları bulunmaktadır (Weibel, 1999, s. 19).

Roberts (2004), nesnelerin katalog kayıtlarının oluşturulmasına yönelik olarak AFRICOM (International Council of African Museums), ObjectID, SPECTRUM, CIDOC ve Dublin Core gibi farklı standartlara dayandırarak oldukça geniş kapsamlı olarak hazırladığı kayıt alanları önermektedir. Bunlar;

- Müze adı (Müzenin adı ve bulunduğu yer bilgisi)

- Nesne numarası (Müzenin nesneler için kendi koleksiyonlarına ya da bölümlerine göre kodladığı özgün numara)
- Edinme bilgisi (Edinme şartları ve nesnenin yasal statüsü ile ilgili bilgi)
- Edinme numarası (Nesnenin bir grubun parçası olduğunu belirtmek için de verilebilir.)
- Edinme yöntemi (Nesnenin bağış, satınalma gibi edinme şeklinin bilgisi)
- Edinme tarihi (Nesnenin müzeye edinildiği tarih)
- Edinme kaynağı (Nesnenin kimden, nereden sağlandığı bilgisi)
- Depolama bilgisi (Nesnenin müzede bulunduğu yer ile ilgili detaylar)
- Normal yeri (Nesnenin galeri ya da depo gibi normal yerinin bilgisi)
- Bulunduğu Yer (Nesnenin daimi yerinden ödünç verme, sergileme gibi işlemler için götürüldüğü yerin bilgisi)
- Bulunduğu tarih (Nesnenin bulunduğu yerden taşındığı tarih)
- Bulunduğu yerin nedeni (Nesnenin neden daimi yerinden ayrıldığı bilgisi)
- Taşıyan (Nesneyi daimi yerinden götüren kişi/kurum/birim bilgisi)
- Konservasyon bilgisi (Nesneye yapılan konservasyon işlemi)
- Konservasyon tarihi (Konservasyon işleminin tarihi)
- Konservator (Konservasyonu yapan uzman bilgisi)
- Konservasyon referans numarası (Konservasyon işlemi için belirlenen numara)
- Elden çıkarma bilgisi (Nesne koleksiyondan çıkarıldıysa kaydedilir)
- Elden çıkarma yöntemi (Nesnenin koleksiyondan çıkarılma gerekçesi)
- Elden çıkarma tarihi
- Alıcı (Elden çıkarılan nesneyi alan kişi ya da kurum bilgisi)
- Fiziksel tanımlama (Nesnenin ve varsa parçalarının fiziksel özelliklerinin bilgisi)
- Ayırt edici özellikler (Nesneyi diğer nesnelerden ayırt eden karakteristik özellikleri)
- Görüntü referans numarası (Görüntünün erişilebilir olmasını kolaylaştırır)
- Nesne adı/genel ad (Nesnenin genel adı ya da işlevine ve türüne göre verilen teknik bir ad)
- Yerel adı (Nesnenin farklı bir yerel adı yada farklı yerel bir dilde adı varsa)
- Başlık (Üreticisi tarafından nesneye verilen isim ya da başlık)
- Sınıflama adı (sınıflandırma sisteminde nesneye verilen ad)

- Şekil, işlev, tür kategorisi (Sınıflama yöntemine göre nesnenin fiziksel özelliklerine bağlı olarak belirlenen terim)
- Teknik kategorisi (Nesnenin üretim tekniği)
- Materyal (Nesnenin ne tür materyalden üretildiği)
- Teknik (Nesne üzerinde uygulanmış özel teknikler)
- Ölçü (Uzunluk, yükseklik, ağırlık gibi ölçüleri)
- Eser şekli (Özellikle doğa tarihi nesneleri için fiziksel şekiller)
- Vücut parçası (Biyolojik nesneler için parça ya da bölüm)
- Cinsiyet (Eserin cinsiyeti-cinsiyeti olanlar için)
- Yaş ya da evre (Yaş ve yetişkin, çocuk gibi gelişim evreleri)
- İçerik/Konu (Nesnenin konusu, kapsamı, insanlar, yerler olaylar ile ilgisi)
- Yazı ve işaretler (Nesnenin üzerinde bulunan yazılar ve işaretler)
- Yazı ve işaret türü (İmza, filigran gibi)
- Yazının yöntemi (Kazıma, kabartma gibi)
- Yazının transkripsiyonu (Orijinal dilinde transkripsiyonu)
- Yazının çevirisi (Farklı bir dilde ise)
- Yazının açıklanması (Yazı hakkında bilgi)
- Durum bilgisi (Nesnenin fiziksel durumunun tanımlanması)
- Durum tarihi (Durum değerlendirmesinin tarihi)
- Tarihçe yorumu (Nesnenin tarihine ilişkin özet bilgiler)
- Üretici (Nesneyi üreten, yapan, oluşturan kişi ya da kurum)
- Üretim yeri (Nesnenin üretildiği yer bilgisi)
- Üretim dönemi / tarihi (Dönem ya da tarihleme için müzenin belirlediği bir tezarus olmalı)
- Kullanıcı (Nesneyi tarihsel bağlamında kullanmış olan kişi ya da sosyal, kültürel gruplar)
- Kullanıldığı yer (Nesnenin tarihsel bağlamında kullanıldığı yer)
- Kullanıldığı dönem / tarih
- Toplama ya da kazı yeri (Nesnenin bulunduğu coğrafik yer ya da kazı alanı)
- Sit referans adı: Müze sisteminde ya da müzenin arkeolojik çalışmalarında sit alanına verilen referans adı veya kodu
- Sit koordinatları (Nesnenin bulunduğu yerin koordinatları)

- Sit alanı içinde nesnenin koordinatları
- Sit türü (Tipolojik olarak sit alanının türü)
- Yerin çağı / dönemi (Nesnenin bulunduğu yerin arkeolojik ya da jeolojik dönem bilgisi)
- Toplayıcı / Kazıcı (Nesneyi toplayan ya da kazıyı yapan kişi)
- Toplama / Kazı tarihi (Nesnenin toplandığı ya da kazının yapıldığı tarih)
- Toplama / kazı yöntemi (Yüzey toplama ya da kazı gibi)
- Toplama / kazı numarası (Müzeeye getirilmek üzere bulunan her bir nesneye verilen numara)
- Referans yayın (Nesnenin görsel ya da yazılı olarak yer aldığı yayınların bibliyografik bilgisi)

2. Veri içerik standartları: Verilerin yapı içerisinde nasıl düzenlenmesi gerektiği konusunda kuralları ve rehberleri içerir (Baca, Coburn ve Hubbard, 2008, s. 108). CCO (Cataloging Cultural Object) ve SPECTRUM standartları müzeler için oldukça kapsamlı ve ayrıntılı yönergeler sunan iki standarttır.

CCO, mimari eserleri, görsel sanat eserlerini ve kültürel eserleri de içeren ve yalnızca insanlar tarafından meydana getirilmiş nesneler ve yapılar ile sınırlı olan kültür mirasının tanımlanmasına yönelik hazırlanmış bir kılavuzdur (Baca, Harpring, Lanzi, McRae, ve Whiteside, 2006, s.4). CCO, 2010 yılında Görsel Kaynaklar Birliği Vakfı'nın (Visual Resources Association Foundation) sponsorluğuyla oluşturulmuştur. (Uralman, 2012, s. 65) CCO, asgari bir nesne kaydının mümkün olduğu kadar çok oranda üstveri içermesini önermektedir. Bu asgari kaydın tüm gerekli temel öğelere yönelik verisel değerleri de içinde barındırması öngörülmüştür. Asgari bir kaydın oluşturulmasında, VRACore ya da CDWACore kategorileri gibi temel kategorilendirme standartlarında gerekliliği vurgulanan açıklayıcı öğelerin yer alması savunulmaktadır (Baca, Harpring, Lanzi, McRae, ve Whiteside, 2006, s.10). CCO'un avantajlarından birisi verilerin üstveri standartları içerisinde kolaylıkla dönüştürülebilir bir yapıda olabileceği genel kavramlar sunmasıdır.

SPECTRUM ise, 1994’de MDA (Museum Documentation Association) tarafından müze koleksiyonlarının dokümantasyonuna yönelik olarak İngiltere’de geliştirilen bir standarttır. İngiltere’deki müzelerde oldukça yaygın olarak kullanılan SPECTRUM, nesnelerin dokümantasyonu ve ilgili süreçleri de tanımlayan yönlendirici bir rehber niteliğindedir (Srinivasan, Boast, Furner ve Becvar, 2009, s. 268). SPECTRUM iki ana bölüme ayrılmıştır. Bunlardan birincisi, müzede koleksiyon yönetim faaliyetlerini ve nesnelerin dokümantasyonu sürecinde gerçekleştirilecek işlemleri tanımlar. İkincisi ise; temel nesne tanımlamalarını da içeren işlemlerde ortaya çıkan bilgi gereksinimlerini belirlemektedir (MDA, 2005, s. 7). Standartın her iki bölümünde de müzeler için ayrıntılı bir şekilde adım adım izlenmesi gereken süreçler belirlenmiştir. Bu özelliğiyle uygulama açısından pratik bir yöntem sunan standart, başta İngiltere olmak üzere diğer ülkelerde de oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır.

3. Veri değeri standartları: Kelime, sınıflama, tezarus olarak şekillenerek veri öğelerini ve yapısını desteklemektedirler (Baca, Coburn ve Hubbard, 2008, s. 108). Nesneler tanımlanırken terimlerin kullanımı konusunda bazı problemler yaşanabilmektedir. Belirlenen terimler küratörün ya da veri girişi yapan personelin tercihlerine göre seçilebilmektedir. Bu durum kayıt işlemini gerçekleştirenlerin erişimini sağlarken müze içerisinden ya da dışından kayıtlara erişmek isteyenler için alışkın olmadıkları bir terminoloji olduğu sürece erişimi güçleştirmektedir. Kontrollü kelimeler ve tezaruslar kullanmak tarama mekanizmaları içinde nesneyi tanımladığımız ilgili bütün alanlara erişimi sağlıklı bir şekilde sağlamaktadır. Nesneler tanımlanırken;

- Coğrafi bilgiler,
- Kişi/kurum adları,
- Nesne isimleri,
- Malzeme ve teknikler,
- Zamanla ilgili kavramlar/tarihler,
- Konusal erişim alanlarında tezaruslardan yararlanılır (Uralman, 2012, s. 69’da aktarıldığı gibi).

Tezarus kullanımı bilgi kaynaklarına erişimi kolaylaştırdığı gibi bir başka taraftan da pek çok tezarus akademik olmayan kullanıcılar için akademik bilgiye ulaşmayı

güçleştirmektedir. Bu nedenle kendi yerel tezarusunu oluşturup kullanan müzelerin sayısı da azımsanamayacak kadar fazladır. Yerel tezaruslar da bütün müzelere yaygınlaştırılamaması açısından olumsuzluklar taşımaktadır. Müzeler bunların yanı sıra hem yerel bir tezarusu hem de yayınlanmış bir tezarusu birleştirerek kullanabilmektedirler. Varolan bir tezarus mu kullanılacağı ya da koleksiyon için özel mi seçileceği; zaman, kaynaklar, ziyaretçiler, kullanım amacı, tezarusun erişilebilirliği, tezarus oluşturmak için gerekli araçları sağlamak gibi unsurlara bağlıdır. Koleksiyonlarına özgü yerel bir tezarus geliştiren J. Paul Getty Müzesi, başarılı bir uygulamayla akademik olmayan kullanıcıların da erişim olanaklarını artırmıştır. Kullanıcılar koleksiyona dair hiçbirşey bilmeden, deneyimi olmadan, sanat tarihi birikimi bulunmadan da rahatlıkla tarama yapabilmektedirler.

J. Paul Getty Trust tarafından standart olarak geliştirilen tezaruslar pek çok kültürel bellek kuruluşu tarafından da kullanılmaktadır. AAT (Art & Architecture Thesaurus), TGN (Getty Thesaurus of Geographic Names), ULAN (Union List of Artist Names) ve CONA (Cultural Objects Name Authority) sanat, mimarlık ve maddi kültür bilgilerine erişimi geliştirmek için yapılandırılmış tezaruslardır. J. Paul Getty Trust tarafından hazırlanan bu dört tezarusla; sanat, mimarlık ve maddi kültür alanında uzmanlaşan pek çok disiplin için önemli olan nesneler, kavramlar ve yerler ile ilgili terminoloji ve bilginin sağlanması amaçlanmıştır.

AAT ikonografik terimler ve özel adlar dışındaki genel terimleri içerir. Her kavram, spesifik varlıklar içerisinde değil, genel varlıklar içerisinde yer alır. Örneğin, katedral AAT’de genel bir terim olarak yer alırken özel bir isim olan Chartres Katedrali AAT’nin kapsamı dışında hatta CONA kapsamındadır. AAT için asgari düzeyde bir kayıt, numerik bir kimlik, bir terim hiyerarşi içerisinde bir pozisyonu içermelidir. AAT, Getty Vocabulary Program tarafından katkıda bulunan kuruluşların da desteği ile geliştirilmekte ve güncellenmektedir (About the AAT, 2013).

ULAN, biyografik bilgiler, değişken isimler, sanatçılar, mimarlar ve görsel sanatlar ile mimarlık alanlarındaki diğer üreticiler ve bibliyografik atıflar için tercih edilmektedir.

ULAN'ın amacı görsel sanatlar ve mimarlık alanlarındaki kataloglama ve dizin hazırlama uzmanları için bir otorite dizini oluşturmaktır (Baca, 2004, s. 144).

TGN, yer isimleri ve ilgili bilgiler için hazırlanmış bir otoritedir. Ülkeler, şehirler gibi idari yönetim birimlerini; dağlar, nehirler gibi fiziki alanları kapsamaktadır. Güncel ve tarihi yerleri de içerir. TGN için de asgari düzeyde bir kayıt, numerik bir kimlik, bir isim, yer bilgisini, hiyerarşi içindeki konumu içermelidir. Modern hiyerarşik yapıya göre idari bölümler, arkeolojik sit alanları, Dünya Mirası alan adları ve Asya, Kolomb öncesi, Ortadoğu ve diğerlerine odaklı diğer tarihî alanlar ile tarihî ülke ve imparatorluklar için tarihsel hiyerarşi TGN içerisinde sürekli olarak güncellenen alanlardır (About the TGN, 2013).

CONA, mimari ürünleri, resim, heykel, baskı, elyazması, fotoğraf, seramik, tekstil, mobilya ve arkeolojik eserler gibi taşınabilir çalışmaları kapsar. CONA, kayıtların özgün, kalıcı bir kimlik, tanımlama ve bağlantılı veri ile belirlendiği, erişimi sağlamak için çeşitli başlıklar/isimler içeren, ISO (International Organization for Standardization), NISO (National Information Standards Organization), CDWA ve CCO ile uyumlu bir otoritedir. İsim ya da başlıklar güncel, tarihî ve farklı dillerde olabilmektedir. Sunulan terimler, tarih öncesinden günümüze küresel bir kapsama sahiptir (Harpring, 2013).

Kongre Kütüphanesi tarafından geliştirilen TGM (Thesaurus for Graphic Materials) ise, görsel (grafik) materyalleri konu ve biçim/format ile dizinlemek için bir araçtır. TGM, özel isimleri içermez, fakat faaliyetler, nesneler, insan toplulukları, olaylar ve yerler de dahil olmak üzere geniş bir konu yelpazesini tanımlamak için kontrollü kelimeler sağlar. Hem fiziksel form hem içerik terimlerinin her ikisinde de biçimi içerir. Görsel malzemelerin tanımlanması için sağladığı daha büyük öge boyutu ile Kongre Kütüphanesi Konu Başlıkları için de tamamlayıcı bir niteliğe sahiptir (About the Thesaurus, t.y.).

4. Veri formatı değişim standartları: Verilerin paylaşımını sağlayan, veriler arası bağlantılar kurulmasını kolaylaştıran ve verilerin bir ortamdan diğerine aktarılmasına olanak tanıyan standartlardır. Veri değişim standartları standart nesne tanımlama

alanlarını desteklemektedirler. LIDO (Lightweight Information Describing Objects), CDWA Lite, Museumdat, SPECTRUM XML, CIDOC CRM (Conceptual Reference Model) müzelerin çoğunlukla tercih ettikleri veri değişim standartlarıdır.

Yaygın olarak kullanılan veri değişim standartlarından birisi LIDO'dur. LIDO bir XML harmanlama şemasıdır; CDWA Lite ve Museumdat şemaları birleştirilerek oluşturulmuştur. Farklı üstveri formatına sahip koleksiyon yönetim sistemlerinin ve katalog veritabanlarının ortak bir platformda bir araya gelebilmesini amaçlayan LIDO, kültürel, tarihî, mimarlık, doğa tarihi gibi her türde koleksiyon nesneleri verileri için kullanılabilir. LIDO ayrıca şemanın farklı bölümlerinde, tarama ve erişim için bilginin dizinlenmesine ve kullanıcılara bilgiyi çevrimiçi olarak sunmak için bilginin görüntülenmesine olanak sağlamaktadır. LIDO kayıtlarındaki bilgi 7 alanda organize edilir. Bu alanlar;

- Nesnenin sınıflanması: Nesnenin türü ve diğer sınıflama terimleri
- Nesnenin tanımlanması: Nesnenin başlığı, açıklaması, yeri, gösterim ve basım bilgisi, ölçüleri ve tanımlayıcı metin gibi temel verileri
- Durum: Nesnenin sağlanması, oluşturulması, kullanımı, sergilenmesi, kaybolması, taşınması, restorasyonu, yayınlanması ve ilgili bilgileri içeren kayıtları
- İlişki: Nesnenin yer, olay, kişi ve tarih ile olan ilişkilerini ve diğer nesnelerle ilişkilerini
- Haklar: Nesne ile ilgili sorumluluk alanlarını
- Kayıt: Kayıtların türü, kaynağı, numarası ve hakları ile ilgili alanları
- Kaynak: Dijital kaynaklar hakkında bilgi (bağlantı, bağlantının URL bilgisi, ilişki ve kaynak türü, görüntülenme türü, tarihi, kaynak üstveri alanı gibi veri alanlarını) kapsar (Coburn, Light, McKenna, Stein ve Vitzthum, 2010).

CDWA Lite, CCO ve CDWA'ya dayandırılan sanat ve maddi kültür çalışmaları için zorunlu kayıtların tanımlandığı bir XML şemasıdır. Bu şemanın amacı CDWA ve CCO'daki veri öğelerine ve rehberlere dayanan zorunlu alanlar için bir format tanımlamaktır.

CDWA Lite, VRA Core ve CDWA gibi CCO'ya uygun olarak görsel kültür çalışmaları hakkında üstveri depolayan bir XML formatı önermektedir. CDWA Lite kayıtlarının, Open Archives Initiative (OAI) kullanılarak toplu katalog ve diğer arşivlere katkıda bulunması planlanmıştır. Şemadaki 22 öge alanı tanımlayıcı üstveri ve yönetsel üstveri olarak iki gruba ayrılmaktadır. Bütün öğelerin kullanımı kullanıcıların tercihinine bırakılmıştır (J. Paul Getty Trust, 2006, s.1).

Müze kayıtlarının tutulduğu veritabanlarının yapılarının, formatlarının ve arayüzlerinin birbirinden farklı olması verilerin dağıtımı açısından olumsuzluklar doğurmaktadır. Museumdat, bu olumsuzlukları gidermek, müze kayıtlarının zorunlu alanlarını yayımlamak ve erişime açmak üzere oluşturulmuş bir veri harmanlama formatıdır. Museumdat, her türlü nesne için kullanılır; CIDOC-CRM, ISO 21127 standardı ile de uyumludur. Museumdat, sınıflama, kimlik oluşturma, tanımlama; durum ve ilişkiler olmak üzere beş dokümantasyon prensibine dayanır (Hagedorn-Saupe ve Stein, 2009).

SPECTRUM koleksiyon yönetim standardına dayandırılarak hazırlanan SPECTRUM XML Şeması ise, farklı koleksiyon yönetim sistemleri arasında nesne kayıtlarının değişimi için bir format sağlamaktadır (Related standards, 2010).

CIDOC CRM, kültürel miras verilerinin değişimi için nesne merkezli bir ontolojidir. Bu kavram, bilginin değişimini kolaylaştırmak amacıyla, müze, kütüphane ve arşiv belgelerinde kullanılan semantik kavramları biçimlendirmek için nesne merkezli veri modelleme teknikleri ile çalışması anlamına gelmektedir. CIDOC CRM adından da anlaşılacağı gibi bir veri ya da üst veri standardı değil, üstveri standartlarını açıklamak ve gelecekte oluşturulacak olanlara temel teşkil etmeyi amaçlayan bir referans modelidir. Kültürel miras koleksiyonlarının bilimsel dokümantasyonu için gereken heterojen bilginin değişimi ve bütünleşmesi amacını taşımaktadır. Bu amaç müzeler, arşivler ve kütüphaneler arasında bilginin değişimini de kapsamaktadır (Gill, 2004).

Standartlaşma, nesnelerin ya da nesne bilgilerinin dijital ortama aktarılarak; ulusal ya da uluslararası katalogların müzecilik alanında oluşturulmasını destekler (Uralman, 2012, s. 65). Bütün standardizasyonların hedefi, geniş, çeşitli ve ayrı koleksiyonlar arasında

birlikte çalışabilirliği ve bu doğrultuda etkili ve verimli bir erişimi sağlamaktır. Müze nesnelerinin temel enstrümantal anlamları; standartlaştırılmış bilgi alanları, kontrollü tanımlamalar ve hatta terminolojik tezaruslar üzerinden, evrensel erişim adına biçimlendirilmektedir (Srinivasan, Boast, Furner ve Becvar, 2009, s. 268).

Müze nesnesinin taşıdığı bilginin düzenlenmesi, müzenin toplumun gelişimine katkıda bulunma amacına yönelik faaliyetlerin temel ayağını oluşturmaktadır. Müzelerde bilimsel yöntem ve standartlar çerçevesinde düzenlenen bilgiye erişim olanakları, müzelerin ziyaretçi hedef kitlesinin de gereksinimleri göz önünde bulundurularak yapılandırılmalı, gerek müzede gerek müze dışında bilgiye erişim en etkin biçimde sağlanmalıdır.

3.5.3. Koleksiyon Yönetim Sistemleri

Müzelerde koleksiyonların kayıt altına alınmasının gerekliliği müzecilik çalışmalarının temelini oluşturmaktadır. Kayıt altına alma çalışmalarını “bilgisayar” öncesi ve sonrası olarak iki uygulama dönemine ayırmak mümkündür. Bilgisayar kullanımının mümkün olmadığı dönemlerde, belirli dosyalama planları doğrultusunda elle tutulan kayıtlar, bilgisayar kullanımı ile birlikte elektronik ortama taşınmışlardır.

Bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler müzeleri de etkisi altına almış koleksiyonlarının bilgisini daha etkili ve verimli bir şekilde yönetmelerine olanak tanıyan koleksiyon yönetim sistemlerinin oluşturulmasını sağlamıştır. Koleksiyon yönetim sistemlerinin (KYS) temel hedefi yönetim, koruma ve konservasyon işlevleri için envanter oluşturmak, diğer bir deyişle müze nesnelerini dizinlemek, kontrolünü sağlamak ve yönetmektir (Swank, 2008, s. 8). İyi bir KYS’nin gereği herhangi bir nesnenin daha müze kaydına alındığı ilk günden, hakkında en detaylı bilgilerin de elde edileceği ana kadar tüm yaşam döngüsünü kapsıyor olmasıdır (Dallas, 1994, s. 262).

Müzelerde etkili bir KYS kurmadan önce müzenin koleksiyon yönetiminin işlevsel analizleri yapılmalıdır. Bu analizler, koleksiyonun kapsamı ve geçmişi

incelenmesine, bilginin mevcut durumu ve bu durumu geliştirmek için müzenin planları üzerine yapılandırılabilir. Bu analiz; kayıt potansiyelini, sisteme dahil edilecek bilgilerin derinliğini, imaj potansiyelini, biriktirilmiş işlerin ölçeğini, kataloglamadaki öncelikleri, koleksiyon yönetimini ve potansiyel kullanıcıları tanımlamalıdır. Bu tanımlamalar, müze yönetimine sistem uygulamaları ile yürütülecek çalışmaların nasıl ilerleyeceği konusunda detaylar sağlamaktadır (Roberts, 2004, s.41).

Wentz (1995, s.199), bir müzede yapılandırılacak bilgi sisteminin içermesi gereken işlevleri beş grup altında toplamıştır. Bunlar;

İdari yönetim: Edinme öncesi, edinme, sağlama, envanter kontrolü, ödünç verme, sergi planlama ve yönetimi, vb.süreçleri kapsamaktadır.

Nesne dokümantasyonu: Kataloglama, konu tanımlama/konu erişim sistemleri, imaj erişim sistemlerini içermektedir.

Konservasyon yönetimi: İdari durumu, müdahale öncesi durum kaydını, kullanılan teknik ve materyal kayıtlarını, müdahale sonrası sağlanan sonuçları içermektedir.

Yayma: Yayınların, katalogların üretimini ve müze veritabanlarına erişim süreçlerini ifade etmektedir.

Kütüphane / arşiv uygulamaları: Nesne koleksiyonları ile bağlantılı olarak kütüphane ve arşiv materyallerinin de düzenlenmesi ve mevcut bilgi sisteminde erişime açılması sağlanmalıdır.

Carpinone (2010, s. 26-27) müzelerde KYS için kullanılan yazılımları incelediği çalışmasında, bütün yazılımların kullandığı 15 temel modül belirlemiştir:

Kataloglama / Nesne: Edinme numarası, katalog numarası, başlık, öğeler, nesne adı, sanatçı ya da üretici, tarih, kültür, boyut, durum, güncel konumu, değeri, provenansı, sergi geçmişi, kaynak ve resim alanlarını içerir.

Edinme: Bağışçı ismi, iletişim bilgileri, edinme türü, edinme numarası, taşınma belgesinin tarihi, vaadedilmiş bağışlar, alınma tarihi, nesnenin müzeye nasıl geldiği bilgisi, bağışçının şartları, satıcı ve satınalma ücreti alanlarını içerir.

Elden çıkarma: Koleksiyondan çıkarılan nesnelerin elden çıkarma nedenini, yöntemini, tarihini bildiren katalog alanlarını içerir.

Tezarus: Tutarlı kataloglama için müze terminolojisini kontrol eder.

Ödünç alma-verme: Her nesne için katalog kaydını da içerecek şekilde ödünç alanın adı, iletişim bilgileri, gereksinimleri; nesnenin ödünç verme süresi, sevkiyat bilgisi, sigorta değeri; durumu, resmi, ödünç alma-verme geçmişi.

Sergiler: Sergi adı, yeri, süresi, sergi geçmişi, sergideki nesneler, ödünç veren, sevkiyat, sigorta, kurulum notları, bütçe, sergi resimleri alanlarını içerir.

Sevkiyat / taşıma: Nesnelerin farklı bir yere taşınırken kutu notları, kutu boyutları, sevkiyattaki kutu adedi, her bir kutudaki nesnelerin bilgisi, taşınacağı yer/mekân ve gümrük bilgileri gibi gerekli düzenlemeleri içeren bilgi alanlarını kapsar.

Durum / Konservasyon: Nesnenin durumu, incelenme tarihi, inceleyen bilgisi ve konservasyon raporları alanlarını içerir.

Tarama: Sorgu yöntemleri, dil ya da farklı giriş noktalarından veritabanlarını taramak için kullanılabilen terimlerdir.

Raporlar: Çoğu KYS, kullanıcının veritabanından çekerek seçtiği bilgiye dayalı raporların yazılımla uyumlu araçlar vasıtasıyla üretilmesine izin verir.

Güvenlik: Çoklu kullanıcı sistemler için güvenlik düzenlemeleri vardır. Veritabanı yöneticisi tarafından belirlenen düzenlemelere göre kullanıcılar kısıtlı veriyi görebilir ya da güncelleyebilir.

Çoklu ortam: Çoğu veritabanı çoklu ortamı destekler. Çoklu ortam işlevi sayısal imajlara, audio-video ve kayıtlara tutturulan belge klasörlerine izin verir ve üstveri kaydedilecek alanları içerir.

Telif hakları / Çoğaltma: Telif kısıtlamalarını, hakları ve telif sahibi gibi alanları içerir.

Alınan / gönderilen veri: XML ya da doc. gibi farklı formatlarda veri aktarım ve gönderimine izin verir.

Barkod: Edinme numarası, başlık, resim gibi bilgi içeren barkod etiketlerinin bastırılmasını ve oluşturulmasını sağlar. Barkodlar taranır ve okunur böylece nesneler izlenerek envanter kontrolü sağlanır.

KYS için üretilen yazılımlar, bu temel modüllerin yanı sıra daha kapsamlı olarak ek modüllere de sahip olabilmekte ya da müzelerin gereksinimleri doğrultusunda ek modüller yapılandırabilmektedirler.

Müzeler zaman zaman kullandıkları yazılımlar ile ilgili problemler de yaşayabilmektedirler. Bu problemler; sistem algısının değişkenliğine, teknolojinin her soruna çözüm olacağı beklentisine, müzelerin edinme davranışları ve sistemin yaşam döngüsüne bağlı olarak gelişen *müzenin beklentileri ve sistem arasındaki uyumsuzluklar*; amaçların, bilgi gereksinimlerinin, kaynakların, organizasyonel gereksinimlerin ve teknik gereksinimlerin belirlenememiş olmasına bağlı olarak ortaya çıkan *yetersiz planlama* ve farklılıklar, belirsizlikler, beklenmeyen durumlar, tek bir prosedürün bulunmayışı, bilginin dinamik doğal yapısı, sonsuza kadar saklama isteği, bilginin karşılıklı ilişkileri gibi faktörlerin etkin olduğu *müze gereksinimlerinin karmaşıklığı* olarak sıralanabilir (Perkins, 1993, s.5). Bu sorunlarla en az düzeyde karşılaşmak için müzelerin KYS'ni yürütmek üzere seçeceği uygun yazılımı belirlerken üzerinde durulması gereken en önemli faktör öncelikle sistem gereksinimlerinin belirlenmesi ve beklentilerin ortaya konmasıdır. Bununla birlikte sistemin kurulumunda görev alacak, kontrol ve denetimi sağlayacak personelin görev dağılımı, kullanılan donanımın teknik özellikleri, potansiyel kurumsal gelişmeler ve maliyet de göz önünde bulundurulmalıdır (Quigley ve diğerleri, 1998).

Uygun yazılım; müzelerin öngördüğü bütün gereksinimleri karşılamalı, koleksiyon yönetim anlayışına ve politikalarına uygun olmalı ve müzelerin koleksiyon yönetimi ile ilgili amaç ve hedeflerini gerçekleştirmesine aracılık edebilmelidir. CHIN (Canadian Heritage Information Network) müzelerin uygun yazılımı seçerken koleksiyon yönetim sistemi içerisinde pek çok işlevi sorgulayan ve her müzenin kendi koleksiyon yönetim yapısına ve gereksinimlerine göre uygun kriterleri belirleyebilmesine olanak tanıyan bir *Koleksiyon Yönetim Yazılımı Kriterleri Kontrol Listesi* hazırlamıştır. Müzeler bu kontrol listesini kullanarak gereksinimlerini belirlemekte, listede yer alan her bir işlevin kendi koleksiyon yönetimleri açısından gerekli ve önemli olup olmadığını karar vermektedirler. Gerekli görülen kriterler, yazılım seçimi için önemli bir rehber oluşturmaktadır. Oldukça geniş kapsamlı hazırlanan bu kontrol listesi dört ana bölümden oluşmaktadır:

1. *Zorunlu Koleksiyon Yönetim Kriterleri:* Nesnelerin yönetimi, üstverinin yönetimi, kullanıcı arayüzü, sorgu ve raporlar ile ilgili işlevleri içermektedir.
2. *Genişletilmiş İşlevsellik Kriterleri:* Haklar, çoğaltma, erişim ve katılım, kişiselleştirme gibi gelişmiş koleksiyon yönetimi işlevlerini kapsamaktadır.
3. *Teknik kriterler:* Veri iletim, dokümantasyon ve destek, eğitim ve koleksiyona özgü gereksinimler için çeşitli işlevleri sıralar.
4. *Sistem Yönetim Kriterleri:* Güvenlik, izinler, yedekleme, raporlama gibi yönetimle ilgili kriterleri içerir (The Canadian Heritage Information Network, 2013).

Koleksiyon Yönetim Yazılımı Kriterleri Kontrol Listesi, kullanılacak yeni yazılımların seçiminde olduğu gibi mevcut yazılımların değerlendirilmesinde de kullanılabilmektedir. Aynı zamanda, KYS gereksinimlerini belirmeye olanak tanıyan bu liste yardımıyla mevcut yazılımın, müzenin gereksinimlerini karşılayıp karşılamadığını değerlendirmek de mümkündür.

3.5.4. Müzelerde Dijitalleştirme Çalışmaları

Bilgi teknolojileri, koleksiyon yönetiminin elektronik ortama taşınmasına yol açtığı gibi mevcut analog yapıların dijital temsillerinin üretilmesini de beraberinde getirmiş, müzelerde dijitalleştirme çalışmalarının başlamasını sağlamıştır.

Dijitalleştirme, bilgisayar temelli uygulamalarda kullanılması için analog materyallerin dijital formata dönüştürülmesidir. Yaratılan dijital format; erişim, bilgisayar uygulamalarıyla izleme, dönüştürme ve çoğaltma için bilgisayar dosyası olarak kaydedilebilir (Youngs, 2001, s.4).

Dijitalleştirme projeleri çeşitli amaçlarla gerçekleştirilmektedir. Bunlar:

1. *Prestij*: Dijitalleştirme, koleksiyon özgün ya da ulusal ve uluslararası açıdan önemliyse ancak kısıtlı düzeyde erişim olanağı varsa; koleksiyonun daha geniş kitlelerce ulaşılabilir olmasını sağlayarak bilinirliğini artırmaktadır.
2. *Erişim*: Dijitalleştirme varolan ya da yeni kullanıcıların kullanımını artırmak için koleksiyonu erişilebilir kılmaktadır.
3. *Analiz ve araştırma*: Dijital teknolojiler koleksiyon içerisinde analiz ve araştırma için yeni yollar açmaktadır.
4. *Koruma ve konservasyon*: Dijital kayıtların kullanımı analog materyallerin kullanımdan kaynaklanan yıpranmanın önüne geçmektedir. Dijitalleştirme konservasyon için bir mekanizma kurulmasını da sağlamaktadır.
5. *Politikalar*: Sosyal ve eğitim politikalarını gerçekleştirmek için yönetim girişimleriyle kaynak sağlanabilmektedir.
6. *Teknoloji*: Kurumların, yeni teknolojilerin imkânlarından faydalanarak dijitalleştirme sürecini gerçekleştiren kuruluşların seviyesine çıkabilmesini sağlamaktadır (Youngs, 2001, s.8).

Müzelerde dijitalleştirme sürecini; dijitalleştirilecek materyallerin seçimi, dijitalleştirme araç-gereçlerinin belirlenmesi, kalite kontrolü, üstveri oluşturma, saklama ve koruma sistemlerinin kurulması ve erişim açısından değerlendirmek mümkündür.

Dijitalleştirilecek materyallerin seçimi için bazı kriterler gözetilmektedir. Bu kriterler teknik kriterler, içerik kriterleri ve kullanım kriterleri olarak üç grupta toplanmaktadır. *Teknik kriterler*, orijinal materyalin fiziksel kondisyonu ile ilgilidir. Dijitalleştirilecek materyalin fiziksel durumunun dijitalleştirme işlemleri için uygun olması gerekli görülmektedir. *İçerik kriterleri*, dijitalleştirilecek materyalin entelektüel, tarihî ve kültürel değeri ile temsiliyet özelliğinin bulunması ve söz konusu materyalin özgün olmasının göz önünde bulundurulması ile ilgilidir. *Kullanım kriterlerinde* ise şimdi ve gelecekte dijital materyalin talep potansiyelinin bulunması ve hedeflenen kullanıcı oranı göz önünde bulundurulmaktadır (Karvonen, 2010, s. 216).

Dijitalleştirme çalışmalarında kullanılacak araç-gereçlerin de gereksinimler göz önünde bulundurularak belirlenmesi gerekmektedir. Müze nesneleri için öncelikle 3 boyutlu (3D) mu ya da 2 boyutlu mu dijitalleştirme yapılacağına karar verilmelidir. Genellikle 3D teknolojisinin maliyeti çok yüksek olduğu için geniş koleksiyona sahip müzeler tarafından pek fazla tercih edilmemektedir. Çoğunlukla nesnelerin fotoğrafları kullanılarak 2 boyutlu dijital kayıt oluşturulması yaygındır. Dijitalleştirme süreci başlamadan önce fotoğraf çekimi yapılır, yazılım ve varsa gerekli diğer araçlar belirlenerek temin edilir.

Illinois Akademi ve Araştırma Kütüphaneleri Konsorsiyumu Dijital Koleksiyonlar Kullanıcı Grubu, 2 boyutlu dijitalleştirme çalışmalarında nesnelerin fotoğraflarının çekimi için örnek bir gerekli ekipman listesi hazırlamıştır:

- 50 mm. lensi olan, deklanşör kablolu profesyonel bir dijital kamera,
- Tripod ya da yükselti aracı,
- Standlı, monte edilebilir, 2-3 farklı yerden ışıklandırma ve/veya masaüstü fotoğrafçılığı için tente,
- Bir örtü ya da kağıt ile sağlanacak siyah, doğal gri ya da beyaz arka plan,
- Renkli ya da gri tonlamalı skala (inc ya da cm tercih edilebilir),
- Nesnelerin pozisyonunu sabitlemek için gereken ayak, ağırlıklar ve tutucular,
- İmaj düzenleme yazılımı (Adobe Photoshop gibi) (CARLI Digital Collections Users' Group, 2013, s.2).

Gerekli araç-gereçler sağlandıktan sonra dijitalleştirme işleminde çözünürlük, boyut ve dosya formatı gibi teknik özellikler de belirlenmelidir.

Canadian Heritage Information Network (CHIN) ve Australian Museums and Galleries Online (AMOL) (2001); 3 boyutlu nesnelerin 2 boyutlu dijital kayıtları için dijital kamera, 24-bit renk ve 600 dpi çözünürlük ve dosya arşiv kopyası için TIFF formatını önermektedir.

CARLI Digital Collections Users' Group (2013, s.2) nesnelerin taranmasında teknik özellikleri daha ayrıntılı bir biçimde tanımlar. Bu tanımda, dijital kameranın objektif hızının 1/25 olması ancak fotoğraf çok karanlıksa daha uzun bir objektif hızı kullanılması önerilmekte, uzun objektif hızının da özellikle tripodun kullanılmadığı durumlarda bulanık görüntü riski yarattığı belirtilmektedir. Açıklık oranının f8-f11 arasında olması, beyazlık oranının otomatik olarak kamera ayarlarında kalması tavsiye edilmektedir. Eğer imaj RAW formatında kaydedilecekse bu ayar sonra da yapılabilir. Format ayarları 10-16 megapiksel ve 48 bit renk RGB önerilmektedir. RAW'a alternatif olarak ise TIFF önerilmektedir. RAW'ın avantajı kameranın RAW'ı algılayarak renk ve beyazlık ayarının yapılmasına kolaylıkla izin vermesidir.

BCR's CDP Digital Imaging Best Practices Working Group (2008) ise dijitalleştirmede arşiv kopyasının ve erişim kopyasının özelliklerini ayrı ayrı belirlemiştir. TIFF formatı önerilen arşiv kopyası için format ayarlarında 48 bit renk, kullanılan aygıtın öngördüğü oranda çözünürlük, %100 oranında gerçek boyut öngörülmüştür. Erişim kopyası için JPEG dosya formatı, 24-bit renk, 300 PPI çözünürlük, 600 piksel boyut önerilmektedir.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından geliştirilen MUES (Müzeler Ulusal Envanter Sistemi) ise çekilen fotoğrafların, nesnelerin güncel durumunu yansıtır nitelikte, en az 5 megapixel çözünürlükte, en fazla 10 mb. boyutunda ve JPEG formatında olması gerekliliğini vurgulamaktadır. MUES'de arşiv kopyası ve çalışma kopyası ayırımına gidilmemiştir (Aygün ve Çayırmezmez, 2013, s. 48).

Fotoğraf çekilirken netliğin sağlanmasına, gölgenin olmamasına, nesnenin her ayrıntısının açıkça görülebileceği farklı açıdan fotoğraflanmasına, mutlaka skala

kullanılmasına, fotoğrafta nesne dışında imza, işaret, tarih vb. unsurların bulunmamasına dikkat edilmelidir. Ayrıca küçük nesneler için makro lens kullanılması, tekstil nesneleri için manken üzerinde fotoğrafının çekilmesi önerilmekte, yansıyan nesne yüzeylerinde kameranın görünmemesine dikkat edilmelidir.

Fotoğraf çekildikten sonra genellikle biri arşiv kopyası diğeri de çalışma kopyası olmak üzere iki dosya formatı üretilmesi önerilmektedir. Arşiv kopyası için genellikle TIFF formatı, çalışma kopyası için de PNG ve JPEG uygun görülmektedir (Kelly, 2005).

Fotoğrafın işleneceği programa da karar verilmelidir. Adobe Photoshop, Adobe Lightroom, Apple Aperture popüler programlar arasındadır. Bu programlar aracılığıyla fotoğrafın renk, parlaklık, netlik, yön ve boyut ayarları yapılabilmektedir.

Bunların yanı sıra bilgisayar donanımı depolama kapasitesi, işlemcisi ve hızı açısından dijitalleştirme sürecinde görüntü işleme açısından verimli bir şekilde kullanılabilecek teknik özelliklere sahip olmalıdır. Görüntüleri izlemek üzere kullanılacak bilgisayar ekranının görüntü kalitesi de göz önünde bulundurulmalıdır (BCR's CDP Digital Imaging Best Practices Working Group, 2008, s. 14).

Dijital kayıtların isminde de standart bir yapı kurulmalı ve bütün dosya adları dijital kayıt oluştururken bu standarda uyulmalıdır. Geliştirilecek dosya adı sistemi, koleksiyon ve yerel gereksinimler göz önünde bulundurularak her kayıt için özgün bir kimlik niteliğinde olmalıdır (CARLI Digital Collections Users' Group, 2013, s.6).

Dijital kayıtların yaratılma süreci tamamlandıktan sonra, kayıtların prosedürlere uygunluğunu denetlemek için kalite kontrolünün yapılması gerekmektedir. Kurumlar kendi dijitalleştirme süreçleri ve uygulamaları doğrultusunda kendi kalite kontrol listelerini oluşturmaktadırlar. Dijital imajların kalite kontrolü listesi aşağıda verilen sorunlu kayıtları belirlemeye yönelik hazırlanmalıdır.

- Doğru boyutta olmayan imajları,
- Yanlış çözünürlük oranına sahip imajları

- Kullanılan dışında farklı formata sahip imajları
- Yanlış bit derinliğine sahip imajları
- Açıklık-koyuluk problemlerini
- Parlama ya da gölge sorunlarını
- Düşük kontrast
- Düzgün olmayan ton ve ışık
- Uygun olmayan piksel değeri
- Keskinlik yoksunluğu
- Aşırı keskinleştirilmiş imaj
- Yanlış yöndeki imaj
- Ortalanmamış, eğri imaj
- Tam olmayan ya da kesilmemiş imaj
- Aşırı karanlık alanlar
- Yanlış ayarlanmış renk özellikleri
- İmaj işleme yazılımı ya da dijitalleştirme için kullanılan aygıttan kaynaklanan sorunlar (Humanities Advanced Technology and Information Institute (HATII), University of Glasgow ve National Initiative for a Networked Cultural Heritage (NINCH), 2002).

Dijital ortama aktarma işlemi tamamlandıktan sonra imajlar için üstveri oluşturma süreci başlamaktadır. Nesneyi temsil eden imaj kaydı için üç üstveri oluşturulur. Bunlardan ilki, çalışmanın bilginin düzenlenmesi bölümünde ayrıntılı bir şekilde açıklanan; dijital kaydın taranmasını, erişimini ve yönetimini sağlamak üzere tanımlayıcı üstverinin oluşturulmasıdır. CDWA, Dublin Core gibi standartlar bu metadata türünün en bilindik örneklerindendir. İkinci üst veri süreci ise yönetimsel üstverinin oluşturulması aşamasıdır. Yönetimsel üstveri, dijital kayıt için oluşturma, taşınma, kalite kontrol, haklar ve dijital varlıklar ile ilgili bilgileri kapsar. Teknik bilgileri içeren üçüncü üstveri ise veri toplama ve imajların teknik özelliklerini belirlemek için kullanılır. Yapısal üstveri dijital kaynakların, yapısını ve kaynakların bölümleri arasındaki ilişkileri tanımlar; gösterim ve sunumunu açıklar (Humanities Advanced Technology and Information Institute (HATII), University of Glasgow ve National Initiative for a Networked Cultural Heritage (NINCH), 2002). Dijital

kaynaklar için yapısal metadata bir kaynağı izlemek için gerekli uygulamanın adını (Quick Time, RealPlayer vb.) ya da kaynağı kodlamada kullanılan şemayı (HTML, PDF vb.) içerebilir (Bayter, 2004). METS (Metadata Kodlama ve Taşıma Standardı) ve SMIL (Senkronize Çokluortam Entegrasyon Dili) yapısal üstveri standartlarına birer örnektir.

Dijital kayıtlar oluşturulduktan sonra belirli bir depolama aygıtında tutulması gerekmektedir. Bu amaçla optik diskler, harici bellekler, hard diskler ya da çevrimiçi depolama imkânları kullanılmaktadır (Renaissance East Midlands, t.y.). Teknolojinin gelişerek değiştiği günümüzde, dijital kayıtların gelecekte de erişilebilir ve kullanılabilir olabilmesi için dönüştürülebilir/taşınabilir bir formatta hazırlanması ve donanım içerisinde muhafaza edilmesi sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Birer kültürel miras değeri taşıyan bu kayıtların en üst düzeyde koruma sisteminin sağlanmış olması da gerekmektedir. Bu açıdan sistemin yedeği de mutlaka alınmalıdır.

Dijitalleştirilmenin en önemli çıktısı erişimdir. “Erişim, farklı koleksiyon veritabanları, imaj veritabanları, müze içi ya da harici siteler ve diğer müzelerle olabilen veri tabanı paylaşımı olarak tanımlanmaktadır” (Yücel, 2012, s. 48). Müzelerin web üzerinden yürütecekleri bilgi hizmetlerinin ana kaynağı olan temel bilgi kaynaklarının yaratılması için nesnelerin dijitalleştirilmesi hayati bir öneme sahiptir. Koleksiyon veritabanları, etkileşimli eğitim programları, sanal galeriler, sergiler ve sanal müzeler; nesnelerin dijital imajları, dijital belgeler, fotoğraflar ve videolar ile desteklenen web tabanlı uygulamalardır.

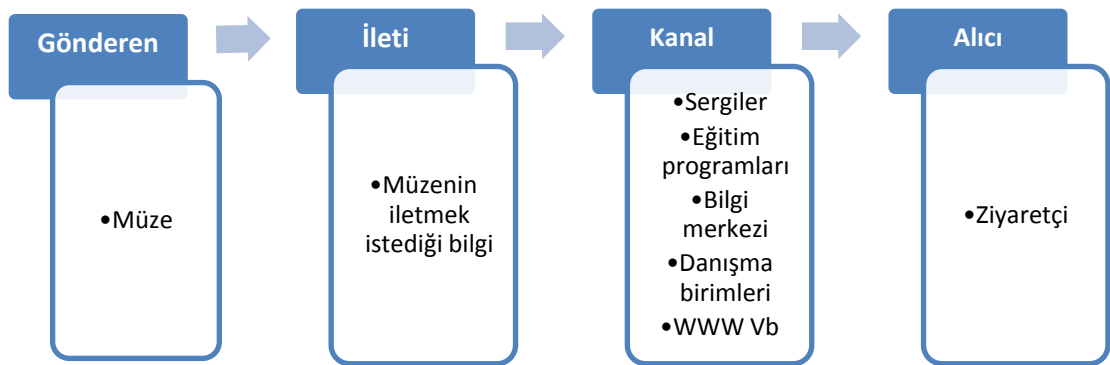
Dijitalleştirilmiş müze bilgi kaynakları, müzenin toplumu eğitme misyonu doğrultusunda daha geniş kesimlere ulaşabilmesi ve özellikle koleksiyonlarının bilgisini bu kesimlerle paylaşabilmesinin en temel aracıdır. Bu doğrultuda pek çok müze, koleksiyonlarını dijital ortama aktararak erişime açmıştır. Gelişmiş ülkelerde iyi dijitalleştirme uygulamalarına sahip pek çok müze bulunmaktadır. Ülkemizde ise Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi, yakın zamanda dijitalleştirerek erişime açtığı koleksiyonlarla iyi uygulama örnekleri arasında öncü olmuştur. Bununla birlikte müzeler dijitalleştirdikleri koleksiyonları Scotland Ulusal Müzeleri ağı, Avustralya

Koleksiyonları Ağı (Collections Australia Network - CAN) gibi ulusal; Europeana Dijital Kütüphanesi gibi uluslararası platformlar ya da OZCAM (Online Zoological Collections of Australian Museums) gibi belirli temalar üzerinde yoğunlaşan platformlar aracılığıyla da erişime açmaktadırlar.

Fiziksel koleksiyonlar gibi faaliyetler bütününe gereksinim duymakta olan dijital koleksiyonların da edinilmiş, depolanmış, korunmuş, güvenliği sağlanmış, erişilebilir ve sergilenebilir olması gerekmektedir (Yücel, 2012, s. 47). Bu doğrultuda müzeler dijitalleştirme çalışmalarını, belirli standartlar gözetilerek hazırlanmış yönergeler doğrultusunda planlayarak gerçekleştirmeli, koruma konusunda gereken önlemleri almalı ve kullanabileceği her platform aracılığıyla toplumun erişimine açmalıdır.

3.5.5. Müzelerin Gerçek Bilgi Hizmetleri

Toplumsal hedefleri doğrultusunda aynı zamanda birer bilgi merkezi olarak da kabul edilen müzelerin amaçlarından biri faaliyet alanları kapsamında sağladıkları bilgiyi topluma aktarmaktır. Bilginin topluma aktarılması süreci, temel iletişim modeli “Gönderen – İleti – Kanal – Alıcı” formülünden (Berlo, 1960) hareketle açıklanmaktadır (Şekil 9).

Şekil 9. Müzelerin Bilgi İletişim Modeli

Her iletişim sürecinde temel nokta iletidir. Her iletinin bir göndereni bir de alıcısı olmalıdır. İletinin gönderenden alıcıya ulaşması için bir kanal kullanılmaktadır. Bu temel yaklaşım müzelerdeki iletişim sürecine uyarlandığında iletiyi gönderen taraf müzenin kendisidir. İletinin alıcısı ise farklı gruplara ayrılabilen ziyaretçileridir. İleti, müzenin varoluş nedeni ile doğrudan ilgili olarak topluma ulaştırmak istediği mesaj, sunmak istediği bilgidir (Dean, 1996, s. 105). Bu bilgi müzenin türüne, çalışma alanına bağlı olarak değişmektedir. Örneğin; bir doğa müzesi, doğanın gerçekliğine ilişkin bilgileri sunarken bir tarih müzesi insanlığın geçmişi ile bağlantı kurmasına olanak tanıyan bilgiyi iletir. İleti gönderenden alıcıya bir kanal ile taşınır. Müzeler için bu kanal, müzenin alıcıları olan ziyaretçilere sunduğu sergi, eğitim programı, danışma birimleri, kütüphane hizmeti, yayın, konferans, panel, sunum vb. faaliyetleri içeren hizmetlerdir. Bir başka deyişle bu faaliyet alanları müzenin bilgi iletim kanallarıdır. Ziyaretçiler üzerine yapılan pek çok çalışmada, bu faaliyet alanlarının, ziyaretçilerin müzede edindikleri bilgiyi sağladıkları unsurları kapsadığı görülmektedir. Ziyaretçiler edindikleri bilgileri;

1. Kalıcı ve geçici sergilerden,
2. Müzede sunulan video ve filmlerden,
3. Farklı pek çok etkinlikten (sanatçılarla, küratörlerle buluşma, galeri sohbetleri gibi),
4. Müzedeki kütüphaneden,
5. Eserlerin (nesnelerin) etiketinden,
6. Müze personeli tarafından düzenlenen atölye çalışmalarından,
7. Müze binasının mimarisinden,
8. İletişime olanak tanıyan araçlar vasıtasıyla birbirleri ile kurdukları ilişkilerden sağladıklarını belirtmektedirler (Kravchyna, 2004, s.30-31’de aktarıldığı gibi).

Ziyaretçilerin bilgi edindikleri bu noktaları geliştirerek müzenin hizmet alanlarına göre gruplamak mümkündür.

Ziyaretçileri müzede karşılayan ilk bilgi edinme noktaları danışma birimleridir. Bu birimlerde müze mimarisinden, koleksiyonlarına, açılış kapanış saatlerine kadar ziyaretçinin müze hakkında edinmek isteyeceği genel bilgiler sunulur.

Bilginin sunulduğu en yaygın müze faaliyet alanı sergilerdir. Sergiler, müze koleksiyonlarından çeşitli nesnelerin müze içerisinde daimi olarak teşhiri ile birlikte kimi zaman müze koleksiyonundaki bazı nesnelerin bir araya getirilmesiyle ya da müze dışından getirilen çeşitli koleksiyon ya da nesneler ile hazırlanabilmektedir. Etiketler, sergide kullanılan video araçları gibi daha pek çok sergileme ögesi bilginin sunumunda kullanılan araçlardır.

Müzelerde bilginin sunulduğu diğer faaliyet alanları ise müze eğitim ve atölye çalışmaları ile müzede gerçekleştirilen, yayın, konferans, sunum, seminer, panel gibi müzenin çalışmalarıyla paralel bir şekilde yürütülen çeşitli konuların tartışıldığı etkinliklerdir.

Bilginin daha sistematik olarak sunulduğu diğer bir hizmet alanı da müze kütüphaneleridir. Müze kütüphaneleri başta müzenin koleksiyonları olmak üzere bütün faaliyet alanlarını destekleyen bilgi kaynaklarını hizmete sunar.

Ziyaretçilerin müze ile iletişim süreci ziyaretçilerin müzeye giriş yapmalarıyla birlikte başlar. Müzenin ilk karşılama noktasındaki görevliler “Bilet ücreti ne kadar?”, “Nereden başlayacağız”, “Müze kaçta kapanıyor?” gibi ilk sorularla karşılaşmaktadır. Kimi müzeler bu soruları ve diğer potansiyel soruları cevaplamak adına ziyaretçilere kısa bir oryantasyon programı uygulamakta; kimi müzeler de bu süreci yazılı bilgiler ve ziyaretçilerin nerede olduklarını ve nereye gideceklerini gösteren bir plan ile desteklemektedirler. Bu yöntemlere rağmen pek çok müze ziyaretçileri karşılama noktasında mutlaka bir bilgi danışma masası kurmaktadır (Falk ve Dierking, 2012, ss.182-183).

Ziyaretçiler ile gerçekleştirilen bu ilk iletişim süreci danışma birimleri tarafından yönetilir. Bu birimlerde genel olarak: Müze ziyaret ve faaliyetleri ile ilgili ücret bilgileri, açılış-kapanış saatleri, kurallar, müze, müze binası ve koleksiyonları hakkında genel bilgiler, üyelik şartları, müzede yeme-içme, hediyelik ürünler satışı gibi olanaklar ve müzede yerleri, hizmetler ve ulaşılabilirliği, etkinlikler ve programlar ile ilgili bilgiler sunulur (Ambrose, 1993, s.117). Bu bilgiler sözlü ve basılı olarak

hazırlanıp ziyaretçilere sunulabileceği gibi elektronik ortama aktarılarak ya da müze içerisinde belirli noktalara yerleştirilmiş bilgi iletişim araçları aracılığıyla da ziyaretçilere sunulabilir. Ayrıca dışarıdan telefon ile bilgi almak isteyenlere de bu birimler aracılığıyla cevap sağlanmaktadır.

Müzenin, sahip olduğu koleksiyonların bilgisini toplumla paylaştığı en temel faaliyet alanı sergilerdir. Sergi, “nesneler ve nesnelerin bütünleyici öğeleri üzerine dayanan, önceden belirlenmiş bir alanda sunulan, kavramların, değerlerin ve/veya bilginin iletimi amacını taşıyan özel anlatım teknikleri ve öğrenme dizileri kullanılan bir iletişim ortamıdır” (Herreman, 2004, s. 91). Müze sergilemelerinde amaç, koleksiyondaki nesneleri, toplumun tanıyacağı biçimde düzenlemek ve nesneler hakkında bilgileri sunmaktır. Nitelikli bir koleksiyonun doğru planlanmış bir sergi ile sunulması toplumun bilgilenmesini ve öğrenmesine katkıda bulunmaktadır (Atasoy, 1999b, s.175).

Sergi, koleksiyonların ve nesnelerin bilgisinin açığa çıkarıldığı önemli bir süreçtir. “Gerçekliğe sahip nesne, kendi varlığında taşıdığı bilgiyi destekler ama nesneyi okuyabilmek özel bir eğitimi gerektirir. Eğitimi nedeniyle nesneyi okuyabilen bir arkeolog ya da sanat tarihçisi ile ilkokul öğrencisi, tıp doktoru ya da mühendisin aynı nesneden algıladıkları arasındaki farkı bilerek müzeler, nesnelerin okunmasında yol gösteren rehberler olarak çalışırlar.” (Oruçoglu, 1999, s.181). Sergide yer alan nesnelerin bilgisi etiketler, bilgi panoları ve yönlendirmeler gibi farklı araçlarla ziyaretçilere aktarılır. Sergilerdeki bu bilgi aktarım araçlarını yedi grup altında toplamak mümkündür.

Sorgu sistemleri ve bilgi kutuları: Bilgi aktarımı esaslı, kiosklar ve bilgisayarlarla web sayfası mantığında yazı ve görüntü araştırmasına olanak veren bireysel kullanım modülleridir. Bu modüller müzenin giriş ya da dağılım/toplanma alanlarında, bilgilendirme amaçlı ve sergide yer alamayacak bazı görsel malzemelerin izlenebilmesi için kullanılırlar (Madran, 2012, s. 301).

Bilgi grafikleri: Bilgilerin çizim ve fotoğrafla desteklenerek anlatılmasını sağlar, nesne üzerine bilgi veren etiket sistemlerinden farklı olarak konunun bütününe yönelik olarak

bilgi verirler. Bilgi grafikleri aynı zamanda müzenin sergileme alanlarında kullanılan, serginin konusuna, dönemine, içeriğine dönük bilimsel verilerin aktarılması ile sergilenen koleksiyon nesnelerinin bağlam ve anlamlarının anlatılmasına yönelik yazılı metinler ve görsellerden oluşan yardımcı bir sergileme tekniğidir. Yazılar, fotoğraflar, resimler, teknik çizimler, illüstrasyonlar, simge ve semboller, bölüm başlıkları, bilgi grafikleri dahilinde sayılabilir (Madran, 2012, s. 302).

Etiketler: En yaygın bilgi aktarım araçlarıdır. Etiket üzerinde yer alacak bilgilerin içeriği, uzunluğu, yazı boyutu, rengi, etiketin sergilemede nerede yer aldığı, nesneye yakınlığı, uzaklığı gibi unsurlar bilginin ziyaretçiye doğru bir şekilde iletilmesi açısından dikkat edilmesi gereken konulardır. Bitgood (1990), sergilemelerde kullanılan etiketlerin, ziyaretçinin sergi nesnesine baktığı açıda bulunması ve ziyaretçinin etiketi okumak için başka bir yöne dönmemesi gerektiğini, etiket yazısının açık ve anlaşılabilir bir dilde, okunabilir büyüklükte bir puntoda, 75 sözcükten az olması gerektiğini belirtmektedir.

Hareketli görüntü ekranları: Video-wall, LCD ekran, projeksiyon gibi teknolojilerle kısa filmler yardımıyla görsel bir iletişim ortamı oluşturulur. Müzelerde sıkça kullanılan bir yöntem olan kısa filmler, konunun görsel destekli anlatımı için 3-5 dakikalık süreyi kapsayacak şekilde kurgulanır (Bay, Fasel ve Van Gool, 2006).

Algılama panelleri: Ziyaretçilerin sergilenen nesne ile daha hızlı ve kolay etkileşime girmesine olanak tanıyan bir uygulamadır. Bu paneller nesnelerin türünün ve yerinin algılamalarını sağlatarak anında görsel-işitsel geribildirim sunarlar (Bay, Fasel ve Van Gool, 2006).

Robot aygıtlar: Müzede ziyaretçilere rehberlik ederler, belirli komutlarla çalışırlar. Robotları her mekânda kullanmak zordur ve bireysel kullanım için uygun değildir (Bay, Fasel ve Van Gool, 2006).

Portatif taşınabilir cihazlar: Mobil telefonlar, tablet PC'ler gibi ziyaretçilere sunulan olanaklar arasındadır. Nesne tanıma sistemleri ile çalışan bu cihazlar, ziyaretçilerin

nesnenin fotoğrafı, kare kodu (QR) gibi verileri alarak nesne hakkında daha ayrıntılı bilgiye ulaşılmasını sağlamaktadır. Sergi ile sunulanın ötesinde bilgiler sunmak için oldukça kullanışlı araçlardır (Bay, Fasel ve Van Gool, 2006).

Sergileme yöntem ve tekniklerinin belirlenmesi ile bilgi aktarım araçlarının kullanılmasında bilginin iletimi ve etkin öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi açısından göz önünde bulundurulması gereken bazı unsurlar vardır. Bunlardan birisi ziyaretçilerin nasıl bilgi topladıklarıdır. İnsanların bilgiyi toplama aracı olarak üç öge kullandıkları saptanmıştır:

1. Kelimeler – dil (hem işitilen hem de okunan): Anlam çıkarmak için zihinsel işleme ve fazlaca çaba gerektirir.
2. Duyular: Tad, dokunma, koklama, işitme doğrudan ve çağrışımsaldır.
3. İmgeler: Görsel uyarıcılar güçlüdür, yöntemlerin en hatırlanabilir olanıdır (Dean, 1996, s.26).

Sergilerin tasarlanma sürecinde bilgi aktarım yöntemleri belirlenirken bu üç ögenin kullanılması önemlidir.

Sergilemede bilginin iletimi açısından ziyaretçinin dikkatini çekebilmek ve dikkati koruyabilmek oldukça güçtür. Dikkatin kapasitesi, harcanan güç ve zamanla sınırlıdır. Dikkat, birşeyin üzerine odaklanma sürecinde diğerini görmezden gelme eğilimine sahiptir. Sağlanan yüksek motivasyon konsantrasyonu belirli birşey üzerine odaklar. Konsantrasyonun düzeyi ise motivasyonun derecesi ile ilgilidir (Bitgood, 2000, ss. 32-33). Bu doğrultuda sergilerin, ziyaretçilerin dikkatini çekecek, motivasyonunu güçlendirecek ve dikkatini sürdürebilecek öğeler içermesinin önemli olduğu söylenebilir.

Ziyaretçilere iletilecek bilginin miktarı önemli bir tartışma konusudur. Sergilerde az eser mi, çok eser mi teşhir edileceği de bu tartışmaların eksenindedir. Az eser sergilenmesini benimseyenler, müzenin eğitici ve sanatsal yönünü ön plana çıkarmayı amaçlamakla birlikte az esere yönlendirilen ziyaretçinin, daha iyi öğreneceğini ve haz alacağını savunmaktadırlar. Çok eser sergilemeyi amaçlayanlar ise daha çok nesnenin

görülmesine/tanınmasına olanak sağlayarak öğrenmeyi pekiştirecek şekilde “açık depolama” sistemini önermektedir. Sistemin bir parçası olarak her nesnenin bilgisi bir veritabanına yüklenerek ziyaretçinin kullanımına sunulmaktadır. İletilecek bilginin oranı ziyaretçinin özellikleri ve nitelikleri ile de doğrudan ilgilidir. Ziyaretçinin ilgi alanı, bilgi birikimi, karakteristik özellikleri iletiyi alma düzeyini etkileyen unsurlardır.

Ziyaretçinin, yorgun, meşgul ve bir yere giden bir yolcu olduğunu belirten Burcaw (1997, s. 30) başarılı bir serginin bu yolcuyu durdurarak, zevkli bir biçimde bilgi vermesi gerektiğini belirtmiş, bunu yapamıyorsa başarılı olamayacağını söylemiştir. Burcaw’ın bu yargısından yola çıkarak ziyaretçinin ilgisini çekerek sergi ile iletilmek istenen kavramları, değerleri ve bilgiyi ziyaretçiye verebilmek için gereken sürede sergide tutmak gerekmektedir. Bu da sergideki tasarım öğelerini ziyaretçinin zaman ve dayanma gücü ile sınırlı olan dikkat faktörünü göz önünde bulundurarak düzenlemek gerektiğini göstermektedir (Bitgood, 2000, ss. 32-33).

Dikkat ve algı ile bağlantılı olarak göz önünde bulundurulması gereken bir diğer husus ziyaretçinin ne kadar bilgiyi edinebileceğidir. “*Bir insanın kısa süreli belleğinin—öğrenilen bilginin 30 saniyeye kadar bellekte tutulduğu durum- kapasitesi ortalama 7 birim’dir. Kişiden kişiye değişebilen bu kapasitenin 5-9 arasında olduğu saptanmıştır*” (Oruçoğlu, 1999, s.184). Bu doğrultuda bir gruba oluşturan elemanların algılanabilir ortalama sayısı 7 birim olarak kabul edilmektedir. Bu birim, nesnelerin gruplanmasında ve etiketlerde kullanılacak kelime sayısında alt ve üst sınırlardır. Sergiye gelen bir ziyaretçinin bir grup önünde ortalama 5-10 saniye kaldığında o grubun tümünü kısa süreli belleğine alması mümkündür. Uzun süreli bellekte ise 30 saniyeden daha uzun zaman aralıklarında hatırlanabilen bilgi depolanmaktadır. Kısa süreli bellekte işlenen bilgi uzun süreli belleğe aktarılarak depolanır (Oruçoğlu, 1999, s.184).

Herreman’a (2004, s.100) göre sergilerin temel hedefi, açık ve kesin bir görsel ve yazılı dil kullanarak yorumlama düzeyi ne olursa olsun anlaşılabilir bir şekilde mesajı iletmek olmalıdır. Bilgi aktarım araçları ile sunulan her türlü görsel ve yazılı bilgi açık, anlaşılır bir dilde ve okunabilir bir formatta sunulmalıdır.

Sunulan bilginin nesneye göre konumu da önemli bir etmendir. Bilgi, sergilenen nesnenin uzağında değil, fiziksel ve görüş açısı olarak nesneye yeterince yakın mesafede bulunmalıdır. Kademeli bilgilendirme ile sergilenen nesnelerin bir bakışta bilgileriyle birlikte algılanabilirliği sağlanmalı, sergilemede gruplar arasındaki fark belirgin olmalıdır. Bu fark, gruplar arasında bırakılacak düzenli boşluklarla ya da grupların fonlarında uygulanacak ayırıcı özelliklerle belirtilebilmektedir (Oruçoğlu, s.183).

Serginin iletisinde “neyin anlatıldığı”, “kime anlatıldığı”, kimin neyi anladığı” tam olarak bilinmeli, bunun dışında “yoruma açık uçlar bırakılacak mı”, yoksa kesinleşmiş son şekliyle mi bilgi verileceği belirlenmelidir (Oruçoğlu, s.182). Klasik sergileme tekniklerinin yanı sıra etkileşimli yöntemler ve farklı sunum teknolojileri ile müzenin hedef kitlesini oluşturan ziyaretçilerin özelliklerine göre yöntemler de uygulanabilmektedir.

Sergi mekânının donanımı da ziyaretçi ile sergi etkileşiminde önemli bir etkidir. Işık, nem, ısı ve ses unsurlarının sergi mekânında verilmek istenen mesaj ve bilginin bütünlüğünü bozmayacak şekilde düzenlenmiş olması gerekmektedir.

İletişim sürecinin döngüsü alıcının geribildirim ile tamamlanır. Sergi sürecinde de sergilenen nesneler bilgi panoları, etiketler, gerekli aydınlık düzeyi ve yönlendirmelerle başlanan işlemin tamamlanması için ziyaretçinin sergiyi izlemesi ve karşı bir ileti göndermesi gerekmektedir. Ancak bu iletinin kesin bir biçimi yöntemi ya da ölçüsü yoktur. Nicel bir ölçme değerlendirme yapmak güçtür. Sergiye yönelik geri bildirim araçları da yine ortam tarafından kapsanmaktadır, örneğin değişik eğitim ve ilgi gruplarına yönelik hazırlanmış bilgi iletişim araçları ile ziyaretçilerin müze ile bağlantısının sürekliliğini sağlayarak ziyaretçilerin müzede gerçekleştirilen/gerçekleştirilecek olan faaliyetlere katılımı bir geribildirim türü olarak alınabilmektedir. Geribildirim almanın diğer bir yöntemi ise ziyaretçi istatistikleridir. Bu istatistikler ile ziyaretçilerin; satın aldıkları biletin türü, katıldığı etkinlik ile belirlenebilecek yaş, eğitim, meslek, gelir, eğilim grupları gibi farklı kategorilerde

sınıflandırıldığı ve müze ziyareti sonrası ortalama edimlerinin görülebileceği bilgilere ulaşılabilir (Oruçoğlu, 1999, s.187).

Müze de bilginin iletilmesine olanak tanıyan faaliyetlerden birisi de müze eğitim çalışmalarıdır. Müze eğitimi yetişkin ziyaretçi gruplarına yönelik eğitim faaliyetleri de kapsamakla birlikte çoğunlukla eğitim kurumları ile işbirliğine dayanan öğrenci grupları ile yürütülen programları içermektedir.

Müze-okul ilişkisi, öğrenmede birincil kaynaklardan araştırmanın önemine dikkat çekilmesi ile gelişmiştir. Nesnenin eğitim için günümüzde bir bilgi kaynağı olarak kabul edilmesinin temeli “nesne dersleri” anlayışına dayanmaktadır. 19. yüzyılda özellikle Avrupa ve Amerika’daki okullarda uygulanan nesne dersleri, insanların nesneyi ve bağlamını keşfederek, nesneden öğrenebileceği düşünce üzerine kurulmuş bir öğretim stratejisidir. Temel amacı, öğrencilerin nesneler aracılığıyla nesnel bilgiyi elde etme ve kullanma gücünü geliştirmek, böylece nesneleri gözlemleyerek evrensel gerçeklere ulaşmasını ve doğal dünyayı anlayabilmesini sağlamaktır (Hooper- Greenhill, 1996).

Nesnenin eğitsel değeri şöyle açıklanmaktadır:

- Birer belge olarak kabul edilen nesneler bilgiyi tutar ve kaydeder, öğrenildikçe değişir ve aynı zamanda ne bilindiğini hatırlatan bir kapasiteye sahiptirler.
- Nesneler, özellikle dokunma yoluyla tepki verilen bir maddeselliğe sahiptirler. Müze eğitimi ile bütüncül öğrenme, nesnenin bu maddeselliğinin bütünle ilişkisi üzerine yapılanmıştır.
- Nesnelerle çalışma, karşılaştırma yapmak, anımsamak, ilişki kurmak, sınıflandırmak, sorgulamak, somut gözlemlerden soyut kavramlar çıkarmak, bilinenden bilinmeyene uzanmak, belirgin gözlemlerden genellemelere ulaşmak açısından düşüncenin gelişmesini sağlamaktadır.
- Nesneleri kullanma resim, heykel ya da sanat çalışmalarına kaynaklık eder.
- Nesneleri incelemek ve araştırmak, nesneler ve diğer buluntular ve kanıtlar arasında ve nesneler ile öğrencinin zihin dünyası ile ilişki kurmaktır (Uysal, 2005, s.37).

Müzede verilen eğitim genellikle farklı yaş grupları ile yürütülen çeşitli yöntem ve tekniklerle gerçekleştirilen çalışmaları kapsamaktadır. Hedef, öğrenmenin gerçekleşmesidir. Öğrenme, bilginin toplandığı etkin bir süreçtir; zihinsel ve sosyal bir etkinliktir. Öğrenme sürecinde duysal girdilerden yapısal anlamlar oluşur (Hein, 1991). Müze eğitim programlarının da öğrenme sürecinde zihin ve duyları harekete geçirmek için öncelikle gözlem, tanımlama, dokunma, hareket ettirme, çizim ve oyun gibi faaliyetleri içeren birincil deneyimler önerilmektedir (Brüninghaus-Knubel, 2004, s.129).

“Müzelerdeki okul programları temelde, öğrencilerin nesnelerle ilişkili etkinlikler aracılığıyla öğrenmelerini; aktif bir biçimde duyu organlarının yanında düşünceleriyle müzedeki nesne ve koleksiyonları, bunların birbirleriyle ilişkisini, ilgili konu, dönem, olay, yer ve kavramları ve çeşitli becerilerinin gelişmesini sağlamayı amaçlamaktadır.” Çağdaş müzecilik anlayışını benimseyen pek çok müze, okul gruplarının ilgi ve ihtiyaçlarına yönelik mekânlar düzenlemekte, teknolojik olanakları kullanarak sergilemelerini görsel-işitsel araçlarla desteklemekte, müzede araştırmanın yanında WWW (World Wide Web) hizmetleri aracılığıyla uzaktan öğrenme sağlayan programlar sunmakta, müzeleri öğretmen ve öğrenciler için daha ilgi çekici kılarak etkili bir öğrenme ortamı sağlamaktadır (Akmehmet, 2012, s. 197-198).

Müzelerde eğitim gruplarına programlanmış eğitimlerin yanı sıra turlar ve atölye çalışmaları gibi kişilerarası iletişim yöntemlerinin kullanıldığı eğitim ortamları da sunulmaktadır. Müze turları ile sergilenen nesneler incelenmekte; eğitim gruplarına nesneleri gözlemlene ve keşfetme ortamı yaratan düşünceler sunulmakta, tartışmalar gerçekleştirilmekte; müze nesneleriyle ilişkili soru-cevap, çizim yazı, drama, çalışma sayfası vb. etkinlikler yaptırılmaktadır. Atölye çalışmalarında ise müzenin olanakları doğrultusunda drama, etütlük ya da kopya nesnelerle çalışmalar yapılmakta, film izleme, hikaye anlatma, grup çalışmaları vb. etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Bu programlar, müzenin olanaklarına göre çeşitlenmekte, müzede uygulamadan sorumlu eğitim personeli ve gönüllüler ile yetenekleri ve uzmanlık alanları doğrultusunda eğitimleri uygulayabilen sanatçı, yazar, drama lideri ya da bilim adamı gibi yarı zamanlı uzmanlar tarafından gerçekleştirilebilmektedir (Hooper-Greenhill, 1994, s.168).

Müzelerde uygulanan eğitim programlarında yardımcı çalışma sayfaları, eğitici oyunlar, kart ve zar oyunları, model canlandırmalar, pratik kitaplar ve kataloglar, testler, sanat ve el işi malzemeleri, görsel-işitsel araçlar (CD, kamera vb.) gibi çeşitli eğitim araçları da kullanılmaktadır. Bir de aktarılacak istenen bilginin açıklanmasına yardımcı araçlar vardır. Grafikler, diyagramlar, haritalar, çeşitli sunum araçları (Powerpoint, dia vb.), metinler, ders planları, filmler, web uygulamaları, kopya eserler bilginin aktarılmasında kolaylık sağlayan araçlardır (Brüninghaus-Knubel, 2004, s.129).

Müzedede yürütülen eğitim programlarının öğrenme sürecinin bütünleştirici bir parçası olarak uygulamasına destek olmak amacıyla, öğretmenlerin müzelerdeki bilgi edinme ve öğrenme olanakları hakkında bilgilendirilmeleri için pek çok müzedede öğretmenlere yönelik eğitimler de düzenlenmektedir.

Müzeler, müze ortamı dışında da okul gruplarını hedefleyen çeşitli çalışmalar gerçekleştirmektedirler: Hazırladıkları gerek basılı, gerekse internetten erişim sağlanabilen öğretmen paketleri ile kopya veya etütlük ödünç nesne hizmeti, gezici müze, seminer ve atölye çalışmalarının yanında teknolojinin getirdiği olanaklar ve internetten faydalanarak anında erişim sağlayan özel programlar ve sanal galeriler oluşturabilmektedirler (Akmehmet, 2012, s.201).

Müzeler, okulların öğretim programlarıyla ilişkiler kurularak, nesnelerini sergilerken öğrencilerin algılayabileceği ve araştırma yapabileceği şekilde düzenlemeli; öğretmen ve öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini dikkate almalıdır. Müzedeki yönlendirmeler iyi planlanmalı, salon başlıkları ve salonlardaki bölüm ayrımları netleştirilmelidir. Müzedeki vitrin tasarımı ve düzeninin yanı sıra bilgi panoları, etiketler, bilgi kutuları ve diğer bilgi aktarım araçlarının tasarım ve içerikleri öğrencilerin nesneleri inceleyerek bilgi edinmesine imkân tanıyacak içerik ve biçimde olmalı, nesne sergilemeleri görsel-işitsel öğelerle desteklenmelidir (Akmehmet, 2012, s.205).

Müze eğitim programları kapsamında değerlendirilebilecek bir başka faaliyet de atölye çalışmalarıdır. Atölye çalışmaları ile müzedeki nesnelere ilişkin, resim, desen çizimi, model-maket yapımı, kompozisyonla ifade biçiminde gerçekleştirilecek çalışmalarla

yaratıcı öğrenme olanağı sağlanır. Atölye çalışmalarıyla yaratıcılık geliştirilerek bireysel ve aktif eğitim alınması sağlanır. Atölye etkinlikleri drama çalışmalarını da kapsamaktadır. Burada amaç, müzedeki nesnelerle özdeşleşen dönemi ve olayları, drama yoluyla canlandırarak “geçmiş yorumlamak” ve yaşanan zamana taşıyarak, konuyu anlamada kolaylık sağlamaktadır. Atölye çalışmalarının yanı sıra düzenlenen kurslar aracılığıyla da bilgi aktarılır. Müze nesnelerinin yapım biçimleri, bezeme özellikleri, sanatsal değerleri, dönem özellikleri, eserlerin yer aldığı çevre kavramı ve işlevleri bu kurslar aracılığıyla aktarılabilir (Atasoy, 1999b, ss. 150-151).

Müzeler niteliklerine ve koleksiyonlarının türüne bağlı olarak toplumu bilgilendirme ve eğitme misyonu doğrultusunda çeşitli yayınlar hazırlar ve faaliyetler gerçekleştirirler. Belirli temalarda hazırlanan sergilerin katalogları ya da müze araştırmalarından elde edilen sonuçlar veya bir arkeoloji müzesinin yürüttüğü kazının raporları veya bir tarih müzesinin tarihsel olgu, olay, yerler ve kişiler hakkında hazırladığı eserler yayınlar arasında yerini alır. Metin ve çizimler bilgileri pekiştirmekte ve sergi deneyimini yeniden etkinleştirmektedir. Yayınlar hedeflenen okuyucu gruplarına göre tasarlanmalıdır. Bazı okuyucular için temel bilgiler yeterli olurken daha fazla bilgi beklentisi içinde olan okuyucular için çeşitli temalarda kapsamlı ve ayrıntılı bilgiler içeren yayınlar hazırlanmalıdır (Brüninghaus-Knubel, 2004, s.129).

Müzeler dönemsel olarak hazırladıkları konferans, panel, sunum gibi etkinliklerle ziyaretçilerini, müzenin alanına giren konularda bilgilendirme faaliyetlerini yürütürler. Kimi zaman belirli sergilerde serginin konusuyla ilgili de bu tür etkinlikler paralel bir şekilde sürdürülür. Örneğin eserleri sergilenen sanatçılar, belirli zamanlarda “galeri konuşmaları” (gallery talks) adı verilen etkinliklerle yaptığı çalışmalar ve eserler hakkında bilgi verirler. Bu tür faaliyetler ziyaretçilerin müze ile iletişimde sürekliliği sağlaması adına oldukça önemlidir.

Müze nesnelerinin taşıdıkları bilginin doğası gereği açığa çıkarılması için araştırılması ve ortaya konulması gerekmektedir. Nesnenin taşıdığı bilginin araştırılması sürecinde üretilmiş bilgiye dolayısıyla üretilmiş bilgi kaynaklarına ihtiyaç vardır. Bu gereksinimi karşılamak üzere müzelerde özel konu kütüphaneleri kurulmuştur. Müze kütüphaneleri

verdikleri hizmetlerle, müzenin, toplumu geliştirmek üzere topluma sunduğu eğitim ve bilgilendirme hizmetlerini bütünleyen bir oluşumdur.

Mollaoğu (2007, s.33) müze kütüphanelerinin, müze bilgi ortamına yapabilecekleri katkıları şu şekilde belirtmektedir:

- Müzenin bilgi kurumu olma kimliğine katkıda bulunmak,
- Dermeleri ile müze nesne koleksiyonunun uzantısı ve tamamlayıcısı olmak,
- Araştırmalar yolu ile nesnenin bilgiye dönüşümünü desteklemek ve
- Müzecilik uygulamalarına sağladıkları bilgi desteği ile dolaylı yoldan müzenin misyon, amaç ve hedeflerinin gerçeklesmesine yardımcı olmak.

Müzeler, toplumu bilgilendirme misyonunu, nesne koleksiyonları ile olduğu gibi bu koleksiyonları paralel bir şekilde destekleyen kütüphane dermesiyle ve arşiv malzemesi koleksiyonlarıyla da gerçekleştirmektedirler. Bu doğrultuda müzeler, bilgiyi taşıyan farklı materyal türleriyle topluma hizmet veren birer bilgi merkezleridir.

Müze kütüphanelerinin dermelerini geliştirirken göz önünde bulundurdıkları temel unsurlar müzenin türü, uzmanlaştığı alan ve nesne koleksiyonlarıdır. Derme geliştirmede ilk hedef nesnelerin ya da koleksiyonların ne olduklarının, ait oldukları dönem, bulundukları mekân, kişiler ve olaylarla ilişkilerinin açıklanmasında kullanılabilecek bilgi kaynaklarını sağlamaktır. Bunun yanı sıra müzeler, kavramsal olarak müzenin konu alanına giren bilgi kaynaklarını, müzayede kataloglarını, diğer müzelerin koleksiyonları ve sergileri ile ilgili katalogları, müzede yürütölen eğitim programlarına katkı sağlayabilecek bilgi kaynaklarını ve müze personelinin çalışmalarına destek olabilecek müzecilik literatürüne ait kaynaklarını dermelerine alırlar.

Müze kütüphanelerinin dermesinde bulunun önemli bilgi kaynaklarından birisi de efemeradır. Gazete kupürleri, fotoğraflar, mektuplar, avetiyeler, posterler gibi farklı türde pek çok efemera materyali kataloglanarak müze kütüphanesinde erişime açılır (Wataren,1999, s. 194).

Müze kütüphanecisi koleksiyon geliştirme sürecini müzenin nesne edinme, araştırma, sergileme, eğitim çalışmaları, diğer etkinlikleri ve ziyaretçi çalışmaları ile paralel bir şekilde gerçekleştirmelidir. Bu süreçlerde müze kütüphanecisi, küratörlerle, müze eğitimcileriyle ve diğer uzmanlarla görüşerek; ziyaretçi hizmetleri biriminin araştırmaları doğrultusunda çalışanların ve ziyaretçilerin bilgi gereksinimlerini tespit etmeli ve bu gereksinimlerini giderecek bilgi kaynaklarını sağlamalıdır. Bütün kütüphaneler gibi bir müze kütüphanesinin de bir derme geliştirme politikasının olması gerekmektedir. Bu politika, müze kütüphanesinin derme geliştirme sürecini eksiksiz bir şekilde tanımlamalıdır. Hedef, personel ve ziyaretçi gruplarının bilgi gereksinimlerinin en etkili şekilde karşılanması olmalıdır.

Müze kütüphanecileri temel kütüphanecilik hizmetlerinin yanı sıra müzede bilgi yönetim sürecinin belirli evrelerinde de özellikle nesne bilgisinin tanımlanması, düzenlenmesi ve erişime sunulması işlemlerinde uzmanlık alanları dahilinde diğer konu uzmanları ile birlikte çalışarak bilgi hizmetlerinin iyileştirilmesi için öneriler de geliştirebilmektedirler (Wateren, 1999).

Müze kütüphanelerinin hizmet verdikleri kullanıcı kitlesine göre iki işlevi bulunmaktadır:

1. Müzeler, personeline, müzecilik uygulamaları ve koleksiyona dayalı müze araştırmaları konusunda bilgi kaynakları sunarak; müzenin misyon, amaç ve hedefleri doğrultusunda personelin mesleki gelişimini desteklemektedir.
2. Müzeler, ziyaretçilerine ve dış kullanıcılarına, müze koleksiyonu ve bağlamına ilişkin bilgi kaynakları sunarak müze koleksiyonunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmakta ve nesne temelli bilimsel araştırmaları destekleyerek, müzelerin bilgi ortamı kimliğine katkıda bulunmaktadır (Mollaoğlu, 2007, s.41).

Kütüphanecilik ve arşivcilik alanındaki kataloglama uygulamaları, teknolojik gelişmelerle birlikte nesnenin tanımlanmasında da benzer standartların kullanılması anlayışını beraberinde getirmiştir (Koot, 2001). Bu doğrultuda kütüphaneciler, müzede giderek artan bir sorumluluk alanı ile müzenin bütün bilgi kaynaklarını yönetmekte söz

sahibi olan, bilgi politikalarını belirleyen ve bilgi hizmetlerini düzenleyen bilgi profesyoneli olarak kabul görmektedir.

Müze kütüphaneleri müzenin nesne edinme, araştırma süreçlerini, küratoryal çalışmalarını, eğitim programlarını ve müzede gerçekleştirilen diğer etkinlikleri bilgi kaynakları ile destekleyen bir birimdir. Bu nedenle müze kütüphanelerinde görevli bilgi profesyonellerinin bu faaliyetlerden haberdar olması gerekmektedir (Benedetti, 2003). Bunların yanı sıra müze kütüphanecisi, ziyaretçi gruplarına etkili ve verimli bilgi hizmeti verebilmesi açısından ziyaretçi araştırmalarından da haberdar olmalı; ziyaretçinin profilini, gereksinimlerini, beklentilerini araştıran çalışmaların içerisinde de yer almalıdır.

Müze kütüphaneleri, pek çok müzede, organizasyonel yapı içerisinde genellikle ayrı bir birim olarak yapılandırılmıştır. Benedetti (2003, s. 30), temel işlevinin nesne araştırmalarına kaynaklık etmek olduğundan müze kütüphanelerinin, ayrı bir birim olması yerine küratoryal birimin şemsiyesi altında olması gerektiğini belirtir. Müze kütüphanesi fiziki konumu itibarıyla de müze içerisinde personelinin ve ziyaretçilerin rahatlıkla ulaşabileceği merkezi bir noktada bulunmalıdır.

Müze kütüphanelerinde temel bilgi hizmetlerini; ödünç verme, kütüphaneler arası ödünç verme, danışma (referans) hizmeti, bilgiye erişim hizmeti, güncel duyuru hizmeti, seçmeli bilgi duyurusu, programlar ve sergi düzenlemeleri olarak sıralamak mümkündür.

Ödünç Verme Hizmeti daha çok müze çalışanlarına verilir. Bazı müze kütüphanelerinde üyelik sistemi ile dış kullanıcılara da kaynaklar ödünç verilebilmektedir. Kütüphaneler Arası Ödünç Verme Hizmeti de daha çok müze personelinin gereksinim duyduğu, müzenin kütüphanesinde bulunmayan, kaynakların sağlanması için verilen bir hizmettir. Danışma / Referans Hizmeti hem müze personeline hem de dış kullanıcılara sunulan bir hizmet türüdür. Kütüphaneden yararlanma koşulları, belli bir yayının kütüphanedeki yeri, belirli bir konudaki temel bilgi ihtiyacının hangi kaynaktan karşılanacağı gibi, genelden özele varan çeşitlilikte bir çok sorunun cevaplanma sürecini içerir. Danışma

hizmeti, birebir görüşme, telefon, internet aracılığıyla verilebilir. Bilgiye Erişim Hizmeti kütüphanecinin, kullanıcının araştırma konusunu netleştirdikten sonra kütüphanenin basılı ve elektronik kaynaklarından, diğer müzelerden, kütüphanelerden tarama yaparak, kullanıcıyı araştırma konusuna ilişkin kaynaklara ulaştırmasını kapsamaktadır (Mollaoğlu, 2007, s.43). Güncel Duyuru Hizmeti kullanıcının ilgi alanına girebilecek, her türlü güncel bilgiyi derleyip kullanıcıya iletmeyi amaçlayan bir hizmet türüdür. Bu bilgiler müze personeline müzecilikle ilgili yayınlar, haberler, mesleki gelişmeler, etkinlikler olabileceği gibi dış kullanıcılara müzenin koleksiyonları, faaliyetleriyle ilgili konular hakkında da olabilir. Seçmeli Bilgi Duyurusu kişiye özel, hizmet verilen kişiyi ilgilendiren spesifik konularda bilgiyi iletme hizmetidir. Programlar ve Sergi Düzenlemeleri hizmeti ise kütüphanenin imkânları doğrultusunda müzenin sergileme ve eğitim birimleri ile işbirliği yaparak çeşitli tanıtım programları ve sergiler düzenlemesini kapsamaktadır (Mollaoğlu, 2007, ss. 43-44).

3.5.6. Müzelerin Sanal Bilgi Hizmetleri

Günümüzde bilgi iletişim teknolojilerinin sağladığı olanaklar, interneti farklı bir düzleme taşıyan Web 2.0 araçları, giderek paylaşım ve özgürlükler üzerine kurulan sosyal iletişim anlayışı bütün kültürel bellek kuruluşları gibi müzeleri de etkisi altına almıştır.

Müzeler bu yeni sosyal dönüşüme uyum sağlamak üzere geçmişte sahip oldukları nesne-odaklı anlayışı terkederek bilgi odaklı anlayışı benimsemişlerdir. Bu yeni anlayış, müzelerin, koleksiyonlarını korumak, gizlemek yerine; toplumu bilgilendirme misyonunu gerçekleştirmek üzere koleksiyonlarının bilgisini toplumla paylaşarak, internet ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeleri tüm faaliyet alanlarına uygulamalarını sağlamıştır. Kullanıcı dostu müze web sayfaları, etkileşimli eğitim programları ve uygulamaları, mobil uygulamalar, RSS beslemeleri, sosyal ağlar, fotoğraf-video paylaşım araçları, yeni nesil bilgi hizmetlerinin düzenlenmesinde yaygın olarak kullanılan araçlardır.

Elektronik hizmetlerin en köklü ve yaygın olanı web sayfalarıdır. Küçük ve büyük ölçekli hemen her müzenin bir web sayfası bulunmaktadır. Müze web sayfaları müze dışındayken de bilgi edinmenin mümkün olabildiği önemli birer iletişim kanalıdır. Booth (1998a, s. 294), müze web sayfalarında yer alan bilgi türlerini müzenin konumu, ulaşım, müzedeki nesneler, özel etkinlikler ve galeriler, biletler ve çalışma saatleri, eğitsel bilgiler, “popüler” nesne bilgisi, lavaboları, restoranları, çıkışları, galerileri ve büyük sergileri gösteren planlar, diğer müzeler hakkında bilgilendirme, bibliyografik bilgiler olarak gruplamıştır. Booth’un konu edindiği web sayfaları henüz tek taraflı iletişimin egemen olduğu istemci-sunucu yapısı ile çalışan platformlardır. Günümüzde müze web sayfaları, kullanıcılarına sunduğu pek çok olanakla giderek sosyal-kamusal mekân özelliğine bürünmektedir. Sanal müze ziyaretleri, etkileşimli sergiler ve eğitim programları, çevrimiçi alışveriş gibi uygulamalar ziyaretçilerin de içerisinde yer aldığı bir karşılıklı iletişim boyutu sağlamaktadır.

Müze web sitelerinin yönetimi, içerik yönetimi, tasarım yönetimi, sunum yönetimi ve erişim yönetimi olmak üzere dört başlığa ayrılmaktadır (Çolak, 2012, 268).

İçerik yönetimi; kurum hakkında bilgiler, koleksiyon hakkında bilgiler, müzede gerçekleştirilen etkinlikler, iletişim ve erişim gibi müze merkezli bilgileri kapsamaktadır (Çolak, 2012, 268). Müze web sayfalarının içeriği güncel ve farklı kullanıcı türleri göz önünde bulundurularak hazırlanmalı ve içeriğin güncel olmasına kullanıcıların gereksinim duyduğu açılış-kapanış saatleri, ücretler, müze planı gibi temel bilgileri içeriyor olmasına dikkat edilmelidir. Koleksiyonlar içerisinde tarama yapılabilir olmalıdır. Sayfa, bilet satış, üyelik gibi temel işlemlere olanak sağlamalıdır. Müze web sayfası tasarım yönetiminde temel ilke, kullanılabilirlik ölçütlerine uymaktır. Tasarım açısından anasayfa özellikleri, site içi dolaşım özellikleri, anlaşılabilirlik ve tutarlılık, sunulan formların yapısı, anlatım özellikleri, bağlantılar ve konu başlıkları özenle üzerinde durulması gereken hususlardır (Çolak, 2012, s.271).

Web sitelerinde sunum yönetimi ise kullanıcıların aradıkları bilgiye erişimi açısından önemlidir. Sunumda kullanılan renk, görsel ve metinler, başlıklar, tipografya ve bütün bu unsurların birbiriyle uyumuna dikkat edilmelidir (Çolak, 2012, s.272).

Erişim yönetimi, müze web sayfalarının uluslararası bir platforma yönelmesinden ve farklı özelliklere, farklı araçlara ve donanıma sahip kullanıcılara hitap etmesinden hareketle erişim özellikleri belirlenmesini gerektirmektedir. Web sayfalarıyla sunulan bilgiler ayırt edilebilir, yazdırılabilir, farklı formatlarda kaydedilebilir olmalıdır. Web sayfası, farklı ekran znlklri ve mobil cihazlarla da uyumlu olmalıdır (lak, 2012, s.273).

Web sayfası kullanıcıları, çeşitli btnlklerdeki etkileşimli turları, müzeyi şahsen ziyaret ediyormuşçasına yapabilmektedirler. Müzedeki eserlerin resimleriyle rneklendirilmiş çeşitli konu başlıklarını sanal olarak gözden geçirebilmektedirler. Büyük sanatsal çalışmaların kültürel kalıntılarının milyonlarca belgesinden oluşan görüntü ve metinle desteklenmiş veri tabanına erişebilmektedirler. Müze web sayfaları sanal galerilerden tarihi eserlerin üç boyutlu temsillerine kadar her şeyi sunabilmektedir (Marty, 2002, s. 44).

Etkileşimli uygulamalar sayesinde müze web sayfası aracılığıyla sunulan sanal sergiler için kullanıcıdan elektronik formlar aracılığıyla geribildirim alınması ve en çok beğenilen, paylaşılan eser gibi önemli istatistik veriler almak da mümkün olabilmektedir. Bunların yanı sıra sanal sergiler için küratörler ve sanatçılarla evrimii sohbet (chat) imkânı da bulunmaktadır (Vogt O'Connor, 1996, s. 17).

Web sayfaları, ziyaretçilere müzede daha önce gördükleri eserleri tekrar görebilme olanağı sağlayarak ziyaretçi deneyimini güçlendirmekte; potansiyel ziyaretçileri de müzeye gitmeleri için motive etmektedir (Sarraf, 2010, s. 241; Woollard, 2004, s.108).

Kullanıcıların her türlü içeriği oluşturmasına, paylaşmasına ve yayınlamasına olanak tanıyan (Stephens, 2006, s. 8) ve yeni nesil internet hizmetleri olarak adlandırılan Web 2.0 teknolojisi müzelerde internet üzerinden sunulan hizmetleri önemli ölçüde etkilemiştir.

Arends, Goldfarb, Merkl ve Weingartner (2009), müzelerde Web 2.0 ile birlikte gelen yeni nesil uygulamaları keşfetme (explore), eğitme (educate), duyurma ve tartışma (announce and discuss) olmak üzere üç başlık altında değerlendirmektedirler.

Keşfetme işlevi altında gözetme (browse), tarama (search), etiket, değerlendirme (tag and rate) ve gösterim (display) özellikleri yer almaktadır (Arends, Goldfarb, Merkl ve Weingartner, 2009). Müzeler koleksiyonlarına, nesnelere ve sergilemelerine ilişkin bazı sunumlarını web sayfaları üzerinden sunulan “web galerisi” düzenlemeleriyle gerçekleştirebilmektedirler. Web galerileri kimi zaman koleksiyonların içeriği hakkında bilgi verebilirken kimi zaman da sanal turlar aracılığıyla müze içerisinde nesnelerin yerleşimini gösteren sunumları da içermektedir. Kullanıcılar kendi ilgi ve istekleri doğrultusunda kendi galerilerini oluşturabilmekte ve başkalarıyla paylaşabilmektedir.

British Museum, gözetme sayfası aracılığıyla kullanıcılarına, koleksiyonlarındaki nesnelere; kültürüne, yerine, ilgili olduğu insanlara, türüne ve popüleritesine göre gözetme olanağı sunmaktadır (The British Museum, t.y.) Sanal tur kullanan ilk müzelerden olan Frick Koleksiyon (Frick Collection) ise müze planı üzerinden sunduğu sanal turda kullanıcılar için nesnelerle ilgili bilgi alabilecekleri özellikler de sunmaktadır. Etkileşimli harita üzerinden müze içerisinde ziyaret edilmek istenen galeri seçilerek başlanan sanal tur; kullanıcılara galerinin tarihi, mimarisi, elektronik koleksiyon yönetim sistemine bağlanarak seçilen nesnelerin bilgilerinin yanı sıra 6 farklı dilde sesli tur içermektedir (The Frick Collection, t.y.).

Keşfetmenin önemli araçlarından birisi de tarama araçlarıdır. Genellikle sayısallaştırılmış müze nesnelerinin veritabanı sistemleri ile sunumu şeklinde yapılandırılmaktadır. Daha çok müze nesneleri hakkında ayrıntılı bilgiler edinmek için sıklıkla tercih edilen bu araçlar; etiketleme, değerlendirme, paylaşım gibi kullanıcıların da etkileşim içerisine girebildiği olanaklar sağlamaktadır. Brooklyn Müzesi koleksiyon veritabanı bu özellikler için önemli bir örnektir. Basit ve gelişmiş olmak üzere iki tarama tercihi sunulan veritabanında nesneler hakkında ayrıntılı bilgiler sunulmaktadır. Kullanıcılar nesnenin fotoğrafını kendi bilgisayarlarına indirebilmekte, sosyal ağlar üzerinden paylaşabilmekte, nesne kaydını mail olarak iletebilmekte ve nesne kaydını çıktı olarak alabilmektedirler Sistem ayrıca kullanıcıların nesneleri etiketlemesine izin

vermekte ve tarama bu etiketler içerisinde de yapılabilmektedir. Kullanıcılar isterlerse sisteme üye olarak etiketledikleri, beğendikleri nesneleri bir arada görebilmekte, nesne kayıtlarında kimin tarafından etiketlendiği bilgisi de yer alabilmektedir. Kullanıcılar ayrıca nesne kayıtlarının yeterlilik düzeyi hakkında değerlendirme yapabilmektedir (Brooklyn Museum, t.y.).

Nesnelerin gösteriminde kimi zaman ayrıntılı bir şekilde metadata yer almakta, kimi zaman imajın küçük bir kopyası ve kısa bir bilgi sunulmakta kimi zamansa telif sorunları nedeniyle imaj görüntülenememektedir. Eser hakkında kısıtlı içerik sunan müzeler, nesnelerle ilgili sanatçı, tarihsel dönem, eserin ait olduğu kültür gibi daha ayrıntılı bilgiler için bağlantılar sunmaktadır.

Müzeler, eğitim faaliyetlerini belirli alanlarda web üzerinden de yürütmek için kullanıcıların içerik yüklemesine olanak tanıyan, oyunlar ve haritalar gibi Web 2.0 teknolojilerinin sağladığı etkileşimli uygulamalar geliştirmişlerdir (Arends, Goldfarb, Merkl ve Weingartner, 2009). Bu eğitim, katılımcılar açısından geleneksel olarak müzelerde yürütülen eğitim programlarından farklılık taşır. Web ziyaretçileri dünyanın herhangi bir yerinden, her yaştan, her sosyal sınıftan olabilir ve her biri farklı bir birikime sahiptir (Saiki, 2010, s. 53). Web-tabanlı müze eğitim programları fiziksel olanaklardan yoksundur ancak web 2.0, müze eğitimi uygulamalarında kullanıcı ile etkileşim sağlanan yeni bir yol çizmiştir. Kullanıcıların kendi çalışmalarını yükleyebildikleri paneller, etkileşimli oyunlar ve çeşitli materyaller öne çıkan uygulamalardır (Arends, Goldfarb, Merkl ve Weingartner, 2009).

Sanat alanında faaliyet gösteren Tate Britain'in farklı yaş gruplarından çocuklara yönelik web uygulamaları, etkileşimin önemli düzeyde gerçekleştiği iyi uygulama örnekleri arasındadır. Kendilerine ayrılan bu alan içerisinde çocuklar sayısal sanat içeriği yaratabilmekte, kaydetmekte ve istediği ortamda paylaşabilmektedir. Tate galerisinde yer alan ya da kendi oluşturduğu eserleri seçerek koleksiyon oluşturabilmekte, eserlere yorum yapabilmekte, oylama ve değerlendirme yapabilmektedir (Tate Kids, t.y.). Bilgi edinmenin ve öğrenmenin çocuklar üzerinde en etkili öğrenme araçlarından birisi de oyundur. Müze web 2.0 uygulamalarında oyunlar

da önemli bir yer tutar. Bu alanda başarılı uygulamalardan birisi de Indianapolis Çocuk Müzesi'dir. Arkeoloji, sanat, bilim, sağlık, çevre gibi farklı konularda hazırlanmış etkileşimli oyunlar, çocuklar için eğlenirken öğrenmenin deneyimlendiği ortamlar sunar. Ayrıca öğretmenler için müzenin koleksiyon ve faaliyetleriyle bağlantılı olarak eğitim materyalleri ve aileler için de rehberler sunulmaktadır (The Children's Museum of Indianapolis, t.y.).

Web 2.0 müzelerin web üzerinden yaptıkları duyuruları kullanıcılar ile çok yönlü bir iletişim platformuna dönüştürmüştür. Bu platform müze ve kullanıcılarına görüş-alışverişinde bulunma ve tartışma imkânı da sunmaktadır. Fotoğraf, video paylaşım servisleri, bloglar, Wikiler ve Facebook, Twitter ve diğer sosyal ağlar gibi farklı özelliklere sahip platformlar bulunmaktadır.

Fotoğraf ve video paylaşım servisleri müzeler için eserlerini tanıtarak ve faaliyetlerini aktararak daha çok kullanıcıya ulaşmanın etkin bir aracıdır. Fotoğraf paylaşımı için yaygın kullanım alanına sahip olan Flickr müzelerin görsel kayıtları yüklemesine, etiketlemesine, paylaşılmasına, yorum yapılmasına ve taranmasına imkân verir. Bu özelliklerinin yanı sıra Flickr etiketler üzerinden tarama yapabildiği için geniş bir içeriği kapsayan esnek ve güçlü bir yapı sunar (Simon, 2007). Müzeler çok çeşitli amaçlarla Flickr'ı kullanmaktadır. Örneğin Brooklyn Müzesi Flickr üzerinden paylaşım açtığı fotoğraf arşivindeki fotoğraflar hakkında daha fazla bilgi edinmek için kullanıcılara "Neresi olduğunu biliyor musunuz?" gibi sorular sormaktadır. Luce Vakfı Amerikan Sanat Merkezi'nin (Luce Foundation Center for American Art) Flickr üzerinden yürüttüğü "Boşluğu Doldur (Fill the Gap)" adlı projesi kullanıcıların sergileme sürecine katılmasını sağlayan önemli bir uygulamadır. Proje, Smithsonian Amerikan Sanat Müzesi'nin (Smithsonian American Art Museum) sergi alanlarından ödünç verme, restorasyon gibi çeşitli amaçlarla çıkarılan nesnelerin yerine en uygun olanını bulmak için kullanıcıların koleksiyon veritabanını tarayarak seçtikleri nesneleri bildirmeleri üzerine kurulmuştur (Richardson, 2009).

Youtube gibi video paylaşım araçları da müzeler için tanıtım filmlerini, eğitim çalışmalarını, restorasyon süreçlerini, sanatçıların ve konu uzmanlarının konuşmaları gibi çeşitli faaliyetler ile ilgili videoları yayınlayabilecekleri bir platform sunmaktadır.

Müze blog sayfaları kullanıcılarla iletişimi güncel tutmak için oldukça kullanışlıdır. Blog sayfaları ile daha çok yaklaşan etkinlikler, haberler ve diğer faaliyetlere ilişkin bilgiler paylaşılır. Web sayfalarındaki gibi tek taraflı paylaşımından öte kullanıcıların da görüşlerini yazabildiği, gönderileri paylaşabildiği bir platform sunar (Arends, Goldfarb, Merkl, ve Weingartner, 2009).

Örneğin farklı konu başlıklarında içeriğe sahip olan MoMA'nın Inside/Out adlı blog sayfası müze personelinin, sanatçıları ve ziyaretçileri buluşturan bir forum niteliğinde olup kullanıcıların içerik oluşturmalarına, yorum yapmalarına ve gönderilerin etiketlenmesine de imkân sağlayabilmektedir (MoMA, 2013).

Web 2.0 yeniliklerinden kullanımı oldukça yaygın olan araçlardan birisi de sosyal ağlardır. Kidd (2010) müzelerin sosyal ağları kullanım amaçlarını üç çerçevede açıklamaktadır. İlki müzelerin sosyal medyayı etkin olarak müzeyi tanıtmak ve kullanıcılarla bağlantı kurmak için pazarlama alanında kullanmaları; ikincisi kapsayıcı bir çerçeve çizerek müzenin etrafındaki topluluğun ilgisini canlı tutmak; üçüncü olarak da işbirliği çerçevesinde toplumun, müze öyküsünü birlikte yaratmak adına teşvik etmektir. Facebook ve Twitter en yaygın kullanım alanına sahip sosyal paylaşım platformlarıdır. Müzeler koleksiyonlarına ve faaliyetlerine ilişkin her türlü bilgiyi ve çeşitli duyurularını bu platformlar üzerinden paylaşabilmekte, tartışmalar yürütmektedirler. Kullanıcılar yorumlarıyla bu paylaşımlara katılarak müze ile iletişim kurmaktadır. Facebook, kullanım ile ilgili istatistiki veriler sunması ile müzelere kullanıcı geribildirimini sağlaması açısından güçlü bir platformdur.

Müzelerin sıklıkla kullandığı Web 2.0 araçlarından birisi de RSS beslemesidir. RSS beslemesi, web sayfalarının yeni eklenen içeriğini takip etmek için tek bir arayüzle, kısa sürede inceleme olanağı sunmaktadır. Müzeler de web sayfaları, bloglar gibi

platformlarındaki RSS aboneliği ile koleksiyonlarına yeni gelen nesneleri tanıtmakta, yeni faaliyetlerini ve haberlerini duyurmaktadır.

Müzeler, web tabanlı uygulamalarını mobil araçlarla uyumlu bir şekilde düzenleyerek elektronik hizmetlerini mobil araçlar aracılığıyla da sunmaktadırlar. Mobil uygulamalar kullanıcılara müze koleksiyonlarıyla, sergilerle, eğitim uygulamalarıyla ve daha pek çok faaliyet ile etkileşim deneyimini kişiselleştirme fırsatı sunmaktadır (Palumbo, Dominici ve Basile, 2013) Müzeler mobil araçlara özel çeşitli uygulamalar da geliştirmektedirler. Scotland Doğa Müzesi (National Museum of Scotland), mobil araçlarla etkileşimli müze planı üzerinden en ünlü eserlere göz atabilecekleri bir uygulama geliştirmiştir (National Museum of Scotland, t.y.).

4. BÖLÜM

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME*

Bu bölümde öncelikle SHM'nin tarihçesi, kuruluşu, amaçları ve işlevlerine ilişkin bilgiler verilecek daha sonra müzenin organizasyonel yapısı, temel unsurları ile bilgi yönetim sürecinde gerçekleştirilen işlem ve hizmetlere ilişkin bulgular değerlendirilecektir. Bu değerlendirme, tarafımızca oluşturulan *Müzelerde Bilgi Yönetimi Değerlendirme Formu* çerçevesinde edinilen bulgular doğrultusunda yapılacaktır. Değerlendirme, formda yer alan ana konu başlıkları ve bu konu başlıklarında yer alan soruların sıralamasını takip etmektedir.

4.1. SADBARK HANIM MÜZESİ'NİN TEMEL UNSURLARI

4.1.1. Müzenin Tarihçesi, Amacı ve İşlevleri

Türkiye'nin önde gelen işadamlarından Vehbi Koç'un eşi Sadberk Koç, el işlerine ve el sanatına olan tutkusu ile hayatı boyunca topladığı eserlerden seçkin bir koleksiyon meydana getirmiştir. En büyük arzusu oluşturduğu bu koleksiyonu sergileyebilecek bir müze açmak olmuştur. Sadberk Hanım'ın 1973 yılında ölümünden sonra ailesi onun bu isteğini yerine getirmek üzere çalışmalara başlamış, Türkiye'nin ilk özel müzesi olan Sadberk Hanım Müzesi (Fotoğraf 1) 14 Ekim 1980 tarihinde İstanbul'da Sarıyer-Büyükdere'de Azaryan Yalısı olarak adlandırılan yapıda, Sadberk Koç'un anısına, onun kişisel koleksiyonunu sergilemek üzere açılmıştır.

* Değerlendirilen bulgular, 1 Şubat 2014 tarihinde ve 17-20 Şubat 2014 tarihleri arasında müze müdürü Hülya Bilgi, Türk İslam Bölümü birim sorumlusu İdil Zambak, Türk İslam Tekstil Seksiyonu sorumlusu Dr. Lale Görünür, Arkeoloji Bölümü birim sorumlusu Senem Gerçekler, Arkeoloji Bölümü müze uzmanı Deniz Uygur, Kütüphane sorumlusu İsmail Bakar, Konservasyon Laboratuvarı'nda görevli konservatör Berrin Caka, Yayın Satış sorumlusu Esra Demirbağ ve müzenin fotoğraf çalışmalarını gerçekleştiren Selamet Taşkın ile yapılan görüşmeler ve gözlem yoluyla elde edilmiştir.

Fotoğraf 1. Sadberk Hanım Müzesi (Solda Sevgi gönül binası, sağda Azaryan yalısı)

Vehbi Koç Vakfı'na bağlı bir kültür kurumu olarak hizmet veren Sadberk Hanım Müzesi, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma yasasının 24. ve 26. maddelerine dayanarak hazırlanmış olan 22 Ocak 1984 tarihli, 18289 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik hükümleri ve Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın onayı ile kurulmuştur.

Sadberk Hanım'ın kişisel koleksiyonu ile kurulan müze, zamanla Türk-İslam eserleri ve arkeolojik eserlerin edinilmesiyle zengin ve özgün koleksiyonları bünyesinde toplamıştır. Müze, Türkiye'deki müze türleri içinde arkeoloji ve etnoğrafya müzesi olarak kabul edilebilir. Sadberk Hanım Müzesi, ilgili olduğu koleksiyon türlerinin en seçkin örneklerini toplayarak ve gerekli koruma koşullarını sağlayarak müze bünyesindeki kültürel mirası gelecek kuşaklara aktarmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte daimi sergilemenin yanı sıra düzenlediği geçici temalı sergiler, bilimsel yayınlar ve eğitim programlarıyla toplumun her kesimiyle bütünleşmeyi amaçlamakta, çağdaş müzecilik anlayışı içerisinde toplumun sanatsal ve bilimsel gelişimine katkıda bulunan,

insanların bilgilenirken keyif almalarını da sağlayan eğitim ve kültür kurumu olarak hizmet vermeyi amaçlamaktadır. Müze, aynı zamanda 2001 yılından bu yana ICOM'un (International Council of Museums) üyesidir.

Sadberk Hanım Müzesi'nin işlevleri şu başlıklar altında sıralanmaktadır:

- Müzede edinilen eserler kayıt altına alınmakta ve depolanmaktadır.
- Eserlerin restorasyonu yapılarak konservasyon önlemleri alınmaktadır.
- Eserler, müzenin sergi alanlarında bilimsel yöntemlere göre sergilenerek, halkın ziyaretine açık tutulmaktadır.
- Mesleki ve bilimsel çalışmalar yapılarak eserlerin kataloğu ve çeşitli yayınlar hazırlanmaktadır.
- Müzeye yeni eserler ve koleksiyonlar kazanılmasına çalışılmaktadır.
- Çevredeki okullarla işbirliği yapılarak kültür değerlerinin tanıtılması sağlanmaktadır.
- Mevcut kütüphanenin koleksiyonunun geliştirilmesi için çaba gösterilmekte ve bir ihtisas kütüphanesi olarak akademisyenlerin hizmetine sunulmaktadır.
- Vakıflar Haftası, Müzeler Haftası, ve müze özel günlerinde faaliyetler düzenlenmekte ve etkinlikler yapılmaktadır.

4.1.2. Organizasyon Yapısı

SHM, mülki, idari ve mali olarak Vehbi Koç Vakfı'na bağlı bir özel müzedir. Müzenin özel müze statüsünde olması ve sahip olduğu koleksiyonların 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası'nın 3. maddesinde belirtilen "kültür varlıkları" olarak kabul edilmesi nedeniyle bu yasa doğrultusunda hazırlanan Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik hükümleri açısından bağlayıcı birtakım prosedürlere uymakla yükümlüdür. SHM, bu yönetmelik hükümlerince her yıl Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından görevlendirilen İstanbul Arkeoloji Müzesi uzmanlarınca; envanter kayıtları, güvenlik önlemleri, restorasyon ve konservasyon çalışmaları açısından denetlenmektedir.

SHM’de bilgi yönetim süreçlerine ilişkin gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde envanter defterlerinde tutulan koleksiyon nesnelere ilişkin kayıtların Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik (22.01.1984) hükümlerinde belirtilen prosedüre göre oluşturulduğu ve tutulduğu tespit edilmiştir. İlgili yönetmelikte bu işlemlere yönelik bağlayıcı hükümler şunlardır:

- Yönetmeliğin 9. maddesinde “*özel müzede bulunan kültür ve tabiat varlıkları Bakanlıkça uygun görülecek ve noterden tasdikli iki nüsha halinde tanzim edilecek envanter defterlerine özel müze uzmanlarınca kaydedilmesi*” istenmektedir. Yine aynı maddede bu defterlerden bir nüshasının, denetim açısından bağlı olunan müzeye verilmesi belirtilmektedir.
- Yönetmeliğin 10. maddesi de “*Özel müzelere yeni alınan kültür ve tabiat varlıkları en geç otuz günlük sürede her iki envanter defterinin devam eden sıra numarasına uyularak usulüne göre kaydedilir. Bir envanter numarasına birden fazla kültür ve tabiat varlığı kaydedilemez.*” ibaresiyle kayıtların tutulmasına ilişkin hükümler içermektedir.

Bu maddeler doğrultusunda SHM, koleksiyonlarında bulunan eserler için envanter defterleri tutmaktadır. Müzenin ilk kurulduğu yıllarda envanter kayıtları elle yazılmış, sonraki yıllarda daktilo ile, günümüzde de koleksiyon yönetim sistemi üzerinden alınan kayıtların çıktıları ciltletilerek envanter defteri oluşturulmaktadır. Kayıtların defterlerde tutulması zorunluluğu, hem kayıtların hem de envanterlerde yer alan bilgilerin yönetimine ve erişimine yönelik gereksinimleri karşılayamamaktadır. Müze koleksiyonları sonu olmayan bir araştırma sürecinin ana elemanlarıdır. Müze nesnelerinin taşıdıkları bilgi, yeni araştırmalar ve bulgular ışığında güncellenmek durumundadır. Bu nedenle nesnelere ilişkin bilgileri defterlerde kayıt altına almak bilginin güncellenmesini zorlaştırmaktadır. Müzede eser sayısının da giderek artması defterlerin kontrolünü eserlere erişim açısından olumsuz yönde etkilemektedir. Defterlerde tutulan kayıtlar veri güvenliği, afet gibi tehlikeler açısından da pek çok risk taşımaktadır.

10. maddede belirtilen kültür varlıklarının “usulüne göre” kaydedilmesi ibaresi de tartışmaya açık bir zemin oluşturmaktadır. Yönetmelikte belirtilen usulün açıkça tanımlanması kültür varlıklarının eksiksiz ve doğru olarak kayıt altına alınması açısından önem arz etmektedir.

- Yönetmeliğin 11. maddesi denetim hükümlerini içermektedir. Buna göre özel müzeler, yılda en az bir defa, denetim açısından bağlı bulunduğu müze müdürlüğü tarafından, ilgili müzedeki kültür ve tabiat varlıklarının sağlığı ve güvenliği ile ilgili tedbirlerin alınıp alınmadığının ve ayrıntılı envanter bilgilerinin olup olmadığının incelendiği bir denetime tabi tutulmaktadır. Bu maddede de kültür varlıklarının “sağlığı”, “güvenliği” ve “ayrıntılı envanter bilgileri” ile ilgili kriterlerin açıkça tanımlanmamış olması karışıklığa yol açmakta ve denetimin güvenilirliğini sarsmaktadır.

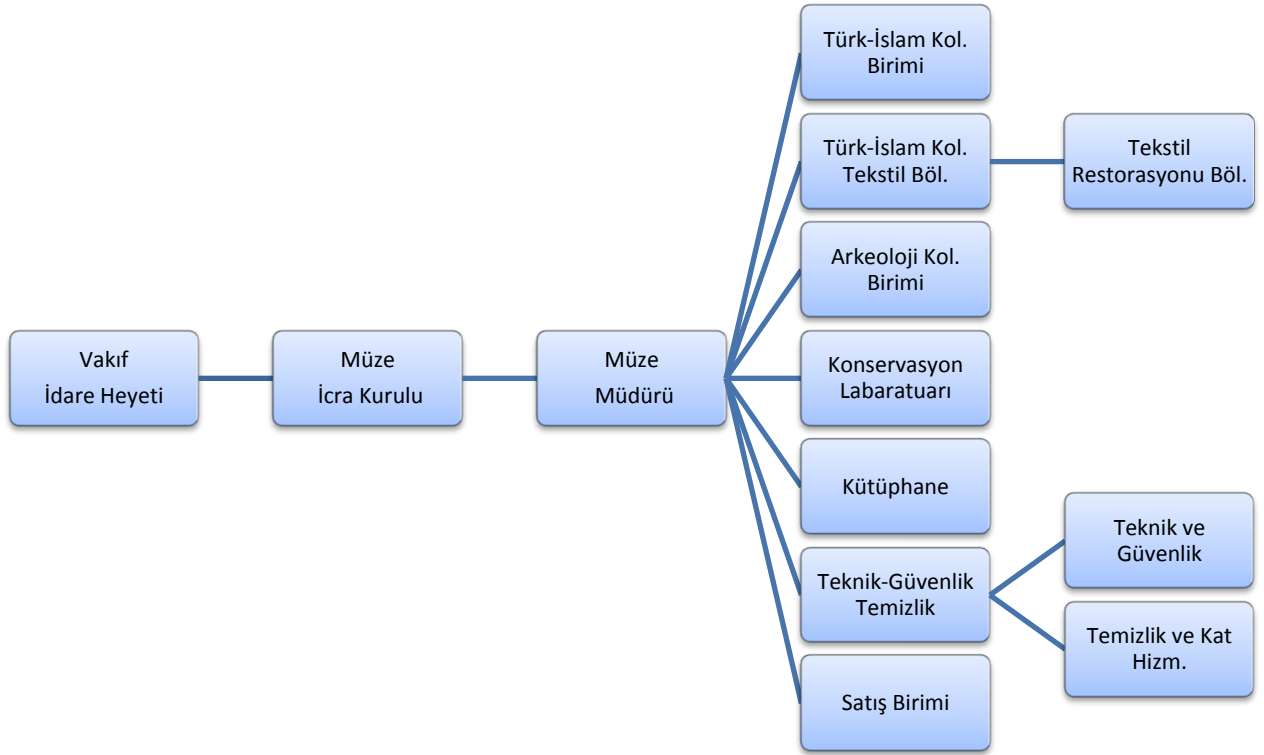
- Yönetmeliğin 14. maddesi ise eserlerin geçici sergiler dışında müze dışına çıkarılmaması hükümlerini içermektedir. Buna göre; *“özel müzeler müze binası dışında eser bulunduramazlar ve depo meydana getiremezler. Özel müzelerin başka bir yapıya taşınması ve eserlerin bu müze dışında geçici olarak sergilenmesi Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine bağlıdır.”* Bu hüküm, özellikle SHM gibi depo alanlarının sınırlı olduğu müzeler için, müze dışında bir depo kullanılamaması ve başka mekânlarda kalıcı sergilemeye olanak tanınmaması, müzenin koleksiyonlarını geliştirmesi, içinde bulunduğu topluma hizmetlerini ulaştırabilmesi açısından müzeler için kısıtlayıcı olmaktadır.

Yasa ve yönetmelik dışında SHM’nin uymakla yükümlü olduğu iç hizmetlerini düzenlemek üzere hazırlanan yazılı bir prosedür de bulunmaktadır. Sadberk Hanım Müzesi Fonu Yönetmeliği, 4 Haziran 1980 tarihinde kabul edilmiştir. Bu yönetmelik, genel olarak müzenin amacına yönelik hizmetlerini ve üst yönetimin görevlerini tanımlar, bütçe, gelir ve gider kalemlerini belirtir ve hesapların tutulması, sayım gibi konularda hükümler içerir. Yönetmelik, müzede bilgi yönetim sürecine ilişkin hükümler içermemekle birlikte 6. maddenin f bendinde, müze müdürünün yetki ve sorumlulukları

arasında “*müzeye giren eserlerin envantere işlenmesi ve karton fişlerinin çıkartılması*” ibaresi belirtilmiştir.

SHM Fonu Yönetmeliği’nde geçen bu ibareden müze kayıtlarının dönemin yasal mevzuatına uygun bir şekilde tutulması yönünde bir düzenlemenin olduğu görülmektedir. Yönetmelikte, bu ibare dışında bilginin yönetim sürecine ilişkin herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Yönetmelik, hazırlandığı dönem itibariyle müzenin kuruluş dönemindeki temel bazı ihtiyaçlara cevap verse de günümüzün çağdaş müzecilik yaklaşımı doğrultusunda gelişen müze hizmetleri ile ilgili süreçleri kapsayıcı bir çerçeveye sahip değildir.

Müzenin organizasyonel yapısı hiyerarşik yapılanma modelindedir (Şekil 10). Hiyerarşik yapının en üst seviyesinde Vehbi Koç Vakfı (VKV) idare heyeti bulunmaktadır. İdare heyeti müzenin bütçesini onaylar ve tüm harcamaların bütçe sınırları içerisinde gerçekleşmesi yönünde gözlemci olma görevini üstlenir. İdare heyetine bağlı olarak yine VKV bünyesinde müzenin icra komitesi bulunur. İcra komitesi, bir VKV icra komitesi üyesi, bir görevli üye ve müze müdüründen oluşur. İcra komitesi müzenin yönetimini saptar, süreli sözleşmeli çalışacakların sözleşme koşulları ile süresiz sözleşmelilerin işe alınış ve işten çıkarma koşullarını belirler (Sadberk Hanım Müzesi Fonu Yönetmeliği, 1980, s. 1-2).

Şekil 10. SHM'nin Organizasyon Şeması

İcra komitesi altında müze yönetimi ve yönetime bağlı Türk-İslam koleksiyonu, Türk-İslam ve tekstil koleksiyonu, arkeoloji koleksiyonu, konservasyon laboratuvarı, kütüphane, teknik-güvenlik-temizlik hizmetleri ve hediyelik eşya ve yayın satış birimleri yer alır.

Müze müdürünün sorumluluk alanında, çalışanlar arasında görev dağılımının yapılması ve işbirliğinin sağlanması, üst yönetim ve diğer kuruluşlarla ilişkilerin yönetimi, yatırımların ve ödeneklerin takibi, koleksiyonların geliştirilmesi ve müzede her türlü riske karşı önlemin alınması, sergilerle ve yayınlarla ilgili işlemlerin takibi bulunmaktadır. *Türk-İslam, Türk-İslam tekstil seksiyonu* ve *arkeoloji* olmak üzere koleksiyon bölümü üç birime ayrılır. Her üç birim de ilgili koleksiyonun yönetiminden ve bu koleksiyonlarla ilgili gerçekleştirilecek faaliyetlerden sorumludur. *Konservasyon laboratuvarında* ise müzeye yeni gelen ya da müze koleksiyonlarındaki nesnelerin,

onarım, bakım ve muhafaza işlemleri gerçekleştirilmektedir. Türk-İslam tekstil seksiyonu bölümü altındaki *tekstil restorasyonu* bölümü ise sadece tekstile yönelik restorasyon ve konservasyon hizmeti vermektedir. *Kütüphane birimi*, müze kütüphanesine edinilen bilgi kaynaklarının yönetimi ve bilgi hizmetleri çalışmalarını yürütmektedir. *Satış birimi* ziyaretçileri yönlendirme, müzede satış hizmetleri ve aynı zamanda müzenin ön muhasebe ve ofis-sekreteryaya işlerini de yürütmektedir. Müzede güvenliği sağlamak, müzenin genel temizliği ve teknik destek hizmetleri ise diğer *teknik-güvenlik-temizlik* birimi tarafından gerçekleştirilir. Müze ayrıca, koleksiyondaki nesnelerin fotoğraflarının çekimi için dışarıdan hizmet alımı yoluyla haftada iki gün müzede çalışma yürüten bir fotoğrafçı ile de anlaşmalıdır.

Müzenin organizasyonel yapısı incelendiğinde hiyerarşik yapıya sahip müzelerde küratoryal, programlar ve idari işler şeklinde üç ana bölüme ayrılan yapının SHM’de farklılaştığı görülmektedir. Programlar bölümü bulunmamakla birlikte bu birimin üstlendiği sergi ve yayın gibi çalışmalar küratoryal birimler ile yönetim tarafından gerçekleştirilmektedir. Medya ve pazarlama hizmetleri için, tanıtım vb. kapsamlı işlerde dış firmalardan destek sağlanmaktadır. Bunun yanı sıra küratöryal birimler içerisinde ayrıca bir kayıt birimi yoktur; bu birimler kayıtların yönetimi dahil koleksiyonla ilgili tüm işlemlerden sorumludur. Kütüphane ve konservasyon birimleri de koleksiyonların altında değil ayrıca bir birim olarak temsil edilmektedir. Müzede arşiv birimi de bulunmamaktadır. Koleksiyon niteliği olan arşiv malzemesi az sayıdadır ve işlemleri kütüphane birimi tarafından gerçekleştirilmektedir. Kurumsal belgelerin yönetimi ise her birimin kendi sorumluluğundadır. İdari işler açısından da sorumluluk alanı yönetim, satış birimi ile teknik-güvenlik-temizlik birimleri arasında paylaşılmış durumdadır. Bu bulgular, SHM’de organizasyonel yapı içerisindeki birimlerin müze organizasyonel yapısı içerisinde bulunmayan diğer faaliyet alanlarının hizmetlerini de yürütmekte olduğunu göstermektedir. Bu durumun birimlerin asıl faaliyet alanı ile ilgili verimliliği ve hizmet kalitesini olumsuz yönde etkilemesi söz konusudur. Ayrıca müzenin program biriminin ve bu birim altında sergi, eğitim ve diğer etkinliklerini yürütecek ayrı bölümlerinin bulunmayışı bu hizmetlerin niceliğini, niteliğini ve verimliliğini de olumsuz yönde etkilemektedir. Yılda 1-2 sergi düzenleyen müzenin kendi uyguladığı mevcut bir eğitim programının uygulanmamasının ve müzede sergiler dışında farklı

etkinliklerin gerçekleştirilememesinin nedenlerinden birisi de bu hizmetleri yürütecek birimlerin ve personelin bulunmayışıdır.

Müzedeki bilgi yönetimi sürecine yönelik çalışmaları birimler çoğunlukla birbirlerinden bağımsız olarak yürütmektedirler. Bilginin elde edilmesi, bilginin düzenlenmesi, koleksiyon yönetim sistemi aracılığıyla kayıtların yönetimi sürecinde Türk-İslam, Türk-İslam tekstil ve arkeoloji koleksiyonları bölümleri, kendi koleksiyonlarının kapsamına giren nesneler ile ilgili bu çalışmaları kendi birimlerinde yürütmektedirler.

Dijitalleştirme çalışmaları ise dışarıdan görevli olarak çalışan fotoğrafçı ile koleksiyon bölümleri ile birlikte çalışarak yürütülmektedir. Çalışma, ilgili koleksiyon bölümünün dijitalleştirilecek nesneyi belirlemesi ve fotoğrafçıya bildirmesi ve fotoğrafçıdan dijital kaydın edinilmesi sürecini kapsamaktadır. Dijitalleştirme sürecinde gerekli görülürse nesnelerin zarar görmemesi için konservasyon biriminin de desteği alınmaktadır.

Gerçek bilgi hizmetlerinden danışma hizmeti, telefonla ve müzede yayın satış biriminde görevli personel tarafından verilmektedir. Sergi çalışmaları ise, sergi hangi koleksiyonun kapsamında ise o birim tarafından yürütülmektedir. Müze içerisinde eğitim çalışmalarını yürütecek bir birim olmadığı için, eğitim çalışmaları dışarıdan talepte bulunan gruplar tarafından gerçekleştirilmektedir. Kütüphane, koleksiyon birimleri ile kütüphane koleksiyonunun geliştirilmesi ve kullanıcı hizmetleri açısından eşgüdüm içerisinde çalışmaktadır. Koleksiyon birimleri, müze nesnelerinin araştırma sürecinde bilgi kaynakları gereksinimini kütüphane hizmetleri ile karşılama ve kütüphaneye gelen araştırmacının konu alanına göre gereksinim duyduğu daha kapsamlı bilgi için danışma hizmeti sağlama yönünde kütüphane ile koordineli çalışmalar yürütmektedir. Sanal bilgi hizmetleri ise her bir koleksiyon biriminin, kendi çalışmaları doğrultusunda ilgili bilgileri derleyerek sunması şeklinde gerçekleşmektedir.

Bilgi yönetimine ilişkin süreçlerde birimler arasında ortak çalışmaların çok az sayıda gerçekleştiği görülmektedir. Bunun önemli nedenlerinden birisi organizasyonel yapının çok fazla birim ve alt bölümlere ayrılmamış olması ve bu doğrultuda bilgi yönetimi kapsamındaki pek çok sürecin birimler içerisinde gerçekleştirilmesidir. Diğer bir nedeni

ise çalışmanın ilerleyen bölümlerinden de anlaşılacağı gibi bilgi yönetim süreçlerinin mevcut birimler ile gerçekleştirilecek kapsamda olmayışıdır. Bununla birlikte kütüphane biriminin belirli alanlarda koleksiyon birimleri ile koordinasyon içerisinde çalışması kütüphane hizmetlerinin niteliğini olumlu yönde etkilemektedir.

Müzedeki birimler arasında iletişim daha çok sözlü ve hiyerarşik (üstlerden astlara, astlardan üstlere) olarak gerçekleştirilmektedir. Yönetim, gereksinim duyduğu dönemlerde tüm personel için bilgilendirme toplantıları da yapmaktadır. Müzenin hiyerarşik organizasyonel yapısı, birimlerin çalışma şekilleri ve birimler arası ortak çalışmaların sınırlı olması, birimler arasında yatay iletişimden çok hiyerarşik iletişim modelini geçerli kılmaktadır. Birimler ve personel arasında koordinasyona gereksinim duyulduğunda toplantılar düzenlenerek ya da üst ve astlar arasında ihtiyaç duyulduğunda birebir görüşmelerle sağlanmaktadır. Personel sayısının çok fazla olmaması müzede koordinasyon açısından kolaylık sağlamaktadır.

SHM'nin uzun dönemli hedefi müzenin çalışmalarını daha elverişli bir mekânda gerçekleştirmektir. Müze, faaliyet gösterdiği yapıların gereksinimleri karşılayamamasından ve taşıdığı risk faktörlerinden dolayı daha elverişli bir mekâna taşınmayı planlamaktadır. Bu doğrultuda müze için yer arayışları devam etmektedir. Fiziki mekânın değiştirilmesine yönelik bu hedef, planlı olarak müzenin kendi bilgilendirme organları aracılığıyla değil, çeşitli basın organları aracılığıyla duyurulmaktadır (Örnek, A. 2011, 27 Aralık; Şentürk, O, 2010, 31 Ekim). Müze için uygun bir fiziki ortam sağlanmasının ardından sonraki hedeflerin belirlenmesi ve planlamaların yapılması öngörülmektedir. Bu doğrultuda kamuoyu ile paylaşılan diğer hedef ya da planlamalar bulunmamaktadır. Müze, kültürel bellek kuruluşları ile işbirliği kapsamında çalışmalarını diğer müzeler ile gerçekleştirmektedir. Kütüphane ve arşiv gibi farklı materyale sahip bellek kuruluşları ile işbirliği yönünde bir girişim bulunmamaktadır. Müzeler ile işbirliğinin kapsamı daha çok sergilere eser sağlama ya da eser ödünç alma şeklinde olmaktadır. Sergilenecek malzeme üzerinden bir işbirliği sadece faaliyet eksenli bir işbirliği modeli sunmakta, süre ve mekân sınırlaması getirmektedir.

4.1.3. Koleksiyon ve Yönetimi

Kurulduğu yıllarda Sadberk Koç'un kişisel koleksiyonundan oluşan müze koleksiyonu, zamanla geliştirilerek bugün eser sayısı 20.000'i geçmiştir. Müzenin koleksiyonlarını oluşturmaktaki ve geliştirmekteki hedefi, Anadolu ve Türk kültürüne ait seçkin örnekleri toplayarak koruma altına almak ve müze bünyesinde toplanan bu kültürel mirası gelecek kuşaklara aktarmaktır.

Sadberk Hanım Müzesi'nde bulunan eserler iki ana koleksiyona ayrılmıştır. Bunlardan birisi Türk İslam Koleksiyonu diğeri ise Arkeoloji Koleksiyonu'dur.

Türk-İslam koleksiyonunda bulunan erken İslam, Selçuklu, Eyyubî, Memlûk, Timur ve Safevi dönemlerine ait döneminin sanat anlayışını ortaya koyan maden, seramik ve cam eserler (Fotoğraf 2); Selçuklu Dönemi altın ve gümüş kakma tekniğinin uygulandığı eserler, Timur Dönemi mimari yapılarının süslemesinde kullanılan çiniler koleksiyonun erken tarihli eserleridir.

Fotoğraf 2. Türk-İslam Koleksiyonuna Ait Madeni ve Seramik Eserler

Osmanlı sanatının tarihsel gelişiminin izlenebildiği 15. yüzyıl ile 20. yüzyıl başı arasındaki dönemi kapsayan maden, seramik, porselen, hat ve tekstil türü farklı malzemelerden yapılmış seçkin örnekler sanatsal açıdan Osmanlı Dönemi “saray üslubu”nu göstermesi açısından koleksiyonda yerini almıştır. Osmanlı seramik sanatının özgün örneklerinden İznik çini ve seramikleri de koleksiyonda önemli bir yer tutmaktadır (Fotoğraf 3). Bu koleksiyonun nüvesini 1983 tarihinde müze koleksiyonlarına dahil edilen Hüseyin Kocabaş koleksiyonundaki İznik çini ve seramikleri oluşturmaktadır. Zaman içerisinde müzayedelerden satın alınan eserlerle koleksiyon nitelik ve nicelik açısından gelişmiştir. Sadberk Hanım Müzesi, dünya müzeleri ve koleksiyonları içerisinde İznik çini ve seramik koleksiyonu ile tanınmaya başlamıştır.

Fotoğraf 3. SHM Türk-İslam Koleksiyonu İznik Çini ve Seramikleri Vitriini

Türk-İslam koleksiyonu dışında Osmanlı Dönemi’nin özellikle saray erkânının gündelik hayatı içerisinde kullandıkları pahalı ve değerli eşyalar arasında yer alan Çin porselenleri de bulunmaktadır. Osmanlı hat ve tezhip sanatının önemli örnekleri de zaman içerisinde gelişen bölümlerdendir. Bu koleksiyon 2003 yılında Sevgi Gönül hat koleksiyonunun katılımı ile daha da zenginleşmiştir.

Fotoğraf 4. Türk İslam Koleksiyonuna Ait Kıyafetlerden Örnekler

Tekstil eserleri arasında, Osmanlı İmparatorluğu'nun ticari, kültürel ve sosyal dünyasına ışık tutan ipekli dokumalar, işlemeler ve kıyafetler bulunmaktadır. İpekli dokumalar 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar tarihlenen Osmanlı Dönemi'nin siyasi ve ekonomik hayatına paralel bir şekilde çeşitliliği ve kaliteleri de yükselen seçkin örneklerden oluşmaktadır. Koleksiyondaki işlemeler de 16. yüzyıl ile 20. yüzyıl arasındaki dönemde gündelik hayatta kullanılan yorgan yüzleri, havlu, seccade gibi farklı malzemelerden, kıyafet ve askeri malzemelere kadar gibi geniş bir uygulama alanını içermektedir. Kıyafet koleksiyonu ise 18. yüzyıl ve 20. yüzyıl arasındaki dönemin varlıklı ailelerine aittir (Fotoğraf 4). Osmanlı coğrafyasında farklı yerlere ait olan bu eserler geniş bir kültürel yelpazeyi yansıtmaktadır.

Fotoğraf 5. Arkeoloji Koleksiyonuna Ait Eserlerden Örnekler

Müzenin arkeoloji koleksiyonuna ait eserlerin büyük bölümü 1983 yılında müzeye kazandırılan Hüseyin Kocabaş koleksiyonuna aittir. 7000’i aşkın eserden oluşan arkeoloji koleksiyonu (Fotoğraf 5), Geç Neolitik Çağ’dan Bizans Dönemi sonuna kadar Anadolu’da yaşamış uygarlıklara ait kültür varlıklarının izlenmesine olanak sağlamaktadır. Koleksiyonun en erken dönemlerine ait eserlerini Geç Neolitik Çağ’a ait pişmiş toprak kadın heykelleri oluşturur. İlk Tunç Çağı’na ait eserler Anadolu madenciliğinin gelişimi hakkında fikir veren özgün örneklerdir. Orta Tunç Çağı’na ait toprak kaplar, Hitit ve Asur Kolonileri Çağı’na ait toprak tabletler ile damga mühürler dönemin ticari ve sosyal hayatına ilişkin önemli kanıtlardır. Demir Çağı’nın önemli medeniyetleri Urartu, Lidyalılar ve Friglerin kültürlerine ait özgün eserler, özellikle Urartular’a ait tunç ve gümüş takılar Anadolu’nun eriştiği maden sanatının seviyesini göstermesi açısından önemlidir. Hellen uygarlığının temelini oluşturan Ege Denizi ağırlıklı Miken kültürüne ait eserler de bulunmaktadır. Bunlar içinde özellikle Karia bölgesine ait eserler dikkat çekicidir. Arkaik ve Klasik Dönem’e ait örnekler de Hellen çömlekçilik sanatını yansıtmaktadır.

Tablo 2’de SHM koleksiyonlarının sayısı ayrıntılı bir şekilde sunulmaktadır. Buna göre; müzenin Türk-İslam koleksiyonunda 13.856 adet eser, arkeoloji koleksiyonunda ise 7067 adet eser bulunmaktadır. 2013 Eylül sayımlarına göre, kütüphane koleksiyonunda bulunan Hüseyin Kocabaş yazma eserlerinin de bulunduğu müzede toplam eser sayısı 20.923’tür. Sayıca çok fazla olmamakla birlikte nitelik olarak koleksiyonların değeri oldukça yüksektir. Türk-İslam koleksiyonu ile arkeoloji koleksiyonundaki eser sayısı arasındaki fark nedeniyle SHM’yi ağırlıklı olarak bir etnoğrafya müzesi olarak değerlendirmek mümkündür.

Tablo 2. SHM Koleksiyonlarındaki Eserlerin Dağılımı *

Koleksiyonlar		Sayı
Türk İslam Koleksiyonu	Sikkeler	2732
	Ana Koleksiyon	8328
	Josephine Powell Koleksiyonu-Tekstiller	698
	Josephine Powell Koleksiyonu-Aletler	1189
	Yazma Eserler ve Levhalar	269
Türk İslam Koleksiyonu-Toplam		13.216
Arkeoloji Koleksiyonu	Anadolu Medeniyetleri Sikkeleri	1467
	Ana koleksiyon	5600
Arkeoloji Koleksiyonu-Toplam		7067
Kütüphane	Yazma eserler (Hüseyin Kocabaş bağışı)	640
Tüm Koleksiyonlar-Genel Toplam		20.923

* Tablodaki veriler 1 Şubat 2014 tarihinde müze müdürü Hülya Bilgi ile yapılan görüşmede elde edilmiştir.

Sadberk Hanım Müzesi’nde nesneleri edinme işlemi bağış ve satın alma yoluyla gerçekleşmektedir. Müze koleksiyonlarının gelişmesinde özellikle bağış yoluyla edinme önemli bir rol oynamaktadır. Koç ailesi tarafından bağışlanan Sadberk Koç’un topladığı Türk-İslam eserleri, 2003 yılında Sevgi Gönül’ün vefatı üzerine müzeye bağışlanan hat koleksiyonu, 1983 yılında satın alınan arkeolojik eser ağırlıklı olan Hüseyin Kocabaş koleksiyonu, 2007 yılında Josephine Powell tarafından bağışlanan eserler müze koleksiyonlarının gelişmesinde büyük katkı sağlamıştır.

Tablo 3. 2003-2013 Yılları Arasında SHM’de Eser Edinme Sayısı*

	Türk-İslam Koleksiyonu			Arkeoloji Koleksiyonu		
2006-2013	Türk-İslam Dönemi Sikkeleri	Türk-İslam Ana Koleksiyon	Hat Eserler ve El Yazmaları	Anadolu Medeniyetleri Sikkeleri	Arkeoloji Ana Koleksiyon	Toplam
2006	-	80	2	-	4	86
2007	-	136	-	-	-	136
2008	-	79	1	-	-	80
2009	-	96	-	-	4	100
2010	-	144	-	-	-	144
2011	-	161	-	-	12	173
2012	9	88	5	-	4	106
2013	-	35	-	-	-	35
Toplam	9	819	8	-	24	860

* Tablodaki veriler 1 Şubat 2014 tarihinde müze müdürü Hülya Bilgi ile yapılan görüşmede elde edilmiştir.

Tablo 3'deki veriler doğrultusunda 2006-2013 yılları arasındaki 8 yıllık dönem incelendiğinde Türk-İslam koleksiyonuna edinilen yıllık ortalama eser sayısı 104,5; arkeoloji koleksiyonuna edinilen yıllık ortalama eser sayısı ise 3'tür. Türk-İslam koleksiyonunun arkeoloji koleksiyonuna oranla daha çok gelişme gösterdiğini söylemek mümkündür.

SHM'nin koleksiyon geliştirmeye yönelik, açıkça tanımlanmış kriterleri içeren yazılı bir prosedürü bulunmamaktadır. Ancak müzenin eser edinme sürecinde izlediği temel yaklaşım; müzeye kazandırılacak nesnelerin, koleksiyonlarının kapsamına giren, 20. yüzyıl başına kadar tarihlenebilen, koleksiyonları zenginleştirecek, tamamlayacak nitelikte ve özgün olması gerekliliğidir. Eser edinmede kondisyonun iyi olmasına, kondisyon kötüyse de onarılabilir olmasına dikkat edilmektedir.

Nesne edinme sürecinde üçüncü kişiler tarafından müzeye bağışlanmak istenen eserler müzenin edinme yaklaşımı doğrultusunda değerlendirilerek kabul ya da reddedilmektedir. Satın alma süreci yönetimin müzayedeleri takip etmesi ile alacağı eserleri belirlemesi doğrultusunda gerçekleşmektedir. Türk-İslam bölümü ve arkeoloji bölümünde görevli müze uzmanları da müzayedeleri takip ederek yönetime, müze koleksiyonlarına kazandırılacak eserler önerebilmektedirler. İcra komitesinin onayı ile belirlenen bütçe doğrultusunda müzayede kazanılırsa eserin müzeye getirilme işlemleri ile süreç devam etmektedir.

Koleksiyon oluşturma ve geliştirme sürecinde bir planlama yapılmakla birlikte bu planlama, sadece varolan koleksiyonların zayıf ve güçlü yanlarının belirlenerek ona göre eser edinme yoluna gidilmesi yönündedir. Bu planlama, hedef kitlenin ve ihtiyaçlarının belirlenmesini, gerçek ve ideal koleksiyon arasındaki fark analizinin yapılmasını, gereksinimler ve fark analizi sonrasında edinme ve elden çıkarma önceliklerinin belirlenmesini ve diğer müzeler tarafından yapılan bütünleyici koleksiyonların tanımlanmasını kapsamamaktadır.

Koleksiyonların geliştirilmesine yönelik kriterlerin ayrıntılı bir şekilde tanımlanmamış olması müzeye kazandırılacak nesnelerin seçimi konusunda öznel tercihlerin olabilmesi

endişesini doğurmakta, buna yönelik kurumsal anlayışı geri plana atmaktadır. SHM'nin misyonu doğrultusunda koleksiyonlarını durağan değil daimi olarak gelişen bir yapıda tutabilmesinin, koleksiyonların eksik yönlerinin tamamlanmasının ön koşulu olarak koleksiyonları geliştirmeye yönelik çok yönlü bir planlamanın yapılmasını gerekli kılmaktadır. Arkeoloji koleksiyonuna edinilen ortalama eser sayısı da koleksiyon geliştirme planlanmasının arkeoloji koleksiyonu için öncelikli olarak gerekliliğini ortaya koymaktadır.

SHM'de koleksiyonların yönetimine ilişkin süreçleri tanımlayan yazılı bir politika bulunmamaktadır. Koleksiyon yönetimine ilişkin müzenin kuruluşundan itibaren yazılı olmayan ancak çalışanlara belirli işlemlerle ilgili sözlü olarak aktarılmış devam eden bir süreç uygulanmaktadır. Yapılan görüşmeler doğrultusunda, standartlaşmanın sağlanabilmesi ve koleksiyon yönetim sürecine ilişkin uygulamaların doğru bir şekilde gerçekleştirilebilmesi, herhangi bir problemle karşılaşma durumunda karar verme mekanizmalarının etkin bir şekilde çalışabilmesi açısından koleksiyon yönetim politikasına gereksinim duyulmakta olduğu anlaşılmaktadır.

SHM koleksiyonlarında müze nesnelerinin elden çıkarılması durumu genellikle olmamaktadır. Müzeye kazandırılacak nesneler için itinalı bir seçim süreci gerçekleşmekte ve nesnelerin korunması, bakımı ve uygun koşullarda muhafazası sağlanarak mümkün olabildiğince zaman faktörü karşısında bozulmanın önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

SHM'de bazı koleksiyonlara ait nesneler kimi zaman ödünç verilmiş, kimi zaman bazı sergiler için koleksiyonerlerden ödünç eser de alınmıştır. Müze envanterine ve dolayısıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı'nda kayıtlı eserlerin ödünç verilme ve alınma prosedürleri KTB tarafından Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik çerçevesinde belirlenmiştir. Tüm müzeler gibi SHM'de bu prosedürler doğrultusunda hareket etmektedir.

Fotoğraf 7. SHM Restorasyon Laboratuvarı

Müze koleksiyonlarında bulunan nesnelerin koruma, bakım ve onarım işlemleri müzenin restorasyon laboratuvarı ve Türk-İslam tekstil seksiyonunda görevli restoratörler tarafından yürütülmektedir. Müze koleksiyonlarının bütünlüğünün korunarak gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla nem, ısı, ışık, haşere ile mücadele ve afet risk yönetimi gibi pasif konservasyon unsurlarına önem verilmektedir. Restorasyon laboratuvarı (Fotoğraf 7) tam teşekküllü bir laboratuvar olup eserler için her türlü önlemin alınabilmesini olanaklı kılmaktadır. Müze, sahip olduğu laboratuvarla Türkiye'deki ender müzelerden birisidir. Eserlerin bulunduğu depo ve sergi alanlarında nem ölçüm cihazlarıyla nem ve ısı kontrol edilmekte ve duruma göre nem makinaları ile eserlerin bulunduğu ortam uygun nem seviyesine getirilmektedir. Depolarda ışıktan uzak olan eserler, sergide de sadece ziyaretçiler gezdiğinde ışığa maruz kalmakta diğer zamanlarda karanlık ortamda muhafaza edilmektedir. Aydınlatma için akkor flamanlı, çanak halojen, floresan ve fiberoptik sistem lambalar tercih edilmiştir. Isının depolarda 18 C°, sergi salonlarında 21 C° olmasına dikkat edilmektedir. Depo ve sergi salonlarındaki vitrinlerde dijital nem ölçüm cihazları ile nem oranları takip edilmekte organik eserler için %55-60, inorganik eserler için % 45-50 arasında nem oranı nem

makinaları ile sabitlenmektedir. Binanın özellikle büyük araçlar geçtiğinde sallanması da eserler için tehlike oluşturabilmektedir. Afet risk yönetimi kapsamında herhangi bir sarsıntıya karşı depolarda bulunan eserlerin yer aldığı kutular emniyet kuşağı ile sarılmış; sergide bulunan eserlerden mümkün olanlar museum wax ile bulunduğu yere sabitlenmiştir. Bina içi ve dışı zararlı haşerelere karşı periyodik olarak ilaçlanmaktadır. Müzede koleksiyonların korunmasına azami ölçüde özen gösterilmektedir ancak fiziki şartlar koruma ve muhafaza işlemlerini kısıtlamaktadır. Müzede eserler için tek tek değil, genel bir sigorta yapılmış ancak sigorta öncesinde risk analizi yapılmamıştır. Özellikle SHM gibi tarihi yapılarda faaliyet gösteren müzelerde fiziki şartların olumsuz etkileri sigorta sürecini önemli ölçüde etkileyeceğinden risk analizi yapılması hayati bir öneme sahiptir.

Müzede koleksiyonlara yönelik edinme bilgilerinin tamamı müze giriş defterlerinde tutulmaktadır. Bu giriş defterinde edinme bilgilerini oluşturan; nesnenin kimden, hangi tarihte, hangi şartlarla edinildiği, nesnenin ne olduğunun açıkça belirtildiği kısa bir tanım ile satın alma ise ücretini ve nesnenin ilk incelemede belirlenen kondisyonu gibi bilgiler yer almaktadır. Nesne ile birlikte edinilen nesneyle ilgili belge, fotoğraf vb. dokümanlar ile etütlük eser olarak nitelendirilen nesnelerin de kayıtları bu giriş defterine yapılmaktadır.

Bu bilgilerden eserin edinildiği kişi ya da kurum, edinme tarihi, bağış ya da satın alma bilgisi ve bedeli gibi bilgiler koleksiyon yönetim sistemindeki nesne katalog kayıtlarında da yer almaktadır. Sergileme işlemlerine ilişkin kayıtları her bir koleksiyon birimi kendisi tutmaktadır. Türk-İslam bölümünde bilgisayarda Microsoft Word programında ve basılı olarak tutulurken arkeoloji bölümü bunun için File Maker Pro 12 veritabanı programını kullanmaktadır.

Bakım ve onarım bilgileri ağırlıklı olarak konservasyon laboratuvarı ve tekstil restorasyonu birimleri tarafından konservasyon fişi dosyalarında (Şekil 11) tutulmaktadır. Dosya içerisinde yer alan eser tedavi fişi (Şekil 12), birimlere verilen konservasyon teslim fişinin bir kopyası (Şekil 13), eserin öncesi ve sonrasını gösteren fotoğraflar, varsa nesnenin çizimleri ve raporu bulunmaktadır. Nesnenin restorasyon

sürecine ilişkin fotoğraflar aynı zamanda CD formatında da tutulmaktadır. Depolama işlemine yönelik olarak depo listeleri her koleksiyon bölümünün kendi bilgisayarlarında listeler olarak tutulmaktadır. Midas yazılımında katalog kayıtlarında da nesnenin yerini belirten alanda nesne depoda ise hangi depoda olduğu yazmaktadır. Ödünç verme, müzede çok sık yapılan bir işlem olmamakla birlikte ödünç verilen kurum ile karşılıklı düzenlenen yazılı, imzalı prosedürler dosyalanmaktadır. Sigorta işlemlerine ilişkin kayıtlar ise yönetim tarafından dosyalanmaktadır. Durum raporları, konservasyon dosyası içerisinde bulunmakla birlikte nesnenin genel durumuna ilişkin temel bilgi, katalog kayıtlarında da bulunmaktadır. Kayıtlar, masaüstü PC’lerde, fiziksel olarak dosya ve klasörlerde, harici bellek, CD gibi depolama aygıtlarında ve Midas dijital arşiv sistemi ile File-Maker Pro 12 veritabanı yazılımlarında tutulmaktadır.

Vehbi Koç Vakfı SADBERK HANIM MÜZESİ KONSERVASYON LABORATUVARI		KONSERVASYON FİŞİ			
Foto/Çizim	ESERİN DETAYLARI	Sarısı	Sekiyon	Env. No	
	Esmin Tipi	İsim			
	Cinsi				
	Kökleri (Yer/kültür/Tören)				
				Dönem	
				Tarih	
FOTOĞRAF NUMARALARI		DİĞER BİLGİLER		İÇİNDKİLER	
Evvelki (Tarih)	Sonraki (Tarih)			TEDAVİ KARTI	
				TEDAVİ KARTI devamı	
				TESLİM FİŞİ	
				FOTOĞRAF	
				ÇİZİM/KROKİ	
				ÖRNEK	
				RAPOR	
				YAZIŞMA	

Şekil 11. Konservasyon Fişi

[illegible]

Şekil 12. Eser Tedavi Fişi

TESLİM FİŞİ		SADBERK HANIM MÜZESİ Piyasa Caddesi 25-27-29 Büyükdere 80890, İstanbul Tel: 142 38 13-14		
Kayıt Env. No:			Seksiyon	Teslim Tarihi
Eserin Kapsamı	Cinsi	Kökeni (Yer/Kültür/Töre)		
	Tarifi		Dönem/Tarih	
Teslim Sebebi (Sergi/Ödünç, vs)			Teslim Alan:	
YALNIZ KONSERVASYON SEKSİYONU TARAFINDAN DOLDURULACAKTIR.				
İmza			Tarih	
Teslim eden:				

Şekil 13. Konservasyon Teslim Fişi

Koleksiyon kayıtlarının farklı birimlerde farklı kayıt yöntemleri ile farklı kayıt ortamlarında tutulduğu görülmektedir. Her birim, kendi işlemleri ile ilgili süreci kendi yöntemleriyle ve kendi tercih ettiği ortamda kayıt altına almaktadır. Hangi süreçlere ilişkin ne tür kayıtlı bilgilerin olması gerektiği, bu bilgilerin nasıl ve nerede tutulması

gerektiği yönünde yazılı prosedürlerin bulunmayışı, çalışanların inisiyatifinde olan ve kurumsal standartlardan yoksun bir yapı yaratmaktadır.

20.923 eserden yaklaşık 4000 adedi sergilenmektedir. Bu sayı toplam koleksiyonun %19,12'sine denk düşmektedir. Fiziki mekânın sınırlılıkları nedeniyle koleksiyonlara dair istenildiği kadar nesne sergilenememektedir. Zaman zaman vitrindeki nesneler değiştirilmektedir. Ayrıca temalı açılan sergilerde koleksiyondaki nesnelerin sergileme sirkülasyonu sağlanmaktadır. Sergide bulunmayan nesnelerin bilgisine iki araçla kısıtlı olarak erişim sağlanabilmektedir. Bu nesnelere, geçmiş sergilerin basılı kataloglarından ve müzede kullanılan koleksiyon yönetim sisteminden erişim mümkündür. Basılı kataloglar, müzeden ve dışarıdaki satış noktalarından edinilebilmektedir. Ancak müzedeki tüm nesneler bu kataloglarda bulunmamaktadır. Kataloglardaki bilgiler ayrıca güncellenemediği gibi nesnelere ilişkin güncel verileri kapsamamaktadır. Koleksiyon veritabanı ise çevrimiçi erişime açık değildir; müze içinde sadece koleksiyon birimleri çalışanları tarafından kullanılabilir. Ziyaretçilerin ya da müze nesneleri üzerinde araştırma yapmak isteyen kullanıcıların sergi dışında müze nesnelere ve bilgisine ulaşmaları neredeyse mümkün değildir. Müzede koleksiyonlara sınırlı erişimin nedeni güvenlik ve nesne bilgisinin, müzenin uygun bulmadığı yayın, afiş, web gibi ortamlarda ve yanlış kullanılması olarak vurgulanmaktadır. Koleksiyonlardaki nesnelerin ve bilgisinin öncelikle müze tarafından kamuoyuna duyurulması ve yayınlanması koşulu da bulunmaktadır. Bu koleksiyon eksenli ve kapalı tutum, müzenin, toplumla etkileşimini, toplumu eğitme ve gelecek kuşakları kültürel mirası koruma konusunda bilinçlendirme misyonunu olumsuz yönde etkilemektedir.

Koleksiyonlar ya da belirli nesneler üzerinde araştırma yapmak isteyen kullanıcıların nesnelere erişimi için bazı prosedürler uygulanmaktadır. Kullanıcılardan müze yönetimine bir yazı ile taleplerini iletmeleri istenmektedir. Bu talepler yönetim tarafından değerlendirilmekte ve araştırmacı, çalışmak istediği nesnelerle ilgili olan koleksiyon birimine yönlendirilmektedir. Koleksiyon birimindeki uzmanlar araştırmacıya çalışma yapabileceği bir zaman dilimi için randevu vermektedir. Araştırmacının ne ölçüde koleksiyonlardan yararlanacağı ve ne tür prosedürlere uyacağına yönelik yazılı kurallar bulunmamaktadır. Araştırmacının çalışması yönetim

tarafından değerlendirilerek gerekli görülürse erişim kısıtlaması, kullanım kısıtlaması, yayın kısıtlaması uygulanabilmektedir. Araştırmacının depolara girmesinin mümkün olamaması, koleksiyon veritabanında kullanıcılar için bir arayüz olmadığından, nesnelere yönelik gizli olan edinme bilgilerini de görme ihtimalinin bulunması erişim kısıtlamalarının en önemli nedenleridir. Eserlerin fiziksel olarak yıpranmaması için bulunduğu yerden çıkarılmasının sakıncalı olduğu durumlarda kullanım kısıtlaması getirilmektedir. Yayınlama açısından ise; müze, özellikle hiç yayınlanmamış nesneleri kendisinin yayınlamasını istemektedir. Yapılan yayınların müzenin sahip olduğu nesneler hakkında yanlış bilgiler içerme ihtimali, kötü baskı, kaynak belirtmeme gibi nedenlerle çoğunlukla yayınlama taleplerine olumsuz yönde cevap verilmektedir. Kullanıcıların nesnelere ve nesne bilgilerine erişiminin önündeki kısıtlamalar, müze nesnesinin bilgi kaynağı olarak insanlığın ortak geçmişinin kanıtlarını açıklamada kullanılmasının önündeki en büyük engeli oluşturmaktadır. SHM'nin sahip olduğu koleksiyonları erişime açma yaklaşımı, bu ortak mirası açıklama sürecini ve bu süreçte kullanılan yöntem ve çıktıları kendisinin belirlemesi üzerine kurduğu ve yetkilendirdiği sonucuna ulaştırmaktadır.

4.1.4. Personel

SHM'de geleneksel yapı içerisinde müze kadrosu uzman personel ve geri hizmetleri yürüten idari personel olarak iki gruba ayrılmaktadır. Uzmanlar kendi içerisinde yürüttükleri çalışmalara bağlı olarak küratör, restoratör/konservatör ve kütüphaneci olarak ayrılmaktadır. İdari grup ise satış, teknik, güvenlik ve kat hizmetleri olarak kendi içerisinde görev dağılımına sahiptir.

Tablo 4. SHM'nin Birimlerinde Görev Yapan Uzman Personelin Unvanları ve Eğitim Durumları

Bölüm	Unvan	Eğitim
Müze Yönetimi	Müdür	Sanat tarihi-Yüksek Lisans
Türk-İslam Koleksiyonu	Küratör (Bölüm sorumlusu)	Sanat tarihi-Yüksek Lisans
	Küratör	Sanat tarihi-Yüksek Lisans
Türk-İslam Tekstil Seksiyonu	Kıdemli Küratör (Bölüm sorumlusu)	Sanat tarihi-Doktora
	Restoratör	Dikiş-Nakış-Meslek Lisesi
	Restoratör	Olgunlaşma Enstitüsü
Arkeoloji	Küratör (Bölüm sorumlusu)	Arkeoloji-Yüksek Lisans
	Küratör	Arkeoloji-Lisans
Konservasyon Laboratuvarı	Konservatör (Bölüm sorumlusu)	Restorasyon-Meslek Yüksekokulu
	Konservatör	Restorasyon-Meslek Lisesi
Kütüphane	Uzman kütüphaneci	Kütüphanecilik-Lisans

Tablo 4'te de görülebileceği gibi uzman personel koleksiyonların yönetimi ile ilgili işlemleri yürütenler koleksiyon ile ilgili uzmanlık eğitime sahiptir ve daha çok lisans üstü eğitim almışlardır. Konservasyon ve restorasyon bölümleri ise ilgili mesleki eğitime sahiptirler. Müzenin kütüphanesinde görev yapan kütüphaneci de kütüphanecilik eğitimi almıştır.

İdari birimlerde ise hediyelik eşya ve yayın satış biriminde 1 görevli, teknik-güvenlik-temizlik biriminde 1 teknik güvenlik sorumlusu, 3 gece görevlisi, 1 temizlik ve kat hizmetleri sorumlusu, 1 bilet satış-kat hizmeti görevlisi ve 5 temizlik ve kat hizmeti görevlisi hizmet vermektedir.

Müzede personelin yazılı görev tanımı bulunmaktadır ancak bu çalışma için paylaşılamadığından bilgiler çalışanlardan edinilmiştir.

Arkeoloji koleksiyonu birimi çalışanlarının görevleri: Müzenin arkeoloji koleksiyonlarında bulunan eserleri araştırmak, kayıtlarını oluşturmak, Kültür Bakanlığı denetimi için eser fişleri hazırlamak, eserlerin envanterini çıkartmak ve ilgili programa bu kayıtların verilerini girmek, eserleri koruma ve muhafaza altına alarak depolamak, depo düzenini sağlamak, eserlerin sergilenmesi için gereken prosedürleri yerine getirmek, sergi kataloglarının hazırlanması için eserlerle ilgili ayrıntılı araştırmalar yapmak, eserlerin fotoğraflarının çekim işlemlerini takip etmek, dijital görüntüleri düzenlemek ve müze koleksiyonlarında araştırma yapmak isteyen kullanıcılara yardımcı olmaktır.

Türk-İslam koleksiyonu birimi çalışanlarının görevleri: Müzenin Türk-İslam koleksiyonlarında bulunan eserleri araştırmak, kayıtlarını oluşturmak, Kültür Bakanlığı denetimi için eser fişleri hazırlamak, eserlerin envanterini çıkartmak ve ilgili programa bu kayıtların verilerini girmek, eserleri koruma ve muhafaza altına alarak depolamak, depo düzenini sağlamak, eserlerin sergilenmesi için gereken prosedürleri yerine getirmek, sergi kataloglarında yer alacak eserlerle ilgili ayrıntılı araştırmalar yapmak, eserlerin fotoğraflarını çekim işlemlerini takip etmek, dijital görüntüleri düzenlemek.

Türk-İslam Tekstil seksiyonu çalışanlarının görevleri: Bölüm sorumlusu, müzenin Türk-İslam koleksiyonlarında bulunan eserleri araştırmak, kayıtlarını oluşturmak, Kültür Bakanlığı denetimi için eser fişleri hazırlamak, eser envanterlerinin kayıtlarını ilgili programa girmek, eserleri koruma ve muhafaza altına alarak depolamak, depo düzenini sağlamak, eserlerin sergilenmesi için gereken prosedürleri yerine getirmek, sergi kataloglarında yer alacak eserlerle ilgili ayrıntılı araştırmalar yapmak, eserlerin fotoğraflarının çekim işlemlerini takip etmek, dijital görüntüleri düzenlemek ve müze koleksiyonları ile ilgili araştırma yapmak isteyen kullanıcılara yardımcı olmakla görevlidir. Bölüm sorumlusu ayrıca müzenin eser giriş defterinden ve edinme bilgilerinin bu defterlerde tutulmasından da sorumludur. Bu bölümde görevli restoratörler ise tekstil eserlerin bakımı, onarımı, korunması, uygun koşullarda

muhafaza edilmesi, onarım süreçlerinin belgelenerek kayıt altına alınması ve sergide bulunan tekstil eserlerin ısı, ışık, nem kontrolü ile depoların kontrolünü yapmaktadır.

Konservasyon Laboratuvarı çalışanlarının görevleri: Müze koleksiyonlarında bulunan nesnelerin bakımı, onarımı, korunması ve sergi ve depoların ısı, ışık ve nem kontrollerinin yapılarak uygun muhafaza koşullarının sağlanması; nesnelere ilişkin gerçekleştirilen onarım süreçlerinin belgelenerek kayıt altına alınmasıdır.

Kütüphane hizmetlerini yürüten uzman kütüphanecinin görevleri: Müzenin uzmanlık alanına giren konularda bilgi kaynaklarını sağlamak, düzenlemek, müze çalışanlarının ve diğer kullanıcıların hizmetine sunmaktır. Ayrıca, müzenin Türk-İslam Koleksiyonu içerisinde yer alan Hüseyin Kocabaş Koleksiyonu yazma eserlerinin düzenlenmesi, muhafazası ve kullanıma sunulmasından da sorumludur.

Müze icra komitesi başkanı, müze müdürü ve uzmanları ICOM'un asosiye üyesidir.

ICOM Avrupa temsilciliklerinin müze profesyonelleri için belirledikleri görev tanımlarına göre SHM müze personelinin görevleri değerlendirildiğinde, küratörlerin kendi görevleri ile birlikte envanter koordinatörü, kayıt görevlisi, doküman merkezi sorumlusu ve sergi küratörünün görevlerini de birlikte yürüttükleri tespit edilmiştir. Çalışanların kendi uzmanlık alanları dışında da sorumluluklarının olması asli görevlerinin yerine getirilmesini olumsuz yönde etkilemektedir. Özellikle küratörlerin envanter kayıtlarının tutulması, düzenlenmesi ve ilgili programa kaydı gibi süreçler için çalışma saatinin önemli bir bölümünü ayırdıkları ve verilerin yönetimi ile ilgili ciddi sorunlar yaşadıkları ve bu sorunların çözümü için fazlaca çaba sarf ettikleri gözlenmiştir. Envanter koordinatörü, kayıt görevlisi, doküman merkezi sorumlusu ve sergi küratörü gibi pozisyonlar ayrı bir eğitim ve uzmanlık gerektiren alanlardır; bu alanlarda ayrıca istihdam gerekmektedir. Bunun yanı sıra müzede düzenli ve programlı bir eğitim programı yürütmek için bir müze eğitimcisine, ziyaretçi çalışmalarını yürütmek için bir ziyaretçi hizmetleri sorumlusuna, koleksiyon veritabanını barındıran yazılım ve müzedeki bilgi teknolojisi altyapısıyla ilgilenebilecek bir bilgi teknolojileri sorumlusuna, müzenin çeşitli platformlarda tanıtımını yapabilecek ve müzeye bağlı

sağlayabilecek pazarlama tanıtım ve bağış sağlama sorumlusuna, düzenli olarak müzenin iç ve dış basın organlarında, web araçlarında, sosyal medyada faaliyet ve etkinliklerini duyurabilecek bir basın ve medya görevlisine gereksinim bulunmaktadır.

Müzede kurumsal düzeyde ve çalışanlar düzeyinde performans ölçüm sistemi uygulanmamaktadır. Bu doğrultuda kurumsal verimliliğin ve çalışanlar düzeyinde verimliliğin ölçümünü gerçekleştirmenin oldukça güç olduğu görünmektedir. Bunun yanı sıra görev bazında başarı ölçütleri de açık bir şekilde tanımlanamamıştır.

Müzede herhangi bir alana yönelik hizmet içi eğitim çalışması yapılmamaktadır. Ancak çalışanların kendi uzmanlık alanları ile ilgili yayınları takip etmesi sağlanmakta, kimi zaman çalışma alanları ile ilgili seminer, konferans, sempozyum gibi etkinliklere katılması desteklenmektedir. Hizmet içi eğitim ya da müzenin olanakları doğrultusunda sağlayabileceği bir eğitim çalışmasının bulunmaması, çalışanları, kendi uzmanlık alanları doğrultusunda yeni uygulamaları takip edebilme ve bunları kendi uzmanlık alanlarına göre müzede hayata geçirme olanağından yoksun bırakmaktadır. Bu durum müzenin de hizmetlerini geliştirmesini olumsuz yönde etkilemektedir.

4.1.5. Bütçe

SHM bütçesi, bağlı olduğu Vehbi Koç Vakfı tarafından yönetilmektedir. Müzenin gelir kaynakları Sadberk Hanım Müzesi Fonu Yönetmeliği'nin 9. maddesine göre:

1. Müze giriş ücretleri,
2. SHM fonu gelirleri,
3. Vakıf resmi senedinin 13. maddesinin e fıkrası gereği idare heyeti tarafından verilen ödenek,
4. Kitap, kart, slayt, hediyelik eşya satışlarından elde edilen gelirler
5. Müze için vakfa yapılacak bağışlar olarak belirtilmiştir.

Müzenin gelir kaynakları bağlı olduğu Vehbi Koç Vakfı tarafından müzenin giderleri için kullanılmaktadır. Müze giriş ücretleri Şubat 2014 itibariyle tam bilet 7 TL, indirimli bilet 2 TL (öğrenci ve öğretmen) ve indirimli bilet 5 TL (Koç Ailem kartı, Müzekart+

ve Museum Pass sahipleri) olarak uygulanmaktadır. Kokartlı rehberlere ve ICOM kartı sahiplerine müze girişi ücretsizdir. Müze, ayrıca maddi imkânsızlıkları nedeniyle giriş ücretini ödeyemeyenlerden de çoğu zaman ücret almamaktadır. Ülkemizdeki özel müzeler değerlendirildiğinde müzenin ziyaretçiler için belirlediği ücretlerin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Müze, giriş ücretlerinden ve Tablo 5'deki ücretsiz ziyaretçi sayısından da görüleceği gibi giriş ücretlerini kâr amaçlı olarak değerlendirmemektedir. Bazı özel günlerde müze ziyaretçilerine ücretsiz olarak kapılarını da açmaktadır. Bu yaklaşım müzenin toplumsal rolünü gerçekleştirmesine yönelik çalışmalarını olumlu yönde etkilemektedir.

Müze bütçesi, her yıl, yaklaşık gelir ve gider rakamlarına göre müze müdürü tarafından hazırlanarak incelenmesi için icra komitesine sunulmaktadır. İcra komitesi, bütçe taslağını değerlendirdikten sonra idare heyetinin onayına sunmaktadır; idare heyetinin onayı ile de bütçe yürürlüğe girmektedir (Sadberk Hanım Müzesi Fonu Yönetmeliği, 1980, Madde 10).

Bütçe planlamasında baz alınan iki temel kalem vardır. Birisi müzenin giderleri diğeri de yatırımlarıdır.

Sadberk Hanım Müzesi Fonu Yönetmeliği'ne göre giderler üç kalemden temsil edilmektedir:

1. *Personel giderleri*: Maaş, sosyal güvenlik ve diğer ödenekler
2. *İşletme giderleri*: Tadilat, yakıt, elektrik, su, tamirat ve bakım giderleri, laboratuvarın malzeme giderleri, gıda ve temizlik malzemesi giderleri
3. *İdari giderler*: Ulaşım ve nakliye giderleri, kırtasiye, telefon, abonelik giderleri, temsil (etkinlik masrafları, tanıtım, reklam) giderleri, vergi-resim-harç giderleri, bahçe tanzimi ve mekânların ilaçlama giderleri, güvenlik giderleri

Yatırımlar ise dört kaleme ayrılmaktadır:

1. Katalog ve hediyelik eşya üretimi,
2. Cihaz ve demirbaş alımı,
3. Eski eser ve arşiv: Müze koleksiyonları için nesne ve kütüphane için bilgi kaynakları satın alımı ve

4. Eğitim: Müzede yürütülen eğitim çalışmaları (Sadberk Hanım Müzesi Fonu Yönetmeliği, 1980).

Müze bütçesinin koleksiyonun geliştirilmesi ve müzede gerçekleştirilen faaliyetler açısından yeterli olduğu gözlenmektedir. Özellikle eğitim için pek çok müze katılımcılarla ücretli eğitim çalışmaları yürütürken, SHM bu çalışmalar için ayrıca bir ödenek de ayırmaktadır.

4.1.6. Bina

Müze kompleksi içerisinde 3 ayrı yapı bulunmaktadır. Bunlar Azaryan yalısı, Sevgi Gönül binası ile Türk-İslam tekstil seksiyonu binasıdır. Bu binaların dışında müze kompleksi içerisinde bir de konaklama için kullanılan lojman yer almaktadır.

Müzenin Türk-İslam koleksiyonundan eserlerin sergilendiği ve aynı zamanda müzenin ana binası olan Azaryan yalısı 1950 yılında Koç ailesi tarafından yazlık konut olarak kullanılmak üzere satın alınmıştır. Koç ailesi bu yapıyı, müzeye dönüştürülmesine karar verildiği 1978 yılına kadar yazlık olarak kullanmıştır. Bahçesiyle birlikte 4280 m² olan ve 400 m²'lik bir alana oturan yalı, 1978-1980 yılları arasında Mimar Sedat Hakkı Eldem'in hazırladığı restorasyon projesinin uygulanmasıyla müzeye dönüştürülmüştür. Yapı, I. derecede korunması gerekli kültür varlığı statüsünde olduğu için herhangi bir değişiklik yapılmadan aslına uygun bir şekilde restore edilmiştir. Azaryan yalısı, bodrum katı, giriş katı, orta kat, üst kat ve çatı katından oluşmaktadır. Giriş katında müdür odası, küçük bir çalışma salonu ve ofis, giriş holü, yayın ve hediyelik eşya satış alanı ile birlikte birkaç masanın yer aldığı küçük bir dinlenme alanı bulunmaktadır. Birinci ve ikinci katlar ise, orta ana solonlar ve bunlara açılan odalar planında olup sergileme mekânları olarak kullanılmaktadır.

Birinci kat Erken İslam, Selçuklu, Eyyubi, Memluk, Timurlu ve Safevi dönemlerine ait maden, seramik ve cam eserlerin kronolojik olarak sergilendiği bölüm ile başlamaktadır. Bu bölümden Osmanlı dönemi tombak ve tuğralı gümüşlerin sergilendiği odaya

geçilmektedir. Tombak eserlerden sonra tuğralı gümüş eserler ile sergileme devam etmektedir. Ardından mineli ve murassa eserler, Çin seledon ve porselenleri, İznik çini ve seramikleri ile Çanakkale seramiklerinin sergilendiği vitrinlerin olduğu bölüm gelmektedir.

Yalının ikinci katında, Osmanlı dokuma ve işlemelerinden seçkin örneklerin yanında Osmanlı Dönemi geleneksel kadın kıyafetleri sergilenmektedir. Osmanlı gelenek ve göreneklerinde yer alan kahve ikramı, kına gecesi, loğusa, hamam ve sünnet töreni cansız mankenler kullanılarak mizansenlerle sunulmaktadır. Ayrıca Osmanlı hat ve tezhip sanatının örnekleri de bu katta yer almaktadır. Yalıdaki teşhir alanı toplam 479m²'dir.

Çatı katında ise, eser depoları, çalışma ofisleri ve kütüphane (Fotoğraf 8) bulunmaktadır. Kütüphane iki bölüme ayrılmaktadır. Birisi kitaplık çalışma masasının bulunduğu 36 m² olan bölüm, diğeri de okuma salonu ve eserlerin fotoğraflarının çekimi için kullanılan 53 m²'lik bölümdür.

Fotoğraf 8. SHM Kütüphanesi

Arkeolojik eserlerin sergilendiği Azaryan yalısının hemen bitişiğinde yer alan Sevgi Gönül binası 1983'te satın alınarak 1988 yılında ek müze binası olarak hizmete açılmıştır. II. derecede korunması gerekli kültür varlığı statüsünde olan yapının ahşap olan ön cephesi aslına uygun şekilde korunmuş, diğer kısımları yıkılarak betonarme olarak yeniden inşa edilmiştir. Yapının restorasyon projesi İbrahim Yalçın tarafından hazırlanmıştır. İç mekânın müze işlevine uygun bir şekilde tasarımı ise İlban Öz'e aittir. İlban Öz, SHM dışında pek çok müze için de iç mekân ve vitrin tasarımları gerçekleştirmiştir. Yapı, hizmete açıldığı 1988 yılında iç tasarımı ile çağdaş müze sergilemelerine örnek teşkil ettiği için "Europa Nostra Ödülü"ne layık görülmüştür. 1988'den sonra sadece yapının sergi vitrinlerinde değişiklik yapılabilmektedir. Sergilenecek yeni nesneler için vitrinler eklenmiştir. Önden üç, arkadan zemin dahil dört kat olan binanın giriş katında çok amaçlı salon ile konservasyon laboratuvarı bulunmaktadır. 450 m²'lik teşhir alanına sahip diğer katlarda M.Ö. 6 binden Bizans Dönemi sonuna kadar Anadolu uygarlıklarının kültürünü yansıtan arkeolojik eserler kronolojik bir düzende sergilenmektedir. Birinci katta Prehistorik Döneme ait eserler, ikinci katta Miken Dönemi, Geometrik ve Erken Arkaik Çağlar, Arkaik Dönem, Klasik ve Hellenistik Dönem eserleri, üçüncü katta da Roma ve Bizans Dönemlerine ait eserler bulunmaktadır.

Sevgi Gönül binasının arka tarafında bulunan Türk-İslam tekstil bölümünde ise bir ofis, tekstil onarım atölyesi ve depolar bulunmaktadır. Bu bina sergileme amacıyla kullanılmamaktadır.

Müzenin genel teşhir alanı toplam 929 m², eser depo alanı ise toplam 271 m²'dir.

Müzenin teşhir alanlarının bulunduğu her iki yapı da taşınmaz kültür varlığı statüsünde olan, yazlık konut işlevi ile kullanılmış eski bir evden müzeye dönüştürülmüştür. Müze, bu dönüştürmeden kaynaklanan çeşitli dezavantajları taşımaktadır. Azaryan yalısının I. derecede korunması gerekli kültür varlığı statüsünde olması sebebiyle yapı içerisinde ve dışarısında herhangi bir düzenleme yapılamamaktadır. Zorunlu tadilatlar dahi Kültür Bakanlığı iznine tâbidir. Sevgi Gönül binası ile tekstil bölümü binasında ise II. derece olmaları sebebiyle iç düzenleme yapılabilmektedir ancak alan yetersizliği nedeniyle

Sevgi Gönül binası içerisinde sadece sergi mekânı, depo ve konservasyon birimi için; tekstil bölümü binasında ise depo ve restorasyon atölyesi ile küçük bir ofis için yer ayrılabilmiştir. Azaryan Yalısında ise herhangi bir iç düzenleme yapılamamakla birlikte, mevcut kat ve odalar sergiler, kütüphane, yönetim, satış ve dinlenme mekânı olarak bölünmüştür. Azaryan yalısında odalar şeklinde ayrılmış sergi düzeni teşhir alanını kısıtlamaktadır. Binaların yapı malzemesinin ahşap olması çok çabuk tahribata uğramasına ve zararlı haşerelerin kolaylıkla barınmasına sebep olmaktadır.

Müzenin, misyonu doğrultusunda, koleksiyonları ile planladığı çeşitli faaliyetleri gerçekleştirmek üzere kullandığı bazı mekânlar yetersiz kalmaktadır. Bu mekânlar tanıtım birimi, bilgi-belge merkezi, kültür, eğitim ve sosyal hizmet alanları, sergi salonları ve depolardır.

Müzenin tanıtım ve danışma hizmetlerini gerçekleştirdiği ayrıca bir mekân bulunmamaktadır. Yayın ve hediyelik eşya satışının yapıldığı salonda tanıtım amaçlı müze rehberi, kataloğu ve sergi katalogları satılmaktadır. Ancak satış birimi ziyaretçilerin müzeye giriş yaptığı noktada bulunmamaktadır. Müzenin girişindeki bilet satış görevlisi ziyaretçilerden gelebilecek genel sorulara olabildiğince cevap vermekte, koleksiyonlar gibi daha ayrıntılı sorular için uzman personele ve yayın satış sorumlusuna yönlendirmektedir. Müzenin ayrıca bir tanıtım mekânına ve görevlisine ihtiyacı vardır.

Müzenin bilgi-belge merkezi olan kütüphanesi de müzenin fiziki şartlarından kaynaklanan mekân darlığı sorunu ile karşı karşıyadır. Kütüphane salonu fiziki olarak koleksiyonun gelişmesine daha fazla imkân sağlayamamaktadır. Kütüphanenin mekân olarak olumsuz yönlerinden birisi de ziyaretçilerin müze içerisinde dolaşım güzergahında bulunmayışıdır. Ziyaretçiler için müzede kütüphanenin varlığına işaret eden herhangi bir yönlendirme aracı bulunmamaktadır. Ziyaretçiler müze içerisinde kütüphanenin varlığını ancak sordukları takdirde öğrenebilmektedirler.

Müzede mekân olarak en önemli gereksinimlerden birisi de eğitim faaliyetlerinin yürütüleceği, okul gruplarının etkinliklerini gerçekleştirebileceği bir alandır. Dışarıdan

gelen eğitim grupları satış ve yönetim ofisinin bulunduğu orta salonu kullanmaktadır. Sergi salonları açısından Azaryan Yalısı da fiziki şartlar nedeniyle sınırlı sergi salonlarına sahiptir. Yalı, mekân olarak odalara bölünmüş durumdadır; dolayısıyla tema olarak sergiler de odalara göre ayrılmıştır. İç mekânda herhangi bir düzenleme yapılamaması sergileme yöntem ve tekniklerini de kısıtlamakla birlikte, boyutlarından türlerine ve sayısına kadar sergilenen materyallerin seçiminde etkili olmaktadır. Müzede depo olarak kullanılabilecek her mekân değerlendirilmiştir. Müze koleksiyonlarındaki nesnelerin sayısı giderek artmakta olduğundan ek depolama alanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Müzenin konut işlevi ile inşa edilmiş yapılarda hizmet vermesinin depolar için de olumsuz yanları bulunmaktadır. Depolar da sergi salonları gibi odalar şeklinde bölünmüş bir yapıdadır. Bu durum nesnelerin kontrolünü ve erişimini zorlaştırmaktadır.

Büyük çoğunlukla müzenin konut işlevli yapılarda faaliyet göstermesinden kaynaklanan olumsuz fiziki şartları iyileştirmek adına müzenin taşınmak üzere yeni bir yer arayışında olması tarafımızca olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Müzenin kullandığı binalarda tarihi dokuya zarar verilmemesi şartı doğrultusunda yangın güvenliği önlemleri de alınmıştır. Azaryan Yalısının tüm odalarına yangın algılama sistemi, tüm bölümlere yangın tüpü yerleştirilmiş, her kata yangın dolabı konulmuş, bina etrafını çevreleyen çatı kenarlarına nozzle sistemi kurularak dış cephe korumaya alınmıştır. Ayrıca binanın çatı ve bodrum katlarına *spring sistem* kurulmuştur. Azaryan Yalısına oranla daha az risk taşıyan Sevgi Gönül binasının tüm bölümlerinde yangın algılama sistemi, yangın tüpü ve çekme katlarda yangın dolabı bulunmaktadır. Restorasyon ve tekstil binasında ise tüm odalarda yangın algılama sistemi, tüm katlarda yangın tüpü, ve 1. ile 3. katlarda yangın dolabı bulunmaktadır. Bahçenin ve korunun yangın güvenliği ise yangın dolapları ve hidrant sistemi ile sağlanmaktadır. Binalar tarihi eser olması nedeniyle yangın merdiveni yapılamamaktadır. Müze personeli her yıl yangın konusunda İBİTEM (İstanbul Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Merkezi) tarafından yürütülen yangın eğitimine katılmaktadır. Müze binaları, sergi salonları, müze bahçesi, koru bölgesi ve sınır bölgeleri 24 saat kesintisiz kayıt yapan kameralarla korunmaktadır. Hırsız algılama

sistemi ile gerekli güvenlik birimleri anında haberdar edilebilmektedir. Müzenin fiziki şartları doğrultusunda mümkün olan en üst seviyede yangın ve güvenlik önlemleri alınmıştır.

4.1.7. Ziyaretçi

SHM'nin hedef ziyaretçi kitlesini genç nüfus olarak ifade etmek mümkündür. Bunun nedeni müzenin, sahip olduğu kültürel miras eserlerini gelecek nesillere tanıtarak korunmasını ve yaşatılmasını sağlamak üzere edindiği misyondur.

SHM, Çarşamba ve Pazar günleri ile dini bayramların birinci günü dışında her gün 10:00-17:00 saatleri arasında ziyarete açıktır. Müze ziyareti için tam, öğrenci ve indirimli ücret uygulamaları bulunmaktadır. Bununla birlikte Tablo 5'den de görülebileceği gibi müzeye ücretsiz kabul edilen ziyaretçi sayısı da azımsanamayacak kadar fazladır. Müze, kâr amacı gütmeyen bir anlayışla ücret politikasını belirlemektedir.

Tablo 5. SHM'de Yıllara Göre Ziyaretçi Sayısı Dağılımı*

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tam ücretli	17.067	9590	6918	9059	7975	7702	5612	5166
İndirimli	-	-	-	116	211	392	354	914
Öğrenci	3796	4270	3485	3865	3324	3630	2954	3667
Ücretsiz	3200	4016	2850	3267	6003	4541	6970	6174
Toplam	24.063	17.876	13.253	16.307	17.513	16.265	15.890	15.971

* Tablodaki veriler 1 Şubat 2014 tarihinde müze müdürü Hülya Bilgi ile yapılan görüşmede elde edilmiştir.

Müzenin yıllara göre tam ücretli ve öğrenci ziyaretçi oranları incelendiğinde müzeyi ziyaret edenlerin sadece gençler değil yetişkinlerden de oluşması nedeniyle müzeyi ziyaret eden kitleyi “genel” olarak adlandırmak mümkündür.

Müze, ziyaretçiler ile ilgili sayısal veriler dışında herhangi bir bilgi tutmamaktadır. Müzede, kurulduğu yıldan bugüne, gerçek ya da sanal ziyaretçi gruplarına yönelik herhangi bir ziyaretçi araştırması da yapılmamıştır. Ancak 2005 yılında, Bilkent Üniversitesi İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı Bölümü’nde yapılan, *Müzelerde Ziyaretçi Davranışları: Sadberk Hanım Müzesi’nde Ziyaretçi Dolaşım Şekillerinin İncelenmesi* adlı bir yüksek lisans tezi bulunmaktadır. Tez çalışması, ziyaretçilerin bireysel özellikleri ve bu özelliklerin dolaşım davranışlarına etkisini incelemektedir. Bu bağlamda müzede gerçekleştirilen alan çalışması ile, ziyaretçilerin cinsiyet ve yerellik farklılıklarının dolaşım davranışları üzerindeki etkisi ortaya konulmuştur. Yapılan araştırmada, ziyaretçilerin, dolaşım davranışları ve demografik özellikleri arasında önemli bir ilişki bulunmuş; ziyaretçilerin bireysel özelliklerindeki çeşitliliğin, ziyaret olanaklarının daha verimli ve düzenli bir şekilde planlanması için göz önünde bulundurulması gereği vurgulanmıştır (Yılmazsoy, 2005).

Yılmazsoy’un (2005, s. 95-96) çalışması doğrudan ziyaretçi profilini çıkarmaya yönelik olmasa da ziyaretçiler hakkında bazı bulgular da sunmaktadır. Buna göre, SHM ziyaretçisi iyi eğitilmiş, yüksek statüde işlere sahip, müzeyi orta sıklıkta genellikle günün erken saatlerinde ve bir grupla birlikte ziyaret eden, müzeye öğrenme ve keşfetme amacıyla gelen ve serginin konusu hakkında ilgisi ve bir ön bilgisi olan ziyaretçilerdir. Bununla birlikte SHM ziyaretçilerinin daimi ziyaretçi olmadıkları ve belirli bir sergiyi görmek için de gelmedikleri tespit edilmiştir.

Yılmazsoy (2005) ayrıca, Azaryan Yalısının bir konut olmasından kaynaklanan fiziksel özellikleri nedeniyle sergilemenin dar bir alanda yapılması, üzerindeki kalem işçiliği nedeniyle duvarların sergileme amacıyla kullanılamaması gibi nedenlerle ziyaretçinin dolaşım alanının kısıtlı olmasından dolayı katlarda ziyaretçileri yönlendirecek işaretlerin konulmasını da önermiştir.

Bu tez çalışması doğrultusuna ziyaretçiler için uygulamaya konulmuş herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu çalışma kapsamında yapılan önerilerin dikkate alınması ziyaret kalitesini iyileştirmek adına önemli bir adım olacaktır.

Müzenin ziyaretçi araştırmaları üzerinde çalışacak ve araştırmayı bizzat yürütecek ziyaretçi hizmetleri birimi olmadığı gibi, bu konuda görev alabilecek uzman kadrosu da bulunmamaktadır. Yönetim tarafından müzede ziyaretçi sayısı yeterli görünmemekte; bu durum müzenin bulunduğu kentin merkezi dışında bir noktada bulunmasına bağlanmaktadır. Ziyaretçi kitlesine yönelik en önemli hedef, özellikle genç kuşağı, bu doğrultuda okul gruplarını müzeye çekmektir. Bu kapsamda okullara duyurular gönderilmektedir. Genç kuşak müzeye çekilmek istenmesine rağmen bu kuşağı kapsayan yaş grupları için müzenin hazırladığı herhangi bir materyal ya da faaliyet bulunmamaktadır. Grup olarak gelenler daha çok öğretmenlerin verebildiği bilgi ile yetinmek durumunda kalmaktadırlar. Bireysel olarak ziyaret etmişlerse de ancak sergide yer alan etiketlerden, panolardan ya da satış birimine uğrayabilirlerse sergi broşüründen bilgi edinmektedirler. Sergi panolarında ve broşüründe yer alan bilgiler de daha çok yetişkinlere hitap eden bir dil ve üslupla konuyu aktarmaktadır.

Müze web sayfasını ziyaret eden sanal ziyaretçiler de araştırma konusu olmamıştır. Web ziyaretlerine ilişkin sayısal veriler de bulunmamaktadır. Sanal ziyaretçilerin gereksinimleri bilinmediğinden ve web sayfasının, sanal ziyaretçilerin beklentilerine cevap verip vermediği ölçülmediğinden, tasarımı ancak tasarımcı gözüyle ve müze uzmanlarının yönlendirmesiyle yapılmamış olup bu yöntemle güncellenmeye devam edilmektedir.

Müzede ziyaretçilere yönelik elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; müzenin hizmetlerini planlama doğrultusunda ziyaretçi odaklı bir anlayış ekseninde hareket etmediği görülmektedir. Ziyaretçi profilinin çıkarılması, gereksinimlerinin ve beklentilerinin belirlenmesi, memnuniyetlerinin ölçülmesi, müzeye daha fazla ziyaretçi çekme noktasında gözardı edilen önemli unsurlardır.

4.2. SADBARK HANIM MÜZESİ'NDE BİLGİ YÖNETİMİ

4.2.1. Bilginin Elde Edilmesi

SHM'de bilginin elde edilmesi süreci öncelikle nesneyle birlikte gelen bilginin derlenmesi ile başlamaktadır. Nesne, bağışlanmış ise bağışçı ile yapılan görüşmeler sonucunda ya da satın alma ise satıcıya çeşitli sorular sorularak mevcut bilgiler derlenmektedir. Nesneye ilişkin bu sorular nesnenin varsa yapım tarihini, kullanıldığı dönemi, kimlerin nerede, ne şekilde, ne amaçla kullandıklarını ve görüşme sırasında doğaçlama gelişebilecek pek çok soruyu içermektedir. Satıcıdan edinme durumunda özellikle nesne müzayedeye çıkmış bir ürün ise müzayedeye kataloglarındaki bilgiler doğruluğu araştırılmak üzere derlenmektedir. Nesneye ilişkin mevcut bilgilerin yanı sıra nesneyi açıklamaya yardımcı olabilecek varsa belge, fotoğraf vb. malzemeler de edinilmektedir. Ayrıca arkeolojik eserlerin edinme sürecinde nesne hakkında bilgi sağlamak amacıyla kazı ile ilgili raporlardan ve diğer dokümanlardan da yararlanılmaktadır.

Nesnelerin edinme işlemleri sürecinde derlenen bilgilerden sonra nesne hakkında daha ayrıntılı bilgilere ulaşmak üzere araştırma süreci başlamaktadır. SHM'de nesneler üzerinde araştırma çalışmaları nesnenin ait olduğu dönem, yapımında kullanılan malzemelerin tespiti, fiziksel formu ve tasarımı ile kullanım amacı hakkında bilgilerin araştırılması sürecini kapsamaktadır. Bu bilgilere ulaşmak için;

1. Nesne ile ilgili konularda yapılmış bilimsel çalışmalar taranmakta, müze kütüphanesi başta olmak üzere diğer ilgili kütüphanelerden faydalanılmaktadır. Ayrıca uzman akademisyenlerin görüşlerine de başvurulmaktadır.
2. Yayınlarından, basılı ve çevrimiçi sergi ve müze kataloglarından Türkiye'den ya da yurtdışından nesnelerin benzerleri bulunarak karşılaştırılmakta, dönemi, tekniği, adı, ve diğer bilgiler açısından bir değerlendirme yapılmaktadır.

3. Nesnenin, ait olduğu dönemin kültürel özellikleri içerisindeki yerini tespit etmeye yönelik kültürel analizi yapılmaktadır.
4. Araştırma aşamasında yorumlamadan çok tanımlamaya yönelik bilgiler derlenmektedir. Sergi çalışmalarında nesneler daha dönemsel ve kültürel bağlamı içerisinde yorumlanmaktadır.

Araştırma sürecinde küratörler tarafından öncelikle nesnenin adı; örneğin arkeolojik eser ise “kadın biçimli kap” gibi, sonra nesnenin ne tür materyalden yapıldığını belirten cinsi (türü), devri (dönemi) ve ait olduğu yer ile bulunduğu bölge saptanmaktadır. Müze koleksiyonları içerisindeki sınıflama sisteminde hangi gruba dahil edileceğinin belirlenmesi ile birlikte nesne tanımlanmaktadır. Nesnenin kültürel bağlamına ve işlevine ilişkin bilgiler ise sergi çalışmaları sürecinde daha geniş çaplı araştırılıp derlenmektedir. Bu ayrıntılı bilgi sadece sergilenen materyaller içindir. Küratörler sürekli bir bilgi arayışı süreci içerisinde ve nesne kayıtlarını yeni veriler doğrultusunda güncellemektedirler.

Müzedeki nesnelerin kişilerle, kurumlarla, olaylarla ve mekânlarla ilişkileri sistematik bir şekilde araştırılmamakla birlikte nesnenin edinme sürecinden araştırma sürecine tüm aşamalarda bu tür bilgiler ortaya çıktığında mutlaka kayıt altına alınmaktadır.

Araştırma sürecini yürüten küratörler müze kütüphanesini sıklıkla kullanmaktadır. Türk-İslam, Türk-İslam tekstil bölümü kütüphanesinin, nesnelerin araştırma süreci için yeterli olduğunu düşünmekte, arkeoloji bölümü ise yetersiz kaldığı durumlar olabildiğini ve bu doğrultuda kurum dışı kütüphanelerden de faydalandıklarını belirtmektedirler.

Müzedeki bilginin elde edilme süreci değerlendirildiğinde sürecin verimli bir şekilde yürütüldüğü tespit edilmiştir. Tarafımızca müze küratörlerinin kendi alanlarında uzman olması özellikle araştırma sürecinde nesneleri açıklamaya yönelik gereksinim duyulan bilginin sağlıklı bir şekilde derlenmesini sağlayan en önemli etken olarak değerlendirilmektedir.

4.2.2. Bilginin Düzenlenmesi

SHM’de koleksiyonlar müzenin sınıflama yaklaşımı doğrultusunda öncelikle iki ana türe ayrılmaktadır. Bunlar Arkeoloji ve Türk-İslam ana gruplarıdır. Arkeoloji türü kendi içerisinde Hüseyin Kocabaş grubu (HK) Hüseyin Kocabaş sikkeleri (HKS), arkeoloji (ARK) ve sikke (S) olarak ayrılmaktadır. Türk-İslam koleksiyonu ise; ahşap, cam, dokuma, eşya, Hüseyin Kocabaş, işleme, kıyafet, maden, porselen, yazma, ziynet ve sikke olarak gruplara ayrılmaktadır. Bu grup içerisinde sikkeler de Hüseyin Kocabaş sikkeleri ve Sevgi Gönül sikkeleri olarak daha alt gruplara ayrılmaktadır.

Müzenin kendi koleksiyonları doğrultusunda geliştirdiği sınıflama yaklaşımı tamamen koleksiyonlarının yapısına göre oluşturulmuştur. Bu sınıflama düzeninde kimi grupta nesnenin yapıldığı malzeme, kimi grupta kullanım amacı, kimi grupta da bağış olarak edinilen koleksiyonun bütünlüğünün bozulmaması esas alınmaktadır. Örneğin maden grubu türü temsil ederken, madeni bir bilezik kullanım amacı gözetilerek ziynet eşyası grubu içerisinde yer almaktadır. Sikkeler için de aynı durum geçerlidir. Sikke; altın, gümüş ya da bronzdur ancak sikke olarak kullanım amacına göre sınıflanmıştır. Kıyafet, dokuma ve işleme arasındaki fark da benzer şekilde kullanım amacına göre gruplama yaklaşımını göstermektedir. Sikkelerin kendi içerisinde bağış yapılan toplu koleksiyonlara göre bölümlenmesi koleksiyon bütünlüğünün bozulmak istenmemesi ile açıklamak mümkündür. Bağış koleksiyonun bütünlüğü konusunun en önemli gerekçelerinden birisi Kültür ve Turizm Bakanlığı’nda kaydı bulunan bireysel koleksiyonlar olması, müzeye bu bütünlük içinde devredilmesi ve yine her yıl bu bütünlük ekseninde bakanlıkça denetleniyor olmasıdır.

SHM’de müze nesnelerinin kataloglanması işlemleri öncelikle kataloglanacak nesnenin müzenin sınıflama yaklaşımı içerisinde belirlenen grup ve alt gruplarda alacağı katalog numarasının belirlenmesiyle başlamaktadır. Daha sonra nesnenin tanımlanması için belirlenen alanlara ait verilerin koleksiyon yönetim sistemi yazılımına giriş işlemleriyle devam etmektedir. Müze, bu işlemleri “envanter oluşturma” katalog kaydını da “eser fişi” terimleriyle ifade etmektedir.

Elde edilen bulgular doğrultusunda SHM katalog kayıtlarında üç ana sorun tespit edilmiştir. Bunlar;

1. Veri yapılarının standart olmaması,
2. Alanlara birden fazla veri türü girilmesi ve
3. Tanımlama alanlarının yetersiz olmasıdır.

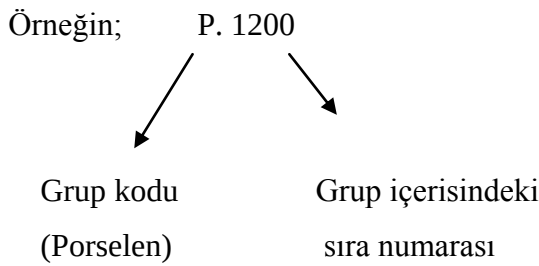
SHM’de müze nesnelerini tanımlamak için kullanılan katalog kaydı alanları:

Ana grup: Nesnenin ait olduğu Türk-İslam ya da arkeoloji ana grubunu gösterir.

Grup: Türk-İslam ve Arkeoloji ana grupları altında nesnenin ait olduğu alt grubu ifade eder.

Envanter no: Nesnenin müzeye giriş sıra numarasıdır.

Katalog no: Nesnenin sınıflanan alt grup içerisinde aldığı numaradır.

Eserin adı: Nesneye verilen genel addır.

Cinsi: Nesnenin türüdür.

Bulunduğu yer: Nesnenin ait olduğu coğrafi bölge ya da alanı ifade eder.

Devri: Nesnenin ait olduğu dönemdir.

Ölçüsü: Nesnenin yükseklik, uzunluk, ağırlık, çap gibi ölçülerini içerir.

Müzeye geldiği tarih: Edinme tarihidir.

Müzeye geliş şekli: Edinme yöntemidir.

Açıklama: Nesnenin kimden/hangi kuruluştan edinildiği bilgisini içerir.

Müzedeki yeri: Nesnenin müzede nerede bulunduğu bilgisini içerir.

Yayınlandığı yer: Nesnenin görsel olarak kullanıldığı yayınların bibliyografik bilgileri.

Tanım: Nesnenin ayrıntılı tasviridir.

Durumu: Nesnenin kondisyonu.

Sigorta bedeli: Nesne için belirlenen sigorta bedelidir.

Koleksiyon yönetim sisteminde arkeoloji koleksiyonu için kullanılan bir alan daha bulunmaktadır:

Eserin benzeri: Nesnenin benzerinin yer aldığı yayına ilişkin yazar, yıl, sayfa, envanter numarası bilgilerini içerir.

Bu alanlarla birlikte katalog kayıtları nesnelerin fotoğrafını da içermektedir.

 Vehbi Koç Vakfı
SADBERK HANIM MÜZESİ

☐ Grup	Ahşap
☐ Ana Grup	Türk-İslam Bölümü
☐ Envanter No	18138
☐ Katalog Numarası	A.139
☐ Eserin Adı	Ud (Kutmanı)
☐ Cinsi	Ahşap
☐ Bulunduğu Yer	Bilinmiyor
☐ Devri	20. yüzyıl, H.1336/ M.1917-1918
☐ Ölçüsü	Uz. 77 cm
☐ Müzeye Geldiği Tarih	12-Nisan-2011
☐ Müzeye Geliş Şekli	Hibe
☐ Açıklama	12.04.2011 tarihinde A. Nevin Telgeren tarafından hibe edilmiştir.
☐ Müzedeki Yeri	Ahşap Deposu
☐ Tanım	Kutmanı udun gövdesi açıkly koyulu 15 dilimden oluşur. Göğüs kısmında tek bir yuvarlak ses kafesi mevcut olup ladin iç kafesi rozet çiçek ve bitkisel kıvrımlı ajur işlemelidir. Ceviz mızraplığın üzerinde açık ve koyu kahve ile siyah renkte ahşap ile kemikten sekiz kollu yıldız motifi yer alır. Abanoz olan büyük eşik üzerinde ikişerden 12 adet delik bulunmaktadır. Udun bileziğin ile sap kısmı bitkisel yaprak motifi dekorlu kalemişi süsleme ile bezemelidir. Udun burguluğunda 11 adet burgu mevcuttur. Udun iç kısmında fotoğrafı ve Osmanlıca yazılı etiket yer almaktadır. Yazıda; "Kutmanizade Şamlı Tevfik, adet 2363, sene 36, Beyazıd'da Darülfunun karşısında numara 12" yazmaktadır.
☐ Durumu	Gödedeki dilimlerden ikisini ucu kalkmış, göğsün bileziğe yakın kısmında çizik mevcut, udun telleri kopuk.

Şekil 14. Türk-İslam Koleksiyonu Ahşap Grubu Örnek Katalog Kaydı

Grup	Porselen
Ana Grup	Türk-İslam Bölümü
Envanter No	120
Katalog Numarası	P.29 a-c
Eserin Adı	Kapaklı sahan
Cinsi	Porselen
Bulunduğu Yer	Bilinmiyor
Devri	Alman, Meissen, 19.yy.
Ölçüsü	a) Ç.19.4 cm, Y.2.6 cmb-c) Y.13.6 cm
Müzeye Geldiği Tarih	14-Ekim-1980
Müzeye Geliş Şekli	Hibe
Açıklama	Sadberk Hanım Koleksiyonu
Müzedeki Yeri	İslami depo
Tanım	a) Tabak: Halka taban üzerinde, düz kenarlı tabağın kenarları yaldızdan ince bir şerit dolamaktadır. Ortasında bir noktadan çıkan yeşil enginar yaprakları sık bir şekilde üst üste dizilmiştir. Dipte Meissen porseleni olduğunu gösteren damga vardır. b-c) Gövde ve kapak enginar formundadır. Yapraklar yeşil, uçları mor ve dikenleri sarı olarak gösterilmiştir. Kapak geçmelidir.
Durumu	Tabak kırılmış ve restore edilmiştir.

Şekil 15. Türk-İslam Koleksiyonu Porselen Grubu Örnek Katalog Kaydı

192.168.1.31/detail.php?id=5254

Grup	Arkeoloji
Ana Grup	Arkeoloji Bölümü
Envanter No	10473
Katalog Numarası	ARK.281
Eserin Adı	Süvari heykelciği
Cinsi	PT
Bulunduğu Yer	Adana
Devri	Akhamenid
Ölçüsü	Y 14.3 cm, G 3.2 cm, U 7.4 cm
Müzeye Geldiği Tarih	20-Haziran-1991
Müzeye Geliş Şekli	Satın Alma
Açıklama	
Müzedeki Yeri	Arkeoloji Ofis Depo
Tanım	Mika katkılı sarımsı pembe renk hamurludur. Yüzeyde yer yer pembe boya izleri görülür. El ile biçimlendirilmiştir. Gerek at, gerekse binicisi oldukça şematik betimlenmiştir. At, uzun boyunlu, kısa ve küt burunludur. Gözleri ifade etmek için iki ufak kil parçası kullanılmıştır. Atın boyun kısmına oldukça yakın yerleştirilmiş süvari, ince ve uzun vücut yapısına sahiptir. Süvarinin başında bir başlık bulunmaktadır. Boyundaki siyah çizgiler, olasılıkla atın yularını belirtmek için çizilmiştir.
Yayınlandığı Yer	Kilden Suretler 2011, no.120
Eserin Benzeri	Paksoy 2007, s. 318, no. 2847.

Şekil 16. Arkeoloji Koleksiyonu Arkeoloji Grubu Örnek Katalog Kaydı
(Açıklama alanı gizlilik nedeniyle verilmemiştir)

192.168.1.31/detail.php?id=12956

Vehbi Koç Vakfı
SADBERK HANIM MÜZESİ

Grup	İşleme
Ana Grup	Türk-İslam Bölümü
Envanter No	10492
Katalog Numarası	İ.1071
Eserin Adı	Yorgan yüzü
Cinsi	Keten
Bulunduğu Yer	Bilinmiyor
Devri	Osmanlı , 17.yy
Ölçüsü	157 x 258 cm
Müzeye Geldiği Tarih	07-Şubat-2007
Müzeye Gelış Şekli	Satın Alma
Açıklama	=
Müzedeki Yeri	İşleme Deposu
Tanım	Krem rengi keten dokuma üzerine bordo, mavi, sarı ve açık yeşil ipek iplikle pesent tekniğinde işlemelidir. Kayan eksenler üzerinde atlamalı olarak sıralanan iki yandan birer hançer yaprakla sarılmış birer lale motifi ve her birinin altında aynı kökten çıkan ikili çiçek desenleriyle bezemelidir. Laleler kırmızı, hançer yapraklar ise mavi renk ipek iplikle işlenmiştir. Yorgan yüzünün kenarlarını çevreleyen bordürde de aynı özellikte birer lale ve hançer yaprak motifi atlamalı düzende sıralanmaktadır.Durumu. Sağlam. Arka yüzüne krem rengi bir astar geçirilmiştir. Kenarlarına, çerçeveye gerilebilmesi için kedi dili eklenmiştir.

Şekil 17. Türk-İslam Koleksiyonu İşleme Grubu Örnek Katalog Kaydı
(Açıklama alanı gizlilik nedeniyle verilmemiştir)

Kataloglama alanları ile ilgili kayıtlarda karşılaşılan bazı sorunlar şunlardır:

- Eser adı alanında, nesne için yerel, dönemsel adlandırmalar olursa yine bu alana parantez içerisinde yazılmaktadır (Şekil 14). Bu durum, hem birden fazla ismin ne anlam ifade ettiğinin anlaşılmasını zorlaştırmakta hem de genel ad diğer adlarla karışmaktadır. İki farklı bilgi türü aynı alana girilmektedir.
- Cinsi alanına girilen tür bilgisi için de bir standart bulunmamaktadır. Örneğin pişmiş toprak türündeki bir nesne için bazı kayıtlarda “PT” kısaltmasının, bazılarında ise “Pişmiş toprak” teriminin kullanıldığı görülmüştür. Bu farklı adlandırmalar özellikle koleksiyon yönetim sistemi üzerinden nesnelere erişimde sorunlar yaratmaktadır. Müzenin bu tür adlandırma sorunları için kontrollü terimler dizinine ihtiyacı bulunmaktadır.

- Devri alanında kimi kayıtlarda dönem bilgisi ile birlikte ait olduğu medeniyet bilgisine de rastlanmıştır (Şekil 15, 16, 17). Bu iki farklı veri alanının da birbirinden ayrılması gerekmektedir.
- Ölçü alanına girilen boyut verilerinde bir standart yoktur. Örneğin Şekil 14'deki katalog kaydında uzunluk “Uz” olarak belirtilirken Şekil 16'daki katalog kaydında “U” ile belirtilmiştir. Ölçü birimlerine ilişkin terimlerde de standartlaşmaya gidilmesi gerekmektedir.
- Açıklama alanına, nesne satın alma ile edinilmişse, hem satın alınan kişi/kurum bilgisi hem de fiyat bilgisi şeklinde iki farklı veri türü girilmektedir. Bağışlanmış nesnelerde ise bağışlayanın adı ve bağış tarihi bir arada yer almaktadır. Bu alanında iki farklı tanımlama alanına ayrılması gerekmektedir.
- Yayınlandığı yer alanında verilen bibliyografik bilgilerde bir standart bulunmamakla birlikte Şekil 16'da da görülebileceği gibi kimi kayıtlardaki bibliyografik künyelerde sadece yazar soyadı, yıl ve envanter no gibi sınırlı bilgiler yer almaktadır. Bu sınırlı bilgiler doğru kaynağa ulaşılmasını güçleştirmektedir.
- Tanım alanına da farklı türden verilerin girildiği görülmektedir. Nesnenin şeklinden görüntüsüne, üzerindeki yazı ve işaretlere kadar pek çok veri bu alanda yer almaktadır (Şekil 14, 15, 16, 17). Tanım alanına girilen farklı veri türlerinin de ayrıştırılarak uygun tanımlama alanlarına girilmesi gerekmektedir.
- Durum olarak adlandırılan ayrıca bir tanımlama alanı bulunmasına rağmen Şekil 14'de görüldüğü gibi pek çok kayıтта nesnenin durumuna ilişkin bilgilerin tanım alanına yazıldığı görülmüştür. Bu kayıtların da yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

SHM katalog kayıtları alanları, CIDOC prensipleri doğrultusunda hazırlanan nesne dokümantasyonu ana bilgi alanları ile karşılaştırıldığında eşleşen alanlar Tablo 6'da gösterilmektedir:

Tablo 6. CIDOC Nesne Dokümantasyonu Ana Bilgi Alanları İle SHM Kataloqlama Alanlarının Karşılaştırılması

CIDOC nesne dokümantasyonu ana bilgi alanları		SHM'nin kataloqlama alanları
Edinme bilgisi	Edinme yöntemi	Müzeeye geliş şekli
	Edinme tarihi	Müzeeye geldiği tarih
	Edinilen kaynak	Açıklama
Durum bilgisi	Durum	Durumu
	Durum tarihi	
	Durum özeti	
Elden çıkarma bilgisi	El. Çıkarma tarihi	
	El. Çıkarma yöntemi	
	Verilen kişi/kurum	
	Düşüm tarihi	
Tanımlama bilgisi	Fiziksel tanımlama	Tanım
	Numune tanımlama	
İmaj bilgisi	İmaj türü	
	İmaj referans numarası	
Kurum bilgisi	Müzenin adı	
	Alt birim adı	
	Adres	
	Ülke	
Yer bilgisi	Bulunduğu yer	Müzedeki yeri

	Bulunduğu yer türü	
	Bulunduğu yer tarihi	
	Normal yeri	
İşaret ve ibare bilgisi	İşaret ve ibarelerin metni	Tanım alanına girilen bilgiler içerisinde yer almaktadır.
	İşaret ve ibarelerin türü	
	İşaret ve ibarelerin tanımı	
	İşaret ve ibarelerin tekniği	
	İşaret ve ibarelerin yeri	
	İşaret ve ibarelerin dili	
	İşaret ve ibarelerin çevirisi	
Materyal bilgisi ve teknik bilgi	Materyal türü	Cinsi
	Teknik	
	Parçaların tanımı	
Ölçü bilgisi	Boyut	Ölçü
	Ölçü	
	Ölçü birimi	
	Ölçülen bölüm	
Nesne bağlantı bilgisi	Bulunduğu yer	Bulunduğu yer
	Dönem	
	İlgili kişi/grup	
	Orijinal işlevi	
Nesne toplama bilgisi	Toplandığı yer	Bulunduğu yer

	Toplandığı tarih	
	Toplayıcı	
	Toplanma yöntemi	
Nesne giriş bilgisi	Şimdiki sahibi	
	Depocu	
	Giriş tarihi	
	Giriş numarası	
	Giriş nedeni	
Nesne isim bilgisi	İsmi	Eserin adı
	İsim türü	
	İsmi veren	
Nesne numara bilgisi	Numara	Katalog no Envanter no
	Numara türü	
	Numara veriliş tarihi	
Nesne üretim bilgisi	Üretim yeri	Devri
	Üretim tarihi	
	Üretici kişi/grup	
	Üretici türü	
Nesne başlık bilgisi	Başlık	
	Başlık türü	
	Başlık çevirisi	
Bölüm ve parça bilgisi	Bölüm ve parçalarının sayısı	

	Bölüm ve parçaların tanımı	
Kaydeden bilgisi	Kaydeden	
	Kayıt tarihi	
	Kaynak kişi	
Referans bilgisi	Referans	Eserin benzeri
	Referans türü	
Çoğaltım hakları bilgisi	Çoğaltım hakları notu	
	Çoğaltım hak sahibi	
Konu bilgisi	Konu	
	Konu tanımı	

SHM katalog kayıtları alanında, sınıflama bilgileri ana grup ve grup bilgisi ile yayınlandığı yer bilgisi CIDOC nesne dokümantasyonu alanlarında bulunmamasına rağmen grup bilgisi nesnelerin sınıflamasını, yayın bilgisi de nesne imajlarının çoğaltım durumunu takip etmek adına kullanılması oldukça önemlidir. CIDOC alanlarına göre değerlendirildiğinde, SHM nesne tanımlama alanlarının çok temel düzeyde geliştirildiği görülmektedir.

SHM kataloglama çalışmalarında belirli tanımlama alanları için kullanılan, standart ya da müzenin kendisinin oluşturduğu, herhangi bir tezarus bulunmamaktadır. Yer adları, nesne adları ya da dönem gibi bazı terimlerle ilgili kararsızlıklar durumunda konu ile ilgili literatürdeki kaynaklarda geçen terimler olması tercih edilmektedir. Literatürdeki kaynaklar ise aynı anlamlar için farklı terimler ve adlandırmalar içerebildiğinden standart bir yapı oluşturulmasını sağlayamamaktadır.

SHM'nin nesneleri tanımlarken özellikle tercih ettiği bir veri yapısı standardı bulunmamaktadır ancak koleksiyon yönetim sistemi için kullandığı Midas yazılımı veri

yapısı olarak Dublin Core (DC) standardına göre yapılandırılmıştır. Bu nedenle katalog kayıtları da DC temelli bir yapıdadır.

Tablo 7. SHM Kataloglama Veri Alanları İle DC Öğelerinin Karşılaştırılması

SHM'nin kataloglama alanları	DC öğeleri
Ana grup	Koleksiyon (Collection)
Grup	
Envanter no	
Katalog no	Tanımlayıcı (Identifier)
Eserin adı	Başlık (Title)
Cinsi	Fiziksel ortam (PhysicalMedium)
Bulunduğu Yer	Kapsam (Coverage)
Devri	Tarih (Date)
Ölçü	Biçim (Format)
Müzeye geldiği tarih	Kabul tarihi (Date Accepted)
Müzeye geliş şekli	Gerçekleşme yöntemi (MethodOfAccrual)
Açıklama	
Müzedeki yeri	
Yayınlandığı yer	Referans veren (is referenced by)
Tanım	Tanım (Description)
Durumu	
Eserin benzeri	

Kaynak: (DCMI Metadata Terms, 2013).

SHM'nin nesne katalog alanları ile DC'nin 50 üstveri ögesi değerlendirildiğinde, müzenin 17 kataloglama alanından 11'inin DC alanları ile uyumlu olduğu görülmektedir (Tablo 7). DC ögeleri ile eşleşmeyen alanlardan “eserin benzeri” alanı dışındakiler nesnenin tanımından öte nesnenin yönetim bilgisi ile ilgilidir. Koleksiyon yönetim sisteminin dışında dosyalarda, müze giriş defteri ve envanter defterlerindeki kayıtlar da değerlendirildiğinde nesne bilgisinin düzenlenmesi için DC alanları yetersiz kalabilmektedir. Koleksiyon yönetim sistemi için kullanılan yazılım, DC yapısını kullanmakla birlikte ek alanlar açılmasına da izin vermektedir. Sistemin bu esnekliği ile kataloglama alanları istenildiği gibi düzenlenerek adlandırılabilir.

SHM'nin koleksiyonlarının yapısı, koleksiyonlar ile verilen hizmetler ve bu doğrultuda yürütülen işlemler değerlendirildiğinde nesnelerin düzenlenmesine yönelik olarak özellikle nesnelerin tanımlanmasına ve yönetimine ilişkin kayıt alanlarının yetersiz olduğu, varolanların da farklı türde birden fazla veri içerebildiği, verilerin standardizasyona sahip olmadığı yönünde bulgular elde edilmiştir. Bu doğrultuda koleksiyon kayıtlarının bulgular göz önünde bulundurularak iyileştirilmesi ve yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

4.2.3. Koleksiyon Yönetim Sistemi

SHM'de koleksiyon yönetim sistemi (KYS) olarak *Midas* yazılımı kullanılmaktadır. Midas, kitaptan nesneye pek çok farklı materyal türü için geliştirilmiş web tabanlı bir dijital arşivleme yazılımıdır (Bkz.: <http://www.mikrobeta.com.tr/yazilim/midas/>). Midas, koleksiyonların yönetim sürecini kapsayan bir otomasyon sisteminden çok, koleksiyonların web aracılığıyla dijital kopyalarına erişimini amaçlamış ve buna göre yapılandırılmış bir paket yazılımdır.

Müze, 2009 yılında Midas'ı kullanmaya başlamış olup, daha öncesinde kayıtların yönetimi için *Turkuaz* adlı bir yazılım kullanmaktaydı. Yeni bir yazılım arayışında önceki yazılımda karşılaşılan güçlükler de göz önünde bulundurularak koleksiyon yönetim sistemi ile ilgili gereksinimler temel düzeyde belirlenmiştir. Bu temel

gereksinimler; sistemin; müzenin envanter kayıtlarını düzenlemesi, çeşitli açılardan sorgulamalar yapıp listeler üretmesi, nesnelerin görsel kayıtlarını da içermesi, özellikle müze envanter defteri için envanter fişi formunda çıktı alınabilmesi, yedekleme yapılabilmesi, kayıtların güvenliğinin ve gizliliğinin sağlanabilmesi olarak sıralanmaktadır. Tercih edilen bu yazılım temel gereksinimleri görünürde büyük ölçüde sağlasa da uygulamalarda koleksiyonlarla ve nesnelerle ilgili işlem süreçlerindeki gereksinimlerin karşılanmasında yetersiz kaldığı durumlarla karşılaşmıştır. Çözüm olarak, sistem üzerinden istenen özellikler firmaya bildirilmiş ancak paket program olması sebebiyle istenilen düzenlemelerin tamamı gerçekleştirilememiştir.

Midas bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve kullanıcıların geribildirimleri doğrultusunda ilgili firma tarafından belirli aralıklarla güncellenmektedir. Yazılımın 2013 yılında yeni bir sürümü çıkmıştır ancak müzede yazılımın eski sürümü kullanılmaya devam etmektedir. Midas yazılımının müzede kullanılan sürümü Şekil 18’de üst menüde görüldüğü gibi *Gözet*, *Sorgulama*, *Koleksiyonlar* (Türk-İslam ve Arkeoloji), *Sergi*, *Raporlar* ve *Yönetim* modüllerinden oluşmaktadır. *Gözet* modülü veri giriş geçmişini görüntülemektedir. *Sorgulama* modülü ile detaylı, gruba göre, tam metin ve gelişmiş arama yapılabilmekte, farklı alanlardan filtrelenmiş taramalar yaparak istenen kayıtlar listelenebilmektedir (Şekil 18).

192.168.1.31/search.php?a=1&cmd=extended

vodafone mail MIDAS | Sadberk Hanı...

Gözet Sorgulama Türk-İslam Arkeoloji Sergi Raporlar Yönetim

Sorgulama

Gelişmiş

Sıralama Listesi **Ana liste**

Grup **Arkeoloji** **Veya** +

Ana Grup **Seçiniz** **Ve** +

Envanter Numarası **Ve** +

Katalog Numarası **Ve** +

Eserin Adı **Dizin** **Ve** +

Cinsi **Dizin** **Ve** +

Buluntu Yeri **Dizin** **Ve** +

Devri **Ve** +

Ölçüsü **Ve** +

Müze Geliş Tarihi **Başlangıç T** **Bitiş Tarihi** **Ve** +

Müze Geliş Şekli **Ve** +

Müzedeki Yeri **Dizin** **Ve** +

Tanım **Ve** +

Durumu **Dizin** **Ve** +

Açıklaması **Dizin** **Ve** +

Yayınlandığı Yer **Dizin** **Ve** +

Şekil 18. Midas Yazılımı Gelişmiş Sorgulama Ekranı

Koleksiyonlar Türk İslam ve Arkeoloji olarak iki ana gruba ve müzenin geliştirdiği sınıflama doğrultusunda bu ana gruplama altında alt gruplara ayrılmaktadır (Şekil 19). Gruplar altında tüm liste görülebilmekte ve önceden belirlenen tanımlama alanlarına göre veri girişi yapılabilmektedir (Şekil 20).

192.168.1.31/search.php?cmd=liste&a=1&ob=sadberk_envanter_no&ss=1&obw=asc

vodafone mail MIDAS | Sadberk Han...

Gözet Sorgulama Türk-İslam Arkeoloji Sergi Raporlar Yönetim

Sorgulama

Sayfa Sayısı 32 Kayıt Sayısı

1 2 3

Ahşap
Cam
Dokuma
Eşya
Hüseyin Kocabaş
İşleme
Kıyafet
Maden
Porselen
Sikke
Yazma
Ziynet

	Envanter Numarası	Katalog Numarası	Cinsi	Ölçüsü	Devri		
	1180	K.191	Saten-Deri	35 numara, taban uz.23cm., ökge yük.4cm.	Osmanlı, 20.yy başı		
	1181	K.192	Saten-Deri	40 numara, taban uz.27cm., ökge yüksekliği	Osmanlı, 20.yy başı		
	Türk-İslam Bölümü	Kıyafet	1250	K.199	İpek Grogren	Boy.187cm., en.10cm.	Osmanlı, 19.yy
	Türk-İslam Bölümü	Kıyafet	1251	K.200	İpek Grogren	U.k.boy.62cm., k.k.boy.30cm., en.10cm.	19.yy
	Türk-İslam Bölümü	Kıyafet	1252	K.201	İpek Grogren	Boy(katlı).85cm., en.10cm.	19.yy
	Türk-İslam Bölümü	Kıyafet	1286	K.204 a-b	Deri-guha	Taban Uz..29cm., Ökge Y.3.5cm.	1910
	Türk-İslam Bölümü	Kıyafet	1287	K.205 a-b	Deri-saten	Taban uz.:22cm.	Osmanlı, 19.yy sonu
	Türk-İslam Bölümü	Kıyafet	1288	K.206 a-b	Deri-kadife	Taban uz.:27cm., ökge yük.:4.5cm.	Osmanlı, 19.yy sonu

Şekil 19. Türk-İslam Koleksiyonu İçerisinde Yer Alan Alt Gruplar Menüsü

192.168.1.31/catalogue.php?t=6#

vodafone mail MIDAS | Sadberk Hanı...

Gözet Sorgulama Türk-İslam Arkeoloji Sergi Raporlar Yönetim

Veri Girişi

Cam

Ana Grup Arkeoloji Bölümü

*Envanter No

*Katalog Numarası

*Eserin Adı Dizin

Cinsi Dizin

Bulunduğu Yer Dizin

Devri

Ölçüsü

Müzeye Geldiği Tarih - -

Müzeye Geliş Şekli

Açıklama

Müzedeki Yeri Dizin

Tanım

Durumu

Yayınlandığı Yer

Eserin Benzeri

Sigorta Bedeli

Tam Metin Dosyası No file selected.

İçerik Dosyası No file selected.

Sorgulamada ☒ Görünür ☐ Görünmez

* Gerekli Alanlar

Şekil 20. Arkeoloji Koleksiyonu Cam Grubu Veri Giriş Ekranı

Raporlar modülü istatistik ve dizin oluşturma işlevlerini sağlamaktadır. İstatistik işlevi gruba göre yıllık kayıt ve içerik sayısı, sorgulama türüne göre yıllık istatistik, grup bazında detay görüntülenme sayıları, grup bazında en çok görüntülenen kayıtlar, en çok aranan terimler ve sorgu sonuçları, sorgu sonucu bulunmayan terimlere ilişkin verileri sunmaktadır. Dizin işlevi ile “bakınız” ve “ayrıca bakınız” ilişkileri kurulması

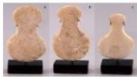
sağlanmaktadır. *Sergi* ise sadece planlanan sergilerin kayıtlarının girilmesini sağlamakta ve bu kayıtlar içerisinde sorgulama yapılabilmesine olanak tanımaktadır. Ancak, müze bu modülü kullanmamaktadır. *Yönetim* modülü kullanıcı arayüzünün düzenlenmesi, materyal türlerinin ve tanımlama alanlarının oluşturulması, erişim haklarının tanımlanması, sistem kayıtlarının tutulması, yedekleme gibi özellikleri barındırmaktadır.

Yazılım, yetkilendirilmiş sistem kullanıcılarının, koleksiyonların yapılandırılması sürecini sistemin izin verdiği ölçüde gerçekleştirmelerine olanak tanımaktadır. Yetkilendirilmiş kullanıcılar öncelikle ana koleksiyonları belirlemekte, bu koleksiyonlar içerisinde farklı materyal türleri oluşturarak ve her bir materyal türü için DC ile uyumlu tanımlama alanlarının ve varsa ek alanları seçerek bu alanların özelliklerini belirlemektedirler. Bu alanlar için izin oluşturulabilmekte, sorguda çıkıp çıkmamasına karar verilebilmekte, zorunlu ya da seçimli kılınabilmektedir. SHM’de koleksiyon bölüm sorumluları yetkilendirilmiş kullanıcılar olarak bu uygulamaları gerçekleştirebilmektedirler.

SHM’de kullanılan Midas yazılımı, KYS yazılımlarında kullanılan temel modüller açısından değerlendirildiğinde;

1. Midas yazılımında edinme öncesi durum, edinme, sağlama, envanter kontrolü, ödünç verme, sergi planlama ve yönetimi süreçleri ile ilgili düzenlemeleri içeren bir *idari yönetim* modülü bulunmamaktadır. Bu süreçler müzede KYS dışında yürütülmektedir.
2. Yazılımda *nesne dokümantasyonunu* sağlayan ayrıca bir modül bulunmamaktadır. Kataloglama işlemleri Türk-İslam ve arkeoloji koleksiyonları modülü altında yapılmaktadır. Müze tarafından nesneler için konu tanımlanmadığından bununla ilgili bir kayıt alanı ve erişim seçeneği de bulunmamaktadır. Nesne imajları katalog kayıtlarına tutturulmakta, imajlara erişim bu kayıtlar aracılığıyla sağlanmaktadır.

3. *Konservasyon* işlemleri ile ilgili kayıtların yönetimi için bir modül bulunmamaktadır. Konservasyon süreci tamamen KYS'den bağımsız olarak müzenin laboratuvar birimi tarafından basılı dosyalarda kayıt altına alınmaktadır.
4. *Katalogların ve diğer yayınların üretimi* için mevcut yazılım ile herhangi bir düzenleme yapılamamakta, bu süreç de koleksiyon yönetim sisteminden bağımsız yürütülmektedir. Müzenin arkeoloji birimi sergi, katalog çalışmaları ve dijital görsellerin düzenlenmesi işlemleri için Midas yazılımı ile gerçekleştiremediği kimi işlevleri File Maker Pro 12 veritabanı yazılımını da kullanarak çözümlenmektedir (Şekil 21). Bu programdaki sergiye ait kayıtlardan sergilenen nesnelerin hangi vitrinde kaçınıcı sırada olduğu ve sergi kataloğunda kaçınıcı nesne olduğu bilgisini edinmek mümkündür.

Sergideki Yeri	18265	Eserin Adı	Kase	
Vitrin 15		Cinsi	Pişmiş toprak	
Katalog Sıra No	150	Devri	Bizans Dönemi, MS 12. - 13. yüzyıl	
Vitrin Sıra No	1	Bölgesi		
Sergideki Yeri	18205	Eserin Adı	İdol	
Vitrin 3		Cinsi	Mermer	
Katalog Sıra No	15	Devri	Erken Tunç Çağı II, MÖ 3. binyıl ortaları	
Vitrin Sıra No	6	Bölgesi	Batı Anadolu	
Sergideki Yeri	18204	Eserin Adı	İdol	
Vitrin 3		Cinsi	Mermer	
Katalog Sıra No	14	Devri	Erken Tunç Çağı II, MÖ 3. binyıl başı	
Vitrin Sıra No	7	Bölgesi	Batı Anadolu	
Sergideki Yeri	18203	Eserin Adı	İdoller	
Vitrin 3		Cinsi	Mermer	
Katalog Sıra No	16	Devri	Erken Tunç Çağı II, MÖ 3. binyıl ortaları	
Vitrin Sıra No	9	Bölgesi	Batı Anadolu	
Sergideki Yeri	18136	Eserin Adı	Sadak	
Vitrin 6		Cinsi	Bronz	
Katalog Sıra No	59	Devri	Demir Çağı, MÖ 8. yüzyılın ilk çeyreği, Urartu	
Vitrin Sıra No	4	Bölgesi	Doğu Anadolu	
Sergideki Yeri	18135	Eserin Adı	Tanrı / rahip heykelciği	
Vitrin 6		Cinsi	Gümüş	
Katalog Sıra No	53	Devri	Demir Çağı, MÖ 8. yüzyılın ilk çeyreği, Urartu	
Vitrin Sıra No	15	Bölgesi	Doğu Anadolu	
Sergideki Yeri	18080	Eserin Adı	İdol	
Vitrin 3		Cinsi	Mermer	
Katalog Sıra No	17	Devri	Erken Tunç Çağı II, MÖ 3. binyıl ortaları	
Vitrin Sıra No	8	Bölgesi	Batı Anadolu	
Sergideki Yeri	18079	Eserin Adı	İdol	
Vitrin 6		Cinsi	Bronz	
Katalog Sıra No	54	Devri	Demir Çağı, MÖ 8. yüzyıl ortaları, Urartu	
Vitrin Sıra No	3	Bölgesi	Doğu Anadolu	

Şekil 21. File Maker Pro 12 Veritabanı Programında Arkeoloji Koleksiyonundan Eserlerin Yer Aldığı Sergi Kayıtları

5. Mevcut yazılım, *kütüphane* uygulamalarını desteklememektedir. Üretici firma kütüphane uygulamaları için ayrı bir yazılım geliştirmiştir. Midas *arşiv* uygulamaları için de kullanımı amaçlanmış bir yazılımdır. Bu nedenle aynı yazılım içerisinde arşiv koleksiyonları da açılabilir olmasına karşın müze koleksiyonlarının yönetimi gibi arşiv koleksiyonlarının yönetiminde de sistemin sınırlılıkları söz konusudur. Midas'ın son sürümü, müze ve arşiv uygulamalarını bir arada yürütmek açısından daha elverişlidir. Yazılımın son sürümünde kayıtlar birbiri ile ilişkilendirilebilmekte olduğundan, nesne ile arşiv koleksiyonlarının birbiri ile bağlantısını kurmak mümkün olabilmektedir.
6. Nesnelerin kataloglanması süreci ayrıca bir *kataloglama* modülü aracılığıyla değil koleksiyon modülleri ile yürütülmektedir. Yazılım, kataloglama alanlarının seçimi, sayısı, adlandırılması ve veri yapısı konusunda esnek olmakla birlikte müze, katalog kayıtlarını envanter fişlerindeki alanlar ile aynı olacak şekilde sınırlamış ve yapılandırmıştır. Nesne kataloglaması için istenildiği kadar alan açılabilmesi yazılımın olumlu özelliklerinden birisidir ancak müzenin sınırlı nesne tanımlama alanları nedeniyle koleksiyonlara ilişkin daha fazla veriye ulaşmak mümkün olmamaktadır.
7. *Edinme* işlemlerine yönelik ayrıca bir modül bulunmamaktadır. Edinme ile ilgili kayıtlardan sadece bağışçı ya da satın alınan kişi, edinme yöntemi ve alınma tarihi verileri kataloglama sürecinde ilgili alanlara girilmektedir.
8. *Elden çıkarma* modülü yazılımda bulunmamaktadır. Müze, elden çıkarma işlemi gerçekleştirmediği için böyle bir modüle gereksinim de duymamaktadır.
9. Yazılımda *tezaruslar* için bir modül bulunmamaktadır. Nesne tanımlama alanlarından istenilen alanlar için dizin desteği sunulmasına rağmen, nesneleri tanımlamak için herhangi bir tezarus kullanılmamaktadır.

10. *Ödünç alma-verme* süreci ve bu sürece ilişkin kayıtların yönetimi ile ilgili bir modül bulunmamaktadır. Bu işlemler de tamamen KYS'den bağımsız olarak yürütülmektedir.
11. *Sevkiyat ve taşıma* işlemleri de ödünç alma-verme sürecinde gerçekleşmekte olduğundan bu sürece ilişkin kayıtlarla bir arada tutulmaktadır.
12. Nesnenin kondisyonu ile ilgili durumuna ilişkin ayrıca bir modül bulunmamaktadır. *Durum* bilgisi nesnelerin kataloglama alanlarında yer almaktadır. İnceleyen, inceleme tarihi bilgileri ile konservasyon raporları da KYS'nden ayrı olarak kayıt altına alınmıştır.
13. *Tarama* için sorgulama modülü kullanılmaktadır. Detaylı, türe göre, tam metin ve gelişmiş sorgulama yapılabilmektedir. Gelişmiş sorgulama nesnenin tüm kataloglama alanlarındaki verilerde sorgulama yapılabilmektedir.
14. Yazılımda *raporlar* modülü ancak koleksiyonlara ve taramalara ilişkin sayısal verileri vermektedir.
15. Sistemde, *güvenlik* ile ilgili olarak erişim hakları tanımlanabilmektedir. Dış kullanıcılar, sistem kullanıcıları ve sistem yöneticileri için haklar belirlenebilmektedir. Yazılım çoklu ortamın kayıtlara eklenebilmesini desteklemekte ancak bu çoklu ortam belgeleri için ayrıca üstveri alanları oluşturulamamaktadır.
16. *Telif hakları ve çoğaltım* ile ilgili herhangi bir uygulama bulunmamaktadır. Yazılımın son sürümünde her bir materyal için telif durumu belirlenebilmektedir.
17. KYS'de yürütülen işlemler ile ilgili olarak *veri alma ya da gönderme* işlemi gerçekleştirilememektedir.

18. Yazılımda *barkod* modülü bulunmamaktadır. Barkoda bağımlı olarak etiket oluşturma ve bastırma işlevlerini de desteklememektedir. Müzede gereksinim duyulan etiketler KYS’nden bağımsız olarak üretilmektedir.

Müzede yapılan görüşmelerde mevcut yazılımın kullanımına yönelik çeşitli sorunlar da tespit edilmiştir:

1. *Yapısal sorunlar:* Sorgulama sonuçlarında tutarsızlıklar, listelemede karşılaşılan sorunlar, duplike kayıtların oluşması, farklı kayıt çıktılarının üretilmemesi, istenen raporlamanın yapılamaması.
2. *Beklentilerin karşılanamaması:* Müze için kişiselleştirilmiş bir arayüz beklentisi, sistemin özellikle sergileme süreçlerinin yönetimini desteklemesinin istenmesi.
3. *Sorunlara anında çözüm verebilecek desteğin sağlanamaması.*
4. *Sistemin neler yapabildiğinin / kapasitesinin bilinmemesi:* Veritabanı yapısının anlaşılabilmesi, sistemin kullanımına yönelik kılavuz bilgilerin sınırlı olması, kullanıcı eğitimlerinin yetersiz olması.
5. *Sistemin güncellenmemesi.*

Kullanımdan kaynaklanan bu sorunlar KYS’nin işlerliğini de olumsuz yönde etkilemektedir. Müzede sadece KYS ile ilgilenebilecek bir bilgi teknolojileri uzmanının olmaması da müzede sistemi kullanan küratörlerin kendi görev alanlarının dışında yapılandırma, uygulama ve kullanım sorunlarının üstesinden gelmek durumunda kalmalarına yol açmaktadır.

Müzenin kullandığı KYS yazılımı yapısal olarak değerlendirildiğinde müzede yürütülen edinme, ödünç verme, konservasyon, sergileme, etiketleme, envanter kontrolü süreçlerinde gerçekleştirilen işlemlerle ilgili kayıtların yönetimini destekleyen modüllere sahip olmadığı için bu süreçlerin KYS dışında gerçekleştirilmek durumunda

kalındığı gözlemlenmiştir. Bu durum mevcut yazılımın bir koleksiyon yönetiminde tüm süreçleri kapsayacak şekilde bir otomasyon sistemi değil, dijital kaynaklara erişim üzerine yapılandırılmış bir yazılım olmasından kaynaklanmaktadır. SHM'nin koleksiyonları ile gerçekleştirdiği tüm işlemleri yürütüp yönetebileceği bir KYS'ne ve sistemin işlerliğinden sorumlu uzman personele ihtiyacı bulunmaktadır.

4.2.4. Dijitalleştirme Çalışmaları

SHM'de dijitalleştirme çalışmaları öncelikle erişim, koruma ve konservasyon amacını taşımaktadır. Koleksiyon yönetimi sürecinin hemen her aşamasında koleksiyonda bulunan nesneleri görme ve gözlemleyerek işlemleri gerçekleştirme gereksinimi oluşmaktadır. Bu nedenle dijitalleştirilmiş nesneler, anında erişimi ve nesnelerin sayısal olarak istenen şekilde düzenlenmesini mümkün kılmaktadır. Dijitalleştirmenin önemli bir nedeni de nesnelerin kullanımdan kaynaklanan yıpranmalarının önüne geçebilmektir. Konservasyon sürecinden geçmiş nesnenin ihtiyaç duyulduğunda muhafaza edildiği ortamdan çıkarılması da yapılan müdahalenin zarar görmesine neden olabilmektedir. Dijitalleştirme nesnenin korunmasına destek olmaktadır.

Müzede dijitalleştirme çalışmaları nesnelerin profesyonel olarak fotoğraflarının çekilmesiyle gerçekleştirilmektedir. Dijitalleştirme için herhangi bir yazılı politika ya da yönerge bulunmamaktadır.

Dijitalleştirme çalışmalarının özellikleri:

- Küçük nesneleri yakınlaştırmak için 60 mm. makro lens, büyük nesneler içinse 35 mm. geniş açı kullanılmaktadır.
- Dijital fotoğraf çekiminde nesnelerin arka zemini için bir fon rengi kullanılmaktadır. Fon rengi nesnenin rengi ile zıt olacak şekilde açık ya da koyu olarak belirlenmektedir.

- Dijitalleştirilen nesneler için skala kullanılmamaktadır.
- Dijital fotoğrafların çözünürlüğü 600 DPI'ın altındadır.
- Dijital fotoğraflar yaklaşık 15-16 MB boyutundadır.
- Çalışma kopyası için JPEG formatı, arşiv kopyası içinse RAW kullanılmaktadır.
- Nesneler birkaç açıdan çekilmekte olup Midas yazılımına aktarılan fotoğraf genellikle nesnenin ön yüzünü gösteren, tek açıdan çekilmiş kopyadır. Diğer açılardan çekilmiş fotoğraflar arşiv kopyası olarak bir arada saklanmaktadır.
- Nesne üzerindeki yazı, işaret, arma vb. unsurların ayrıca fotoğrafları çekilmemektedir.
- Tekstil nesnelerin manken üzerinde çekilmesi uygun bulunmadığından bir zemin üzerine yatırılarak çekilmektedir.
- Dijital kayıtlar, nesnelere verilen envanter numarası ve katalog numarasının kombinasyonundan oluşan özgün bir numara almaktadır.

Örneğin; $\underbrace{\text{ARK 2}}_{\text{Katalog no}} \underbrace{1796}_{\text{Envanter no}}$

Dijital imajların arşiv kopyaları bu alfa-numerik kodlama ile adlandırılarak saklanmasına rağmen Midas yazılımında nesnelerin katalog kayıtlarına tutturulan dijital imajlar o kayıt içerisinde 0001 gibi sıra numarası almaktadır. Dijital imajlar yazılımında istenildiği gibi adlandırılmamaktadır.

- Dijital imajlar için kalite kontrolü belirli unsurlar dikkate alınarak yapılmaktadır. İmajlar, açıklık-koyuluk problemleri, karanlık alanlar, parlama ya da gölge sorunları, yönünün doğruluğu, düzgün ortalanıp ortalanmadığı, kenarlarının düzgünlüğü açısından sorumlu küratörler tarafından kontrol edilmektedir.

- Dijital imajlara ilişkin herhangi bir üstveri oluşturulmamaktadır.
- Dijital imajların arşiv kopyaları hard disk ve harici belleklerde depolanmakta, kullanım kopyaları ise Midas yazılımına yüklenmektedir.
- Dijital imajlar web tabanlı bir dijital arşiv yazılımı olan Midas'ta kayıt altına alınmaktadır ancak müze nesnelerinin güvenliği nedeniyle erişime açılmamaktadır.

Müzede yürütülen dijitalleştirme çalışmaları incelendiğinde bazı problemler belirlenmiştir:

- Dijitalleştirilen nesneler için skala kullanılmaması, özellikle arkeoloji koleksiyonu için nesnelerin boyutlarının anlaşılmasını güçleştirmektedir.
- Nesnelerin, dijital imajlarının birkaç açıdan hazırlanmasına rağmen KYS'nde kayıt altına alınma sürecinde sadece ön yüzünün katalog kayıtlarında yer alması, nesne hakkında yeterli görsel veriye ulaşılmasını olanaksız kılmaktadır. Aynı zamanda sadece tek yüz görüntüsü, bir nesnenin dijitalleştirilmiş kopyasını temsil etmemektedir.
- Nesnenin üzerinde yer alan yazı, işaret, vb. unsurların da ayrıca dijital kopyalarının bulunmaması nesnenin taşıdığı bilginin kayıt altına alınarak yorumlanmasını engellemektedir.
- Dijital imajların arşiv kopyalarının da ayrıca hard disk vb. araçlarda depolanması yerine yazılım aracılığıyla depolanması katalog kayıtlarıyla bağlantılı olmaları ve erişimin daha kolay sağlanması açısından önemlidir. Mevcut yazılım ile arşiv kopyalarını saklamak mümkündür ancak yazılımda dijital materyalin istenildiği şekilde adlandırılmaması çözümlenmesi gereken en önemli sorunlardan birisidir.

- Dijitalleştirme kontrol unsurları da açıkça tanımlanmamıştır. Dijital imajlarda göze çarpan kusurlar giderilmektedir. Bu doğrultuda dijitalleştirme çalışmalarında standartlaşma sağlanması da güçleşmektedir.

SHM’de yürütülen dijitalleştirme çalışmaları değerlendirildiğinde; dijitalleştirmenin, müzenin sahip olduğu kültürel mirasın toplumu bilgilendirmek ve gelecek kuşaklara aktarmak amacından çok günlük envanter çalışmalarında nesnelere erişimi kolaylaştırma amacını taşıdığı anlaşılmaktadır. Müzenin sahip olduğu kültürel miras nesnelerinin, çok iyi şartlarda korunmasına rağmen, yıpranma konusunda zaman faktörünün önüne geçmeleri mümkün olmamaktadır. Dijitalleştirme, kültürel miras nesnelerinin özgün yapısının belgelenecek gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamaktadır. Müzenin sahip olduğu kültürel mirası dijitalleştirerek erişime açmaması da toplumu bilgilendirme misyonunu yerine getirmesinin önünde önemli bir sorundur. Bu doğrultuda müzenin, dijitalleştirme çalışmalarının amaç ve hedeflerini yeniden gözden geçirmesi önem arz etmektedir.

4.2.5. Gerçek Bilgi Hizmetleri

SHM’nin gerçek bilgi hizmetlerini sergiler, eğitim çalışmaları, kütüphane ve yayın faaliyetleri oluşturmaktadır.

Müzenin bir danışma birimi bulunmamaktadır ancak danışma birimince müze hakkında ziyaretçilere sağlanan temel bazı bilgiler bilet ve yayın-hediyelik eşya satış noktalarından (Fotoğraf 9) verilmektedir.

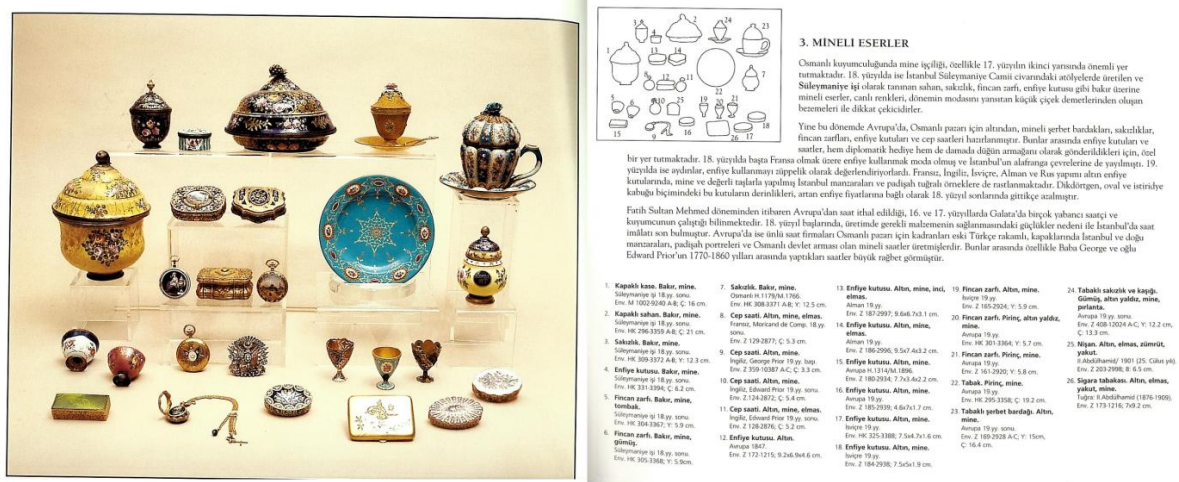
Fotoğraf 9. Yayın ve Hediye Eşya Satış Bölümü

Açılış-kapanış saatleri, giriş ücret bilgileri, müze içerisinde uyulması gereken kurallar ve hediyelik ürünler hakkında olan bu bilgiler, bilet ve yayın satış görevlileri tarafından sözlü olarak aktarılmaktadır ve ancak ziyaretçilerin sordukları zaman öğrenebilecekleri bilgilerdir. Ziyaretçilerin müzeye giriş noktasında bu tür bilgileri edinebilecekleri panolar ya da kiosk benzeri cihazlar da bulunmamaktadır.

Ziyaretçilerin müze ziyaretlerini planlaması açısından bir danışma biriminin ya da bu bilgileri sunabilecek çeşitli araç ve cihazların olmaması, ziyaretçilerin müzeye ve faaliyetlerine ilişkin pek çok temel bilgiyi edinmeden müzeden ayrılmasına yol açmaktadır. Bu durum ziyaretin tatmin faktörünü olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

Müze binası ve koleksiyonları hakkında bilgiler ise müze kataloğu ve rehberinden edinilebilmektedir. Müze kataloğu, Türkçe ve İngilizce iki dilde ayrı ayrı basılmış olup satışa sunulmaktadır. Katalog, müze koleksiyonları hakkında bilgileri, koleksiyonların kapsadığı tarihsel dönemler ve medeniyetler hakkında temel bilgileri ve koleksiyonları

temsil edebilecek örnek nesnelerin fotoğraf, çizim ve açıklamalarını içermektedir (Şekil 22).

Şekil 22. SHM Kataloğu

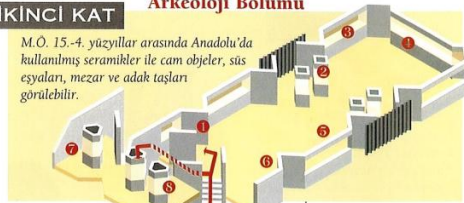
Müze rehberi ise sadece Türkçe basılmıştır. Rehber, satışta olup, müzenin sergi alanlarının kat planlarını ve her bir kattaki vitrinlerden temsili birer nesnenin fotoğrafını ve etiketinde yer alan bilgiyi içermektedir (Şekil 23).

Sevgi Gönül Binası

Arkeoloji Bölümü

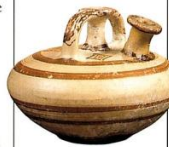
İKİNCİ KAT

M.O. 15.-4. yüzyıllar arasında Anadolu'da kullanılmış seramikler ile cam objeler, süs eşyaları, mezar ve adak taşları görülebilir.

M.O. 1500'lerden itibaren Kıta Yunanistan'da üretilen seramikler Anadolu'ya ihraç ediliyordu. Müzeminin 2. katında bu seramiklerin Arkaik ve Klasik evrelerine ait örnekler yer alıyor. Ayrıca, yine burada göreceğiniz M.O. 800-600 yılları arasında Batı Anadolu'da yaşayan halkların ürettiği yerel seramikler ile Batı ve Doğu Hellenistik Çağ'a ait örnekler, Anadolu sanatındaki ince zevki yansıtır.

1 ÜZENĞİ KULPLU VAZO
Kıta Yunanistan'da üretilip Anadolu'ya ihraç edilmiş bu vazolar, şehir devletleri arasında düzenlenen spor karşılaşmalarında kazanan atletlere ödül olarak veriliyordu.

Üzenği kulplu vazo
Miken, M.O.
2. binyıl

2 AMFORA
Günümüz kupasının benzeri bu vazolar, şehir devletleri arasında düzenlenen spor karşılaşmalarında kazanan atletlere ödül olarak veriliyordu.

Amfora
M.O. 6.
yüzyıl

3 RİTON
Lidyalılara ait çizme şeklindeki bu içki kabı dini törenlerde kullanılıyordu. Bu kapların içine doldurulan şarap tanrılara sunuluyordu.

Hydria,
Hellenistik
Çağ, M.O.
4. yüzyıl

Riton
M.O. 6.
yüzyıl,
Lidya

4 KRATER
Karia Bölgesi'nde bulunan Milas yakınlarında üretilmiş bu büyük kap, şarap ile suyun karıştırılmasında kullanılıyordu.

Krater,
Karia
Bölgesi,
M.O. 730-680

5 HYDRIA
Hellenistik Çağ'da üretilmiş olan bu

pişmiş toprak kap, su

taşımaya ya da yakılan ölülerin kullerinin saklanması için kullanılıyordu.

6 BÜST
Hellenistik Çağ'ın en parlak kültür merkezlerinden biri haline gelen Bergama Krallığı'nın kurucusu Philetairos, kralığının sınırlarını Marmara Denizi kıyılarına kadar genişletmişti.

Bergama
Kralı
Philetairos'un
mermer
büstü

motif ya da ölen kişinin portresi gibi kabartmalar ile yazıtlar yer alır. Bunlar sayesinde geçmişte yaşamış insanların kültür ve gelenekleri hakkında önemli bilgiler edinmek mümkün olmaktadır.

Cam
kadeh,
M.S. 3.
yüzyıl

7 CAM KADEH
M.S. 3. yüzyıldan kalma, olumsuzluğun ve bereketin sembolü hayat ağacı süslemeli cam kadeh...

8 MEZAR TAŞI
Geçmişten günümüze gelen önemli belgeler olan mezar taşları her çağda ve her bölgede aynı tip özellikler gösterirler. Taşların üzerlerinde genellikle ölüyü tanıtan figür,

Mezar taşı,
M.S. 2. yüzyıl

Şekil 23. SHM Rehberi

Sergiler dışında ziyaretçilere yönelik düzenlenen herhangi bir etkinlik bulunmamaktadır. Müzede açılan sergilere ilişkin kısa bilgi ziyaretçilere ücretsiz olarak verilen Türkçe ve İngilizce iki dilde hazırlanmış sergi broşüründen edinilebilmektedir. Sergiye ilişkin daha kapsamlı bilgi ise satışa sunulan sergi kataloglarından sağlanabilmektedir. Türkçe ve İngilizce olarak ayrı ayrı yayınlanan sergi kataloglarında serginin konusunu işleyen çerçeve bir bilgi ve sergideki nesnelerin tanımlayıcı envanter bilgileri yer almaktadır.

Müzenin, koleksiyonları hakkında temel bilgileri ziyaretçilere sadece basılı olarak ve ücretli bir şekilde sunması ziyaretçilerin müzenin koleksiyonlarının bilgisine erişimi açısından engel teşkil etmektedir. Müze rehberinin ücretli olması da ziyaretçilerin talep etmesi açısından caydırıcı olabilmektedir. Ücretsiz edinilebilen sergi broşürünün ise satış bölümünde bulunması, bu bölümün Azaryan yalısında ziyaretçilerin dolaşım alanının en sonunda yer alması nedeniyle, ziyaretçiler tarafından fark edilip talep edilmesi oldukça güçtür.

SHM yılda bir ya da iki sergi açmaktadır. Genellikle her yıl bir Türk-İslam koleksiyonu bir de arkeoloji koleksiyonu ile ilgili bir sergi açılmaktadır. Sergilerin küratörlüğünü genellikle müzede görevli küratörler yapmaktadır. Müze, sergilerini çoğunlukla sahip olduğu koleksiyonlardan seçtiği nesneler ile planlamaktadır. Sergilerin planlanması süreci, konunun belirlenmesi, araştırılması ve yazılması, sergilenecek nesnelerin belirlenmesi, nesnelerin vitrinlere göre kronolojik olarak organizasyonunun planlanması, nesnelerin fotoğraflarının çekilmesi, sergi grafiklerinin ve kataloğunun tasarımı, nesnelerin vitrinlere yerleştirilmesi ve açılış etkinliğinin organizasyonu çalışmalarını içermektedir.

Sergilerde bilgi aktarım öğeleri olarak Türkçe ve İngilizce iki dilde hazırlanan bilgi grafikleri ve etiketler kullanılmaktadır. Bilgi grafikleri yapı iç mekânının, etiketler ise vitrinlerin imkân tanıdığı ölçüde belirli noktalara konumlandırılmaktadır.

Fotoğraf 10. SHM Bilgi Grafikleri

Fotoğraf 11. Vitrin Etiketlerinden Bir Örnek

Bilgi grafikleri genellikle ilgili teşhir mekânında işlenen konuyu, dönemi ya da nesnelerin ait olduğu medeniyetin özelliklerini içeren metinlerden, fotoğraf ve çizimlerden oluşmaktadır (Fotoğraf 10).

Etiketler ise nesnenin adı ile varsa ayırt edici önemli bir özelliği, ait olduğu dönem ya da tarih bilgisini içermektedir (Fotoğraf 11). Bazı etiketlerde yer alan bilgilerin anlaşılması güç olabilmektedir. Fotoğraf 11’de görüldüğü gibi bu kutu III. Ahmed’e mi aittir, ya da belirtilen tarihler arasında mı kullanılmıştır, tam olarak anlaşılamamaktadır. Nesne için daha açıklayıcı bilgiler kullanılmalıdır. Örneğin, nesnedeki tuğra pek çok ziyaretçi tarafından anlaşılmayabilir, nesnenin üzerindeki işaret ve desenlerden hangisi olduğu ayırtedilemeyebilir.

Bazı arkeolojik eserlerin etiketleri nesnenin bulunduğu yer ve yapıldığı malzeme bilgilerini de içermektedir. Etiketlerdeki sözcük sayısı genellikle 5-15 arasında değişmektedir. Etiketler küçük nesneler ile aynı görüş alanına konumlandırılmış durumda olmasına karşın büyük boyutlu nesnelerde özellikle kıyafet sergilenen vitrinlerde etiketler nesneler ile aynı görüş alanına girmemektedir. Tekstil eserlerin yer

aldığı vitrinlerin camlarında ise etiketler göz hizasına konumlandırılmıştır. Göz hizası olarak bu etiketlerin konumu oldukça iyi ayarlanmış olmasına rağmen kendisi de şeffaf olan cam üzerine yine şeffaf etiket kullanılmış olması okunmasını güçleştirmektedir (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 12. SHM Vitrin Camlarına Yapıştırılmış Etiketlerden Bir Örnek

Vitrin içlerinden gelen ışık da etiketler üzerinde yer yer parlamaya ve gölgelere yol açmaktadır.

Etiketlerin birçoğu açık ve anlaşılır bir dille yazılmıştır ancak bazı nesneler için “riton” (kutsal içki kabı) gibi teknik terimler de kullanılmıştır. Bu tür terimler için etiket ya da bilgi grafiklerinde herhangi bir açıklama da bulunmamaktadır. Etiketlerin puntosu okuma mesafesine göre oldukça iyi ayarlanmıştır.

Sergi etiketlerinde ya da bilgi grafiklerinde QR kod kullanılmamaktadır. Müzenin kullandığı Midas yazılımının yeni sürümü QR kodu desteklemektedir. Sergilenen nesnelerin etiketlerine konulabilecek QR kodları ile daha ayrıntılı nesne bilgilerine ulaşmak mümkündür ancak müzenin koleksiyonları için benimsediği erişim politikası bu uygulama için bir engel teşkil etmektedir.

Sergilerin özellikle kronolojik olarak düzenlenmiş olması ve sergi dolaşım mekânının farklı kat ve odalara bölünmüş olması ziyaretçilerin sergiyi doğru sıralama ile izlemelerini zorlaştırmakta ve yönlendirici birtakım araçlara olan gereksinimlerini artırmaktadır. Müzede, ziyaretçilerin dolaşım rotasında herhangi bir yönlendirme aracı bulunmamaktadır.

Sergilemede bilgi toplama aracı ağırlıklı olarak bilgi grafikleri ve etiketlerde yer alan kelimelerdir. Bilgi grafikleri sayısı fazla olmamakla birlikte çizim gibi bazı dikkat çekici imgeler de kullanılmaktadır. Müzede ziyaret, etkileşimli bir biçimde kurgulanmamış, tek taraflı ve metne dayalı bir bilgi iletim modeline sahiptir. Etkileşimli bilgi aktarımı yapabilecek elektronik cihazlar, dokunma duyusuna hitap edebilecek röprodüksiyon nesneler ya da benzer materyaller kullanılmadığı gibi metin dışında ses ve görüntü ile bilgi aktarımı da yapılmamaktadır. Müzede ziyaret sadece görerek izleme üzerine kurgulanmıştır.

Sergi ziyaretini olumsuz olarak etkileyen unsurlar arasında ışık ve ses faktörleri etkilidir. Özellikle arkeoloji koleksiyonundan nesnelerin sergilendiği Sevgi Gönül binasında iç mekânın tamamen siyaha boyanmış olması ve karartılarak ışığın sadece vitrin içlerinde eserleri aydınlatmak için kullanılması bazı vitrinlerde etiketlerin okunmasını güçleştirmektedir. Sergilerin yer aldığı her iki yapının da yoğun trafik akışının olduğu cadde üzerinde bulunması da müze içerisinde bir gürültünün oluşmasına neden olmaktadır. Yapıların tescil durumları nedeniyle ses izolasyonu için çözüm bulabilmek de oldukça güçtür.

Müzenin gerçek bilgi hizmetlerinden birisi de müzede gerçekleştirilen eğitim çalışmasıdır. Eğitim çalışmaları müze dışından çeşitli okul grupları ya da kurum ve kuruluşlardan gelen talepler doğrultusunda ve bu grupların hazırladıkları program kapsamında gerçekleştirilmektedir. Bu eğitimler, düzenli zaman aralıklarında değil, talepler doğrultusunda müzenin mekân sağlayabildiği uygun zamanlarda yapılmaktadır.

Müzede eğitim amaçlı uygulanan programlar genellikle ilköğretim öğrencilerine yöneliktir. Müzede yürütülen eğitim çalışmaları gözlem, tanımlama ve soru-cevap faaliyetlerini içermektedir. Müze nesnelerinin zarar görmemesi için eğitim çalışmalarında dokunma ya da hareket ettirme yöntemleri uygulanamamaktadır. Bu

yöntemlerin kullanılabileceği etütlük eserler de bulunmamaktadır. Müzede oyun, drama/model canlandırma çalışmaları; çizim ve yazma yöntemleri de müze girişindeki boş alanda kısıtlı imkânlarla gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmalar için çocuklara göre uygun masa, sandalye vb. araç gereçler bulunmamaktadır; pek çok çalışma yerde minderlere oturarak gerçekleştirilmektedir.

Müzede eğitim faaliyetlerini yürütenler gönüllüler, drama liderleri ve çeşitli bilim dallarından öğretmenlerdir. Müzenin personel kadrosu içerisinde bu çalışmaları gerçekleştirecek bir müze eğitimcisi bulunmamaktadır. Bu durum müzenin misyonuna uygun bir şekilde düzenli eğitim programlarının gerçekleştirilmesini ve sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Eğitim programlarında kullanılan bilgi aktarım araçları müzenin iç mekân ve teknik olanakları ile sınırlıdır. Eğitim faaliyetlerinde çoğunlukla çalışma sayfaları, filmler, PPT gibi sunum araçları kullanılmaktadır.

Müze, okul gruplarının ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenmiş mekân sağlayamamaktadır. Müze yapılarında herhangi bir değişiklik yapılması da mümkün olmamaktadır. Eğitim çalışmaları kapsamında gerçekleştirilen sunumlar, genellikle Azaryan yalısının giriş katındaki orta sofada projeksiyon ve ayaklı perde yardımıyla gerçekleştirilmektedir. Gözlem ve tanımlama çalışmaları da ziyaret sırasında sergi alanlarında gerçekleştirilmektedir.

Müzede öğretmenlere yönelik bilgi edinme ve öğrenme sürecinin planlanmasına yönelik bir eğitim verilmemektedir ancak müze, koleksiyonlarına yönelik bir eğitim paketi hazırlamaktadır.

Bu bağlamda, SHM, eğitim amaçlı politikasını şu şekilde tanımlanmaktadır:

- Müzelerin anlam ve öneminin kavramasını sağlamak,
- Özellikle çocukların duylara, hayal gücüne ve yaratıcılığa yönelmelerini sağlamak,
- Empati kurabilen bireyler yetiştirerek kendi kültürünü ve farklı kültürleri çok yönlü ve hoşgörülü bir yaklaşımla tanıtmak,

- Kùltürler arası benzerlik ve farklılıkları anlatmak,
- Ùlkemizin sahip olduğu kùltürel mirası koruma bilincini etkili bir biçimde geliştirmektedir (Eğitim paketi, 2010).

Eğitim paketi, öğrencilere yönelik hazırlanan, müze koleksiyonları hakkında bilgiler içeren etkinlik kitabını ve öğretmenlere yönelik hazırlanan, eğitimin müze ile desteklenmesi konusunda bilgiler içeren rehber kitapçığı kapsamaktadır.

SHM, müze dışında herhangi bir eğitim faaliyeti gerçekteştirmemektedir. Gelecek dönemde hazırlanmakta olan eğitim paketlerinin tüm okullara ücretsiz olarak dağıtılması planlanmaktadır.

Müzedeki eğitim çalışmaları dışında atölye çalışmaları, kurslar vb. faaliyetler düzenlenmemektedir. 1981-2003 yılları arasında sayısı fazla olmamakla birlikte müze koleksiyonları ile ilgili çeşitli çağlara, medeniyetlere ve kùltürel konulara ilişkin konferanslar düzenlemiştir. 2003 yılından sonra, yer sıkıntısı nedeniyle konferansların gerçekteştirilmesi tercih edilmemiştir.

Müze, yayın çalışmalarına da kurulduğu yıllardan bugüne kadar aralıksız devam etmektedir. Müze, 1981 yılından bugüne kadar 48 adet yayın çıkarmıştır. Yayınlar ağırlıklı olarak sergi kataloglarıdır. Bu sergi kataloglarının yanı sıra müze koleksiyonları ile ilgili yayınlar, bazı tarihsel olgu, olay ve kişilerle ilgili yayınlar ve özellikle el yazmaları için hazırlanan bibliyografik bilgiler sunan kataloglar da basılmıştır. Bunların yanı sıra müzenin koleksiyonlarının kapsamı ile ilgili makalelerin yer aldığı Palmet adıyla SHM yıllığı olarak 5 yıl süre ile çıkmış olan bir süreli yayın da bulunmaktadır. 2004 yılında Palmet beşinci sayısı ile yayın hayatını tamamlamıştır.

SHM kùtùphanesi müzenin türü, koleksiyonları ve çalışmaları doğrultusunda başta müze personeline olmak üzere diğer lisansüstü araştırmacılara hizmet vermek amacıyla kurulmuş bir ihtisas kùtùphanesidir. Kùtùphanenin yazılı bir derme geliştirme politikası yoktur ancak derme geliştirmede, müzenin uzmanlaştığı alanlar ve koleksiyonlar göz önünde bulundurulmaktadır.

Kütüphane dermesi genel olarak;

- Nesnelerin türü, dönemi, bulundukları mekân, kişilerle ve olaylarla ilişkilerini açıklamaya yardımcı olan bilgi kaynaklarını,
- Kavramsal olarak müzenin uzmanlık alanına giren temel kaynakları,
- Diğer müze ve galerilerin sergi kataloglarını,
- Müzayede kataloglarını,
- Eğitim faaliyetlerine katkı sağlayabilecek bilgi kaynaklarını,
- Müzecilik ile ilgili bilgi kaynaklarını,
- Yerel tarih ve kültür kaynaklarını ve
- Nadir eserleri (Müzenin Türk-İslam koleksiyonu kapsamında yer alan el yazmaları ile sâlnâmeler, yıllıklar) kapsamaktadır.

Kütüphane dermesi, Şubat 2014 itibari ile 10.800 basılı kaynak ve 640 el yazması eserden oluşmaktadır. El yazmalarının tamamı dijital ortama aktarılmıştır. 2002 yılında yazma eserler kataloğu yayınlanmıştır. SHM kütüphanesi, dermesinde yer alan 241 sâlnâme ile Türkiye'deki özel kütüphaneler arasında birinci; diğer resmi ve özel kütüphaneler arasında da ilk 5'in içerisinde yer almaktadır.

Bilgi kaynaklarının sınıflanmasında müzenin kendisinin geliştirdiği özgün bir sistem kullanılmaktadır. Kaynaklar, ana konu alanlarına ve alt konu alanlarına ayrılmış ve her bir konu içerisinde bir sıra numarası almıştır. Örneğin; *TAR/İST123* konu numarası, tarih konusu içerisinde İstanbul tarihi alt konusu içerisinde 123 numaralı kaynağı ifade etmektedir. Kaynaklar, bu sınıflama sistemine göre sınıflanmakta, AACR2 kurallarına göre kataloglanmakta ve MARC formatında kayıt altına alınmaktadır. Sınıflama sistemi tamamen müzenin gereksinimleri doğrultusunda işlevsel olarak geliştirilmiştir. Kütüphanede otomasyon yazılımı olarak KYS yazılımını sağlayan firmanın ürünü olan Milas programı kullanılmaktadır. Web tabanlı bir program olmasına rağmen katalog kayıtları kurum dışı taramaya açık değildir.

Müze kütüphanesinin dermesi efemera türünde çok az malzeme içermektedir. Müzeye bağış olarak edinilen bazı nesneler ile birlikte fotoğraf, el yazısı notlar vb. malzemeler

de gelmiştir. Bunların sayısı çok azdır ve bir klasör içerisinde kütüphanede muhafaza edilmektedir. Bu materyallerin ilgili oldukları nesneler ile ilişkileri müze giriş defterinde kayıtlıdır. KYS sisteminde bu ilişkisel yapı kurulmamıştır.

Müzede görevli kütüphaneci, müzede gerçekleştirilmesi planlanan diğer tüm faaliyetlerden haberdar olmaktadır. Bu doğrultuda müzenin kütüphanecisi, gerçekleştirilecek çalışmalar için müze personelinin gereksinim duyacağı bilgi kaynaklarını temin etmek üzere çalışmalar yapmaktadır. Müzenin ziyaretçi çalışmaları bulunmadığından kütüphaneci bu tür faaliyetlerde yer alamamaktadır. Nesne bilgisinin düzenlenmesi ve hizmete sunulması ile ilgili süreçlerde ilgili birimlerce kütüphanecinin desteği alınmamaktadır. Bilginin organizasyonu konusunda kütüphaneci, özellikle KYS ile ilgili karşılaşılan gündelik sorunların çözümünde önemli bir destek sağlayacaktır.

Kütüphane, organizasyonel yapı içerisinde doğrudan müze yönetimine bağlıdır. Kütüphanenin gerek sahip olduğu Türk-İslam koleksiyonu nadir eserleri ile gerek dermenin koleksiyonla paralel bir açıda gelişmesi ve müzenin nesne ve kütüphane koleksiyonlarına yönelik bilgi hizmetlerinin uyum içerisinde gerçekleştirilebilmesi için kütüphanenin koleksiyon birimleri altında faaliyet göstermesi gerekmektedir. Kütüphane yerleşim olarak Azaryan Yalısının çatı katındadır. Bu durum hem kütüphaneye erişim hem de kütüphanenin binanı üst katında ağırlık yapması, yangına karşı risk faktörü taşıması nedeniyle olumsuzluk yaratmaktadır. Ziyaretçilerin dolaşım güzergahı üzerinde çatı katına çıkan tüm kapılar kapatılmıştır. Müze içerisinde kütüphanenin varlığını gösteren herhangi bir yönlendirme aracı bulunmamaktadır. Ziyaretçiler kütüphanenin varlığını ancak basılı müze rehberi ve kataloğundan ya da müze pesoneline sorarak öğrenebilmektedirler.

Kütüphanenin kullanıcı kitlesi müze personeli ve lisansüstü derecesindeki araştırmacılarıdır. Kullanıcı sayısı değişkenlik göstermekle birlikte aylık ortama 4-5 kişidir. Kullanıcılara, müzenin kapalı olduğu Çarşamba ve Pazar günleri dışında, 10:00-17:00 saatleri arasında randevu sistemi ile hizmet verilmektedir.

Kütüphane, kullanıcılarına bilgi hizmetlerinden seçmeli bilgi duyurusu, güncel duyuru hizmeti ve danışma hizmetini sağlamaktadır. Seçmeli bilgi duyurusu ve güncel duyuru hizmeti sadece kurum içinden kullanıcılara, danışma hizmeti ise tüm kullanıcılara

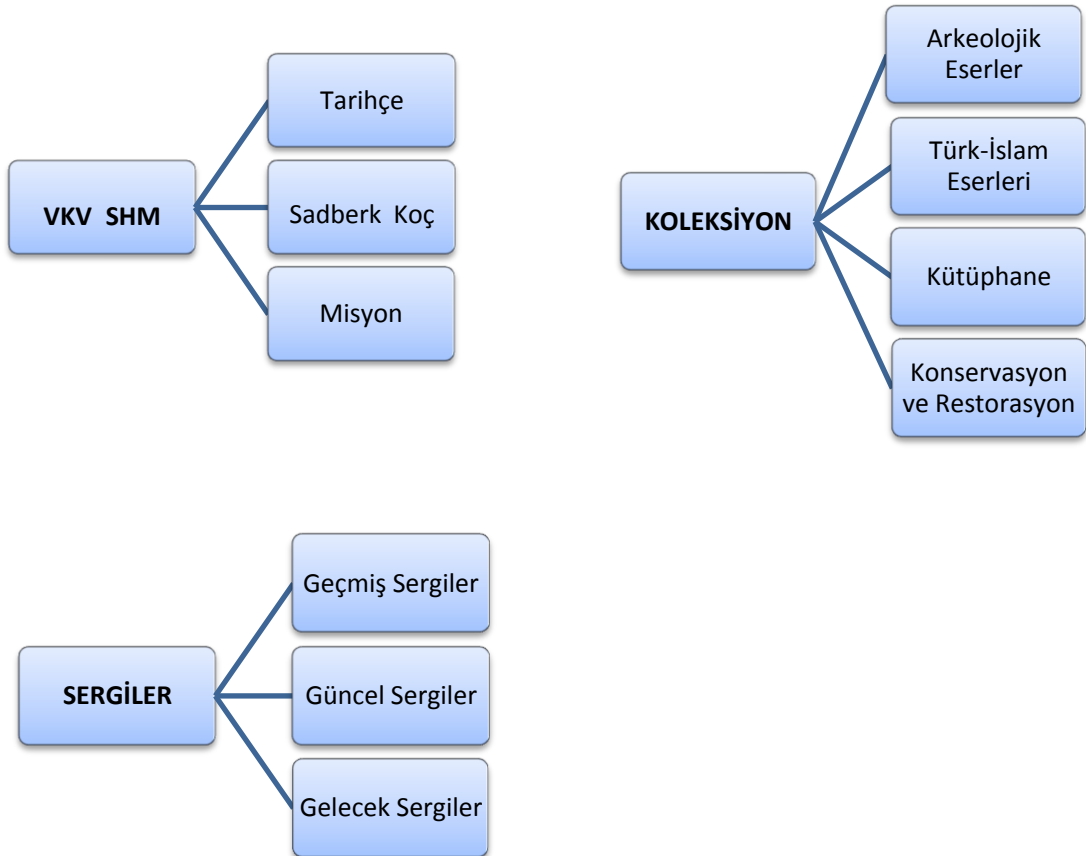
verilmektedir. Kütüphanede bulunan bilgi kaynakları ödünç verilmemektedir. Kütüphanede, müze faaliyetlerine paralel olarak çeşitli programlar ya da sergiler düzenlenmemektedir. Kütüphanenin bu faaliyetler için yeterli fiziksel alanı bulunmadığı gibi müzenin bu tür uygulamalara yönelik herhangi bir planlaması da bulunmamaktadır.

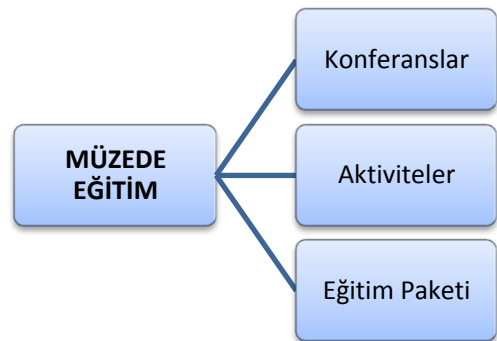
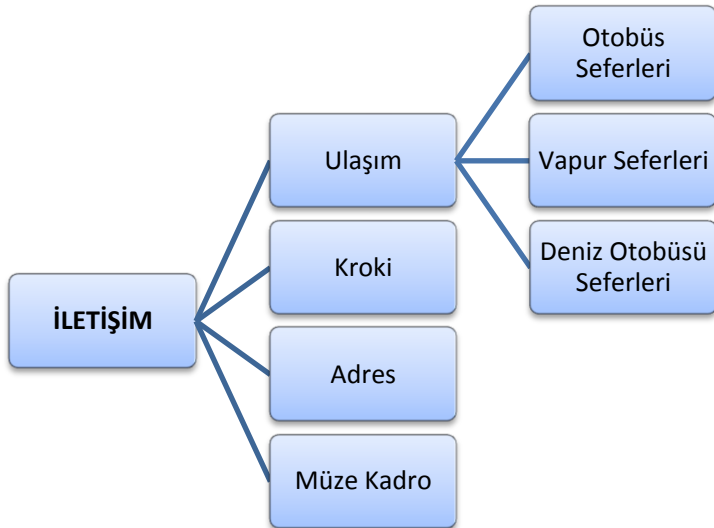
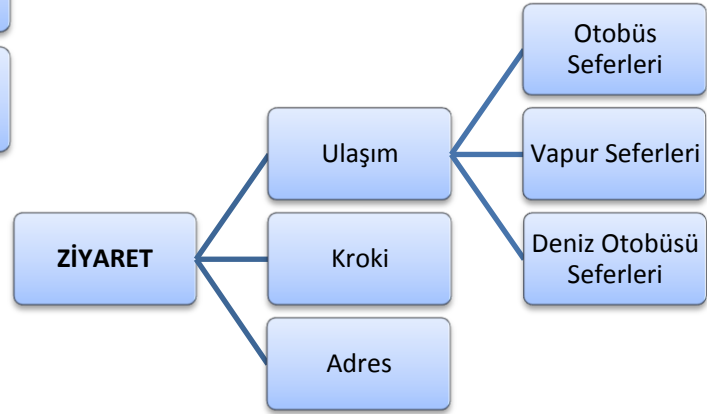
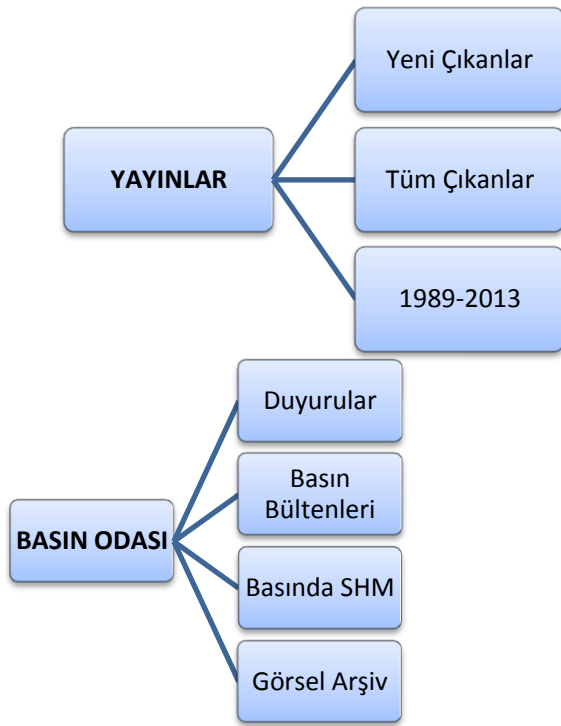
Kütüphanenin genel olarak en önemli sorunu içe kapalı ve müze faaliyetleri içerisinde geri planda kalan yapısı nedeniyle müze dışından kullanıcılara yeterli oranda ulaşamamasıdır. Ziyaretçi hizmetleri kütüphaneyi kapsayan bir anlayışa sahip değildir. Kütüphanenin tanıtım ve pazarlama hizmetlerine gereksinimi bulunmaktadır.

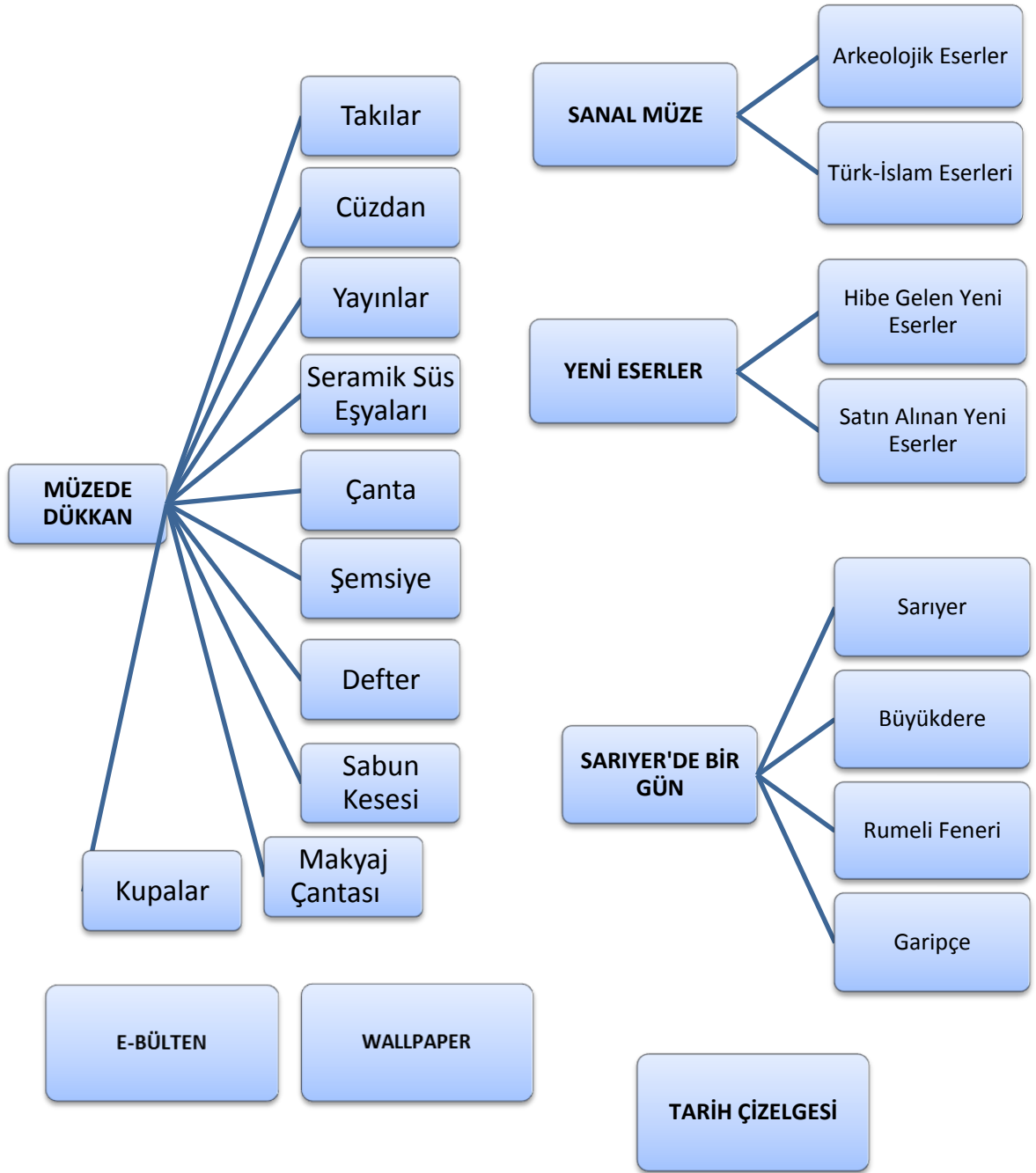
4.2.6. Sanal Bilgi Hizmetleri

SHM, sanal bilgi hizmetlerini *web sayfası*, *Facebook*, *Twitter*, *Frendfeed*, *Flicker* ve *Youtube* aracılığıyla vermektedir. Bu hizmetler arasında en kapsamlısı müzenin web sayfasıdır.

Müze, web sayfasının tasarımını 2010 yılında güncellemiştir. Web sayfası; ana sayfa, 15 içerik menüsü ve bu menüler altında yer alan alt sayfalardan oluşmaktadır (Şekil 24).

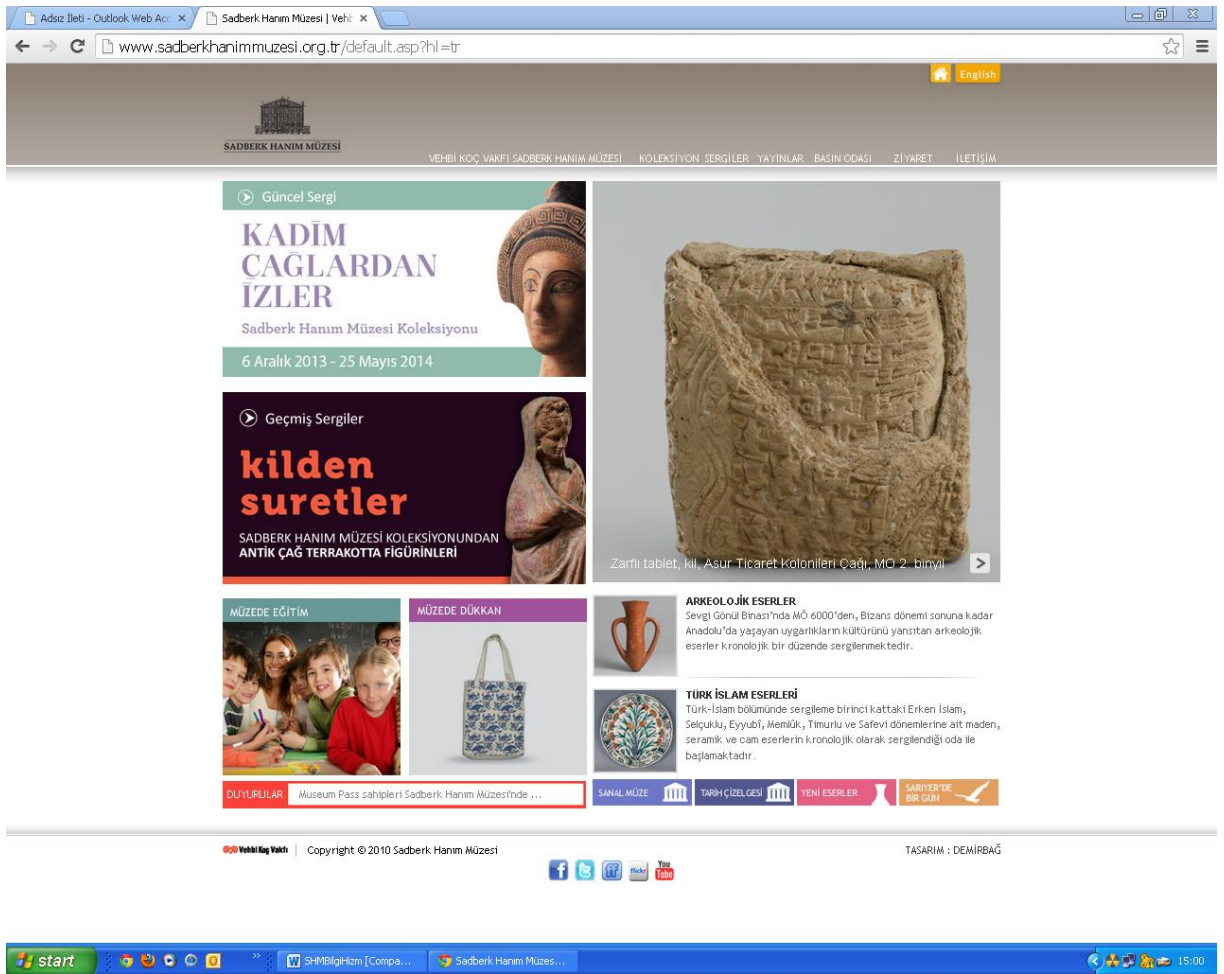

Şekil 24. SHM Web Sayfası Site Haritası

Ana sayfa, menülerin yer aldığı bir üst panel ile iki sütuna ayrılmıştır (Şekil 25). Sol sütunda güncel sergi, geçmiş sergi ve duyurular sayfalarına erişim bağlantıları verilmiştir. Sağ sütunda ise etiket bilgileri ile koleksiyonlardaki nesnelerin fotoğrafları, Türk-İslam ve arkeoloji koleksiyonu hakkında kısa bilgi yer almaktadır. Sağ sütunda ayrıca *sanal müze*, *tarih çizelgesi*, *yeni eserler* ve *Sarıyer’de bir gün* menülerine erişim butonları bulunmaktadır. Ana sayfaya neredeyse tüm içerik sığdırılmaya çalışılmıştır bu nedenle fazla bilgi yüklü ve karışık görünmektedir.

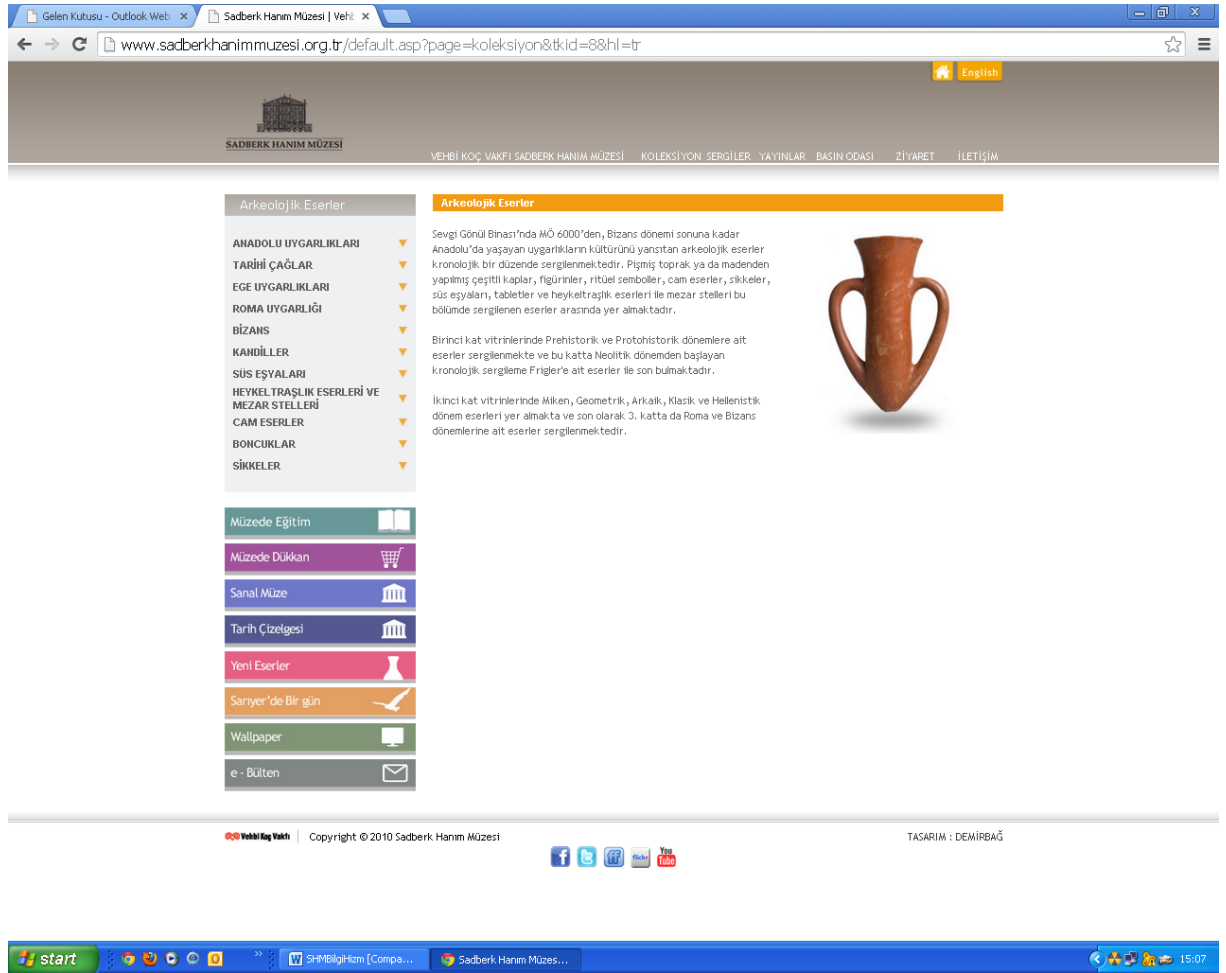

Şekil 25. SHM Web Sayfası, Ana Sayfa

Vehbi Koç Vakfı Sadberk Hanım Müzesi menüsünün adı çok uzundur ve müzenin VKV'ye bağlı olduğunu gösterse de bunu menü başlığında uzun bir şekilde belirtmek yerine içerikte vermek ve menü başlığını kısaltmak gerekmektedir. Menü'nün içeriği müzenin kuruluş öyküsü, Sadberk Koç hakkında bilgi ve müzeye katkısı ile müzenin misyonundan oluşmaktadır. Kurumsal bilgilerin paylaşıldığı bu menüde, müzenin

organizasyonel yapısı, vizyonu, hedefleri, planları ile ilgili bilgilere yer verilmemiştir. Müzeyi daha iyi tanımak için menünün içeriği yeterli görünmemektedir.

Koleksiyon menüsünde arkeoloji ve Türk-İslam koleksiyonunda yer alan alt gruplar hakkında birer nesne fotoğrafı ile alt gruplar hakkında temel bilgiler verilmektedir (Şekil 26).

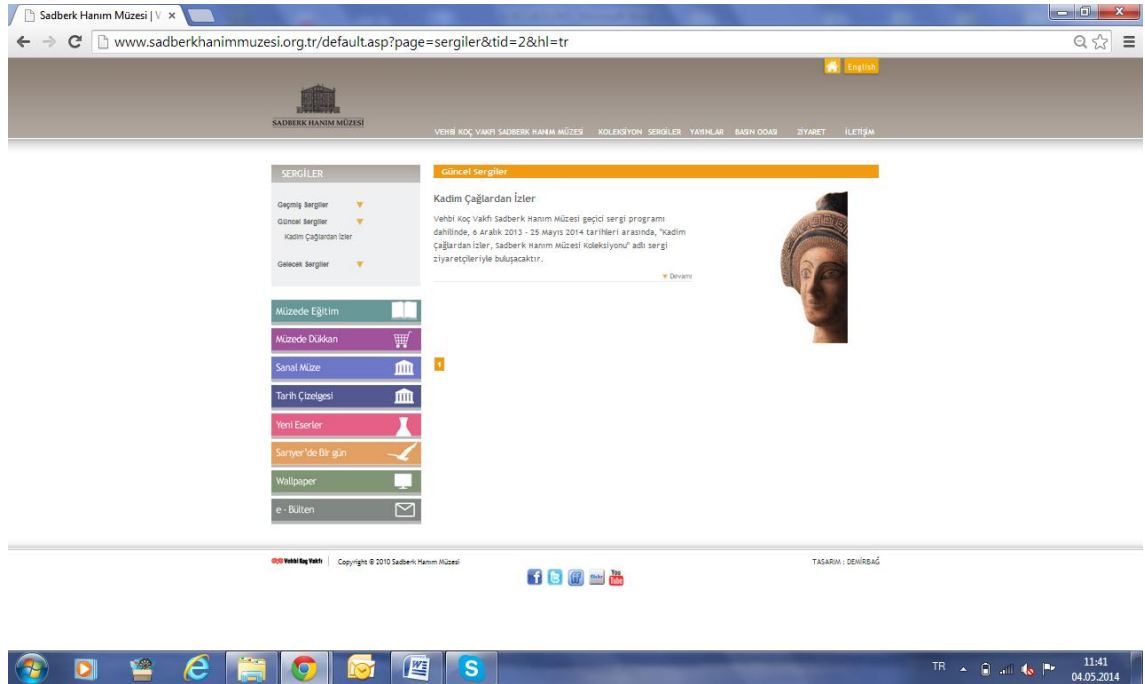

Şekil 26. SHM Web Sayfası Koleksiyon Menü Arkeolojik Eserler Sayfası

Müze web sayfası aracılığıyla koleksiyonlarda yer alan nesnelerin tamamının bilgisine erişmek mümkün değildir. Müzenin KYS yazılımı web tabanlı bir program olmasına rağmen müzenin politikası gereği erişime açılmamaktadır. Yazılım; gelişmiş tarama seçeneklerine, seçilen kayıtlar için çıktı alabilme ve kullanıcıların kişisel bilgisayarlarına indirebilmesi özelliklerine sahiptir ancak tarihe, türe, bölgeye vb. ne göre daraltma seçenekleri, paylaşım (sadece Twitter aracılığıyla), etiketler içerisinde tarama yapabilme, kullanıcıların yorum ve görüş bildirmesi özellikleri ise yazılımın

yeni sürümünde bulunmaktadır. Yazılımın yeni ve eski sürümü öneri sunma (çok tıklanan/göz atılan/indirilen eserler), kullanıcıların, kendi koleksiyonlarını oluşturabilmesi, etiket eklemesi, eser oylaması özelliklerini desteklememektedir. Koleksiyon menüsü altında yer alan kütüphane sayfası da müzenin web sayfası içerisinde araştırmacıların kolaylıkla erişebileceği görünür bir konumda değildir. Nesneler gibi kütüphanede bulunan bilgi kaynaklarını düzenlemek için kullanılan yazılımın da web tabanlı olmasına rağmen kütüphanenin kataloğuna erişim mümkün değildir. Erişim problemi sanal ziyaretçilerin müze ile etkileşime geçme, kültürel miras eserleri ile bağ kurma sürecinde önemli bir engeldir. Bu problem, aynı zamanda, müzenin sahip olduğu kültürel mirası gelecek kuşaklara tanıtma ve yaşatılmasını sağlama misyonunu da olumsuz yönde etkilemektedir. Müzenin ulaşmak istediği genç kuşağın bilgi çağında her türlü bilgiye ulaşabilmenin mümkün olduğu bir ortama doğduğu unutulmamalıdır.

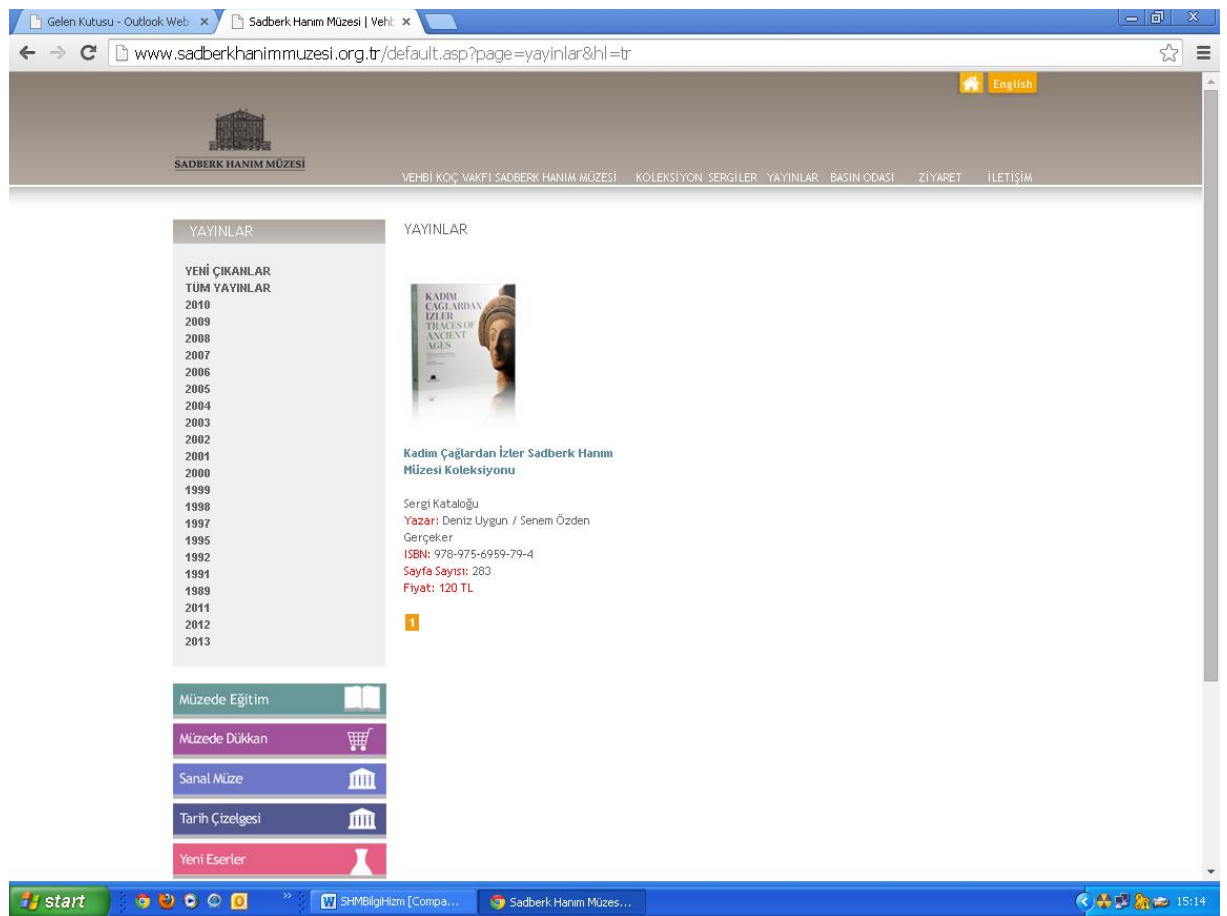
Sergiler menüsünde geçmiş ve güncel sergilerin bilgisi ile birlikte gelecek sergilerin bilgisinin de paylaşılması ziyaretçiler için ilgi uyandırması açısından oldukça önemlidir. Geçmiş ya da güncel sergi sayfalarında sadece sergilenen nesnelerden birisi ve serginin içeriği hakkında bilgi verilmektedir (Şekil 27).

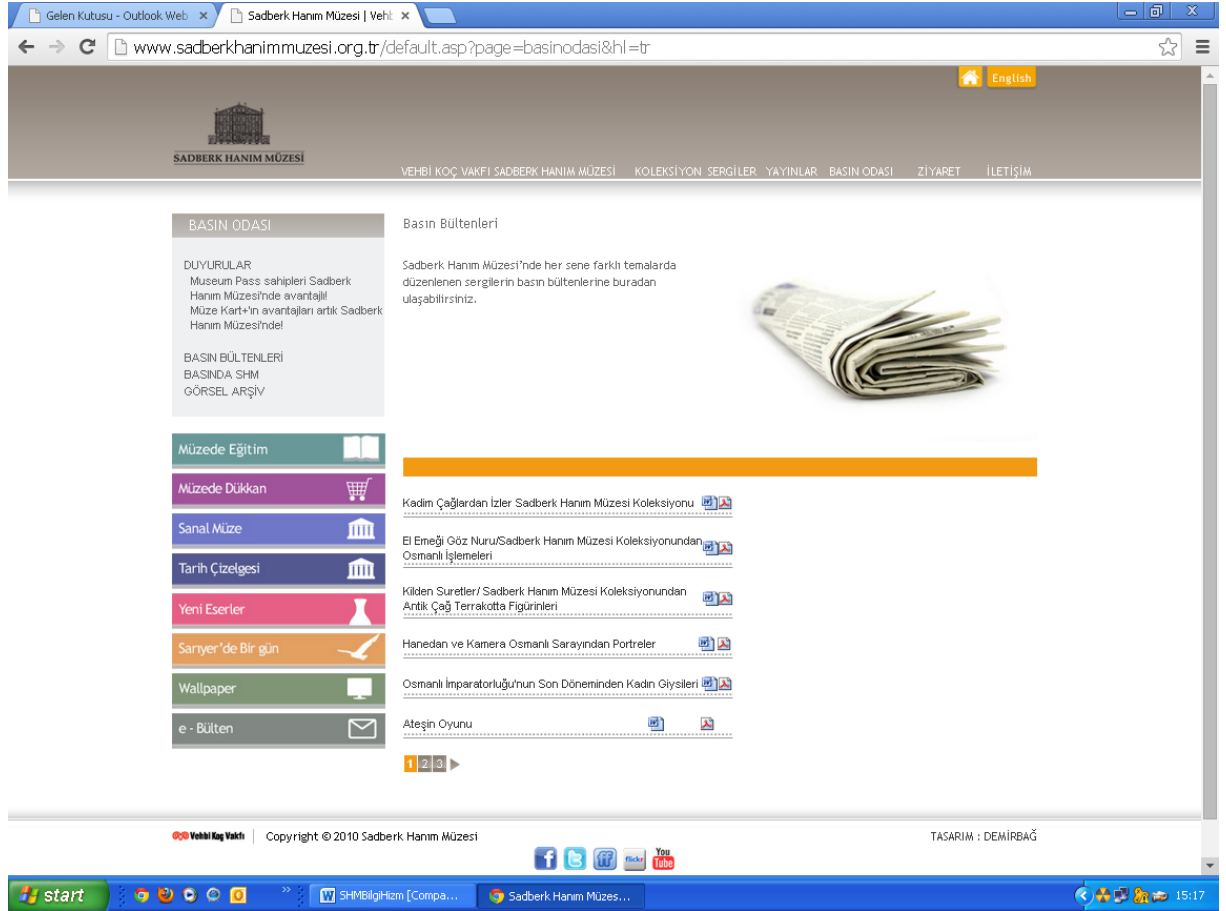
Şekil 27. SHM Web Sayfası Sergiler Menüsü, Güncel Sergiler Sayfası

Serginin müzedeki kurgusuna, sergide yer alan diğer nesnelere erişim sağlanamamaktadır. Müze, web sayfası aracılığıyla sanal sergiler de düzenlememektedir. Bunun önemli nedenlerinden birisi ziyaretçileri müzeye çekmek ve eserleri ve sergileri yerinde görmelerini sağlamaktır. Elbette, daha fazla paylaşım da ziyaretçi çekme noktasında etkili olabilmektedir.

Yayınlar menüsü, yıllara göre müzenin çıkardığı yayınların bir fotoğrafı, yazarı, fiyatı, ISBN bilgisi ve sayfa sayısı verilmektedir (Şekil 28). Yayınlar için çevrimiçi alışveriş olanağı bulunmamaktadır.

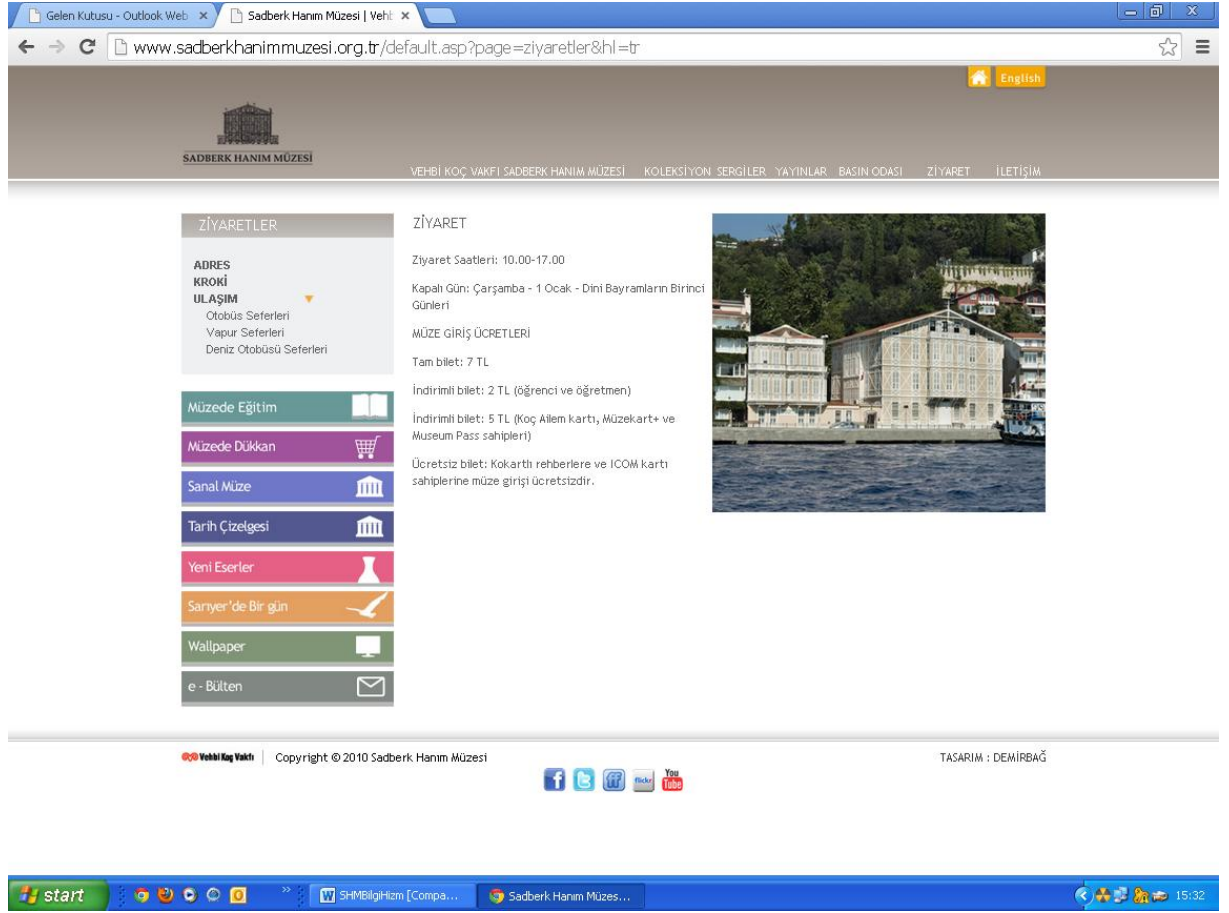

Şekil 28. SHM Web Sayfası Yayınlar Menüsü

Şekil 29. SHM Web Sayfası Basın Odası Menüsü

Basın odası menüsünde basın bültenleri, yazılı basında çıkan haberler ile müzenin 15 iç ve dış mekân fotoğrafının yer aldığı görsel arşiv sayfası ile duyurular sayfası yer almaktadır (Şekil 29). Duyuruların basın ile ilgili bilgilerin bulunduğu menü altında yer alması erişimi zorlaştırmaktadır. Duyuruları daha görünür bir şekilde konumlandırılması gerekmektedir.

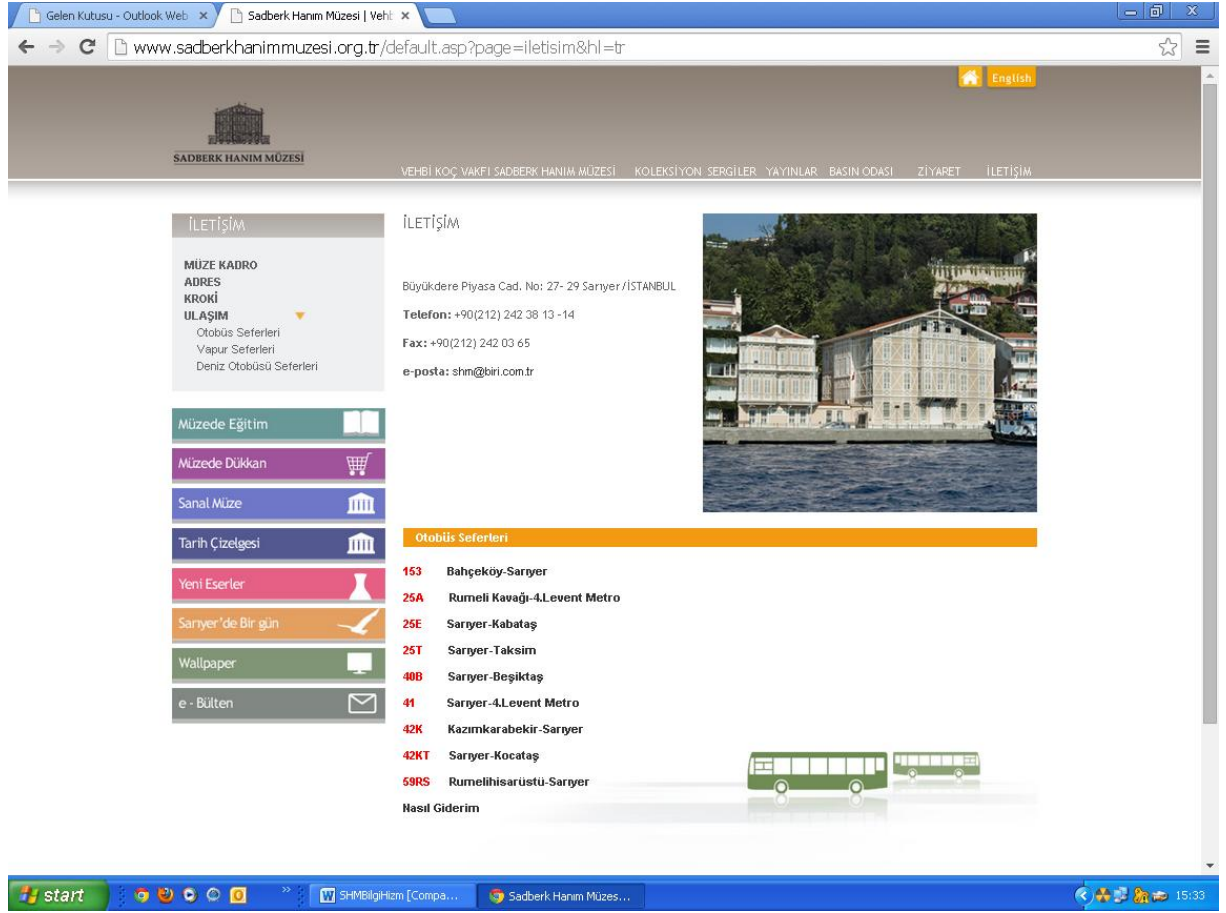
Şekil 30. SHM Web Sayfası Ziyaret Menüsü

Ziyaret menüsü ziyaretçiler için oldukça faydalı ve pratik bilgiler içerecek şekilde hazırlanmıştır (Şekil 30). Ulaşım açısından müzeye gelinebilecek deniz ve kara araçlarının bilgisinin verilmiş olması önemli bir ayrıntıdır.

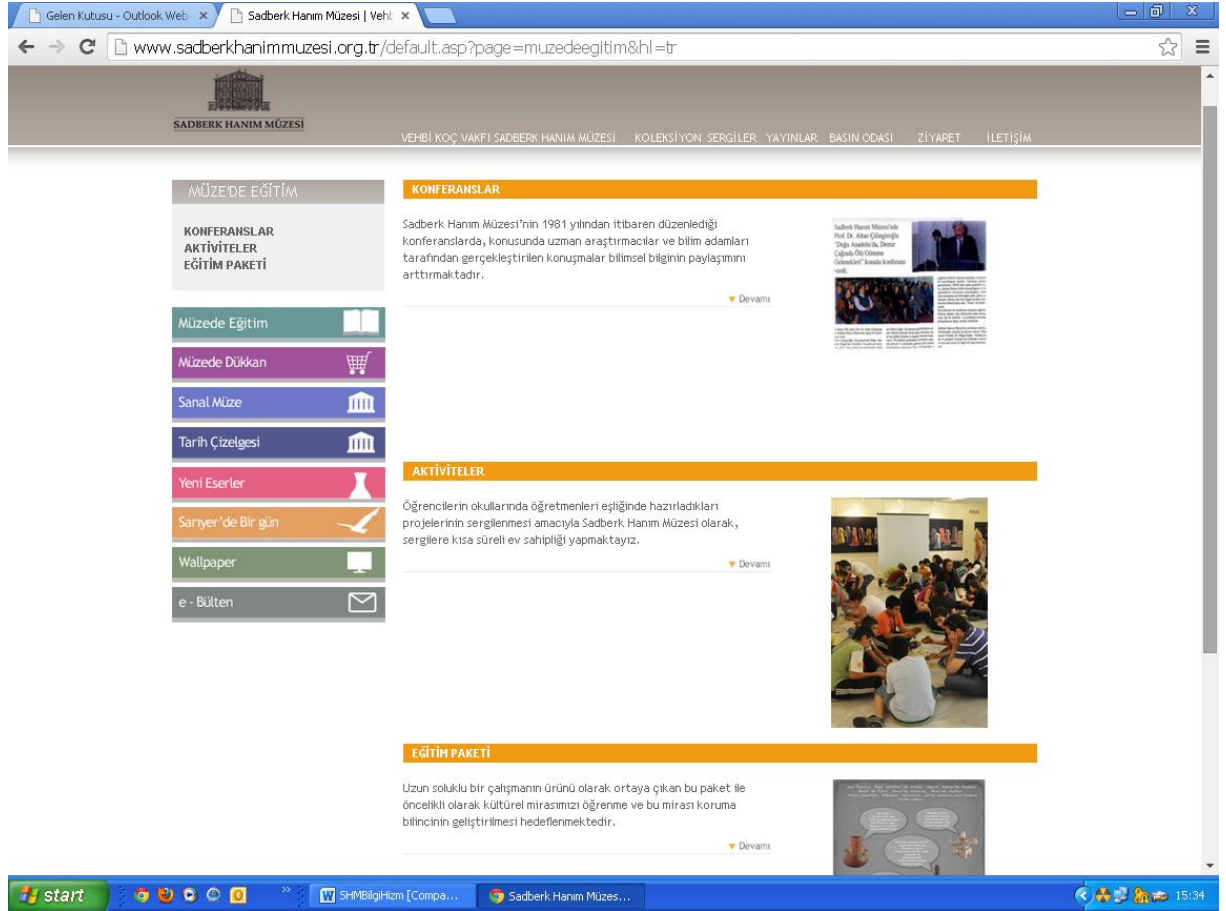
Şekil 31. SHM Web Sayfası Ziyaret ve İletişim Menüsünde Yer Alan Kroki

Müzeye ulaşım konusunda ziyaretçilere yardımcı olabilmesi için, İETT'nin (İstanbul Elektrik, Tramvay ve Tünel İdareleri) bir hizmeti olan MOBİETT uygulamasına da erişim bağlantısı sağlanmaktadır. Bu menü altında bir de kroki sunulmuştur ancak kroki boğazın iki yakasını ve genel olarak ilçeleri göstermektedir. Bu krokiden sadece müzenin Sarıyer'de olduğu anlaşılmaktadır (Şekil 31). Müzeye ulaşımı kolaylaştırmak için daha ayrıntılı, özellikle cadde ve sokakları gösterebilecek bir krokiye ihtiyaç bulunmaktadır.

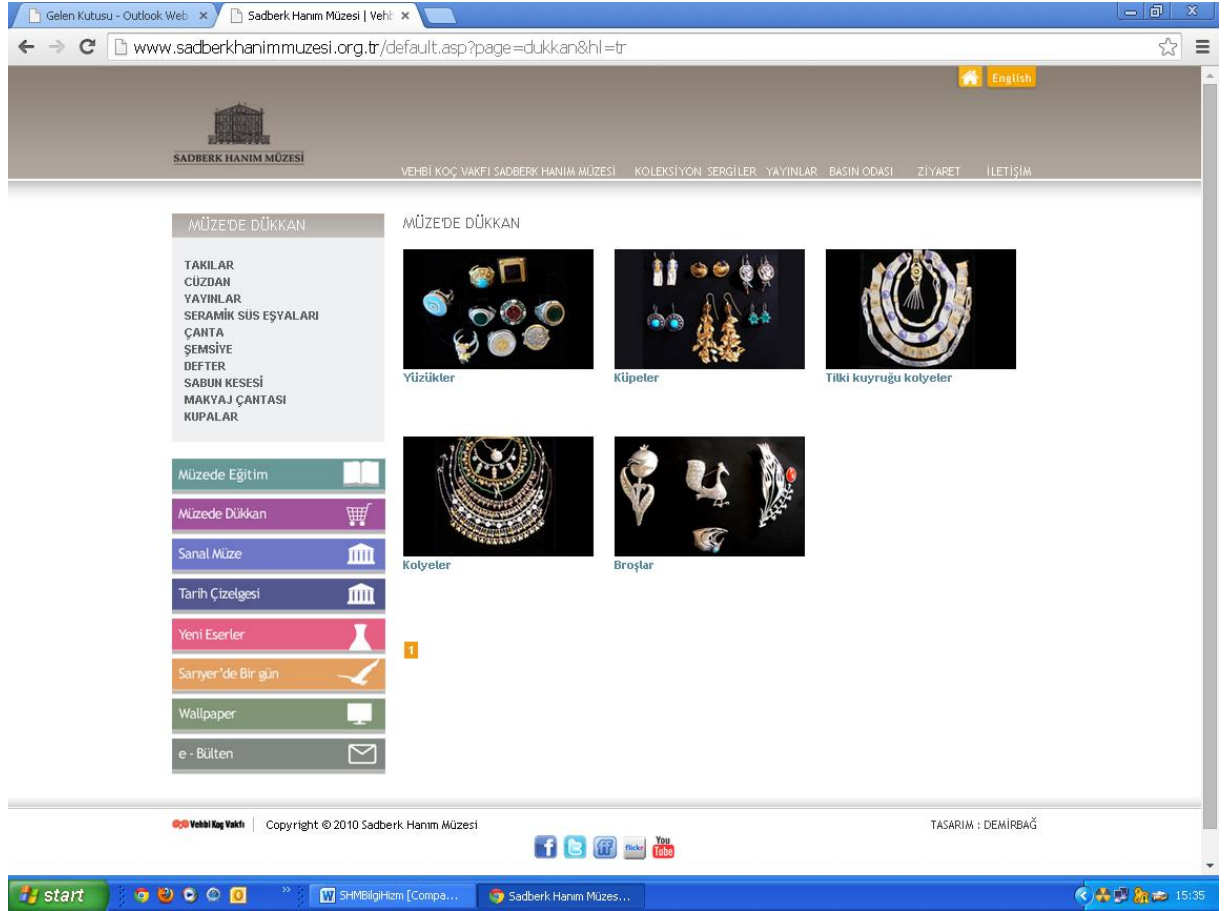
Şekil 32. SHM Web Sayfası İletişim Menüsü

İletişim menüsü (Şekil 32) ziyaret menüsünden farklı olarak müze kadrosu sayfasına sahiptir. Bu sayfada müzenin birimlerinde çalışanların bilgilerine yer verilmiştir. İletişim menüsü altında paylaşılan kroki ve ulaşım bilgilerinin sadece ziyaret menüsünde verilmesi yeterlidir.

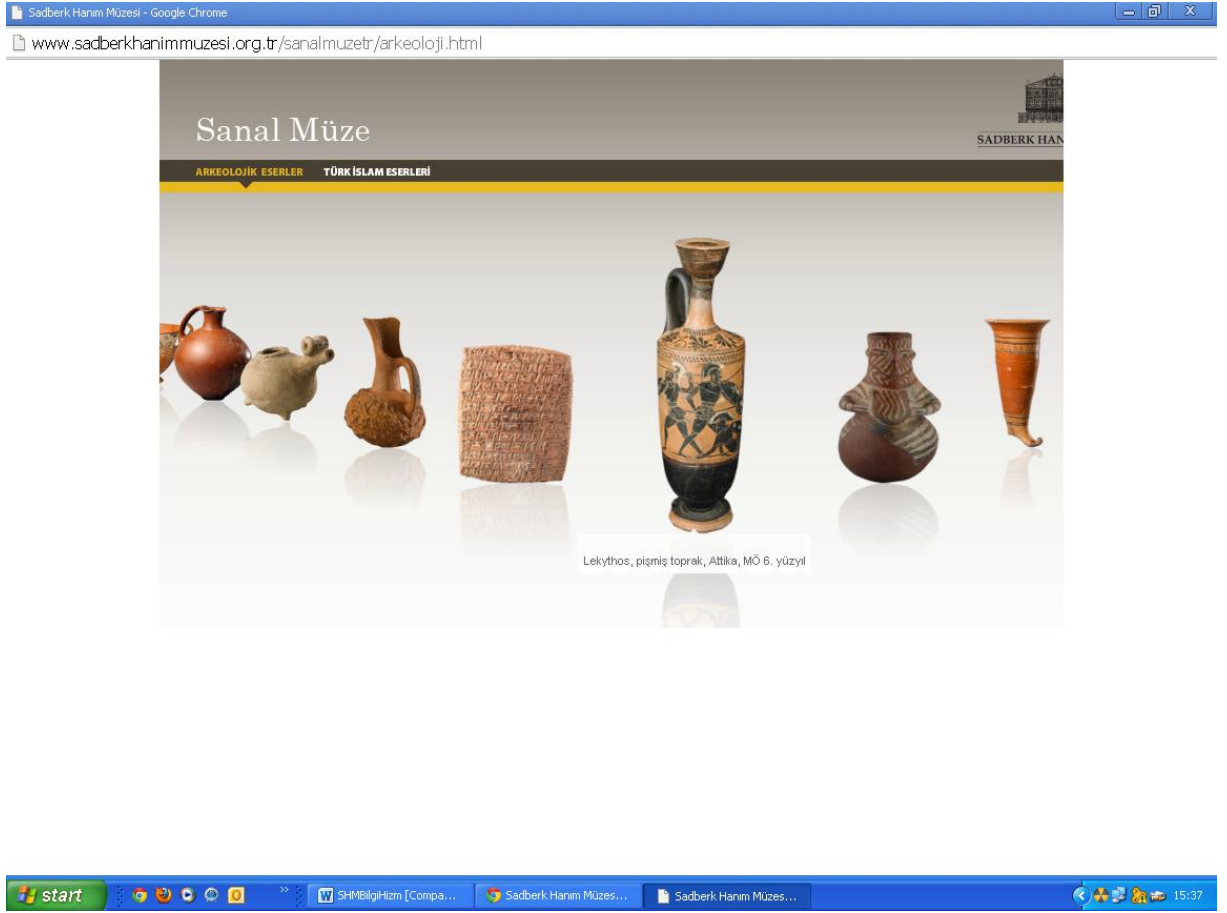
Şekil 33. SHM Web Sayfası Müzede Eğitim Menüsü

Müzede eğitim menüsü altında yer alan konferanslar sayfasında geçmiş yıllarda gerçekleştirilen konferansların bilgisi, aktiviteler sayfasında ise müzede gerçekleştirilen eğitim çalışmaları hakkında bilgiler sunulmaktadır (Şekil 33). Müzenin, web sayfası aracılığıyla hazırladığı sanal eğitim uygulamaları bulunmamaktadır. Müzede, eğitim çalışmalarını yürütecek bir birimin bulunmaması sanal eğitim faaliyetlerine de olumsuz bir biçimde yansımaktadır.

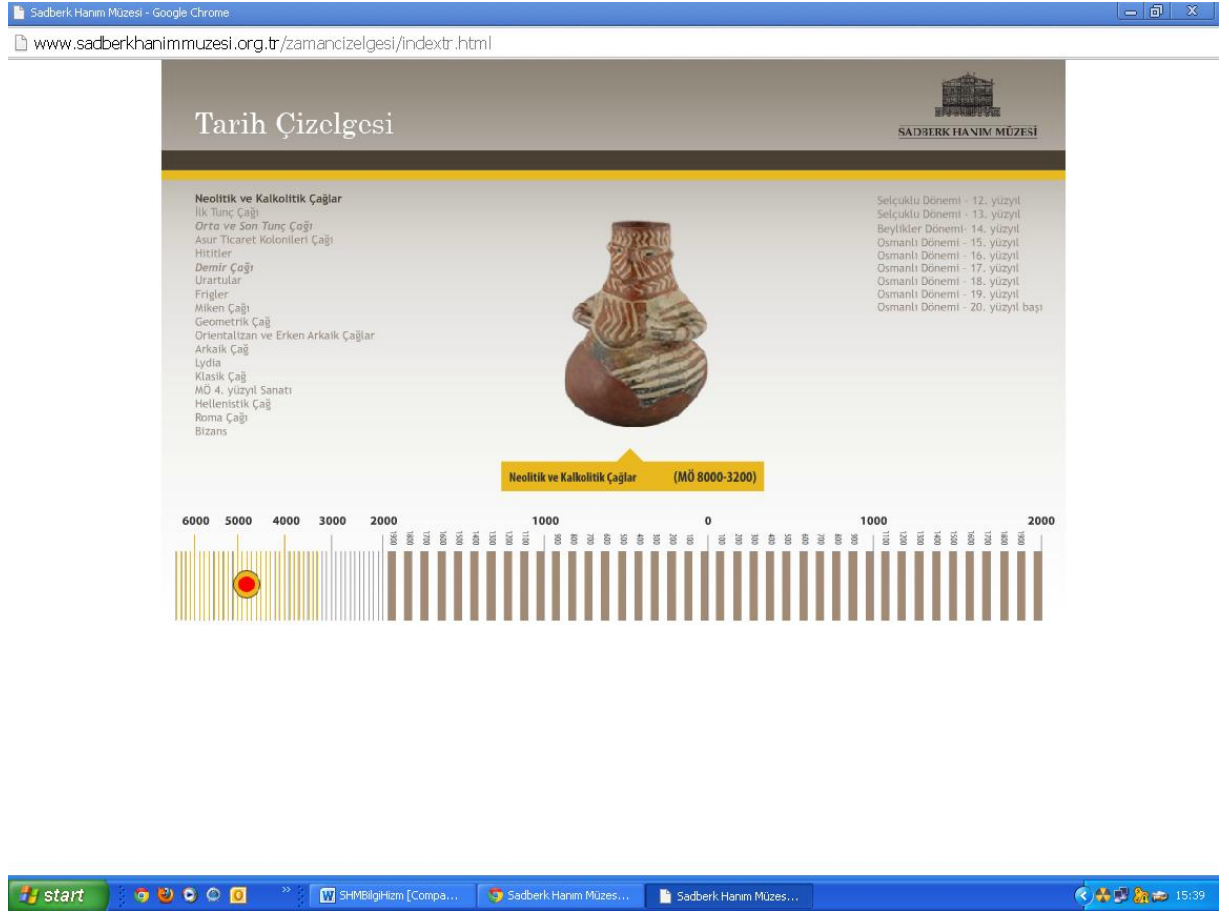
Şekil 34. SHM Web Sayfası Müzede Dükkan Menüsü

Müzede dükkan menüsü müzenin satış reyonunda bulunan ürünlerin fotoğraflarını, ölçülerini, ne tür materyalden yapıldıklarına ilişkin bilgileri içermektedir (Şekil 34). Ziyaretçilerin bu ürünler hakkında gereksinim duyacakları öncelikli bilgilerden fiyat bilgisinin bulunmaması önemli bir eksikliktir. Müzenin yayınlarında olduğu gibi hediyelik eşya ürünleri için de çevrimiçi satış hizmeti verilmemektedir.

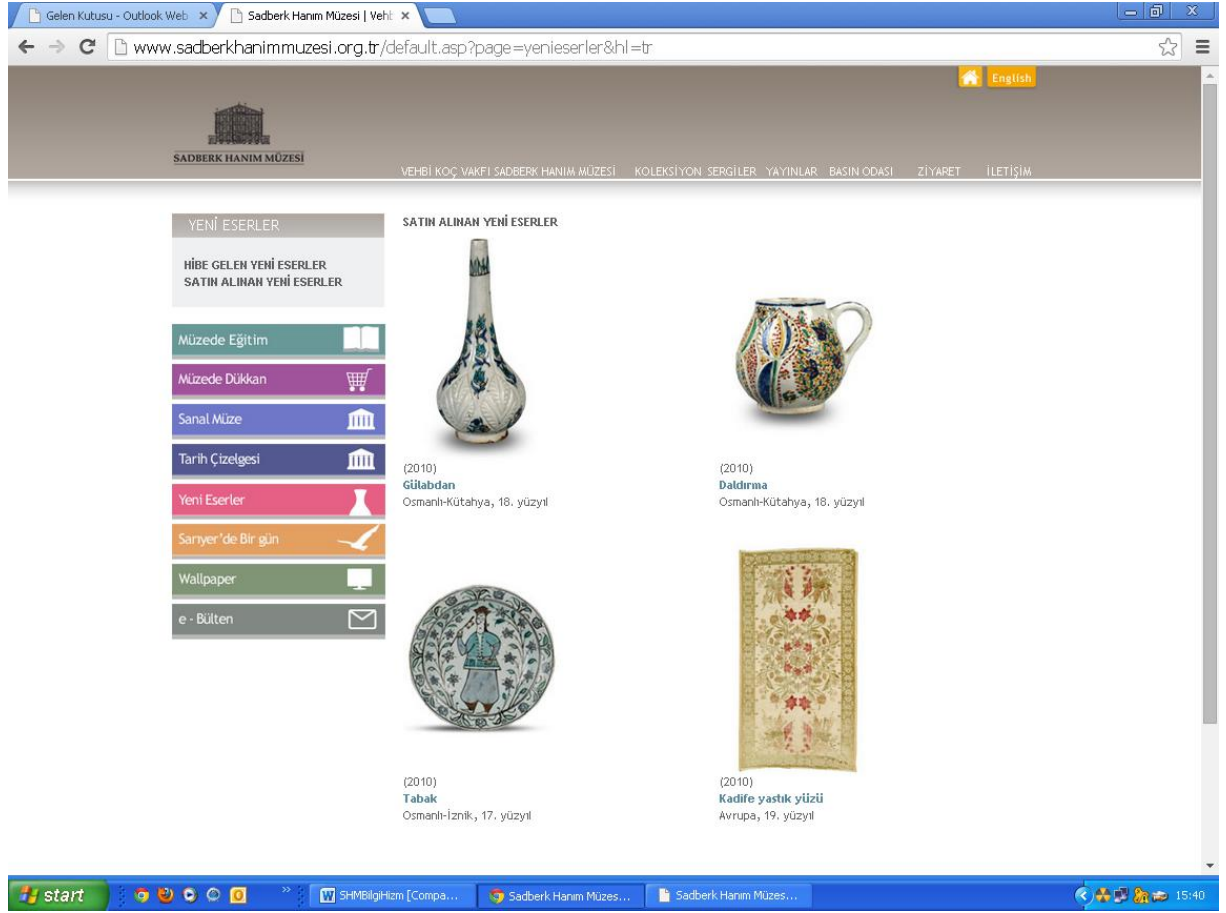
Şekil 35. SHM Web Sayfası Sanal Müze Menüsü

Sanal müze menüsünde ise müze koleksiyonlarında seçilen nesnelerin etiket bilgileriyle birlikte sunumu yer almaktadır (Şekil 35). Bu sunum sanal müzeden çok koleksiyonlar için hazırlanmış galeri niteliğindedir. Bu galeride nesneler ile birlikte müze yapılarının iç mekânlarının da yer alması potansiyel ziyaretçileri müzeye çekmesi açısından önemlidir.

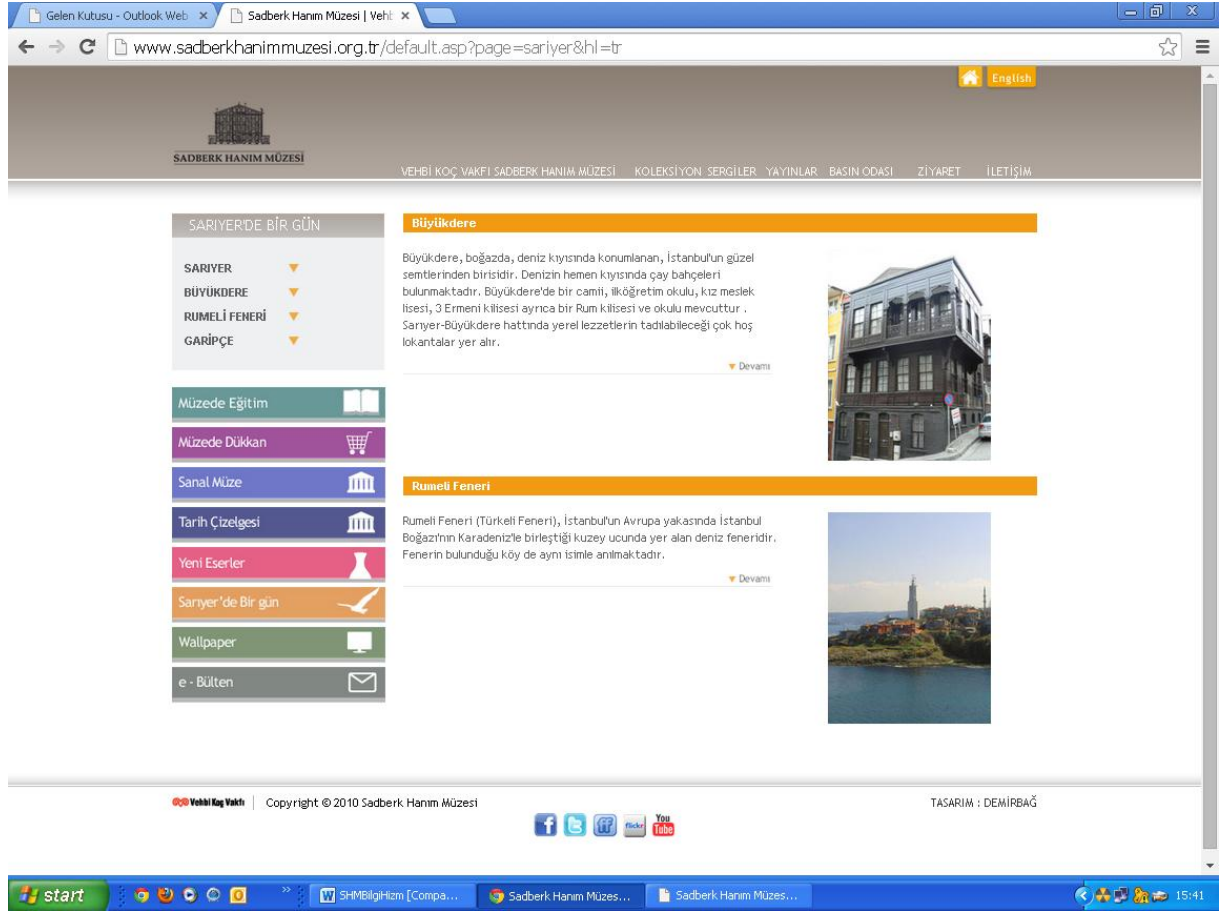
Şekil 36. SHM Web Sayfası Tarih Çizelgesi Menüsü

Tarih çizelgesi menüsünde sunulan periyodik dönem çizelgesi koleksiyondaki nesnelerin ait oldukları dönemlerin daha iyi kavranabilmesi için hazırlanmıştır (Şekil 36). Bu doğrultuda çizelgenin ayrı bir menü olarak değil, koleksiyonlar altında yer alması gerekmektedir.

Şekil 37. SHM Web Sayfası Yeni Eserler Menüsü

Yeni eserler menüsü ile müzeye bağış ve satın alma ile kazandırılan nesneler paylaşılmaktadır (Şekil 37). Yeni eserlerin de ayrı bir menü olması yerine koleksiyonlarla bağlantısının kurulması gerekmektedir.

Şekil 38. SHM Web Sayfası Sarıyer’de Bir Gün Menüsü

Sarıyer’de bir gün menüsü de (Şekil 38) ziyaretçilerin ilgisini çekebilecek bilgiler sunması açısından ziyaret menüsü altında yer alması daha uygun görünmektedir.

Bu menülere ek olarak web sayfası aracılığıyla sanal ziyaretçilere müze eserlerinin fotoğraflarından duvar kağıdı indirebilme ve e-bülten’e üye olma olanağı sağlanmaktadır.

Müze web sayfasının içeriği değerlendirildiğinde sunulan bilgileri şu başlıklar altında listelemek mümkündür:

- Müzenin tarihçesi,
- Kurumsal bilgiler (amacı ve misyonu),
- Koleksiyonlar hakkında bilgi (tarihsel dönem çizelgesi ile),
- Etkinlikler ve faaliyetler hakkında bilgi (sergiler, konservasyon ve restorasyon çalışmaları, müze eğitimi, konferanslar),

- Müze iletişim bilgileri (Adres, telefon, e-posta ve müze uzmanları iletişim bilgisi),
- Ziyaret saatleri,
- Ücret bilgisi,
- Müzede satışa sunulan hediyelik eşya,
- Müzeye nasıl ulaşım sağlanacağı hakkında bilgi,
- Müzenin bulunduğu semt hakkında bilgi,
- Müzeye yeni gelen eserler hakkında bilgi,
- Basında çıkan haberler.

Web sayfasında bazı bilgileri eksikliği de hissedilmektedir. Özellikle ziyaretçilerin dolaşım güzergâhlarının olduğu Azaryan Yalısı ve Sevgi Gönül binasının planı bulunmamaktadır. Ziyaretçileri bu yapılar içerisinde hangi katlarda neler görebilecekleri konusunda bilgilendirmek gerekmektedir. Müzenin basılı olarak hazırladığı rehberde bu bilgiler mevcuttur. Aynı çalışma dijital ortama aktarılıp üzerinde çeşitli düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Web sayfası aracılığıyla, diğer müzeler ya da kültürel faaliyetler ile ilgili sayfalara bağlantıların bulunmaması da önemli bir eksikliktir. Bu tür kültürel kuruluşlar arasındaki karşılıklı bağlantılar görünürlüğü de artırmaktadır.

Web sayfası ile sunulan bilgilerden sadece basın bültenleri kaydedilebilir ve yazdırılabilir *pdf* ve *word* formatlarında sunulmaktadır (Bkz. Şekil 29). Web sayfasında nesnelerle ilgili bilgiler, konferans metinleri, sergi afişleri, basın haberleri, yayın kataloğu, hediyelik ürün kataloğu, kroki gibi içeriklerin de kaydedilebilir ve basılabilir olması gerekmektedir.

Web sayfası farklı ekran çözünürlüklerinde çalışabilmektedir fakat mobil cihazlarla uyumlu değildir. Özellikle teknolojik yenilikleri takip etmek ve uygulamak; müzenin hedef kitlesi olan genç kuşağı müzeye çekebilmek için önemlidir.

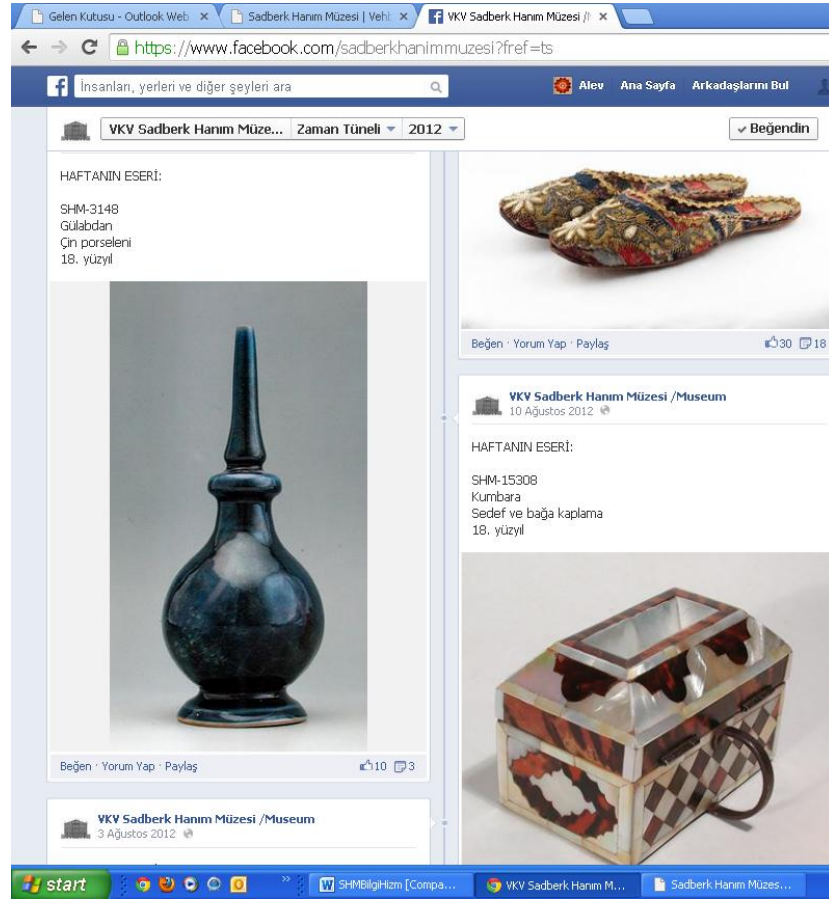
Müzenin web sayfasının en önemli eksikliklerinden birisi de web sayfasında ziyaretçiler ile etkileşim yaratan uygulamalara yer verilmemektedir. Pek çok müzede yaygın olan küratörler ya da sanatçılar ile web üzerinden sohbet olanağı bulunmamaktadır. Sanal eğitim çalışmaları, sanal turlar, sanal sergiler, koleksiyon veritabanı erişimi

olanaklarının bulunmayışı etkileşim platformları sağlanamamasının önündeki en büyük engeldir.

Müze gerçek ziyaretçi araştırmaları yapmadığı gibi sanal ziyaretçiler üzerinde de herhangi bir çalışma gerçekleştirmemiştir. Web sayfası ziyaretçilerinden geribildirim alınabilecek bir elektronik form uygulaması bulunmamakta, web sayfasında kullanıcıların site hakkında görüş ve düşüncelerini belirtmeleri yönünde bir talep de yer almamaktadır.

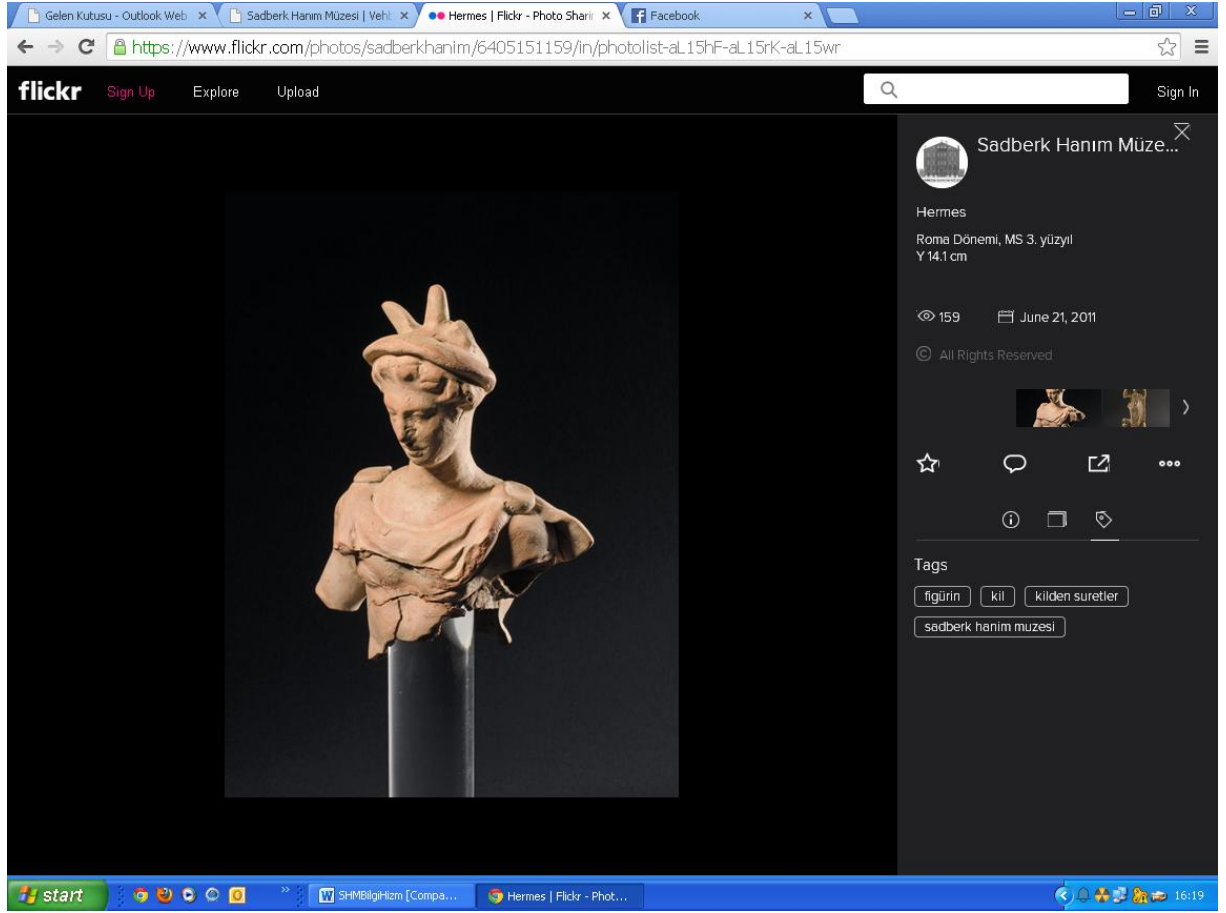
Müze, sanal bilgi hizmetlerini üyesi olduğu sosyal ağlar aracılığıyla da gerçekleştirmekte olup, bunun için sosyal ağlar arasında kullanımı oldukça yaygın olan *Facebook* ile *Twitter*'ı ve *Frendfeed*'i kullanmayı tercih etmiştir. Müze, *Frendfeed* hesabı bulunmasına rağmen buradan herhangi bir paylaşımda bulunmamış; *Twitter* paylaşımlarını bu sosyal ağa yönlendirmiştir. Müze sosyal ağları kullanmaya 2011 yılında başlamıştır. Müzeye stajyer olarak gelen bir öğrencinin çalışmalarıyla açılan bu sosyal ağlar müze tarafından başlangıçta aktif olarak kullanılırken, son bir yılda kullanım giderek azalmıştır.

13.04.2014 tarihi itibarıyla müzenin *Facebook*'ta beğeni sayısı 1496, *Twitter*'daki takipçi sayısı 580'dir. Müze bu sosyal ağları, müzeye karşı ilgi uyandırmak ve potansiyel ziyaretçileri müzeye çekebilmek amacıyla sergi duyuruları, basın haberleri, fotoğraf ve video paylaşımları için kullanmaktadır. Müze, 2012 yılında, *Facebook* hesabından koleksiyonlarındaki eserlerden her hafta birini seçerek "haftanın eseri" olarak tanıtmıştır (Şekil 39). Haftanın eseri paylaşımında eserin fotoğrafı, adı, ait olduğu dönemi, malzemesi ve envanter numarası yer almaktadır. Bu uygulama, sanal ziyaretçilerin müzenin koleksiyonlarını tanıması açısından başarılı bir uygulamadır. *Facebook*'un sağladığı web 2.0 özellikleri ile ziyaretçilerin de bu eserler için görüş ve beğeni bildirebilmesi, paylaşabilmesi müzenin web sayfası ile sağlayamadığı ziyaretçi-müze etkileşiminin gerçekleşmesi sanal bilgi hizmetlerinin niteliğini artırmaktadır. Haftanın eseri uygulaması 2012 yılı içerisinde gerçekleştirilmiş, 2013 yılında uygulanmamıştır. Müzenin koleksiyonlarının bilgisini toplumla paylaşması açısından bu uygulamanın devam etmesi önemlidir.

Şekil 39. SHM Facebook Sayfası “Haftanın Eseri” Uygulaması

SHM, medya paylaşım araçlarından Flickr’ı fotoğraflar için, Youtube’u videolar için kullanmaktadır. Müze, sosyal ağlar gibi medya paylaşım araçlarını da 2011 yılında kullanmaya başlamıştır. Flickr’da arkeoloji ve Türk-İslam koleksiyonlarındaki eserlerden örnekler, geçmiş sergilerden fotoğraflar ve yayınlarının kapak fotoğrafları ile bir müze eğitim çalışmasında çocukların yaptıkları resimlerden örnekler paylaşılmıştır. Eserler hakkında ad, dönem, malzeme ve hatta ölçüleri gibi bilgilerin de paylaşılmış olması önemlidir. Flickr’ın kullanılması, Web 2.0 özelliklerini barındırması nedeniyle ziyaretçiler ile etkileşimi sağlaması açısından oldukça faydalıdır (Şekil 40).

Şekil 40. SHM'nin Flickr Sayfasında Paylaşımaya Sunduğu Arkeoloji Koleksiyonundan Bir Eser

Müze Youtube ile sadece sergi tanıtım videolarını, müzenin de yer aldığı çeşitli televizyon programlarını paylaşmaktadır. Müzenin faaliyetleri hakkında yeterli bilgi edinilebilecek sayıda görüntü içermemektedir.

Müzenin sanal bilgi hizmetlerini verebileceği bir blogu bulunmamaktadır. Müze için bir blog açılması web sayfası ile sağlanamayan ziyaretçi etkileşimin sağlanabilmesi ve web 2.0 özelliklerinin kullanılabilmesi açısından önemlidir.

Müzenin web 2.0 araçlarını kullanım özellikleri Tablo 8'de görülmektedir.

Tablo 8. SHM'nin Sanal Platformlarında Kullandığı Web 2.0 Araçları

	Web sayfası	Facebook	Twitter	Frendfeed	Flickr	Youtube
Yorumlama		✓	✓	✓	✓	✓
Etiketleme		✓			✓	
Paylaşım		✓	✓	✓	✓	✓
İletim						✓
Beğeni		✓	✓	✓	✓	✓

Müze, web 2.0 araçlarını üyesi olduğu sosyal ağlar ve medya paylaşım araçları aracılığıyla kullanmaktadır. Tablo 8'den de görülebileceği gibi müzenin web sayfası hiçbir web 2.0 özelliğini desteklememektedir. Bu durum web sayfasının durağan, etkileşime açık olmayan bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Müze web sayfasının içerik olarak yeniden gözden geçirilmesi ve ziyaretçiler ile etkileşimi artırmak için iyileştirilmesi gerekmektedir.

Müze sanal uygulamalardan RSS beslemesini kullanmamaktadır. RSS beslemesi, müzenin web sayfasına eklenmesi gereken önemli özelliklerden birisidir. Böylece RSS beslemesine abone olan sanal ziyaretçi grubu ile güncellemeleri paylaşarak ziyaretçilerin ilgisini canlı tutmak mümkün olabilecektir.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, "Sadberk Hanım Müzesi'nde bilgi yönetim sürecinde; işlem ve hizmetlerin nesne odaklı anlayış doğrultusunda yürütülmesi, kılavuzların, standartların, iyi uygulama örneklerinin kullanılmaması, bilgi ve iletişim teknolojilerinin olanaklarından yararlanılmaması ve müzenin temel unsurlarındaki yetersizlikler müzenin hizmetlerini olumsuz yönde etkilemektedir." hipotezinin doğrulandığı görülmektedir. Araştırma doğrultusunda ayrıntılı olarak değerlendirilen SHM'nin hizmetlerinde birtakım eksiklikler ve olumsuzluklar saptanmıştır ancak Türkiye'deki müzeler ve müzecilik çalışmaları genel olarak değerlendirildiğinde bu çalışmada dile getirilen eksikliklerine karşın SHM'nin iyi bir örnek olduğu da gözden kaçırılmamalıdır.

5. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde, müzelerde bilgi yönetimi işlem ve hizmetlerine yönelik çalışmaların değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan “Müzelerde Bilgi Yönetimi Değerlendirme Formu” kapsamında SHM’de gerçekleştirilen araştırmanın bulgularına dayanarak elde edilen sonuçlar açıklanmaktadır. Ortaya konulan sonuçlar doğrultusunda, SHM’de bilgi yönetimi işlem ve hizmetleri ile ilgili çalışmaların iyileştirilmesine yönelik öneriler sunulmaktadır.

5.1. SONUÇ

Türkiye’de müzeler için uygulanan yasal mevzuat, müzelerde bilgi yönetimi sürecini genel olarak etkileyen temel unsurlardan birisidir. Mevzuat, müzelerde gerçekleştirilen bilgi yönetim işlem ve süreçlerini tam olarak kapsayan bir yaklaşıma sahip değildir. Bilgi yönetimi işlemlerinde envanter kayıtlarının tutulması açısından müzeleri bağlayıcı hükümler içermektedir. Bu hükümler, çağdaş müzecilik anlayışı ve bilgi yönetim süreçlerine etki eden bilgi teknolojilerindeki gelişmeler ile uyumlu değildir. Türkiye’deki pek çok müze gibi SHM’de bu yasal prosedürleri uygulama zorunluluğu ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin getirdiği yeniliklerden yararlanarak bilgi yönetim sürecini yürütme konusunda çelişkiler yaşamaktadır.

SHM, 33 yıllık köklü bir müze olmasına rağmen, müzenin organizasyonel yapısı küçük çaplı bir müzenin yapısı ile eşdeğerdir. Organizasyonel yapı sadece temel birkaç hizmet birimine ayrılmıştır. Bu temel birimler arasında varlığına oldukça gereksinim duyulan müzedeki programları yürütecek bir birim bulunmamaktadır. Bu eksiklik müzenin diğer birimlerinin kendi görev alanında bulunmayan hizmetlerin de sorumluluğunu yüklenmelerine neden olmaktadır. Bu durum verimliliği ve hizmet kalitesini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bununla birlikte programlar biriminin olmayışı müzede konferanslar, seminerler, atölye, kurs

çalışmaları, müze eğitim faaliyetleri gibi pek çok hizmetin gerçekleştirilememesine neden olmaktadır. Mevcut birimlerin de farklı görev ve sorumlulukları yerine getirecek alt birimlere gereksinimi vardır. Örneğin koleksiyon biriminde, kayıt, katalog, veri giriş işlemlerini küratörler yürütmektedir. Küratörler zamanının önemli bir kısmını bu çalışmalara ayırmak durumunda kalmaktadır. Bu görevleri koleksiyon birimi altında yürütecek bir alt birimin varlığına gereksinim vardır. Müzenin organizasyonel yapısının dar bir çerçevede örgütlenmesi personel sayısının yetersizliği ile de doğrudan ilgilidir. Organizasyon yapısının geliştirilmesi için öncelikle uzmanlık alanları farklılaşan personele gereksinim bulunmaktadır.

Müzede birimler arası sınırlı oranda ortak çalışmalar yürütülmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden birisi organizasyonel yapının daha fazla birime ve alt bölümlere ayrılmamış olmasıdır. Koordinasyon içerisinde çalışacak pek çok birimin faaliyetlerini de var olan birimler kendi içlerinde gerçekleştirmektedir.

Müzenin diğer kültürel bellek kuruluşları ile işbirliği sadece koleksiyon nesnelerinin sergilenmesi üzerine kuruludur. Bu tek yönlü bir işbirliği müzenin diğer faaliyet alanlarını kapsamamaktadır.

SHM, kuruluşundan bugüne, Anadolu uygarlıklarının ve Türk-İslam kültürüne ait mirasın en nadir örneklerini titizlikle toplayan, sahip olduğu koleksiyonları bakım, onarım sürecinden geçirerek en iyi şekilde koruma altına alan kuruluşlardan birisidir. Müzenin ilgi alanındaki kültürel mirası koruma altına alma misyonu önemli bir sorumluluğu beraberinde getirmektedir. Müzenin, bu süreçte önemli eksikliklerinden birisi de koleksiyon geliştirmeye yönelik açıkça tanımlanmış kriterlere sahip bir koleksiyon yönetim politikasının bulunmamasıdır.

Koleksiyon yönetim süreci yazılı bir politika doğrultusunda yürütülmediği gibi bu süreçte koleksiyona yönelik gerçekleştirilen işlemlerin kayıt altına alınmasında da önemli sorunlar olduğu tespit edilmiştir. Koleksiyon yönetim sürecinde gerçekleştirilen nesne edinme, ödünç verme, restorasyon-konservasyon çalışmaları, sigorta işlemleri, sergileme çalışmaları her birim tarafından farklı araç ve yöntemlerle kayıt altına alınmakta ve bu kayıtlar farklı ortamlarda depolanmaktadır.

Bu farklı kayıt sistemlerinin güvenliği, yaşatılabilirliği ve birlikte çalışabilirliği müze için önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Müzenin koleksiyonlarına erişimde de sorunlar yaşanmaktadır. Müzenin içinde bulunduğu fiziki şartlar nedeniyle kısıtlı imkânlarla koleksiyon sergilenmektedir. Müzenin hizmete sunduğu basılı kaynaklar ise sınırlı sayıda koleksiyon nesnesini içermektedir ve güncellenen bilgilere sahip değildir. Müze ziyaretçilerinin ve nesne üzerinde araştırma yapacak kullanıcıların sergide ve basılı kaynaklar dışında koleksiyon nesnelere ve nesnelerin bilgisine erişiminin önünde belirli talep ve onay işlemleri vardır, erişim ancak talebin uygun bulunması kararı ile mümkün olabilmektedir. Bu sorunların en önemli kaynağı müzenin koleksiyonlarının bilgisini toplumla paylaşma noktasındaki yaklaşımıdır. Bu yaklaşım müzelerin içinde bulunduğu toplumun gelişmesine katkı sağlamak üzere koleksiyonlarının bilgisini hizmete sunma sorumluluğu ile çelişki yaratmaktadır.

İnsan kaynakları açısından bazı sınırlı olanakları nedeniyle, müzenin kurumsal gelişimi önemli ölçüde etkilenmektedir. Personel sayısı yetersizdir ve bu nedenle müzenin eğitim faaliyetleri, bilgi hizmetleri, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri gibi pek çok hizmet gerçekleştirilememektedir. Mevcut personel pek çok görevi bir arada yürütmekte ve asıl uzmanlık alanlarına gereken zaman ve emek sürecini ayıramamaktadır. Personelin mesleki gelişimi için herhangi bir planlama yapılmadığından kurumsal gelişime bu yönde bir katkı sağlanamamaktadır. Performans değerlendirme sistemi de uygulanmadığından başarı ölçütlerinin belirlenmesi, yetkinliklerin değerlendirilmesi, performansın iyileştirilmesi süreçleri izlenmemektedir.

Müzenin bütçesi çoğunlukla planlanan çalışmalar için yeterli görülmektedir. Pek çok resmî ve özel müzeye göre SHM güçlü bir finansal desteğe sahiptir.

Müzenin ziyarete açık olan Azaryan Yalısı ile Sevgi Gönül binasının fiziksel şartları müzenin çalışmaları halka vereceği hizmetler açısından engel oluşturmaktadır. Azaryan Yalısında herhangi bir düzenleme yapılamamaktadır. Sergileme mekânı olarak da kısıtlı bir alana sahiptir. Sevgi Gönül binası da yetersiz gelmektedir ancak iç mekânında küçük çaplı bazı değişiklikler yapmak mümkündür. Müzenin bu

yapılarda depo olarak kullanacağı alanlar da çok kısıtlıdır. Yapıların taşıdıkları bu olumsuzluklar konut olma özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Müzenin öncelikli hedefi müzenin fiziki şartlarını iyileştirebileceği bir mekâna taşınmaktır.

SHM, ziyaretçi politikasında kâr amacı güden bir anlayış yerine, sahip olduğu kültürel mirası topluma anlatma ve benimsetme anlayışını benimsemiştir. Bu doğrultuda daha fazla ziyaretçi kitlesini çekebilme isteği içerisinde. Buna rağmen ziyaretçi hizmetlerinin düzenlenmesine yönelik herhangi bir çalışma yapılmamaktadır. Müze ziyaretçisi tanınmamakta, gereksinimleri, memnuniyeti, beklentileri ölçülmemektedir.

Müzenin bilgi yönetim süreçleri incelendiğinde; bilgi yönetiminin ilk aşaması olan bilginin elde edilmesi işlemleri için araştırma sürecinin etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu süreçte sorumlu personelin uzmanlık alanları ve yetkinliklerinin olumlu katkıları yadsınamaz düzeyde önemlidir. Ancak daha sonraki bir süreç olan sergi katalogları hazırlama çalışmalarında ilgili nesneler üzerinde yürütülen daha kapsamlı araştırma çalışmalarından elde edilen veriler doğrultusunda nesnelerin katalog kayıtlarındaki bilgilerin de güncellenmesi gerekmektedir.

Bilgi yönetiminin ikinci önemli süreci bilginin düzenlenmesine ilişkin müzede edinilen önemli bulgular, Türkiye’de müzecilik uygulamalarını bağlayıcı yasal prosedüre de işaret etmektedir. Müze, koleksiyonlarının yapısına göre kimi gruplamada materyal türünü, kimisinde de kullanım amacını ön plana çıkarmaktadır. Müzenin devraldığı kayıt altındaki kişisel koleksiyonlar yıllık denetim nedeniyle bütünlüğün korunması adına rahatlıkla bu gruplama altında yer alamamaktadır.

Bilginin düzenlenmesi sürecinde müzenin kataloglama çalışmalarında da çeşitli sorunlar tespit edilmiştir. Koleksiyonların yapısı ve nesnelerin türü göz önüne alındığında müze nesneleri ayrıntılı bir şekilde tanımlanmamaktadır. Nesne dokümantasyonu üzerine uluslararası standart olarak kabul edilen CIDOC’un önerdiği alanlara göre değerlendirildiğinde, müzenin koleksiyonlarındaki nesneler için belirlediği tanımlama alanları temel düzeyde ve yetersiz kalmaktadır. Pek çok farklı türde verinin mevcut tanımlama alanlarına girilmesi, nesne tanımlama

alanlarının geliştirilmesine olan gereksinimi de göstermektedir. İkinci olarak veri yapısında standartlaşma sağlanamamış olmasıdır. Müzenin koleksiyonlarının türü göz önüne alındığında özellikle tezarus kullanımı nesneleri tanımlamada bir standart sağlayacaktır. SHM gibi koleksiyonları yerel özgün yapıda olan müzeleri dünyada kullanılan çeşitli tezaruslar her zaman desteklemeyebilmektedir. Ülkemizde bu konudaki açığı kapatacak ulusal tezarusların olmaması da bu alanda önemli bir sorun teşkil etmektedir. Müzede kataloglamaya ilişkin diğer sorun da nesne tanımlama alanlarının ne tür bilgiler içereceği ve neyi kapsayacağını belirlenmemiş olmasıdır. Bu durum sisteme girilen veriler açısından bir karmaşa yaratmaktadır.

SHM, Koleksiyon Yönetim Sistemi (KYS) olarak dijital arşivleme amaçlı bir yazılım kullanmaktadır. Bu yazılımın öncelikli amacı tüm koleksiyon yönetim sürecini desteklemekten çok materyallere erişimi en iyi şekilde sağlamaktır. Bu doğrultuda, kullanılan yazılım değerlendirildiğinde müzenin koleksiyon yönetim sürecinde gerçekleştirdiği edinme, sergileme, ödünç verme, konservasyon ve restorasyon gibi işlemleri desteklemediği tespit edilmiştir. Bu işlemlere ilişkin kayıtlar, ayrı birimler tarafından farklı yöntemlerle farklı ortam ve formatlarda oluşturulmakta ve saklanmaktadır. Mevcut yazılım, koleksiyon yönetimi için kullanılan yazılımlarda bulunması gereken temel modüllerden idari yönetim, konservasyon, katalog ve yayın üretimi, kütüphane uygulamaları, edinme, elden çıkarma, tezarus, ödünç alma-verme, sevkiyat ve taşıma, durum, güvenlik, telif hakları ve çoğaltım ile barkod modüllerini barındırmamaktadır. Yapısal sorunların yanı sıra mevcut yazılımla ilgili kullanımdan kaynaklanan sorunlar da bulunmaktadır. Kullanılan yazılım müzenin koleksiyon yönetim sistemi ile ilgili bazı beklentilerini karşılayamamaktadır. Personel, yazılımı etkin ve verimli kullanma konusunda bir eğitim almamıştır. Bununla bağlantılı olarak müzede, kayıtların oluşturulması, KYS yapısının kurulması ve veritabanının yönetimi konularında gereken eğitim ve deneyime sahip uzman personel de bulunmamaktadır. Müzede kullanılan yazılımın bir KYS olmaması ve uzman personelin bulunmaması bilginin düzenlenmesini de olumsuz yönde etkilemektedir.

Müzenin gerçekleştirdiği dijitalleştirme çalışmalarını uygulama ve amaç olmak üzere iki alanda değerlendirmek mümkündür. Uygulama olarak dijitalleştirme

işlemlerinde bazı problemler tespit edilmiştir. Skala kullanılmaması, nesne üzerindeki yazı, işaret vb. unsurların fotoğraflarının çekilmemesi, KYS'ye tek açıdan çekilmiş görüntünün eklenmesi, dijitalleştirme için kontrol kriterlerinin açıkça tanımlanmamış olması göz önünde bulundurulması gereken unsurlardır. Müzenin dijitalleştirme amacı, nesne ile gerçekleştirilen işlemlerde nesne ile fiziksel temasın yaratacağı problemin önüne geçmek, erişimi kolaylaştırmak ve yasal prosedür doğrultusunda nesnelerin resimli envanter kayıtlarını oluşturmaktır. Müzenin sahip olduğu kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması dijitalleştirme çalışmalarının öncelikli hedefi değildir. Uygulama problemleri de bunu doğrulamaktadır.

Gerçek bilgi hizmetleri müzenin toplumu bilgilendirerek eğitimine katkıda bulunma sorumluluğunu müzede birebir gerçekleştirdiği alandır. SHM'nin hizmetleri bu kapsamda değerlendirildiğinde bazı hizmet alanlarında eksiklikler tespit edilmiştir. Toplum ile ilk iletişim ziyaretçilerin müzeye girişi ile başlamaktadır. Bu noktada ziyaretçilerin müzeye ilişkin temel bilgi gereksinimlerini karşılayacak araçlar sadece basılı birkaç yayın ile sınırlıdır. Bu yayınlar, ziyaretçilerin gereksinim duyabilecekleri tüm bilgileri içermedikleri gibi ücret karşılığında edinilebilmektedir. Müze içerisinde bilgi alınabilecek danışma masası, panolar, kioskalar, yönlendirme levhaları vb. diğer araçlar da bulunmamaktadır.

Müze, gerçek bilgi hizmetlerinden sergileme çalışmalarında genellikle metne dayalı bilgi iletim modelini uygulamaktadır. Ziyaretçi sergide verilen mesajın sadece pasif alıcısıdır, müze nesnesi ile etkileşim sağlayamamaktadır. Müze ziyareti, görerek izleme üzerine kurgulanmıştır. Çoğunlukla kronolojik bağlam gözetilerek yapılan sergileme, yönlendirme araçlarının bulunmayışı nedeniyle takip etme zorluğu taşımaktadır. Sergilemede kullanılan etiketlerde de vitrin ve ışık faktörüne bağlı olarak okunma güçlüğü yaşanmaktadır. Serginin düzenlenmesinde ve bilgi aktarım araçlarının türünün belirlenmesinde özellikle Azaryan Yalısının sergi alanları için iç mekânda çözümler üretilmemesi de önemli rol oynamaktadır. Sevgi Gönül binasında ise iç mekânda belirli çözümler üretilabildiğinden, sergilemede çok yönlü bilgi iletim modelini tercih etmek ve bilgi aktarım araçlarını geliştirmek mümkündür.

Müzenin gerçek bilgi hizmetlerinden birisi de müzede yapılan eğitim çalışmalarındır. Müzenin öncelikli hedefini genç kuşağın oluşturduğu göz önüne alınacak olursa özellikle bu hedefe yönelik olarak eğitim çalışmalarının önemi yadsınamaz. Müze için son derece önem arz eden eğitim çalışmaları dışarıdan gelen talepler doğrultusunda ilerlemektedir. Müzenin faaliyet planı içerisinde eğitim programı bulunmamaktadır. Bunun iki önemli nedeni vardır. Birincisi müzenin eğitim uzmanı yoktur; ikincisi ise müze, eğitim programlarını düzenli olarak gerçekleştireceği bir mekâna ve kullanacağı araç-gereçlere sahip değildir. Yetişkinler için de konferans, seminer, kurslar, atölye çalışmaları gibi faaliyetler gerçekleştirilememektedir. Bunun da nedeni bu programları organize edecek personelin eksikliği ve mekânın sınırlı olanaklarıdır.

SHM kütüphanesi, bilgi hizmetlerinin verildiği bir başka faaliyet alanıdır. Kütüphanenin öncelikli hedefi müzenin araştırma sürecine destek olmaktır. Bunun yanı sıra koleksiyonunda bulunan elyazmaları, salnameler, yıllıklar gibi önemli eserler de kütüphaneyi dış kullanıcılar için çekici hale getirmektedir ve bu özgün eserleriyle kütüphane de bir müze niteliğindedir. Kütüphane, koleksiyonundaki diğer kaynaklarla da Türk-İslam sanatı, kültürü ve arkeoloji alanında önemli bir uzmanlık kütüphanesidir. Bu doğrultuda kütüphane, toplumun ortak mirasını hizmete sunma noktasında müze ile benzer konumdadır. Dış kullanıcı sayısı göz önünde bulundurulduğunda bu toplumsal rolü yerine getirmesi ile ilgili sorunlar olduğu açıktır. Kütüphane, bir uzmanlık kütüphanesi olması nedeniyle akademik araştırmacı dışındaki ziyaretçilere hizmet vermemektedir. Bu noktada en önemli sorun, müzeye gelen ziyaretçilere hizmet verilememesidir. SHM, kütüphanenin, müzenin koleksiyonlarını bilgi kaynakları ile destekleyen bir hizmet alanı olması nedeniyle ziyaretçilerin bilgilenme sürecini tamamlayıcı bir etkisinin olduğunu göz önünde bulundurmamaktadır. Bu doğrultuda öncelikli olarak kurum içi hizmet amacının, kütüphane koleksiyonunun ve hizmetlerinin gelişmesini engelleyen en önemli etken olduğunu söylemek mümkündür.

SHM sanal bilgi hizmetlerinden öncelikli olarak web sayfasını kullanmaktadır. Sosyal medya gibi diğer uygulamalara daha geç dönemde başlamıştır. Müzenin sanal bilgi hizmetleri ile ilgili en önemli sorun müzenin koleksiyonlarına sanal

ortamda erişim sağlanamamasıdır. Müzenin erişim politikası gereği, kullanılan KYS ve veritabanı özellikleri web tabanlı erişime olanak sağlamasına rağmen, koleksiyonları erişime açılmamaktadır. Erişim, müzenin sanal bilgi hizmetlerini olumsuz olarak etkileyen en önemli faktördür.

Müzenin web sayfası sanal ziyaretçi ile etkileşimi sağlayan yapısal özelliklere sahip değildir, durağan ve tek taraflı mesaj aktarımına dayandırılmıştır. Günümüzde müze web sayfaları sanal ziyaretçilere sundukları sanal müze turları, web 2.0 araçlarıyla donatılmış veritabanları, etkileşimli çevrimiçi eğitim çalışmaları, sanatçı, küratör ve konu uzmanlarıyla sohbet olanakları gibi pek çok uygulama ile müzeler için ayrı bir platform oluşturmuş durumdadırlar. SHM, web sayfasında bu tür sanal hizmetlere yer vermemektedir. Müze, web sayfasını sanal ziyaretçiler ile etkileşim sağlayacağı bir platform olarak değil temel bilgiler içeren bir “broşür” niteliğinde tasarlamış ve kullanıma açmıştır. Bu nedenle web sayfası üzerinden ziyaretçilere sunulan bilgiler ve bu bilgilerin iletim yöntemi ve araçları sınırlıdır.

Müze, sosyal medya, medya paylaşım araçları gibi kullandığı diğer sanal platformları etkin olarak kullanmamaktadır. Özellikle müzenin hedef kitlesine ulaşması ve sahip olduğu kültürel mirası tanıtmayı ve yaşatılmasını sağlaması amacı doğrultusunda bu platformları kullanması oldukça önemli olmasına rağmen bu sanal platformlarla ilgili işlemleri yürütecek bir birimin, uzman personelin bulunmayışı, müzenin bu platformları etkin olarak kullanamamasına yol açmaktadır. Müzenin koleksiyonlarının bilgisini sanal ortamda erişime açma yönündeki olumsuz görüşü de sanal ortamın etkin kullanımının önündeki engellerden birisidir. Bunun yanı sıra SHM’nin öncelikli hedefinin müzedeki gerçek hizmetler olması da sanal hizmet alanını geri planda bırakmaktadır. Müze sanal platformları profesyonel anlamda bir bilgi hizmetleri alanı olarak değerlendirmemektedir.

SHM’nin temel unsurlarının müzede bilgi yönetimine etkisi genel olarak değerlendirildiğinde, müzenin, faaliyet alanlarına göre çeşitlenmeyen geleneksel organizasyonel yapısının, fiziki yetersizliklerinin, personel eksikliğinin, koleksiyon yönetim sürecindeki aksaklıkların ve ziyaretçilerini tanımaya yönelik bilgisinin yetersizliğinin bilgi yönetim sürecini olumsuz yönde etkilediğini söylemek

mümkündür. Bu noktada müzenin bağlı olduğu yasal mevzuatın da olumsuz etkileri söz konusudur.

SHM’de bilgi yönetimi işlemleri ve hizmetleri değerlendirildiğinde, müzenin nesne odaklı bakış açısının bilgi yönetimi sürecinde oldukça etkili olduğu tespit edilmiştir. Nesne odaklı bakış açısı, işlem ve hizmetlerin çoğunlukla koleksiyonları koruma ve muhafaza etme üzerine yapılandırılmasına yol açmaktadır. Bu anlayış, müzenin, topluma kültürel mirasını koruma ve yaşatma bilincini kazandırması misyonu ile çalışmaktadır. Nesne odaklılık, müze koleksiyonlarının bilgisini gelişmiş bilgi yönetimi standart ve uygulamaları ile düzenleme ve toplumun hizmetine sunma süreci önündeki en önemli engeldir. Müzenin bilgi yönetim sürecinde önemli bir sorun da gelişen bilgi ve iletişim teknolojilerinin olanaklarından yararlanılamamasıdır. Bu durum, müzenin sahip olduğu kültürel miras değerini koruma ve yaşatma sürecini olumsuz yönde etkilemektedir.

5.2. ÖNERİLER

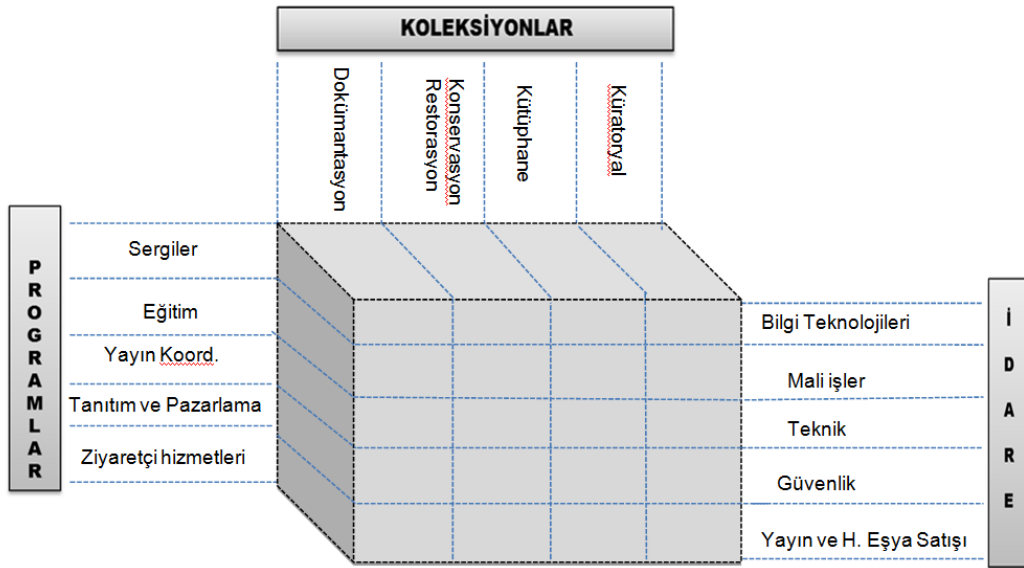
Sadberk Hanım Müzesi, Türkiye’de pek çok resmi ve özel müze gibi bağlayıcı olan yasal hükümler çerçevesinde hizmetlerini yürütmektedir. Bu yasal hükümler müzelerde bilgi yönetim sürecinde gerçekleştirilen çalışmalarda da etkili olmaktadır. Yasal mevzuatın müzeler için öngördüğü denetim mekanizması koleksiyonların kayıt altına alınması işlemlerinde yönlendirici olmaktadır. Denetim işlemleri bilgi teknolojilerinin sağladığı olanaklardan tamamen bağımsız elle tutulan, defterlerde bulunan kayıtlar üzerinden gerçekleştirilmektedir. Bu durum tüm müzeleri bu yöntemle kayıt tutma yoluna sevk etmektedir ancak bu yasal hükümler kayıtların elektronik ortamda tutulmasını kısıtlamamaktadır. SHM gibi kimi müzeler de teknolojinin olanaklarını ve yasal hükümlerin gerektirdiklerini bir arada yürütme yönünde çözümler bulmaya çalışmaktadır.

Ülkemizde müzeleri kapsayan tüm yasal mevzuatın, çağdaş müzecilik anlayışı doğrultusunda yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Yasal mevzuat daha kapsamlı bir şekilde hazırlanmalıdır. Yasal mevzuatın yürütülmesinden sorumlu Kültür ve Turizm Bakanlığı, sadece denetim sürecinde değil müzelerde yürütülen

tüm süreçler için de çağdaş müzecilik anlayışının getirdiği yeniklerin uygulanması konusunda yardımcı ve yönlendirici bir görev üstlenmelidir. Türkiye’de müzelerin, yasal mevzuatın iyileştirilmesi konusunda bir araya gelerek kamuoyu oluşturması ve ortak bir platform oluşturarak çalışmalar yapması gerekmektedir.

SHM’nin organizasyonel yapısı, misyonu doğrultusunda gerçekleştirmesi gereken faaliyetler göz önünde bulundurulduğunda, kurumsal performansı karşılayabilecek kapasiteye sahip olmadığı görülmektedir. Organizasyonel yapı, müzenin planladığı hizmetler doğrultusunda geliştirilmeli ve geleneksel hiyerarşik yapı yerine çalışmanın 2. bölümünde değinilmiş olan, organizasyonlar için fonksiyonel bir yapı sunan matriks örgütlenme modeli uygulanarak birimler arası koordinasyon en etkin düzeyde sağlanmalıdır.

Müzenin geliştirmesi gereken hizmet alanları da göz önünde bulundurularak, organizasyonel yapı için bir matriks model geliştirilmiştir (Şekil 41):

Şekil 41. SHM’nin Organizasyonel Yapısı İçin Geliştirilen Matriks Şema

Geliştirilen modelde müzenin organizasyon yapısı koleksiyonlar, programlar ve idare olmak üzere üç temel birime ayrılmıştır. Koleksiyonlar birimi altında küratöryal çalışmaların, koleksiyonların kayıtlarını yönetmek üzere dokümantasyon çalışmalarının, konservasyon ve restorasyon işlemleri ile kütüphane hizmetlerinin gerçekleştirilmesi

planlanmıştır. Müzenin organizasyonel yapıya ilişkin en önemli gereksiniminden yola çıkılarak programlar biriminin ayrıca örgütlenmesi öngörülmektedir. Bu birimin sergiler, eğitim çalışmaları, yayın faaliyetleri, tanıtım ve pazarlama çalışmaları ile ziyaretçi hizmetlerinin geliştirilmesinden sorumlu olması düşünülmektedir. İdari işlerle ilgili birimin ise müzenin her türlü yazılım ve teknolojik altyapısı, mali işleri, teknik – güvenlik hizmetleri ile yayın, hediyelik eşya satışı hizmetlerini yürütmesi planlanmaktadır.

Müze için geliştirilen organizasyon yapısı doğrultusunda farklı uzmanlık alanlarına sahip personel istihdam edilmeli, personelin görev tanımları yeniden belirlenmeli ve müzede performans değerlendirme sistemi yapılandırılarak uygulanmalıdır.

Müzenin farklı bellek kuruluşları ile işbirliğine yönelik olarak çeşitli projeler geliştirmesi faaliyetlerini daha geniş kitlelere yayması adına olumlu bir adım olacağı öngörülmektedir. Kütüphane ve arşiv kuruluşları ile bir protokol yapılarak, farklı materyal türleri ile araştırmaları çok yönlü olarak destekleyebilmek mümkündür. Yurtdışındaki müzeler ile personel değişim programları kapsamında işbirliği anlaşmaları ile personelin gelişimi ve müzeye katkı sağlaması yönünde fayda sağlayacaktır.

SHM'nin koleksiyon yönetim süreci değerlendirildiğinde yazılı bir politikanın olmayışı en önemli sorunlardan birisi olarak görünmektedir. Bu doğrultuda müzenin, koleksiyon yönetim politikasını belirlemesi, koleksiyonun geliştirilmesinden hizmete sunulmasına kadarki süreçte takip edilmesi gereken amaç, yöntem ve hedefleri açıkça tanımlamış olması gerekmektedir. Bunlar içerisinde özellikle koleksiyon geliştirme süreci önemlidir. Müzede bu süreç ile ilgili iyi bir planlama yapılması gerekmektedir. Öncelikle mevcut koleksiyonların güçlü ve zayıf yanları belirlenmeli, hedef kitlenin beklentileri ölçülmeli, gerçek ve ideal koleksiyonlar arasında fark analizi yapılmalıdır.

Koleksiyon yönetim sürecinde gerçekleştirilen nesne edinme, ödünç verme, restorasyon-konservasyon çalışmaları, sigorta işlemleri, sergileme çalışmalarının kayıtlarının ne tür verileri içereceği, bu verilerin yapısal standartları, verilerin hangi birim ya da personel tarafından kayıt altına alınacağı müzenin koleksiyon yönetim

politikasında tanımlanmalıdır. Koleksiyon ile ilgili tüm kayıtlar müzenin KYS'sine taşınmalı ve KYS veritabanında depolanmalıdır. Bunun için mevcut KYS yetersiz kalmaktadır, müzenin, koleksiyon yönetim sürecini tümüyle destekleyen bir KYS yapılanmasına gereksinimi vardır.

Müzenin koleksiyonları ile ilgili önemli bir sorun da ziyaretçilerin, araştırmacıların nesnelere erişiminin kısıtlı olmasıdır. Fiziki şartlar nesnelerin tamamının sergilenmesine olanak tanımamaktadır. Müzenin politikası, koleksiyonların sanal platformlar aracılığıyla erişime açılmasını desteklememektedir. SHM'nin içinde bulunduğu toplumda, kültürel mirasına karşı farkındalık yaratma, koruma bilinci kazandırma misyonu doğrultusunda koleksiyonlarına erişim politikasını yeniden düzenlemesi gerekmektedir. Özellikle, müzenin koleksiyonları ile çalışmalar yapan araştırmacıların önündeki erişim problemlerini çözmeli ve erişimi bilgi teknolojilerindeki uygulamalar ile kolaylaştırmalıdır. SHM, müze araştırmacıları için erişimi kolaylaştıracak yazılı politikalar hazırlamalı, koleksiyonların dijitalleştirilerek koleksiyon veritabanları aracılığıyla erişime açmalı, koleksiyonları bağlamında her türlü bilgi kaynağını kütüphane hizmetleri ile araştırmacılara destek olarak sağlamalıdır.

SHM, fiziksel mekân kaynaklı sorunlarının çözümü için yeni bir mekân arayışına girmiştir. Müzeyi taşıyacak mekân konusunda öncelikle müzenin gereksinim duyduğu fiziksel alanların özellikleri belirlenmeli ve olası mekânların bu gereksinimleri karşılayıp karşılayamayacağı değerlendirilmelidir. Özellikle işlevi müze olmayan bir yapıdan müzeye dönüşüm söz konusu ise gereksinimler açısından dikkatli bir şekilde değerlendirme yapılmalıdır.

Müzenin, ziyaretçilerine sunduğu hizmetlerini düzenleyebilmesi için öncelikle hedef ve amaçların açıkça tanımlandığı bir ziyaretçi politikasına gereksinimi bulunmaktadır. Bu doğrultuda müze, ziyaretçilerinin gereksinimlerini ve beklentilerini belirlemek, memnuniyetlerini ölçmek üzere belirli aralıklarla ziyaretçi araştırmaları yapmalıdır. Bu araştırmaların sonuçları ise müzenin benimsediği politika doğrultusunda hizmetlerin geliştirilmesi için kullanılmalıdır. Potansiyel ziyaretçileri çekmek için müzeye gelmeyen bireyler üzerinde de çalışmalar yürütülmektedir. SHM'nin bu kapsamda yürüteceği çalışmalar da fayda sağlayacaktır.

Müzede bilginin yönetimi sürecine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde bilginin düzenlenmesi işlemlerine yönelik kapsamlı bir iyileştirmenin gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Öncelikle müzede bilginin yönetim işlemlerine ilişkin yazılı bir kılavuz hazırlanmalıdır. Bu kılavuz müzede bilginin yönetimine ilişkin şu süreçleri içermelidir:

1. *Bilginin üretimi*: Müze nesnesinin edinme ve araştırma sürecinde elde edilen kayıtlardan müze nesnesinin taşıdığı bilginin ortaya çıkarılması.
2. *Bilginin düzenlenmesi*: Müze nesnesinin tanımlanması ve müzede geçirdiği işlemlerin kayıt altına alınması.
3. *Bilginin korunması ve yaşatılması*: Müze nesnesine ilişkin bilginin depolanması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması.
4. *Bilginin hizmete sunulması*: Müze nesnesine ilişkin bilginin farklı bilgi iletim kanalları aracılığıyla erişime sunulması.

Bu süreçlerden bilginin düzenlenmesi ile ilgili olarak müzenin geliştirilmesi gereken önemli alanlarından birisi de nesnenin kataloglanmasıdır. Kataloglamada ilk ele alınması gereken unsur, nesneyi tanımlayan alanların yetersizliği nedeniyle tanımlama alanlarının artırılmasıdır. Bu doğrultuda özellikle müzecilik alanında otorite bir kuruluş olan ICOM'un geliştirdiği öneri ve kılavuzları izlemekte fayda görülmektedir. Müze nesnelerinin tanımlanması için ICOM CIDOC tarafından geliştirilen 22 ana bilgi alanı ve alt alanları uygulanabilir. Ancak SHM koleksiyonlarının özellikleri dikkate alındığında, CIDOC'ta yer almayan, müze nesnesinin *konservasyon* işlemlerine ilişkin bilgilerin ve arkeolojik eserler için *sit/kazı alanı* ile ilgili bilgilerin de nesne tanımlama alanları içerisinde yer alması önemlidir. Müzede CIDOC bilgi alanları temel alınarak, gerekli diğer alanlar için de Roberts (2004) tarafından, pek çok nesne dokümantasyon prensibi göz önünde bulundurularak geliştirilen alanlardan *konservasyon* ile ilgili *konservasyon referans numarası*, *konservasyon bilgisi*, *konservasyon tarihi*, *konservatör*; *sit/kazı alanı* ile ilgili *kazı yeri*, *sit referans adı*, *sit koordinatları*, *sit alanı içinde nesnenin koordinatları*, *sit türü*, *yerin çağı/dönemi*, *kazan kişi*, *kazı tarihi* ve *kazı yöntemi* tanımlama alanları kullanılabilir. Nesne ile ilgili *ad*, *materyal türü*, *dönem/tarih*, *koleksiyon* ve *nesne numarası* temel zorunlu tanımlama alanları olarak

mutlaka sistemde yer almalıdır. Müzenin nesne tanımlama alanlarının yeniden yapılandırılması durumunda mevcut tanımlama alanları ile eşleşen yeni alanlar ilgili veri alanlarına aktarılmalıdır. Diğer alanlara ilişkin veriler ise müzede KYS dışında tutulan diğer kayıtlardan, basılı kataloglardan ya da bazı nesneler için yeniden araştırma süreci başlatılarak toplanmalıdır. Kataloglama verilerinde standart sağlamak amacıyla tezarus kullanılması da değerlendirilmelidir. Coğrafi adlar için TGN'nin (Getty Thesaurus of Geographic Names) kullanılması değerlendirilebilir. Müzenin, koleksiyonlarının yerel ve bölgesel kültürel nesnelerden oluşması nedeniyle nesne adları için kendisinin standart bir tezarus geliştirmesi faydalı olacaktır. Geliştirilecek bu tezarus ülkemizde bu alanda önemli bir ilk olacağından bir komisyon kurulmasına öncülük edilerek diğer ilgili kurum ve kuruluşların katkıları da sağlanabilir.

Koleksiyon yönetimi alanında iyileştirilmesi gereken önemli alanlardan birisi de KYS'dir. Müzede kullanılan KYS dijital kayıtların arşivlenmesi üzerine hazırlanmış bir programdır. Bu nedenle yazılım sadece materyallerin dijital kayıtlarının yönetimini kapsamamakla birlikte yazılım modülleri de bu çerçevede geliştirilmiştir. Müzenin, koleksiyon yönetim sürecinde gerçekleştirdiği *edinme, sergileme, sevkıyat, ödünç verme, konservasyon ve restorasyon, yayın, kütüphane uygulamaları, telif hakları, tezarus kullanımı, barkod basımı* gibi işlemleri ve ilgili süreçleri de destekleyecek bir KYS'ye ihtiyacı bulunmaktadır. Müzede kullanılan Midas yazılımına tüm koleksiyon yönetim sürecini kapsayacak yeni modüller eklenemeyeceği için SHM'nin müzeler için geliştirilmiş bir yazılım arayışına gitmesi daha doğru bir yaklaşım olarak görünmektedir. Bunun için müze, öncelikle, gereksinimlerini belirlemek üzere mevcut yazılımı *Koleksiyon Yönetim Yazılımı Kriterleri Kontrol Listesi* (The Canadian Heritage Information Network, 2013) ile değerlendirmeli ve eksiklikleri tespit etmelidir. Böylece KYS'ye ilişkin istenen özellikler de ortaya çıkacaktır. Belirlenen özellikler doğrultusunda istenen kriterlere uygun uluslararası yazılımlar müzede kullanım için değerlendirilebilir.

Müze, KYS ile bağlantılı olarak dijitalleştirme çalışmalarını da gözden geçirmelidir. Öncelikle dijitalleştirme çalışmaları müze koleksiyonlarının kültürel miras nesnesi olarak gelecek kuşaklara aktarılması bilinciyle gerçekleştirilmelidir. Bu nedenle dijital

kayıtların oluşturulması, yaşatılması, güvenliği ve saklanması çok önemlidir. Dijitalleştirme uygulamalarında skala kullanılmalı, nesne üzerindeki yazı, işaret vb. unsurların ayrıntılı bir şekilde fotoğrafları çekilmeli, KYS'ye nesnelerin tüm açılarından çekilmiş görüntüleri eklenmeli ve uygun formatlarda arşiv ve kullanım kopyaları oluşturulmalıdır. Dijitalleştirme işlemi için kontrol kriterleri saptanmalı ve dijital kayıtlar bu kontrol kriterlerine uygunsa KYS'ye alınmalıdır. Müze, somut koleksiyonlarına olduğu kadar, dijital koleksiyonlarını da birer kültürel miras ögesi anlayışıyla yönetmelidir.

Müzenin topluma ulaşma hedefi için ziyaretçi odaklı hizmet anlayışını benimseyerek gerçek bilgi hizmetlerini geliştirmesi gerekmektedir. Öncelikle ziyaretçinin müze ile ilk iletişime geçtiği ve temel bilgi gereksinimlerini karşılayacağı noktalardan başlanması gerekmektedir. SHM'nin bu ilk iletişim noktalarının geliştirilmesine oldukça ihtiyacı bulunmaktadır. Bu doğrultuda müzenin ziyaretçileri karşılayacağı bir danışma masası olmalı, temel bilgiler, bu masadan ve panolar, broşürler, belirli noktalara yerleştirilecek kiosklar aracılığıyla ziyaretçilere ulaştırılmalıdır. Bu bilgileri düzenlemenin öncesinde mutlaka ziyaretçi araştırmaları yapılmalıdır. Ziyaretçilerin karakteristik özellikleri, bilgi gereksinimleri, beklentileri ölçülerek uygun bilgi aktarım yöntem ve araçları seçilmelidir. Ziyaretçi politikasında kâr amacı gütmeyen müzenin, ziyaretçiler için hazırladığı rehber ve katalog için de aynı yaklaşımı uygulaması ziyaretçilerin müze ile iletişimini güçlendirecektir.

Müzede sergileme çalışmaları da bilgi aktarım öğeleri açısından geliştirilmesi gereken alanlardan birisidir. Sergilemede serginin planı, yönlendirme araçları mutlaka düzenlenmelidir. Hazırlanacak basılı ve elektronik sergi izleme rotaları, ziyaretçiye serginin tüm öğelerini sonuna kadar izleme imkânı sunacaktır. Sergilemede bilgi iletim sürecinin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi için kullanılan etiketlerdeki bilgilerin, doğru, ksiksiz açık ve anlaşılır bir şekilde düzenlenmesi de gerekmektedir. Sergi alanlarında ışıkla ilgili parlamalar ya da görmeyi engelleyen karanlık alanlar giderilmesi için müze içi aydınlatma konusunda uzmanlaşan iç mimarlardan yardım alınabilir. Azaryan yalısı için iç mekân düzenlemesi kısıtlıdır ancak Sevgi Gönül binasında sınırlı da olsa yeni çözümler üretmek mümkündür.

Sergilemede önemli bir unsur da sadece izleme üzerine dayalı tek taraflı iletişimin müze ve ziyaretçi arasında etkileşime dönüştürülmesi gerektiğidir. Ziyaretçi için sergilenen nesne, anlatılan konu, kişi, olay, yer ile etkileşime gireceği yeni sergileme yöntemlerinden yararlanılabilir. Metin ile birlikte ses ve görüntü kullanılabilir, ziyaretçilere elektronik cihazlar aracılığıyla sergideki öğeler hakkında farklı türde bilgiler sunulabilir, QR kod kullanılarak ziyaretçinin mobil teknolojiler ile içeriğe ulaşması ve paylaşması sağlanabilir. Etkileşim uygulamalarının sınırı yoktur, yaratıcı tasarımlarla çok daha fazla uygulama geliştirmek mümkündür.

Gerçek bilgi hizmetlerinin önemli bir ayağını da müzede eğitim çalışmaları oluşturmaktadır. Müze, dış talepler ile devam etmek yerine kendi koleksiyonları ve faaliyet alanı doğrultusunda düzenli olarak yürüteceği bir eğitim programı geliştirmelidir. Bunun için de öncelikle konu uzmanı personel istihdam etmeli ve bir birim oluşturmalıdır. Bu birim, eğitim programı için ölçme ve değerlendirme araştırmaları yaparak eğitim programını sürekli gelişim içinde sürdürmelidir. Müzenin fiziki alan sorunu müze çalışmalarını da olumsuz yönde etkilemektedir ancak daha küçük gruplara yönelik çalışmalar ile sorun çözümlenebilir. Müzenin eğitim programı hazırlanırken okul müfredatları göz önünde bulundurularak müzenin koleksiyonlarının kültürel miras nesnesi olarak derslerde konu edinilmesi sağlanabilir. Müzenin fiziki mekân sınırlılığı nedeniyle kimi çalışmalar doğrudan okullarda yürütülebilir. Bunların yanı sıra önemli bir hizmet alanı da yetişkinler için geliştirilecek eğitim faaliyetleridir. Kurslar ve çeşitli atölyeler düzenlemek müzeye olan ilgiyi artıracak, yetişkinleri için seminer, drama çalışmaları, konferanslar da farkındalığı sağlayacaktır. Müze içerisinde bir mekân sağlanamasa da bu tür etkinlikler müzenin organizasyonu ile müze dışındaki farklı mekânlarda da gerçekleştirilebilir. Müzenin mesleki alanda çeşitli toplantı, sempozyum, konferans gibi etkinliklere katılması, destek olması da müzenin görünürlüğünü artıracaktır.

Müzenin kütüphanesi daha çok dışa kapalı, kurum içi hizmete açık bir niteliğe sahiptir. Kütüphane, müzenin nesne koleksiyonlarını destekleyerek bütünlendiğinden, müzenin sahip olduğu kültürel mirasın da doğal olarak bir parçasıdır. Kütüphaneye yönelik hizmetlerin bu bakış açısıyla yeniden düzenlenmesi önemlidir. Bu doğrultuda

kütüphane koleksiyonu, nesne koleksiyonlarını destekler nitelikte ulaşılabilirliği daha mümkün olan özellikle 19. yy. ve 20. yy.'a ait efemera ile zenginleştirilebilir. Örneğin 20. yy'a ait bir ud gündelik hayatta kullanımı ile ilgili bir konser fotoğrafı, ud satıcısına ait bir ilan ile desteklenebilir. Kullanıcı sayısının düşüklüğü bu alandaki hizmetlerin ölçülmesini ve kullanıcıları kütüphaneye çekebilecek yeni hizmetlerin geliştirilmesini gerektirmektedir. Bu doğrultuda öncelikle kütüphanenin müze içerisinde görünür kılınması, mümkünse ziyaretçilerin dolaşım güzergahı üzerinde, giriş katlarda olması önemlidir. Ziyaretçiler müze içerisinde yönlendirme araçlarıyla kütüphanenin varlığından ve basılı bir doküman ile dermesinin içeriğinden ve hizmetlerinden haberdar edilebilir. Kütüphane, sergilere paralel olarak konu ile ilgili küratör ya da konu uzmanı ile sohbet/ tartışma etkinlikleri, yayın sergileri düzenleyebilir. Ziyaretçiler için bir okuma köşesi yapılması, müzede daha çok zaman geçirmeleri adına olumlu bir çalışma olacaktır. Bunların yanı sıra kütüphane web üzerinden hizmetlerini de geliştirmelidir. Öncelikle kütüphane kataloğu çevrimiçi taramaya açılmalıdır. Kütüphaneye yeni gelen yayınlar için duyurular, araştırmacılar için rehberler, kütüphane tanıtım ve yardım videoları, e-kitap erişimleri web üzerinden kullanıcılara sunulabilir.

Müzenin web sayfası aracılığıyla sunduğu hizmetlerde en önemli sorun koleksiyonlara erişimdir. Müze, fiziki mekân yetersizliği nedeniyle gerçekleştirilemeyen kimi hizmetler de göz önünde bulundurulduğunda; web sayfasını yeni bir platform olarak mümkün olabildiğince verimli bir şekilde değerlendirmelidir. En öncelikli çalışma koleksiyonların dijital olarak erişime açılmasıdır. SHM için bu işlem kullandığı programın web tabanlı bir dijital arşivleme yazılımı olması nedeniyle oldukça kolaydır. Ancak web hizmetlerini geliştirmiş pek çok müze koleksiyon veritabanlarını web 2.0 araçlarıyla donatarak sanal ziyaretçilere koleksiyonlara göz atmanın ötesinde bir hizmet vermektedir. SHM, KYS'nin yapılandırılması söz konusu olduğunda bu sanal bilgi hizmetlerini de içermesi yönünde ilgili firmaya görüş bildirmelidir. Sanal ziyaretçi kendi koleksiyonunu oluşturabilmeli, nesneleri etiketleyebilmeli, paylaşabilmeli, iletebilmeli ve kaydedebilmelidir. Web sayfası aracılığıyla çeşitli sanal eğitim uygulamaları da geliştirmek mümkündür. Böylece daha geniş bir kitleye ulaşılması da sağlanacaktır. Küratör ve konu uzmanları ile sohbet imkânı, müzenin uzmanlık alanına girebilecek videolar, makaleler, haberler sunmak, sanal tur ve sanal sergiler de web

ziyaretçileri için ilgi çekici olabilmektedir. Müze, web sayfasındaki mevcut bilgileri de ziyaretçilerin müzeye gelmeden önce gereksinim duyacağı tüm bilgileri içerecek şekilde güncellemelidir.

SHM, sosyal medya ve medya paylaşım araçlarını kullanımda oldukça yenidir. Müze tarafından başlangıçta etkin olarak kullanılan sosyal medya araçları, günümüzde daha az kullanılmaktadır. Bilgi çağında sosyal medyada var olmanın önemi müzeler için de yadsınamaz düzeydedir. Müze, daha geniş bir kitleye ulaşmak için bu araçları etkin olarak kullanmalıdır. Facebook, Twitter ya da bloglar gibi sosyal medya platformları, web sayfalarına oranla kullanıcılardan geribildirim alınabilen bir iletişim modeli sağlamaktadır. Bu geribildirim, müzenin hizmetlerini geliştirmesi için önemli veriler de sağlayacaktır. Müzenin bu amaçla sosyal medyadaki işlemlerini yönetecek uzman desteğine de ihtiyacı bulunmaktadır. Bu noktada uzman istihdamı mümkün olamasa da dışarıdan bu konuda profesyonel destek almak da mümkündür. Medya paylaşım araçları da müzeler için bilgi paylaşımının en yoğun düzeyde olduğu platformlardır. Müzenin koleksiyonlarını ve sergilerini, kullanıcılarla web 2.0 aracılığıyla etkileşim sağlayarak sanal ortamda açabileceği Flickr fotoğraf paylaşım platformu etkin bir şekilde kullanılmalıdır. Müzenin önemli faaliyetlerinden restorasyon ve konservasyon laboratuvarının çalışmaları, müzede yürütülen eğitim çalışmaları, küratörlerin sergi hakkında bilgilendirici sunumlarına da müzenin Youtube sayfasında yer verilebilir.

SHM, sahip olduğu zengin kültürel mirası toplumun gelişimi için kullanmak ve bu mirası gelecek kuşaklara aktarmak için kültürel miras eserlerinin taşıdığı bilgiyi, bilgi yönetim disiplininin yaklaşımları ve bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler doğrultusunda en etkin ve en verimli şekilde yönetmelidir. Müze, bunun için öncelikle nesne odaklı anlayış yerine bilgi odaklı anlayışı benimsemelidir. Bu doğrultuda SHM, bilginin elde edilmesi sürecinde müze nesnesini bir bilgi ögesi olarak ele almalı, bilginin düzenlenmesi sürecinde bilimsel yöntem ve teknikleri kullanmalı, bilginin korunması ve yaşatılması sürecinde dijital kültürel mirası da koruma bilinciyle bilgi teknolojilerinin sağladığı imkânlardan en etkin düzeyde yararlanmalı, bilginin hizmete sunulması süreçlerinde çağdaş müzecilik uygulamalarından da yararlanarak hizmetlerini ziyaretçilerin gereksinimlerine göre planlamalıdır. Bununla birlikte tüm müze

uzmanlarına bilgi yönetimi açısından farkındalık kazandıracak çalışmalar yürütülmelidir. Bilgi yönetimi ile ilgili süreçlerde kullanılan bilgi teknolojileri, müzelerde bilgiye erişim araçları, müze eğitimi, müzelerde web ve sosyal medya uygulamalarının kullanılması konularında hizmetiçi eğitim programları düzenlenmesi hizmetlerin geliştirilmesinde oldukça yararlı olacaktır.

Yapılan tez çalışmasında gözlemlenen problem alanları değerlendirildiğinde pek çok araştırma konusu belirlemek mümkündür. Ziyaretçi araştırmaları bunlar arasında en öncelikli alanı oluşturmaktadır. Müzelerin, ziyaretçilerini, hedef kitlesini tanıması, gereksinimlerini, beklentilerini ölçmesi müzelere, hizmetlerini geliştirmede kullanabilecekleri önemli veriler sağlayacaktır. Hizmetlerin geliştirilmesi ile ilgili olarak bilgi hizmetlerinin kalite ölçümü çalışılabilecek diğer bir alandır. Daha genel kapsamda, Türkiye'deki müzelerde bilgi yönetimi ile ilgili belirli alanlarda durum tespiti yapmak önem arz etmektedir. Müze yöneticilerinin ve çeşitli sorumluluk alanlarına sahip müze personelinin bilgi yönetimine ilişkin algıları, düşünceleri ve yetkinlikleri saptanabilir; bilgi yönetimi standart ve uygulamaları genel olarak değerlendirilebilir. Böylece ülkemizdeki müzecilik çalışmaları için ilgili otorite kuruluşları ve konu ile ilgili kuruluşların bir araya geleceği oluşumlar ile tüm müzelerin ortak sorunları için çözüme yönelik planlamalar yapmak mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- About the AAT*. (2013). 3 Kasım 2013 tarihinde J. Paul Getty Trust Web sitesinden erişildi: <http://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/aat/about.html>
- About the TGN*. (2013). 3 Kasım 2013 tarihinde J. Paul Getty Trust Web sitesinden erişildi: <http://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/tgn/about.html#purpose>
- About the Thesaurus for Graphic Materials*. (t.y.). 3 Kasım 2013 tarihinde Library of Congress Web sitesinden erişildi: <http://www.loc.gov/pictures/collection/tgm/>
- Akmehmet, K. T. (2012). Müze eğitimi: Okul programları. N. Ertürk ve H. Uralman (Haz.). *Müzebilimin ABC'si* içinde (ss. 195-208). İstanbul: Ege Yayınları.
- Alberti, S. J. (2005). Objects and the museum. *ISIS*, 96(4), 559-571. 17 Şubat 2013 tarihinde <http://www.jstor.org/stable/pdfplus/10.1086/498593.pdf?acceptTC=true> adresinden erişildi.
- Alexander, E. P. ve Alexander, M. (2008). *Museums in motion: An introduction to the history and functions of museums* (2nd. ed.). USA: AltaMira Press.
- Allan, A. D. (1963). Müzenin rolü. *Müzelerin teşkilatlanması: Pratik öğütler* içinde (ss. 5-19). Ankara: UNESCO, ICOM Türkiye Millî Komitesi Yayınları.
- Ambrose, T. (1993). *Museum basics*. London: ICOM.
- Arends, M. Goldfarb, D., Merkl, D and Weingartner, M. (2009). Interaction with art museums on the web. In *Proceedings of the IADIS Int'l Conference WWW/Internet*. Rome, Italy, 2009, (pp. 117-125). <http://www.ec.tuwien.ac.at/~dieter/research/publications/WWWInternet09.pdf>
- Arseven, C. E. (1966). Müze. *Sanat ansiklopedisi* içinde (Cilt III, s. 1487). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

- Atagök, T. (1999a). Çağdaş müzeciliğin anlamı; müze ve ilişkileri. T. Atagök (Der.). *Yeniden müzeciliği düşünmek* içinde (ss. 131-142). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Anabilim Dalı.
- Atagök, T. (1999b). Müze mimarisi. *Yeniden müzeciliği düşünmek* içinde (ss. 71-86), T. Atagök (Der.). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Anabilim Dalı.
- Atagök, T. (2012). Müze koleksiyonları ve araştırma. N. Ertürk ve H. Uralman (Haz.). *Müzebilimin ABC'si* içinde (ss.171-176). İstanbul: Ege Yayınları.
- Atagök, T. ve Özcan, O. (2001) . Virtual museums in Turkey, *Museum International*, 53(1), 42-45.
- Atasoy, N. Y. (1999). Çağdaş eğitimde müzenin işlevi. T. Atagök (Der.). *Yeniden müzeciliği düşünmek* içinde (ss. 147-153), İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Anabilim Dalı.
- Atasoy, S. (1999a). *Müzecilikten yansımalar*. İstanbul: Anka Yayınları.
- Atasoy, S. (1999b). Müzelerde sergileme. T. Atagök (Der.) *Yeniden müzeciliği düşünmek* içinde (ss. 175-179). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Anabilim Dalı.
- Aygün, H. ve Çayırmezmez, N. A. (2013). *Müzeler Ulusal Envanter Sistemi MUES envanter modülü yaygınlaştırma çalışmaları*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü.
- Baca, M. (2004). Fear of authority? Authority control and thesaurus building for art and material culture information. *Cataloging & Classification Quarterly*, 38(3-4), 143-154.

- Baca, M., Coburn, E.ve Hubbard, S. (2008). Metadata and museum information. P. F. Marty ve K. B. Jones (Ed.). *Museum informatics: People, information, and technology in museums* içinde (ss. 107-127). New York: Routledge.
- Baca, M. ve Harpring, P. (2013). *Categories for the Description of Works of Art*. Paul Getty Trust. 20 Haziran 2013 tarihinde http://www.getty.edu/research/publications/electronic_publications/cdwa/introduction.html adresinden erişildi.
- Baca, M., Harpring, P., Lanzi, E., McRae, L., and Whiteside, A. (2006). *Cataloging cultural objects: A guide to describing cultural works and their images*. Chicago: American Library Association. 16 Şubat 2013 tarihinde http://personal.sirma.bg/vladimir/cco/Cataloging_Cultural_Objects.pdf adresinden erişildi.
- Bakbaşı, C. (2010). *İstanbul'da müzeler: Temel yapısal özellikler, fırsat ve tehditler, politika önerileri sektörel araştırma raporu*. İstanbul: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Bay, H., Fasel, B. ve Van Gool, L. (2006). Interactive museum guide: Fast and robust recognition of museum objects. *First International Workshop on Mobile Vision (IMV 2006) da sunulan bildiri*. Graz, Austria. adresinde 8 Aralık 2013 tarihinde http://eprints.pascal-network.org/archive/00002403/01/eth_biwi_00394.pdf erişildi.
- Bayter, M. (2004). Geleneksel kataloglamadan elektronik ortamdaki bilginin organizasyonuna geçiş. D. Atılgan (Yay. Haz.). *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi bölümünün kuruluşunun 50. yılına armağan* içinde (ss. 108-119). Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- BCR's CDP Digital Imaging Best Practices Working Group. (2008). BCR's CDP

Digital Imaging Best Practices Version 2.0. 22 Aralık 2013 tarihinde http://mwdl.org/docs/digital-imaging-bp_2.0.pdf adresinden erişildi.

Benedetti, J. M. (2003). Managing the small art museum library. *Journal of Library Administration*, 39 (1), 23-44. 10 Aralık 2013 tarihinde <http://web.simmons.edu/~mahard/Benedetti%202003.pdf> adresinden erişildi.

Berlo, D.K. (1960). *The process of communication*. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Bitgood, S. (1990). The ABCs of label design. S. Bitgood, A. Benefield, & D. Patterson, (Eds.), *Visitor studies: Theory, research and practice*, vol. 3 içinde (ss.115-129). Jacksonville, A: Center for Social Design. 10 Aralık 2013 tarihinde http://archive.informalscience.org/researches/VSA-a0a5w2-a_5730.pdf adresinden erişildi.

Bitgood, S. (2000). The role of attention in designing effective interpretive labels. *Journal of Interpretation Research*, 5(2), 31-45. 3 Aralık 2013 tarihinde http://www.jsu.edu/psychology/docs/5.1-role_of_attention.pdf adresinden erişildi.

Boylan, P. J. (2004). Managing people. In P. J. Boylan, (Ed.). *Running a museum: A practical handbook* içinde (ss.147-160). Paris: ICOM. 4 Mayıs 2013 tarihinde <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001410/141067e.pdf> adresinden erişildi.

Brüninghaus-Knubel, C. (2004). Museum education in the context of museum functions. P. J. Boylan, (Ed.). *Running a museum: A practical handbook* içinde (ss.119-132). Paris: ICOM. 4 Mayıs 2013 tarihinde <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001410/141067e.pdf> adresinden erişildi.

- Booth, B. (1998a). Information for visitors to cultural attractions. *Journal of Information Science*, 24(5), 291-303. 18 Şubat 2013 tarihinde <http://jis.sagepub.com/content/24/5/291.full.pdf> adresinden erişildi.
- Booth, B. (1998b). Understanding the information needs of visitors to Museums. *Museum Management and Curatorship*, 17(2), 139-157. 14 Şubat 2013 tarihinde <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09647779800301702> adresinden erişildi.
- Boyras, B. (2012). İletişim bağlamında müze teknolojileri ve müzelerde enformasyon. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 23-33. 10 Şubat 2013 tarihinde http://web.deu.edu.tr/edebiyat.dergi/images/stories/sayi2/boyraz_burak.pdf adresinden erişildi.
- Brooklyn Museum. (t.y). *Collections: Browse collection*. 24 Aralık 2013 tarihinde <http://www.brooklynmuseum.org/opencollection/collections/> adresinden erişildi.
- Burcaw, G. E. (1997). *Introduction to museum work*. (3nd. ed.) Walnut Creek, Calif.: Altamira Press.
- Canadian Heritage Information Network (CHIN) ve Australian Museums and Galleries Online (AMOL). (2001). *Capture your collections: Small museum version*. 22 Aralık 2013 tarihinde <http://hosting.collectionsaustralia.net/capture/course/fundamentals.html> adresinden erişildi.
- CARLI Digital Collections Users' Group (DCUG). (2013). *Guidelines for the creation of digital collections: Digitization best practices for three-dimensional objects*. 22 Aralık 2013 tarihinde http://www.carli.illinois.edu/sites/files/digital_collections/documentation/guidelines_for_3D.pdf adresinden erişildi.

- Carpinone, E. C. (2010). *Museums collections management systems: One size does not fit all*. Seton Hall University. Master of Arts in Museum Professions 20 Ekim 2013 tarihinde <http://0338c93.netsolhost.com/cms/wp-content/uploads/2011/05/Graduate-Studies-Thesis-Collections-Management-Elana-Carpinone.pdf> adresinden erişildi.
- Carr, D. (2006). *A place not a place: Reflection and possibility in museums and libraries*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers.
- Cheit, E. F. (1990). The well-managed museum. S. E. Weil (Ed.). *Rethinking the museum* içinde (ss. 69-72). Washington: Smithsonian Institution Press.
- Coburn, E., Light, R., McKenna, G., Stein, R., Vitzthum, A. (2010). *LIDO - Lightweight Information Describing Objects Version 1.0*. <http://www.lido-schema.org/schema/v1.0/lido-v1.0-specification.pdf> adresinden 19 Şubat 2013 tarihinde erişildi.
- Crane, S. A. (2006). The conundrum of ephemerality: Time, memory, and museums. S. Macdonald (Ed.). *A companion to museum studies* içinde (ss. 99-109). London: Blackwell.
- Çolak, C. (2012). Bir iletişim aracı olarak müze web sitelerinin yönetimi. N. Ertürk ve H. Uralman (Haz.). *Müzebilimin ABC'si* içinde (ss.263-275). İstanbul: Ege Yayınları.
- Dallas, C. (1994). A New agenda for museum information systems. S. Ross (Ed.). *Problems and Potentials of Electronic Information in Archaeology* içinde (ss. 251-264). London: British Academy & Council for British Archaeology. 17 Şubat 2013 tarihinde http://eprints.rclis.org/8525/1/Dallas_1994_A_new_agenda_for_museum_information_systems.pdf adresinden erişildi.

- Dean, D. (1996). *Museum exhibition: Theory and practice*. London and New York: Routledge.
- Desvallées, A., Mairesse, F. ve Colin, A. (2010). *Key concepts of museology*. 19 Şubat 2013 tarihinde http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Key_Concepts_of_Museology/Museologie_Anglais_BD.pdf adresinden erişildi.
- Dupont, C. (2007). Libraries, archives, and museums in the twenty-first century: Intersecting missions, converging futures? *RBM: A Journal of Rare Books, Manuscripts, and Cultural Heritage*. 8(1), 13-19. <http://rbm.highwire.org/content/8/1/13.full.pdf+html> adresinden 20 Aralık 2012 tarihinde erişildi.
- Edson, G. (2009). Museum Management. *Encyclopedia of library and information sciences* (3nd. Ed.) içinde (ss. 3726-3738). New York: Taylor and Francis. 15 Haziran 2013 tarihinde <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1081/E-ELIS3-120043550> adresinden erişildi.
- Edson, G. (2004). Museum management. In P. J. Boylan (Ed.). *Running a museum: A Practical handbook* içinde (ss.133-147). Paris: ICOM. 4 Mayıs 2013 tarihinde <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001410/141067e.pdf> adresinden erişildi.
- Eğitim paketi*. (2010). Sadberk Hanım Müzesi web sayfasından 20 Şubat 2014 tarihinde erişildi: <http://www.sadberkhanimmuzesi.org.tr/default.asp?page=muzedeegitim&m=kategorik&kid=3&hl=tr>
- Ellenbogen, K., Falk, J. ve Goldman, K. H. (2007). Understanding the motivations of museum audiences. *Museum informatics: People, information, and technology in museums* içinde (ss.187-194). P. F. Marty ve K. B. Jones (Ed.). New York: Routledge.
- Erbay, F. (1999). Müzelerin kurumsallaşmasında yönetsel farklılıklar. T. Atagök

(Der.). *Yeniden müzeciliği düşünmek* içinde (ss.21-32). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Anabilim Dalı.

Falk, J. H. Ve Dierking, L. D. (2012). *The museum experience revisited*. Walnut Creek, CA: Left Coast Press.

Fenton, A. (1995). Collections research: Local, national and international perspectives. A. Fahy (Ed.). *Collections management* içinde (ss. 224-232). London and NewYork: Routledge.

Fopp, M. A. (1997). *Managing museums and galleries*. New York: Routledge.

Gardner J. B. and Merritt, E. (2004). Collections planning: Pinning down a strategy. G. Anderson (Ed.). *Reinventing the museum: Historical and contemporary perspectives on the paradigm shift* içinde (ss. 292-296), New York: Altamira Press.

Gibson, H., Morris, A. and Cleeve, M. (2007). Links between libraries and museums: Investigating museum-library collaboration in England and the USA. *Libri*, 57(2), 53–64. 10 Şubat 2013 tarihinde <http://www.librijournal.org/pdf/2007-2pp53-64.pdf> adresinden erişildi.

Gill, T. (2004). Building semantic bridges between museums, libraries and archives. *First Monday*, 9(5).

Hagedorn-Saupe, M. ve Stein, R. (2009). *Delivering museum information to portals made easy: The Harvesting-Format "museumdat"*. 4 Kasım 2013 tarihinde <http://museum.zib.de/museumdat/museumdat-info-en.pdf> adresinden erişildi.

Harpring, P. (2013). *CONA: The Cultural Objects Name Authority*. 1 Kasım 2013 tarihinde http://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/cona_intro.pdf adresinden erişildi.

Hein, G. (1991). Constructivist learning theory. In *The Museum and the Needs of People. CECA (International Committee of Museum Educators) Conference*, Jerusalem, Israel, (pp. 15-22). 10 Aralık 2013 tarihinde <http://www.exploratorium.edu/ifi/resources/research/constructivistlearning.html> adresinden erişildi.

Herreman, Y. (2004). Display, exhibits and exhibitions. P. J. Boylan, (Ed.). *Running a museum: A practical handbook* içinde (ss. 91-103). Paris: ICOM. 4 Mayıs 2013 tarihinde <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001410/141067e.pdf> adresinden erişildi.

Hooper-Greenhill, E. (1992). *Museums and the shaping of knowledge*. London; New York: Routledge.

Hooper-Greenhill, E. (1994). *Museum and their visitors*. London: Routledge.

Hooper- Greenhill, E. (1996). Museum Education. E. Hooper-Greenhill (Ed.). *The educational role of the museum* içinde (ss. 229-257). New York: Routledge.

Hooper-Greenhill, E. (1999). *The educational role of the museum*. London; New York: Routledge.

Hooper-Greenhill, E. (2000). *Museums and the interpretation of visual culture*. New York: Routledge.

Humanities Advanced Technology and Information Institute (HATII), University of Glasgow, ve National Initiative for a Networked Cultural Heritage (NINCH). (2002). *The NINCH guide to good practice in the digital representation and management of cultural heritage materials*. 23 Aralık 2013 tarihinde http://www.nyu.edu/its/pubs/pdfs/NINCH_Guide_to_Good_Practice.pdf adresinden erişildi.

ICOM (2007). *Development of the museum definition according to ICOM statutes (2007-1946)*. 18 Ekim 2012 tarihinde http://archives.icom.museum/hist_def_eng.html adresinden erişildi.

ICOM (2012). *Principles of museum documentation*. 14 Ocak 2013 tarihinde <http://network.icom.museum/cidoc/working-groups/documentation-standards/principles-of-museum-documentation/> adresinden erişildi.

ICOM (2013). *ICOM code of ethics for museums*. 19 Şubat 2013 tarihinde http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/Codes/code_ethics2013_eng.pdf adresinden erişildi.

ICOM CIDOC (1995). *International guidelines for museum object information: The CIDOC information categories*. 18 Şubat 2013 tarihinde http://network.icom.museum/fileadmin/user_upload/minisites/cidoc/DocStandards/guidelines1995.pdf adresinden erişildi.

J. Paul Getty Trust (2006). *CDWA Lite: Specification for an XML Schema for Contributing Records via the OAI Harvesting Protocol*. 18 Şubat 2013 tarihinde http://www.getty.edu/research/publications/electronic_publications/cdwa/cdwalite.pdf adresinden erişildi.

Kaptan, S. (1989). *Bilimsel araştırma teknikleri ve istatistik yöntemleri*. Ankara: Tekışık Matbaası.

Karabıyık, (2007). *Çağdaş sanat müzeciliği kapsamında Türkiye'deki müzecilik hareketlerine bir bakış*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Keleş, V. (2003). Modern müzecilik ve Türk müzeciliği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 1-17. 10 Ağustos 2013 tarihinde <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/viewFile/6/50> adresinden erişildi.

- Kelly, P. (2005). *Managing digitization projects in a small museum*. Arts and Administration Program, Master of Arts. 29 Aralık 2013 tarihinde <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/937/Kelly.pdf?sequence=1> adresinden erişildi.
- Kidd, J. (2010). Enacting engagement online: Framing social media use efor the museum. *Information Technology & People*, 24(1), 64-77.
- Kravchyna, V. (2004). *Information needs of art museum visitors: Real and virtual*. University of North Texas. Doctor of Philosophy (Information Science). 22 Ocak 2013 tarihinde <http://search.proquest.com/pqdtft/docview/305136879/fulltextPDF/13C492EDF36E536A1A/1?accountid=11248> adresinden erişildi.
- Kravchyna, V., & Hastings, S. K. (2002). Informational value of museum web sites. *First Monday*, 7(2-4). 17 Şubat 2013 tarihinde <http://firstmonday.org/htbin/cgiwrap/bin/ojs/index.php/fm/article/view/929/851> adresinden erişildi.
- Köklü, E. (2009). *Müze, arşiv, kütüphane malzemesi ile kataloglama ilişkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Ana Bilim Dalı. 10 Şubat 2013 tarihinde <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Koot, G.J. (2001). Museum librarians as information strategists. *INSPEL* 35(4), 248-258. 10 Aralık 2013 tarihinde <http://forge.fh-potsdam.de/~IFLA/INSPEL/01-4koge.pdf> adresinden erişildi.
- Kurbanoğlu, S. (2004). *Kaynak gösterme el kitabı*. Ankara: Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği.
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu* (23/7/1983), Kanun Numarası: 2863. Resmî Gazete, 18113. 5 Haziran 2013 tarihinde Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü web sitesinden erişildi:

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.2863&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (1990). *Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliği*. 5 Haziran 2013 tarihinde T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı web sitesinden erişildi: <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14442/muzeler-ic-hizmetler-yonetmeliği.html>

Kyvig, D. E. ve Marty, M. A. (2000). *Yanıbaşımızdaki tarih*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Ladkin, N. (2004). Collections management. P. J. Boylan (Ed.). *Running a museum: A practical handbook* içinde (ss.17-30). Paris: ICOM. 4 Mayıs 2013 tarihinde <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001410/141067e.pdf> adresinden erişildi.

Latham, K. F. (2012). Museum object as document: Using Buckland's information concepts to understand museum experiences. *Journal of Documentation*, 68(1), 45 – 71. 11 Şubat 2013 tarihinde <http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=17010682&show=abstract> adresinden erişildi.

Leonhardt, H. A. (2000). Kütüphane malzemesi nedir, arşiv ve müze malzemesi nedir? Dokümantasyon malzemesinin ve kurumlarının sınıflandırılması hakkında bir deneme. İshak Keskin (çev.). *Arşiv Araştırmaları Dergisi*, (2), 79-95.

Levy, F. (2001). Toplumsal tarih veya halk sanatı müzelerine ilişkin bazı uyarıcı notlar. *Kent, Toplum, Müze: Deneyimler-Katkılar* içinde (ss. 80-85). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Lewis, G. (2013). History of museums. *Encyclopædia Britannica* içinde. 12 Mayıs 2013 tarihinde <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/398827/history-of-museums> adresinden erişildi.

Lord, B. ve Lord G. D. (1998). *The manual of museum management*. London: The Stationery Office.

MacDonald, G. F. ve Alsford, S. (1991). The museum as information utility. *Museum Management And Curatorship*, 10, 305-311. 22 Ekim 2012 tarihinde http://www.ct.aegean.gr/people/vkavakli/MIS/papers/MacDonald_1991.pdf adresinden erişildi.

MacDonald, G. (1992). Change and Challenge: Museums in the information society. *Museums and Communities: The politics of public culture* içinde (ss. 158-181). L. Karp, C. Mullen Kreamer and S. D. Lavine (Eds.). Washington: Smithsonian Press.

Macdonold, S. (2006). Collecting practices. Sharon Macdonold (Ed.). *A companion to museum studies* içinde (ss. 81-97). Oxford, UK: Blackwell.

Madran, B. (1999). Müze türleri. T. Atagök (Der.). *Yeniden müzeciliği düşünmek* içinde (ss. 3-19). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Anabilim Dalı.

Madran, B. (2012). Müze sergileri tasarlamak. N. Ertürk ve H. Uralman (Haz.). *Müzebilimin ABC'si* içinde (ss.43-56). İstanbul: Ege Yayınları.

Malaro, M. (1995). Collection management policies. A. Fahy (Ed.). *Collections Management* içinde (ss. 11-28). London and New York: Routledge.

Maroević, I. (1995). The museum message: Between the document and information. E. Hooper-Greenhill (Ed.). *Museum, media and message* içinde (ss. 23-36). London: Routledge.

Marty, P. F. (2002). *Museum informatics and the evolution of an information infrastructure in a university museum*. Doctor of Philosophy (Library and

Information Science). Urbana-Champaign: University of Illinois. 16 Şubat 2013 tarihinde <http://search.proquest.com/pqdtft/docview/305589397/fulltextPDF/13C4932D95178F00DC1/1?accountid=11248> adresinden erişildi.

McKeown, R. (2003). Accessing the virtual museum: Bringing museum information into cyberspace. *New Review of Information Networking*, 9(1), 40-53. 11 Şubat 2013 tarihinde <http://ehis.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=11&sid=8a86bc52-8649-464e-8a93-21446d67920a%40sessionmgr11&hid=5> adresinden erişildi.

MDA (2005). *SPECTRUM: The UK museum documentation standard*. 14.01.2013 tarihinde <http://www.communitylivingvictoria.ca/pdfs/spectrum-3-0.pdf> adresinden erişildi.

Merriman, N. (2000). Müzeler koleksiyonlar için mi, insanlar için mi? İngiltere’de müzelere ulaşmada artan olanaklar üzerine son gelişmeler. Zeynel Abidin Kızılyaprak (Yay. haz.). *Üçüncü Uluslararası Tarih Kongresi Tarih Yazımı ve Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar: Küreselleşme ve Yerelleşme* içinde (ss. 69-80). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Mollaoğlu, R. N. (2007). *Bilgi ortamı olarak müzelerde kütüphanelerin rolü ve Türkiye’de müze kütüphaneleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 10 Ekim 2012 tarihinde <http://tez2.yok.gov.tr/> adresinden erişildi.

MoMA. (2013). *Inside/Out: A MoMA/MoMA PS1 Blog*. 24 Aralık 2013 tarihinde http://www.moma.org/explore/inside_out adresinden erişildi.

Murray, T. (t.y.). *Sir Hans Sloane, an engraving from a portrait by T. Murray*. 10 Mayıs 2013 tarihinde http://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/archives/s/sir_hans_sloane,_an_engraving.aspx adresinden erişildi.

Museums and Galleries Commission (1995). Guidelines for a registration schema for museums in the United Kingdom. A. Fahy (Ed.). *Collections Management* içinde (ss. 35-77). London and New York: Routledge.

National Museum of Scotland (t.y.). *Museum apps*. 22 Aralık 2013 tarihinde http://www.nms.ac.uk/our_museums/national_museum/museum_apps.aspx adresinden erişildi.

Object ID'ye giriş: Sanat eserleri, antika ve tarihi eserlerin tanımlanarak kayda alınması için rehber. (1999). 22 Ekim 2012 tarihinde [http://www.muzeforum.org/cms/tmp-anasayfa/tmp-portal-kaynaklari/tmp-dosyalar/icom-belgeleri/Object-IDye-Giri%C5%9F-\(Nesnenin-Kimli%C4%9Fi\)/](http://www.muzeforum.org/cms/tmp-anasayfa/tmp-portal-kaynaklari/tmp-dosyalar/icom-belgeleri/Object-IDye-Giri%C5%9F-(Nesnenin-Kimli%C4%9Fi)/) adresinden erişildi.

Orna, E. ve Pettitt, C. (1998). *Information management in museums*. Aldershot, England: Gower.

Oruçoğlu, Z. E. (1999). Müze sergilemesinde dil ve etkileşim. T. Atagök (Der.). *Yeniden müzeciliği düşünmek* içinde (ss. 181-188). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Anabilim Dalı.

Örnek, A. (2011, 27 Aralık). Vakıf yer arayışında müzeyi taşıyacağız! 20 Ocak 2014 tarihinde *Sabah Gazetesi* web sayfasından erişildi: <http://www.sabah.com.tr/kultur-sanat/sergi/2011/12/27/vakif-yer-arayisinda-muzeyi-tasiyacagiz>

Özden, B. ve Dörter, G. (Haz.). (2010). *Türkiye müzeleri için yönetim ve işletim modeli öneri raporu projesi durum analizi raporu*. İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Kültürel Miras ve Müzeler Direktörlüğü. 20 Mart 2013 tarihinde <http://www.muzeforum.org/cms/tmp-anasayfa/tmp-portal-kaynaklari/tmp-dosyalar/func-finishdown/1/> adresinden erişildi.

Özel Müzeler ve Denetimleri Hakkında Yönetmelik. (22.01.1984). Resmî Gazete, 18289. 10 Haziran 2013 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı Teftiş Kurulu Başkanlığı

web sayfasından erişildi. <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR,14444/ozel-muzeler-ve-denetimleri-hakkinda-yonetmelik.html>

Özkasım, H. (1999). T.C. Kültür Bakanlığı müzelerinde finansal sorunlar ve mali yapının biçimlenmesiyle ilişkisi. T. Atagök (Der.). *Yeniden müzeciliği düşünmek* içinde (ss. 45-58), İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzecilik Anabilim Dalı.

Özkasım, H. (2012). Müzelerde koleksiyon yönetimi. N. Ertürk ve H. Uralman (Haz.). *Müzebilimin ABC'si* içinde (ss.43-56). İstanbul: Ege Yayınları.

Palumbo, F., Dominici, G. ve Basile, G. (2013). Designing a mobile app for museums according to the drivers of visitor satisfaction. *Recent advances in business management and marketing - proceedings of the 1st International Conference on Management, Marketing, Tourism, Retail, Finance and Computer Applications (MATREFC '13)*. Dubrovnik, Croatia: WSEAS Press. 18 Haziran 2013 tarihinde <http://www.wseas.us/e-library/conferences/2013/Dubrovnik/MATREFC/MATREFC-24.pdf> adresinden erişildi.

Pearce, S. (1995). Collecting as medium and message. E. Hooper-Greenhill (Ed.). *Museum, media and message* içinde (ss. 14-22), London: Routledge.

Pearce, S. M. (1993). *Museums, objects, and collections: A cultural study*. Washington D.C.: Smithsonian Institution Press.

Perkins, J. (1993). *Planning for Museum Automation Student Workbook*. Pittsburgh: Archives & Museums Informatics. 13 Ekim 2013 tarihinde <http://www.archimuse.com/publishing/automation.html> adresinden erişildi.

Quigley, S., Adkins, L., Anderson, G. Buck, R, Estep, C., Freund, L. ve diğerleri. (1998). Computerized systems. In R. Buck ve J. A. Gilmore (Ed.). *The new*

museum registration methods. içinde (ss.17-40). Washington D.C.:American Association of Museums.

Rajashekara, N. (2005). Information/knowledge organization in a folk museum. *Information Studies*, 11(4), 265-277. 17 Şubat 2013 tarihinde [http://ebookbrowse.com/information-knowledge-organization-in-a-folk-museum - doc-d286577673](http://ebookbrowse.com/information-knowledge-organization-in-a-folk-museum-doc-d286577673) adresinden erişildi.

Reibel, D. B. (1997). *Registration methods for the small museum*. Walnut Creek, Calif.: AltaMira Press.

Related standards. (2010). 3 Kasım 2013 tarihinde ICOM web sayfasından erişildi: [http://network.icom.museum/cidoc/working-groups/data-harvesting-and-interchange/lido-overview/related standards/](http://network.icom.museum/cidoc/working-groups/data-harvesting-and-interchange/lido-overview/related-standards/)

Renaissance East Midlands (t.y.). *Preservation and sustainability guidelines for digital assets in museums*. 22 Aralık 2013 tarihinde <http://emms.org.uk/swf/mmf/pdf/Digital/2009/Digital%20Preservation%20Guide.pdf> adresinden erişildi.

Richardson, J. (2009). *Five ways in which museums are using Flickr*. 24 Aralık 2013 tarihinde <http://www.museumnext.org/2010/blog/five-ways-in-which-museums-are-using-flickr> adresinden erişildi.

Roberts, A. (2004). Inventories and documentation. P. J. Boylan, (Ed.). *Running a museum: A practical handbook* içinde (ss. 31-50). Paris: ICOM. 4 Mayıs 2013 tarihinde <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001410/141067e.pdf> adresinden erişildi.

Ross, M. (2004). Interpreting the new museology. *Museum and Society*, 2(2), 84-103. 10 Mayıs 2013 tarihinde <http://www2.le.ac.uk/departments/museumstudies/museumsociety/documents/volumes/ross.pdf> adresinden erişildi.

Ruge, A. (2008). *Museum professions – A European frame of reference*. Berlin: Hochschule für Technik und Wirtschaft (HTW). 15 Haziran 2013 tarihinde http://icom.museum/fileadmin/user_upload/pdf/professions/frame_of_reference_2008.pdf adresinden erişildi.

Sadberk Hanım Müzesi Fonu Yönetmeliği. (1980). İstanbul: Sadberk Hanım Müzesi.

Saiki, D. (2010). Interacting online: A content analysis of museum education websites. *Journal of Learning Design*, 4(1), 52-62. 14 Eylül 2013 tarihinde <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ910055.pdf> adresinden erişildi.

Sarraf, S. (2010). A survey of museums on the web: Who uses museum websites? *Curator*, 42(3), 231-243. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.2151-6952.1999.tb01143.x/pdf> adresinden 16 Şubat 2013 tarihinde erişildi.

Sezgin, M. ve Karaman, A. (2009). *Müze yönetimi ve pazarlaması*. Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları.

Simon, N. (2007). *2.0 at work: Why you should use Flickr*. 14 Aralık 2013 tarihinde <http://museumtwo.blogspot.com/2007/02/20-at-work-why-you-should-useflickr.html> adresinden erişildi.

Srinivasan, R., Boast, R., Furner J., ve Becvar, K. M. (2009). Digital museums and diverse cultural knowledges: Moving past the traditional catalog. *The Information Society*, 25(4), 265-278. <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/01972240903028714> adresinden erişildi.

Stephens, M. (2006). Exploring web 2.0 and libraries. *Library Technology Reports*, 42(4), 8-14. 16 Şubat 2013 tarihinde <http://alatechsource.metapress.com/content/p513w183h736683p/fulltext.pdf> adresinden erişildi.

Swank, A. P. (2008). *Report: Collection management system*. 10 Ekim 2013 tarihinde http://www.rinascimento-digitale.it/documenti/collection-management_system.pdf adresinden erişildi.

Şener, F. ve Yener, A. K. (2007). Müzelerde aydınlatma kriterleri ve İstanbul Deniz Müzesi örneği. *4.Ulusal Aydınlatma Sempozyumu İzmir, 2007* içinde (ss.153-161). İzmir: TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası. 15 Haziran 2013 tarihinde http://www.emo.org.tr/ekler/ed3f6c5e3c6aad5_ek.pdf adresinden erişildi.

Şentürk, O. (2010, 31 Ekim). Koç müze için yer arıyor. *Hürriyet Ekonomi*. 20 Ocak 2014 tarihinde <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/14279321.asp> sayfasından erişildi.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı (2007). *2007 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. 20 Şubat 2014 tarihinde <http://sgb.kulturturizm.gov.tr/TR,45558/idare-faaliyet-raporlari.html> adresinden erişildi.

Tate Kids. (t.y). 22 Aralık 2013 tarihinde Tate Gallery web sayfasından erişildi: http://kids.tate.org.uk/mygallery/gallery_home

Taylor, B. E. (1990). *The visitor-centered model of curriculum and program development for museum educators*. Doctoral Dissertation, George Mason University. 20 Haziran 2013 tarihinde <http://search.proquest.com/docview/303906925?accountid=11248> adresinden erişildi.

The British Museum. (t.y). *Explore*. 13 Aralık 2013 tarihinde <http://www.britishmuseum.org/explore.aspx> adresinden erişildi.

The Canadian Heritage Information Network (CHIN). (2013). *Collections management software criteria checklist – 2012*. http://www.pro.rcip-chin.gc.ca/carrefour-du-savoir-knowledge-exchange/criteres_gestion_collections_management_checklist-eng.jsp

The Children's Museum of Indianapolis. (t.y.). *Teacher resources*. 24 Aralık 2013 tarihinde <http://www.childrensmuseum.org/dinosphere/teacher-resources> adresinden erişildi.

The Frick Collection. (t.y.). *Virtual tour*. 22 Aralık 2013 tarihinde http://www.frick.org/visit/virtual_tour adresinden erişildi.

Thompson, J.P. (1995). *The media and modernity: A social theory of the media*. Stanford: Stanford University Press.

Türk Dil Kurumu (TDK). (2009). *Nesne. Büyük Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.

Türkiye müzeleri için yönetim ve işletim modeli öneri raporu. (2010). İstanbul: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı Kültürel Miras ve Müzeler Direktörlüğü.

Uçak, N. Ö. (2000). Bilgi üzerine kuramsal bir yaklaşım. *Bilgi Dünyası*, 1(1), 143-156.

Uralman, H. (2006a). *Bilgi toplumunda sanat müzelerinin rolü ve Türkiye'de sanat müzeleri için öneriler*. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Ve Tasarım Anasanat Dalı Müzecilik Programı, İstanbul.

Uralman N. H. (2006b). Müzelerin topluma ulaşabilirliğinde bilgi yönetimi. *ÜNAK'06 Bilimsel İletişim ve Bilgi Yönetimi Sempozyumu Gazi Üniversitesi, Ankara, 12-14 Eylül 2006: Bildiriler*. Ankara: ÜNAK. 09 Şubat 2013 tarihinde <http://kaynak.unak.org.tr/bildiri/unak06/u06-11.pdf> adresinden erişildi.

Uralman, H. (2012). Müze dokümantasyonunun kapsamı. N. Ertürk ve H. Uralman (Haz.). *Müzebilimin ABC'si* içinde (ss.57-71). İstanbul: Ege Yayınları.

Uysal, Ç. K. (2005). *Müze eğitimi ve müze ziyaretçilerinin Atatürk ve Kurtuluş Savaşı*

müzesi ziyaretçi profili aracılığıyla incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Müze Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Müzeler Yönetmeliği. (06.02.2007). Resmî Gazete, 26426.

10 Haziran 2013 tarihinde Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü web sayfasından erişildi: <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.11076&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>

Vogt O'Connor, D. (1996). Exhibitions in cyberspace: Museum exhibition documentation at the millenium. *Art Documentation: Bulletin Of The Art Libraries Society Of North America*, 15(1), 17-19. 18 Şubat 2013 tarihinde <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=19&sid=b0ca619d-d9b5-464f-9f8c-4a565d5389ff%40sessionmgr112&hid=121> adresinden erişildi.

Wateren, J.V. (1999). The importance of museum libraries. *INSPEL*, 33(4), 190-198.

3 Aralık 2013 tarihinde <http://archive.ifla.org/VII/d2/inspel/99-4wajv.pdf> adresinden erişildi.

Weibel, S. (1999). The State of the Dublin Core Metadata Initiative: April 1999. *Bulletin of American Society for Information Science*, 25(5), 18-22. 3 Kasım 2013 tarihinde <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/bult.127/pdf> adresinden erişildi.

Wentz, P. (1995). Museum information systems: The case for computerization. Anne Fahy (Ed.). *Collections management* içinde (ss.198-214). Newyork: Routledge.

Wentz, P. (2002). Cataloguing collections. Anne Fahy (Ed.). *Collections management* içinde (ss. 211-216). London, New York: Routledge,

What is a museum? (t.y.). 5 Haziran 2013 tarihinde Museums Association web sitesinden erişildi: <http://www.museumsassociation.org/about/frequently-asked-questions>

Woollard, V. (2004). Caring for the visitor. P. J. Boylan (Ed.). *Running a museum: A practical handbook* içinde (ss.105-118). Paris: ICOM. 4 Mayıs 2013 tarihinde <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001410/141067e.pdf> adresinden erişildi.

Yılmazsoy, A. C. (2005). *Visitor behavior in museum environments: An analysis of visitor circulation patterns in Sadberk Hanım Museum*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.

Youngs, K. (2001) *Managing the digitisation of library, archive and museum materials*. London: National Preservation Office. 24 Aralık 2013 tarihinde http://www.collectionslink.org.uk/media/com_form2content/documents/c1/a105/f6/000505.pdf?phpMyAdmin=OYNyINPdn3sQmoXugKH1gcCLSW0 adresinden erişildi.

Yücel, D. (2012). *Yeni medya sanatı ve yeni müze*. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi.

EK 1

MÜZELERDE BİLGİ YÖNETİMİ DEĞERLENDİRME FORMU

KONU	KOD	SORULAR	SEÇENEKLER	
1- ORGANİZASYON YAPISI	1.1.	Kurumun uymakla yükümlü olduğu yazılı prosedürler nelerdir?	() Yasa:..... () Yönetmelik:..... () Yönerge:..... () Yazılı prosedürler:.....	
	1.2.	Müzenin uymakla yükümlü olduğu yazılı prosedürlerde müzede bilginin yönetimine ilişkin hükümler nelerdir?		
	1.3.	Müzenin kurumsal örgütlenme modeli:	() Hiyerarşik () Matriks () Ekip çalışması () Diğer.....	
	1.4.	Müzede organizasyonel yapı hangi çalışma birimlerine ayrılıyor?	() () () () ()	
	1.5.	Müzede bilgi yönetimi sürecine yönelik çalışmalarda hangi birimler ortak çalışmalar yürütüyor:	Çalışmalar	Birimler
			() Bilginin elde edilmesi	
			() Bilginin düzenlenmesi	
() Koleksiyon yönetim sisteminin kullanımı/kayıtların yönetimi				
() Dijitalleştirme çalışmaları				
() Gerçek bilgi hizmetleri				
		() Sanal bilgi hizmetleri		

	1.6.	Müzedeki birimler arası iletişim nasıl sağlanıyor?	☐ Yazılı olarak ☐ Sözlü Olarak ☐ Hiyerarşik Olarak: Üstlerden astlara, astlardan üstlere ☐ Birimler Arasında Yatay Olarak ☐ Gayri-resmî (sosyal) iletişim	
	1.7.	Müzedeki koordinasyonu sağlayan araçlar nelerdir?		
	1.8.	Müzenin uzun dönemli hedefleri ve bu hedeflere yönelik operasyonel planları var mı?	☐ Evet	☐ Hayır
	1.8.1.	(1.8. Evet ise cevaplayınız.) Uzun dönemli hedeflere yönelik operasyonel planlar nelerdir?		
	1.8.2.	(1.8. Evet ise cevaplayınız.) Hedefler ve planlamalar kamuoyu ile paylaşılıyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır
	1.9.	Müze herhangi bir diğer kültürel bellek kuruluşu ile işbirliği yapmakta mıdır?	☐ Evet	☐ Hayır
	1.9.1.	(1.9. Evet ise cevaplayınız.) Kültürel bellek kuruluşu ile işbirliğinin kapsamı nedir?		
	2.1.	Müzenin nesne edinme yöntemleri nelerdir?	☐ Miras ☐ Satın alma ☐ Bağış ☐ Değişim	
	2.2.	Koleksiyonların geliştirilmesine yönelik olarak hangi nesne ve koleksiyonların müzeye kabul edileceği konusunda açıkça tanımlanmış kriterleri içeren yazılı bir prosedür var mı?	☐ Evet	☐ Hayır

2- KOLEKSİYON VE YÖNETİMİ	2.3.	Koleksiyon geliştirme sürecinde planlama yapılıyor mu?	☐ Evet		☐ Hayır	
	2.3.1	(2.3. Evet ise cevaplayınız.) Koleksiyon geliştirme planlaması seçeneklerden hangilerini kapsıyor?	☐ Hedef kitlenin ve ihtiyaçlarının belirlenmesi ☐ Varolan koleksiyonların zayıf ve güçlü yanları ☐ Gerçek ve ideal koleksiyon arasındaki fark analizi ☐ Gereksinimler ve fark analizi sonrasında edinme ve elden çıkarma önceliklerinin belirlenmesi ☐ Diğer müzeler tarafından yapılan bütünüleyici koleksiyonların tanımlanması ☐ Diğer.....			
	2.4.	Koleksiyon yönetimi için yazılı bir politika var mı?	☐ Evet		☐ Hayır	
	2.4.1.	(2.4. Evet ise cevaplayınız.) Mevcut koleksiyon yönetim politikası şunları kapsıyor mu?	☐ Müzenin ve koleksiyonlarının amacını ☐ Nesne edinme yöntem ve süreçlerini ☐ Nesne çıkarma yöntem ve süreçlerini ☐ Ödünç alma-verme kurallarını ve işlem süreçlerini ☐ Gözetimde tutulan nesnelerin kullanımını ☐ Koleksiyonların bakım, kontrol işlemleri ve süreçlerini ☐ Nesnelerin sigorta işlem ve süreçlerini ☐ Koleksiyona ilişkin kayıtların nerede, ne zaman, ne şekilde tutulacağını ☐ Diğer.....			
	2.5.	Koleksiyonlardaki nesneler koruma, bakım ve muhafaza işlemlerinden geçiriliyor mu?	☐ Evet		☐ Hayır	
	2.6.	Koleksiyonlardaki nesnelerin tamamı sigortalanmış mıdır?	☐ Tümü	☐ Kısmen	☐ Hiçbiri	

	2.6.1.	(2.6. Evet ise cevaplayınız.) Sigorta öncesinde nesneler için risk değerlendirmesi yapıldı mı?	() Evet	() Hayır
	2.7.	Koleksiyonlara yönelik hangi kayıtlar tutuluyor?	() Edinme bilgileri () Sergileme () Bakım () Depolama () Ödünç verme () Sigorta işlemleri () Durum raporları () Diğer.....	
	2.8.	Koleksiyonların ne kadarı sergileniyor?		
	2.9.	Sergilenmeyen nesneler için neden/nedenler nelerdir?	() Nesnenin sergilenemeyecek kadar yıpranmış olması () Müzedeki fiziki alanların yetersiz olması () Müze sergi alanındaki ısı, ışık, nem gibi olumsuz koşullar () Diğer.....	
	2.10.	Sergilenmeyen koleksiyon nesnelere erişim mümkün mü?	() Evet	() Hayır
	2.10.1.	(2.10 Evet ise cevaplayınız.) Sergilenmeyen koleksiyon nesnelere erişim için hangi araç/araçlar kullanılıyor?	() Çevrimiçi koleksiyon veritabanı () Kurum içi erişime açık olan koleksiyon veritabanı () Açık depo sistemi () Basılı kataloglar () Diğer.....	
	2.11.	Koleksiyonlar ya da belirli nesneler üzerinde araştırma yapmak isteyen kullanıcılar için yazılı kurallar mevcut mu?	() Evet	() Hayır

	2.12.	Koleksiyonlar ya da belirli nesneler üzerinde araştırma yapmak isteyen kullanıcılar için kısıtlamalar var mı?	☐ Evet		☐ Hayır	
	2.13.	(2.13. Evet ise cevaplayınız.) Koleksiyonlar ya da belirli nesneler üzerinde araştırma yapmak isteyen kullanıcılar için kısıtlamalar ve nedenleri nelerdir?	☐ Erişim kısıtlaması..... ☐ Kullanım kısıtlaması..... ☐ Yayın kısıtlaması..... ☐ Diğer.....			
3- PERSONEL	3.1.	Müze organizasyonel yapısında çalışma birimlerine göre personel unvan ve sayıları:	Birim adı:	Unvan:	Personel sayısı:	
	3.2.	Müze personelinin eğitim durumları:	Unvan:		Eğitim:	
	3.3.	Bu görev tanımlarına sahip müze çalışanları mevcut mu?	☐ Müze yöneticisi ☐ Kütatör ☐ Envanter koordinatörü			

			☐ Kayıt/belgeleme görevlisi ☐ Konservatör ☐ Doküman merkezi sorumlusu ☐ Sergi küratörü ☐ Sergi tasarımcısı ☐ Eğitim ve ziyaretçi hizmetleri sorumlusu ☐ Ziyaretçi karşılama ve güvenlik sorumlusu ☐ Kütüphane ve medya merkezi sorumlusu ☐ Ağ yöneticisi ☐ İdareci ☐ Bina ve güvenlik sorumlusu ☐ Bilgi teknolojileri sorumlusu ☐ Pazarlama tanıtım ve bağış sağlama sorumlusu ☐ Basın ve medya görevlisi ☐ Diğer.....	
	3.4.	Müze personelinin yazılı görev tanımları var mı?	☐ Evet	☐ Hayır
	3.5.	Müzedede performans ölçüm sistemi uygulanıyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır
	3.6.	Müzecilik alanındaki gelişmeler ve kurumun ihtiyaçları göz önünde bulundurularak hizmet içi eğitim programları gerçekleştiriliyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır

4- BÜTÇE	4.1.	Müzenin gelir kaynakları nelerdir?	☐ Bilet satışı ☐ Hediyelik eşya satışı ☐ Turlar ☐ Yayın satışı ☐ Sponsorlar ☐ Çeşitli işbirliği ve ortaklıklar ☐ Bağış ☐ Diğer.....	
	4.2.	Müzenin gider kalemleri nelerdir?	☐ Yönetmel iç hizmetler ☐ koleksiyon giderleri ☐ Tanıtım ve yayın giderleri ☐ Tadilat ve onarım giderleri ☐ Güvenlik giderleri ☐ Personel giderleri ☐ Eğitim giderleri ☐ Sigorta, koruma ve bakım giderleri ☐ Diğer.....	
	4.3.	Gelir kaynakları doğrudan müzeye mi aktarılmaktadır?	☐ Evet	☐ Hayır
	4.4.	Bütçenin koleksiyonları geliştirmek, faaliyetleri yürütmek ve müzenin hedeflerini gerçekleştirmek için yeterli olduğu düşünülüyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır
	5.1.	Müze yapısı:	☐ İşlevine uygun tasarlanmış ve inşa edilmiştir.	☐’dan müzeye dönüştürülmüş bir yapıdır.
	5.2.	Yapı, dönüştürülmesinden kaynaklanan olumsuzluklar taşımakta mıdır?	☐ Evet.....	☐ Hayır

5- BİNA	5.3.	Müze yapısının fiziki mekân olarak planlanmasında hangi birimler için alanlar ayrılmış durumdadır?	☐ Tanıtım birimi ☐ Yönetim ve programlama bölümü ☐ Bilgi-belge ve koruma-restorasyon birimleri ☐ Kültür, eğitim ve sosyal hizmet alanları ☐ Sergileme alanları ☐ Depolar ☐ Teknik servisler ☐ Diğer.....	
	5.4.	Müzedede fiziki olarak yetersiz olan alanlar hangileridir?	☐ Tanıtım birimi ☐ Yönetim ve programlama bölümü ☐ Bilgi-belge ve koruma-restorasyon birimleri ☐ Kültür, eğitim ve sosyal hizmet alanları ☐ Sergileme alanları ☐ Depolar ☐ Teknik servisler ☐ Diğer.....	
6- ZİYARETÇİ	6.1.	Müzedede ziyaretçi istatistikleri tutuluyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır
	6.1.1.	(6.1. Evet ise cevaplayınız.) Ziyaretçi istatistiklerinin türü:	☐ Ziyaretçi sayısı ☐ Yaş ☐ Cinsiyet ☐ Meslek ☐ Diğer.....	
	6.2.	Müzenin ziyaretçi sayısı:	Aylık ortalama:....	Yıllık ortalama:.....
	6.3.	Müzedede ziyaretçi araştırmaları yapılıyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır

	6.3.1.	(6.3. Evet ise cevaplayınız.) Müzedeki gerçek ziyaretçilere yönelik ne tür araştırmalar yapılıyor?	☐ Ziyaretçi profilinin çıkarılması ☐ Ziyaretçi gereksinimlerinin belirlenmesi ☐ Ziyaretçilerin bilgi gereksinimlerinin belirlenmesi ☐ Ziyaretçi beklentilerinin belirlenmesi ☐ Ziyaretçilerden geribildirim toplanması ☐ Müzeye gelmeyen potansiyel ziyaretçiler	
	6.3.2.	(6.3. Evet ise cevaplayınız.) Sanal ziyaretçilere yönelik ne tür araştırmalar yapılıyor?	☐ Ziyaretçi profilinin çıkarılması ☐ Ziyaretçi gereksinimlerinin belirlenmesi ☐ Ziyaretçilerin bilgi gereksinimlerinin belirlenmesi ☐ Ziyaretçi beklentilerinin belirlenmesi ☐ Ziyaretçilerden geribildirim toplanması	
	6.3.3.	(6.3. Evet ise cevaplayınız.) Müzenin ziyaretçi araştırmaları sonucunda planlanmış hizmetleri nelerdir?	☐ Gerçek hizmetler..... ☐ Sanal/web hizmetleri.....	
	7.1.	Bağışçı ya da satın alınan kişi ya da kurumlardan nesne hakkında bilgi ve belgeler derleniyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır
	7.2.	Arkeolojik buluntular için kazı kayıtlarındaki, araştırma kayıt defterlerindeki, kazı raporlarındaki vb. diğer dokümanlardaki bilgiler derleniyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır

7- BİLGİNİN ELDE EDİLMESİ	7.3.	Araştırma süreci bu aşamaları takip ediyor mu?	☐ Nesnenin gerçekçi bilgiler ışığında tanımlanması ☐ Nesnenin diğer nesneler ile karşılaştırılarak değerlendirilmesi ☐ Nesnenin bağlamsal bilgileri kullanılarak kültürel analizinin yapılması ☐ Kültürel unsurlara bağlı olarak nesnenin yorumlanması	
	7.4.	Araştırma sürecinde hangi bilgiler toplanıyor?	☐ Nesnenin adı ☐ Nesnenin geçmişi ☐ Yapımında kullanılan malzemeler ☐ Nasıl meydana getirildiği ☐ Tasarımı ☐ İşlevi ☐ Diğer.....	
	7.5.	Nesnenin bu unsurlarla ilişkileri araştırılıp derleniyor mu?	☐ Kişi ☐ Kurum ☐ Olay ☐ Yer	
	7.6.	Araştırma sürecinde kütüphanede bulunan bilgi kaynakları kullanılıyor mu?	() Evet	() Hayır
	7.7.	Araştırmaları yürüten müze personeli için müze kütüphanesinde bulunan bilgi kaynakları araştırma süreçleri için yeterli mi?	() Evet	() Hayır
	8.1.	Müze nesnelerin sınıflandırılması için ne tür bir yaklaşım kullanılıyor?	☐ Malzeme türüne göre ☐ Dönemlere göre ☐ Usluba göre ☐ Nomenclature (kullanıma göre) ☐ Taksonomik ☐ Müzenin kendisinin geliştirdiği bir sistem..... ☐ Diğer.....	
	8.2.	Nesnelerin katalog kayıtları hangi alanlardan oluşmaktadır ve bu alanlar ne tür verileri içermektedir?		

8- BİLGİNİN DÜZENLENMESİ	8.3.	Müzenin nesne dokümantasyonu, CIDOC'un nesnelerinin dokümantasyonu için önerdiği alanlardan hangilerini içermektedir?	() Sağlama/Edinme bilgisi () Durum bilgisi () Elden çıkarma bilgisi () Tanımlama bilgisi () İmaj bilgisi () Kurum bilgisi () Yer bilgisi () İşaret ve ibare bilgisi () Materyal bilgisi ve teknik bilgi () Ölçü bilgisi () Ortak nesneler bilgisi () Nesne koleksiyon bilgisi () Nesne giriş bilgisi () Nesne isim bilgisi () Nesne numara bilgisi () Nesne üretim bilgisi () Nesne başlık bilgisi () Bölüm ve öge bilgisi () Kaydeden bilgisi () Referans bilgisi () Çoğaltım hakları bilgisi () Konu bilgisi (International Committee for Documentation of the International Council of Museums, 1995)		
	8.4.	Nesnenin katalog kayıtlarındaki alanlar nesnenin tanımlanması ve nesne dokümantasyonu için yeterli midir?	() Evet	() Kısmen	() Hayır
	8.4.1.	(8.4. Kısmen ya da Hayır ise cevaplayınız.) Nesnenin katalog kayıtlarına eklenebilecek alanlar nelerdir?			

	8.5.	Hangi tanımlama alanları için tezarus kullanılmaktadır?	☐ Yer adları ☐ Kişi adları ☐ Kurum adları ☐ Nesne adları ☐ Malzeme ve teknik adları ☐ Zaman/dönem adları ☐ Konu adları ☐ Diğer.....	
	8.5.1.	(8.5.'te alanlar işaretlenmişse cevaplayınız.) Kullanılan tezaruslar:	☐ AAT ☐ TGN ☐ CONA ☐ ULAN ☐ TGM ☐ Müzenin kendi geliştirdiği bir tezarus ☐ Diğer.....	
	8.6.	Herhangi bir veri yapısı standardı kullanılmakta mıdır?	☐ Evet	☐ Hayır
	8.6.1.	(8.6. evet ise cevaplayınız.) Kullanılan veri yapısı standardı:	☐ CDWA ☐ Object ID ☐ Dublin Core ☐ Diğer.....	
	8.7.	Herhangi bir veri içerik standardı kullanılmakta mıdır?	☐ Evet	☐ Hayır
	8.7.1.	(8.7. evet ise cevaplayınız.) Kullanılan veri içerik standardı:	☐ CCO ☐ SPECTRUM ☐ Diğer.....	
	8.8.	Veri formatı değişim standardı kullanılmakta mıdır?	☐ Evet	☐ Hayır

	8.8.1.	(8.8. evet ise cevaplayınız.) Kullanılan veri değişim standardı:	☐ LIDO ☐ CDWA Lite ☐ Museumdat ☐ SPECTRUM XML ☐ CIDOC CRM ☐ Diğer.....		
	9.1.	Mevcut KYS satın alınmadan/yapılandırılmadan önce gereksinimler belirlendi mi?	☐ Evet	☐ Hayır	
9- KOLEKSİYON YÖNETİM SİSTEMİ (KYS)	9.1.1.	(9.1. evet ise cevaplayınız.) Mevcut KYS satın alınmadan/yapılandırılmadan önce belirlenen gereksinimler nelerdir?			
	9.1.2.	(9.1. evet ise cevaplayınız.) Kullanılan KYS bu gereksinimlerin ne kadarını karşılıyor?	☐ Tümü	☐ Kısmen	☐ Hiç
	9.2.	Mevcut KYS, bu işlevleri ve bu işlevlere ilişkin kayıtları içeriyor mu ve işlemleri yerine getiriyor mu?	☐ <i>İdari yönetim</i> ☐ Edinme öncesi durum ☐ Edinme ☐ Sağlama ☐ Envanter kontrolü ☐ Ödünç verme ☐ Sergi planlama ve yönetimi süreçleri		

			☐ <i>Nesne dokümantasyonu</i> ☐ Kataloglama ☐ Konu tanımlama/konu erişimi ☐ İmaj erişimi
			☐ <i>Konservasyon yönetimi</i> ☐ Nesnenin idari durumu ☐ Müdahale öncesi durum kaydı ☐ Kullanılan teknik ve materyal kayıtlarını ☐ Müdahale sonrası sağlanan sonuçları
			☐ <i>Yayma</i> ☐ Yayınların, katalogların üretimi ☐ Müze veritabanlarına erişim
			☐ <i>Kütüphane/arşiv uygulamaları</i> ☐ Nesne koleksiyonları ile bağlantılı olarak kütüphane ve arşiv materyallerinin de düzenlenmesi ve mevcut bilgi sisteminde erişime açılması

	9.3.	Mevcut KYS bu modüllere sahip mi? Sözkonusu modüller nesnelere ilişkin bu kayıt alanlarını içeriyor mu?	☐ <i>Kataloglama</i> ☐ Edinme numarası ☐ Katalog numarası ☐ Başlık ☐ Öğeler ☐ Nesne adı ☐ Sanatçı ya da üretici ☐ Tarih ☐ Kültür ☐ Boyut ☐ Durum ☐ Güncel konumu ☐ Değeri ☐ Provenansı ☐ Sergi geçmişi ☐ Kaynak ☐ Resim
			☐ <i>Edinme</i> ☐ Bağışçı ismi ☐ İletişim bilgileri ☐ Edinme şekli ☐ Edinme numarası ☐ Taşınma belgesinin tarihi ☐ Vaadedilmiş bağışlar ☐ Alınma tarihi ☐ Nesnenin müzeye nasıl geldiği bilgisi ☐ Bağışçının şartları ☐ Satıcı bilgileri ☐ Satılma ücreti ☐ <i>Elden çıkarma</i> ☐ Elden çıkarma nedeni ☐ Elden çıkarma yöntemi ☐ Elden çıkarma tarihi

			() <i>Tezarus</i>
			() <i>Ödünç alma-verme</i> Her nesne için katalog kaydını da içerecek şekilde ödünç alanın: () Adı () İletişim bilgileri () gereksinimleri () Ödünç verme süresi () Sevkiyat bilgisi () Sigorta değeri () Durumu () Resmi () Ödünç alma-verme geçmişi
			() <i>Sergiler</i> () Sergi adı () Yeri () Süresi () Sergi geçmişi () Sergideki nesneler () Ödünç veren (varsa) () Sevkiyat (müze dışından getirilmişse) () Sigorta () Kurulum notları () Bütçe () Sergi resimleri

		☐ <i>Sevkiyat/taşıma</i> ☐ Kutu notları ☐ Kutu boyutları ☐ Sevkiyattaki kutu adedi ☐ Her bir kutudaki nesnelerin bilgisi ☐ Taşınacağı yer/mekân ☐ Gümrük bilgileri			
		☐ <i>Durum/Konservasyon</i> ☐ Nesnenin durumu ☐ İnceleme tarihi ☐ İnceleyen bilgisi ☐ Konservasyon raporları			
		☐ <i>Tarama</i> ☐ Sorgu yöntemleri ☐ Dil ya da farklı giriş noktalarından veritabanlarını taramak için kullanılabilen terimler			
		☐ <i>Raporlar</i> ☐ Raporlar yazılımla uyumlu araçlar vasıtasıyla üretilebilmektedir			
		☐ <i>Güvenlik</i>			
		<table border="1"> <tr> <td>Erişim hakları tanımlanabiliyor mu?</td> <td>☐ Evet</td> <td>☐ Hayır</td> </tr> </table>	Erişim hakları tanımlanabiliyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır
Erişim hakları tanımlanabiliyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır			
		☐ <i>Çoklu ortam</i> ☐ Sayısal imajlara, audio-video ve kayıtlara tutturulan belge klasörlerine izin vermektedir. ☐ Çoklu ortam için üstveri kaydedilecek alanları içermektedir			

			☐ <i>Telif hakları/Çoğaltma</i> ☐ Telif kısıtlamaları ☐ Haklar ☐ Telif sahibi	
			☐ <i>Alınan/gönderilen veri</i> ☐ Farklı formatlarda veri aktarım ve gönderimine izin vermektedir.	
			☐ <i>Barkod</i> ☐ Barkod tarayabilme ve okuyabilme ☐ Etiket oluşturma ve bastırma	
			Hangi etiketlerin oluşturulmasını sağlıyor?	☐ Edinme numarası ☐ Başlık ☐ Resim ☐ Diğer.....
10- DİJİTALLEŞTİRME ÇALIŞMALARI	10.1.	Dijitalleştirme için yazılı bir yönerge var mı?	☐ Evet	☐ Hayır
	10.2.	Eserler nasıl dijitalleştiriliyor?	☐ 2D	☐ 3D
	10.3.	Kullanılan dijital kamera özellikleri neler? Lensi nedir?		
	10.4.	Eserler dijitalleştirilirken arka zemin için bir düzenleme yapılıyor mu ?	☐ Evet	☐ Hayır
	10.4.1.	(10.4. evet ise cevaplayınız.) Arka zemin, bütün nesneler için:	☐ Standart	☐ Nesnelere göre değişken
	10.5.	Eserler dijitalleştirilirken skala kullanılıyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır
	10.5.1.	(10.5. evet ise cevaplayınız.) Skala türü:	☐ Siyah-beyaz	☐ Renkli
	10.6.	Dijitalleştirmede uygulanan çözünürlük nedir?	☐ 600 DPI altı	☐ 600 DPI ve üstü
	10.7.	Hangi boyutta dijitalleştiriliyor?		
10.8.	Çalışma kopyası için hangi dosya formatı kullanılıyor?	☐ PNG ☐ GIFF ☐ JPEG ☐ TIFF ☐ RAW		

	10.9.	Arşiv/saklama kopyası için hangi dosya formatı kullanılıyor?	☐ PNG ☐ GIFF ☐ JPEG ☐ TIFF ☐ RAW	
	10.10.	Fotoğraflar, nesnenin her ayrıntısını gösterecek şekilde birkaç açıdan çekilmiş mi?	☐ Evet	☐ Hayır
	10.11.	Fotoğraflar, nesne üzerindeki işaret, yazı, imza gibi unsurları içeriyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır
	10.12.	Tekstil eserleri manken üzerinde mi çekiliyor?	☐ Evet	☐ Hayır
	10.13.	Dijital kayıtların isimlendirilmesi her kayıt için özgün mü?	☐ Evet	☐ Hayır
	10.14.	Dijital imajlar için kalite kontrolü yapılıyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır
	10.14. 1.	(10.14. evet ise cevaplayınız.) Dijital imajların kalite kontrolünde bu unsurlar inceleniyor mu?	☐ İmaj doğru boyutta mı? ☐ İmaj doğru çözünürlük oranına sahip mi? ☐ İmajın formatı uygun mu? ☐ İmaj doğru bit derinliğine mi sahip? ☐ Açıklık-koyuluk problemleri var mı? ☐ Parlamama ya da gölge sorunları var mı? ☐ Kontrast istenen düzeyde mi? ☐ Ton ve ışık düzgün mü? ☐ Piksel değeri uygun mu? ☐ Keskinlik istenen oranda mı? ☐ İmajın yönü doğru mu? ☐ İmaj düzgün ortalanmış mı? ☐ İmaj tam ve düzgün kesilmiş mi? ☐ Aşırı karanlık alanlar var mı? ☐ Renk özellikleri doğru ayarlanmış mı?	

10.15.	Dijital kayıtlara ilişkin hangi üstveriler sağlanıyor?	☐ Tanımlayıcı üstveri ☐ Yönetimsel üstveri ☐ Teknik üstveri ☐ Yapısal üstveri	
10.16.	Dijital kayıtlar hangi depolama aygıtında tutulmaktadır?	☐ Hard disk ☐ Harici bellek ☐ Çevrimiçi depolama araçlarında ☐ Diğer.....	
10.17.	Dijital kaynaklar erişime açık mıdır?	☐ Evet	☐ Hayır
10.17. 1.	(10.17. hayır ise cevaplayınız.) Dijital kaynaklar erişime açık değilse nedenleri nelerdir?		
10.17. 2.	(10.17. evet ise cevaplayınız.) Dijital kaynaklar ortak bir platform aracılığıyla erişime açılmakta mıdır?	☐ Evet	☐ Hayır
11.1.	Müzedeki danışma biriminde ziyaretçilere hangi temel bilgiler sunuluyor?	☐ Açılış-kapanış saatleri ☐ Giriş ve etkinlikler için ücret bilgileri ☐ Ziyaretçilerin ziyaretlerini planlayabilmeleri için müze ziyaretinin neleri içerdiği hakkında bilgi ☐ Müze içerisinde uyulması gereken kurallar ☐ Müze binası hakkında bilgi ve müze planı ☐ Müze koleksiyonları hakkında genel bilgi ☐ Müze üyeliği hakkında bilgi ☐ Müze hizmetleri hakkında bilgi ☐ Etkinlik ve programlar hakkında bilgi ☐ Hediyelik ürünleri hakkında bilgi ☐ Yeme-içme /dinlenme olanakları hakkında bilgi ☐ Diğer.....	

	11.1.2.	Ziyaretçilere verilen temel bilgileri aktarım araçları nelerdir?	☐ Basılı broşür, katalog, bilgi kartları vb. aracılığıyla ☐ Müze içerisindeki elektronik araçlar aracılığıyla ☐ Sözlü olarak ☐ Diğer.....	
	11.2.	Sergilerde hangi bilgi aktarım öğeleri kullanılmaktadır?	☐ Sorgu sistemleri ve bilgi kutuları ☐ Bilgi grafikleri ☐ Etiketler ☐ Hareketli görüntü ekranları (Video-wall, LCD ekran, Projeksiyon) ☐ Algılama panelleri ☐ Robot aygıtlar ☐ Portatif taşınabilir cihazlar ☐ Mobil telefonlar ☐ Tablet PC'ler ☐ Diğer.....	
11- GERÇEK BİLGİ HİZMETLERİ	11.3.	Sergide kullanılan etiketler(de):	☐ Nesne ile aynı görüş alanında ☐ Sözcük sayısı 75'in altında ☐ Açık ve anlaşılır bir dil kullanılmış ☐ Punto rahatlıkla okunabilir boyutlarda	
	11.4.	Sergideki etiket ya da bilgi panolarında QR kod kullanılıyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır
	11.5.	Sergide yönlendirme araçları (sergi planı, oklar, işaretler vb.) kullanılmış mı?	☐ Evet	☐ Hayır
	11.6.	Sergilemede bilgi toplama araçlarından hangilerine yönelik uygulamalar mevcut?	☐ Kelimeler ☐ Duyular ☐ İmgeler	
	11.7.	Sergi mekânında verilmek istenen mesajın bütünlüğünü bozacak şekilde ziyaretçi-sergi etkileşimini olumsuz etkileyen bir unsur var mı?	☐ Isı ☐ Işık ☐ Ses ☐ Diğer.....	

11.8.	Müzedeki eğitim faaliyetleri gerçekleştiriliyor mu?	() Evet	() Hayır
11.8.1.	(11.8. evet ise cevaplayınız.) Müze eğitim programları aşağıdaki faaliyetlerden hangilerini kapsıyor?	() Gözlem () Tanımlama () Dokunma () Hareket ettirme () Çizim () Oyun () Yazma () Drama /Model canlandırma () Soru-cevap faaliyeti () Diğer.....	
11.8.2.	(11.8. evet ise cevaplayınız.) Müze eğitim faaliyetleri kimler tarafından uygulanıyor?	() Müze eğitimcisi () Gönüllüler () Sanatçılar () Yazarlar () Drama liderleri () Çeşitli bilim alanlarından uzmanlar () Diğer.....	
11.8.3.	(11.8. evet ise cevaplayınız.) Eğitim programında bilginin aktarılmasında hangi araçlar kullanılıyor?	() Etütlük (kopya) eserler () Eğitici oyun malzemeleri () Kitaplar, kataloglar () Görsel-işitsel araçlar () Sanat-ve el-işi malzemeleri () Çalışma sayfaları () Grafikler/diyagramlar () Haritalar () Sunum araçları (PPT, dia vb.) () Filmler () Web uygulamaları () Diğer.....	
11.9.	Müze okul gruplarının ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda mekân düzenliyor mu?	() Evet	() Hayır
11.10.	Müzedeki öğretmenlere yönelik	() Evet	() Hayır

	müzedeki bilgi edinme ve öğrenme olanakları ile ilgili bir eğitim programı var mı?		
11.11.	Müze dışında da eğitim etkinlikleri düzenleniyor mu?	() Evet	() Hayır
11.11. 1.	(11.11. evet ise cevaplayınız.) Müze dışında düzenlenen eğitim etkinlikleri nelerdir?	() Basılı eğitim materyalleri () Elektronik ortamda sunulan eğitim materyalleri () Etütlük (kopya) eser ödünç verme hizmeti () Seminer () Atölye çalışmaları () Gezici müze hizmeti () Diğer.....	
11.12.	Müzedeki atölye çalışmaları düzenleniyor mu?	() Evet	() Hayır
11.12. 1.	(11.12. evet ise cevaplayınız.) Ne tür atölye çalışmaları yapılıyor?		
11.13.	Müzedeki kurs programları düzenleniyor mu?	() Evet	() Hayır
11.13. 1.	(11.13. evet ise cevaplayınız.) Müzedeki verilen kurslar nelerdir?		
11.14.	Müze toplumu bilgilendirme misyonunu başka ne tür faaliyetler ile gerçekleştiriyor?	() Sempozyum () Konferans () Panel () Seminer () Galeri konuşmaları () Çeşitli sunumlar () Diğer.....	
11.15.	Müze yayınlarının içeriği?	() Sergi katalogları () Kazı raporları () Tarihsel kişi, olgu, olay ve yerlerle	

		ilgili yayınlar () Diğer.....	
11.16.	Müze kütüphanesinin yazılı bir derme geliştirme politikası var mıdır?	() Evet	() Hayır
11.16. 1.	(11.16. evet ise cevaplayınız.) Mevcut politikada derme geliştirmede hangi unsurların göz önünde bulundurulacağı belirtilmiştir?	() Müzenin türü () Uzmanlaştığı alan/alanlar () Koleksiyonlar () Diğer.....	
11.17.	Kütüphane dermesi bu alanlara yönelik kaynakları içermekte midir?	() Nesnelerin türü, dönemi, bulundukları mekân, kişilerle ve olaylarla ilişkilerini açıklamaya yardımcı olan bilgi kaynakları () Kavramsal olarak müzenin uzmanlık alanına giren temel kaynakları () Diğer müze ve galerilerin sergi kataloglarını () Eğitim faaliyetlerine katkı sağlayabilecek bilgi kaynaklarını () Müzecilik ile ilgili bilgi kaynaklarını	
11.18.	Müze kütüphanesi dermesi efemera türünde bilgi kaynaklarını da barındırmakta mıdır?	() Evet	() Hayır
11.18. 1.	(11.18. evet ise cevaplayınız.) Efemera türleri:	() Mektuplar () Fotoğraf ve kartpostallar () Gazete kupürleri () Davetiyeler () Diğer.....	
11.18. 2.	(11.18. evet ise cevaplayınız.) Efemara niteliğindeki materyalin koleksiyonlar ya da nesneler ile ilişkileri tanımlanmış mıdır?	() Evet	() Hayır
	(11.18.2. evet ise	() Evet	() Hayır

	11.18. 2.1.	cevaplayınız.) Efemera ile koleksiyonlar ve nesneler arasındaki ilişkiler koleksiyon yönetim sisteminde de yapılandırılmış mıdır?		
	11.19.	Müzede görevli kütüphaneci müzenin tüm faaliyetlerinden haberdar olabilmekte midir?	() Evet	() Hayır
	11.20.	Müzede görevli kütüphaneci müzede yürütülen ziyaretçi çalışmalarında etkin olarak yer almakta mıdır?	() Evet	() Hayır
	11.21.	Müzede görevli kütüphaneci nesne bilgisinin düzenlenmesi, hizmete sunulması süreçlerine uzmanlık bilgisi doğrultusunda destek vermekte midir?	() Evet	() Hayır
	11.22.	Müze kütüphanesi organizasyonel yapı içerisinde küratoryal birim altında mıdır?	() Evet	() Hayır
	11.23.	Müze kütüphanesi mekânsal olarak ziyaretçilerin ve müze personelinin rahatlıkla ulaşabileceği bir noktada mıdır?	() Evet	() Hayır
	11.24.	Müze kütüphanesi şu bilgi hizmetlerini yürütmekte midir?	☐ Ödünç verme ☐ Kütüphaneler arası ödünç verme ☐ Danışma hizmeti ☐ Bilgiye erişim hizmeti ☐ Güncel duyuru hizmeti ☐ Seçmeli bilgi duyurusu ☐ Çeşitli programlar ve sergiler	

	12.1.	Müzenin web sayfası var mı?	() Evet	() Hayır
	12.1.1.	(12.1. evet ise cevaplayınız.) Web sayfasının içerik menüleri nelerden oluşuyor?		
	12.1.2.	(12.1. evet ise cevaplayınız.) Web sayfasında hangi bilgiler sunuluyor?	☐ Müzenin tarihçesi ☐ Kurumsal bilgiler (misyonu, vizyonu ve faaliyet alanları) ☐ Koleksiyonlar hakkında bilgi ☐ Etkinlikler hakkında bilgi ☐ Müze iletişim bilgileri ☐ Ziyaret saatleri ☐ Ücret bilgisi ☐ Üyelik bilgisi ☐ Müze planı ☐ Müzede satışa sunulan hediyeelik eşya ☐ Müzeye nasıl ulaşım sağlanacağı hakkında bilgi ☐ Diğer ilgili sayfalara bağlantılar ☐ Diğer.....	
	12.1.4.	(12.1. evet ise cevaplayınız.) Web sayfası ile sunulan bilgilerin formatı:	☐ Yazdırılabilir ☐ Kaydedilebilir	
	12.1.5.	(12.1. evet ise cevaplayınız.) Web sayfası farklı ekran çözünürlükleri ile uyumlu mu?	() Evet	() Hayır
	12.1.6.	(12.1. evet ise cevaplayınız.) Web sayfası mobil cihazlarla uyumlu mu?	() Evet	() Hayır
	12.1.7.	(12.1. evet ise cevaplayınız.) Web sayfası ile sanal müze turu sunuluyor mu?	() Evet	() Hayır
12- SANAL BİLGİ HİZMETLERİ	12.1.8.	(12.1. evet ise cevaplayınız.) Sanal sergiler düzenleniyor mu?	() Evet	() Hayır
	12.1.9.	(12.1. evet ise cevaplayınız.) Galeriler üzerinden gerçekleşen bir sanal tur var mı?	() Evet	() Hayır
	12.1.10.	(12.1. evet ise cevaplayınız.) Web sitesinde kullanıcılardan geribildirim almak üzere elektronik formlar kullanılıyor mu?	() Evet	() Hayır
	12.1.11.	(12.1. evet ise cevaplayınız.) Küratör ve / veya sanatçılar ile sergiler hakkında web üzerinden sohbet imkânı sunuluyor mu?	() Evet	() Hayır

12.1.1 2.	(12.1. evet ise cevaplayınız.) Müze web sayfasının “web galeri” uygulaması var mı?	() Evet	() Hayır
12.1.1 3.	(12.1. evet ise cevaplayınız.) Müzenin web sayfasından koleksiyon veritabanına erişim sağlanıyor mu?	() Evet	() Hayır
12.1.1 4.	(12.1. evet ise cevaplayınız.) Web tabanlı koleksiyon veritabanı bu özelliklere sahip mi?	☐ Kullanıcıların etiket eklemesi ☐ Kullanıcıların yorum ve görüş bildirmesi ☐ Kullanıcıların eser oylaması ☐ Gelişmiş tarama seçenekleri ☐ Tarihe, türe, bölgeye vb.ne göre daraltma seçenekleri ☐ Öneri sunma (Çok tıklanan/göz atılan/indirilen eserler) ☐ Paylaşım ☐ Kullanıcıların kişisel bilgisayarlarına indirebilmesi ☐ Seçilen kayıtlar için çıktı alabilme ☐ Kullanıcıların kendi koleksiyonlarını oluşturabilmesi ☐ Etiketler içerisinde tarama yapabilme	
12.1.1 5.	(12.1. evet ise cevaplayınız.) Müze web sayfası sanal eğitim etkinlikleri sunuyor mu?	() Evet	() Hayır
12.1.1 5.1.	(12.1. 15. evet ise cevaplayınız.) Sanal eğitim etkinlikleri bu özellikleri taşıyor mu:	☐ Sanal eğitim materyalleri ☐ Koleksiyonlar ile ilgili eğitici oyunlar ☐ İçerik yaratabilme ☐ İçerik paylaşabilme ☐ İçerik kaydedebilme ☐ İçeriği çıktı olarak alabilme ☐ Aileler için rehberler	
12.2.	Müze sosyal ağlara üye mi?	() Evet	() Hayır
12.2.1.	(12.2. evet ise cevaplayınız.) Üye olunan sosyal ağları hangi amaçla kullanıyor?	☐ Müze hizmetlerinin paylaşılması ☐ Müze koleksiyonlarına erişim ☐ Etkinlik duyuruları ☐ Fotoğraf paylaşımı ☐ Video paylaşımı ☐ Ziyaretçilerden geribildirim alma ☐ Diğer.....	
12.3.	Müze medya paylaşım araçları kullanıyor mu? Kullanıyorsa hangileri?	() Evet	() Hayır

12.3.1.	(12.3. evet ise cevaplayınız.) Medya paylaşım araçları hangi amaçlarla kullanılıyor?	☐ Müzenin tanıtımı ☐ Eğitim çalışmaları ☐ Restorasyon süreçlerini içeren filmlerin paylaşımı ☐ Sanatçı ve küratör konuşmaları ☐ Sergileri tanıtıcı videolar ☐ Diğer.....	
12.4.	Müze'nin bloğu var mı?	☐ Evet	☐ Hayır
12.4.1.	(12.4. evet ise cevaplayınız.) Blog hangi amaçlarla kullanılıyor?	☐ Müze hakkında genel bilgiler sunmak ☐ Koleksiyona yeni katılan eserler hakkında bilgi vermek ☐ Müze eğitim çalışmaları hakkında bilgi vermek ☐ Sergiler ve diğer etkinlikler hakkında bilgi vermek ☐ Koleksiyonlar üzerinde araştırma yapmak isteyenler için faydalı bilgiler sunmak ☐ Müze kütüphanesini tanıtmak ☐ Diğer.....	
12.5.	Müze web 2.0 araçlarını kullanıyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır
12.5.1.	(12.5. evet ise cevaplayınız.) Müzenin kullandığı uygulamalar hangi web 2.0 araçlarını destekliyor?	Web sayfası	☐ Yorumlama ☐ Etiketleme ☐ Paylaşım ☐ İletişim ☐ Beğeni
		Sosyal ağlar	☐ Yorumlama ☐ Etiketleme ☐ Paylaşım ☐ İletişim ☐ Beğeni
		Blog	☐ Yorumlama ☐ Etiketleme ☐ Paylaşım ☐ İletişim ☐ Beğeni
		Medya Paylaşım Araçları	☐ Yorumlama ☐ Etiketleme ☐ Paylaşım ☐ İletişim ☐ Beğeni
		Diğer	☐ Yorumlama ☐ Etiketleme ☐ Paylaşım ☐ İletişim ☐ Beğeni
12.6.	RSS beslemesi kullanılıyor mu?	☐ Evet	☐ Hayır

	12.6.1. (12.6. evet ise cevaplayınız.) RSS beslemesi hangi amaçlar için kullanılıyor?	() Müze ile ilgili genel haber ve duyurular () Koleksiyona yeni katılan eserler hakkında bilgi () Müze eğitim çalışmaları hakkında duyurular () Sergiler ve diğer etkinliklerle ilgili duyurular () Diğer.....
--	--	--